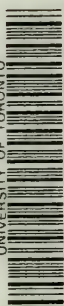

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00011813 3

PH
3132
M3
köt.13

1088318

MAGYAR REMEKIRÓK

A MAGYAR IRODALOM FŐMŰVEI

Sajtó alá rendezik

Alexander Bernát	Erődi Béla	Négyesy László
Angyal Dávid	Ferenczi Zoltán	Rákosi Jenő
Badics Ferencz	Fraknói Vilmos	Riedl Frigyes
Bánóczy József	Gyulai Pál	Széchy Károly
Bayer József	Heinrich Gusztáv	Váczy János
Beöthy Zsolt	Koroda Pál	Vadnay Károly
Berzeviczy Albert	Kossuth Ferencz	Voinovich Géza
Endrődi Sándor	Kozma Andor	Wlassics Gyula
Erdélyi Pál	Lévay József	Zoltvány Irén

13. KÖTET

KISFALUDY KÁROLY MUNKÁI

II.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1907

KISFALUDY KÁROLY

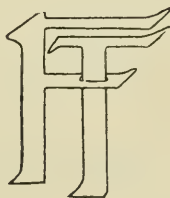
MUNKÁI

Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta

HEINRICH GUSZTÁV

II. kötet

Vigjátékok. Tihamér. Elbeszélések

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1907

Franklin - Társulat nyomdája.

BEVEZETÉS.

II.

A KÖLTŐ MUNKÁI.

Kisfaludy Károly korszakos költői munkásságának java része mindössze egy rövid évtizedre esik. De ezen rövid idő alatt oly termékeny és sokoldalú munkásságot fejtett ki, hogy korára gyakorolt nagy hatása, egyéniségének varázsát nem is tekintve, könnyen érthető. Egyes kisebb költeményeit vagy prózai apróságait nem tekintve, munkái a következő sorrendben jelentek meg:

1819: A Tatárok Magyarországbán. — Ilka vagy Nándorfehérvár bevétele.

1820: Stibor Vajda. — Szécsi Mária vagy Murányvár ostromlása. — A kérők. — Kemény Simon. — Barátság és nagylelkűség. — A pártütők. — Mikor patant, nem hittem volna. — Irene.

1821: Első költeménye «A legszebb gyöngy».

1822: Nelzor és Amida. — «Az élet korai» — *Aurora*. (1822—1831.)

1823: Barátság és szerelem. — Tollagi Jónás viszonagságai. — A vérpohár. — Pálma és ciprusz. — Szilágyi Mihály szabadulása. — Gnomák és epigrammok.

1824: Mit csinál a gólya? — Viziontlátás. — Sulyosdi Simon.

1825: Sok baj semmiért. — Mohács. — Tihamér.

1826: A fehér köpenyeg. — Mátyás diák. — Erzsébet.

1827: A vígjáték. — Elte. — A betegek. — Tollagi Jónás mint házasság. — A leányőrész.

1828: Kénytelen jószívűség. — Hűség próbája. — Szeget szeggel. — Csalódások. — Záh nemzetség.

1829 : Áltudósok. — Eprészleány. — Budai harc-
jaiték. — Nem mehet ki a szobából, — Népdalok. —
Régi szokás megmarad. — Pontyi szerelme. — Hős
Fercsi.

1830 : Népregék, Népdalok. — Három egyszerre.

Egyes költeményei régibb időből is származhatnak
(Olasz földön írt már 1805-ben egy «Hadi éneket), de
ezeket is, a mennyiben fennmaradtak, csak későbbi alak-
jukban bírjuk; «A gyilkos» cz. drámáját is már 1808-
ban tervezte, de sohasem fejezte be; «Zách Klára» cz.
szomorújátéka 1811-ből való, a «Tatárok» szintén készen
volt már ebben az esztendőben. Halála után, számos ki-
sebb költeményen és néhány prózai apróságon kívül,
megjelentek még (nagyreszt csak töredékek):

Drámák: A gyilkos (1808). — Zách Klára. — Első
Ulászló. — Csák Máté. — Brutus ford. — A koresházi
vásár. — Konstantinápoly veszedelme.

Prózai művek: Keleti közmondások. — Vallomások. —
Vándor és sphinx, — Ordai ház. — Tollagi Jónás III. —
Jegyzőkönyv.

E sokoldalú és gazdag munkásságnak vannak bizonyos
egységes jellemző vonásai. Első sorban a romantika, még
pedig a korabeli német romantika jellege. Kisfaludy távol
áll az antik szellemtől. A gymnasiumból korán kikopott
és igazi classicus nevelésben sohasem részesült: sokoldalú,
legjobb kartársaitól is készséggel elismert műveltsége a
modern, első sorban a nemzeti életben gyökerezik. Vi-
láglátott ember volt, értett nyelveket, sokat olvasott és
egészséges szemmel tekintett a körülötte pezsgő való
életbe, melyből eszméit és alakjait vette. Romantikus
iránya erősen nemzeti és ez megóvta őt attól, hogy túl-
ságosan németes legyen, a mivé olvasmányainál és æsthe-
tikai műveltségénél fogva könnyen lehetett volna. A má-
sik jellemző vonása: nagy termékenység, melylyel nem
párosult megfelelő eredetiség és önállóság. Harmincz

éves volt, midőn föllépett, és negyven, midőn a kegyetlen halál kiragadta a tollat fáradhatatlan kezéből. Férőskora küszöbén vált meg tőlünk; könnyen elgondolható és pályája emelkedő irányát tekintve, bizton állítható, hogy további fejlődésében önállóbb egyediség és nagyobb művész lett volna. Harmadik jellemző vonása, hogy legnagyobb tehetséget a komikum, a humor terén mutat; víg dolgozatai, úgy a lyrában, mint a drámában és szépprózában, legsikerültebb munkái, melyeknek ma is van æsthetikai értékük. Ezek mellett néhány kiváló komoly műve, főleg elégiái és drámái, inkább csak történeti értékűek, de a maguk korának legjobb alkotásai közé tartoznak. Elsőrangú vígjátékírónak és humoristának született, a ki azonban, mire minden irodalomban van példa, a többre búsult tragikus költő babérjára vágyakozott, melyet «Irené»-jében megközelített és, utolsó töredékéből («Csák Máté») ítélve, bizonyára el is ért volna, ha tovább él.

Kisfaludy csak költő volt, de mint ilyen nagyon sokoldalú: alig van költői műfaj, melyben részben igen sikerült kísérletet ne tett volna. Élete vége felé nagyon vonzotta a kritikus pályája: a korabeli irodalomnak gyatra termékeit óhajtotta volna megbírálni; de a nemzet idegenkedése a kritikától mégis visszariasztotta: féltette népszerűségét, úgy hogy a kritikusnak gyönyörűségeit és szenvedéseit készséggel engedte át Bajzának. Majd a politikának Széchenyi István föllépése óta előtérbe nyomulása vontatta őt is a publicisztikai pályára, de mielőtt e téren csak megindíthatta volna működését, kiesett a toll lázas kezéből.

Ha tehát Kisfaludyról, az íróról szólunk, csak a költőről kell szólnunk, a ki úgy a lyra, mint az epika és

dráma terén nagyjelentőségű munkásságot fejtett ki és első sorban mint drámaköltő volt nagy és kedvező hatással korára és író társaira.

A *lyra* nem erős oldala Kisfaludynak: főleg e téren kevés az eredetisége és önállósága. Nem volt igazi lyrai tehetség, egyfelől nem voltak erősebb szenvedélyei és magasztos gondolatai, legalább lyrájában nem; másfelől hiányzott a költői képzelete, hogy az élményi elemet idealizálja. Azonkívül nyelve gyenge és erőltetett, a forma-érzéke kezdetleges, noha már művészi alakokkal is megpróbálkozik, pl. a szonettel és ottava rimával, sőt ügyesen is használja őket. Mégis: mint lyrikus maradt legtovább életben és egyes sikerültebb költeményei még ma is népszerűek, sőt egyes dalai valóságos népdalok lettek. Ezt első sorban nemzeti irányának köszönheti, mely lyrájának éltető lelke. azután rendkívül szeretetre méltó egyéniségének, mely nem szállt roskadt testével együtt sírba, hanem minden sorából meghatóan szól szívünkhöz.

Mint lyrikus is igen sokoldalú volt. Írt mű- és népdalokat, elégiákat és epigrammokat, humoros és parodiás verseket, balladákat s románczokat, és idevonhatjuk a költői elbeszéléseit is. Ifjúkori költeményeiben (első ismert versét Olaszországban írta 1805-ben) bátyjának, Sándornak befolyása alatt áll; tőle tanulja a verselést, a nyelvet, sőt még azon a hazafias hangon, mely e pár költői kísérletben megcsendül, a «Himfy» költőjének szónoki hangja ismerszik föl. Utóbb, főképen a pesti írókkal való ismeretsége következtében, lyrája más irányban fejlődik, erősebben érvényesül Kazinczy, de különösen Kölcsey hatása: az előbbi inkább a művészi nyelv és alak dolgában hatott rá, az utóbbi, a ki nála nagyobb

lyrikus volt, elégikus hangjával és nemzeti bánatával. A Kazinczy módján írt szonetteiben ép olyan keresett az érzelem és mesterkéltség a nyelv, mint mintaképének alkotásaiban: szépen hangzanak, de valójában üresek. Kölcsey hatása alatt kiemelkedik ebből az irányból, de igazi önállóságot csak humoros és komikus költeményeiben találunk, melyek a hivatott vígjátékíró elárulják.

Legsikerültebbek összes költeményei közül az *elégiák*, melyek részben kiváló alkotások: «Az élet korai», «Honvágy», de különösen «Mohács», «Erzsébet» és «Visegrád» lyránk gyöngyei közé tartoznak. Kölcsey borongó költeményei vonzották, a melyeket «az újabb kor legillatosabb virágainak» tart, de saját csöndes melancholiája is szinte ráutalta az elégiára. Lyrai és epikus elemek, részletező leírás és színes festés, érzélemmel összeolvadva, művészi változatban teszik főleg disztichonokban írt elégiáinak belső alakját, tartalmukat pedig a nagy múlt emlékezetéből fakadt fájdalom, melyet a jövőbe vetett hit és remény enyhít. A nemzet érzés- és eszmevilága, Kölcsey néhány költeményén kívül, sehol sem talál e korszakban igazabb és mélyebb kifejezést, mint e halhatatlan versekben. Már dalai kevésbé nemzetiék, még népdalai sem, melyeknek megírására főleg Bajza és Zádor ösztönözték. A szorosabb értelemben vett dalai, a *műdalok*, szintén Kölcsey hatását tüntetik föl, de Kisfaludynak nem lévén olyan mélyen érző kedélye, nem annyira érzéséből, mint inkább reflexióiból merít, ezért e nemű alkotásai («Volna szárnyam, elrepülnék», «Lakja zárva kedvesemnek») erőltetettek, hidegek. *Népdalai* közül egy-kettő ma is él, a «Rákosi szántó» vagy «Szülőföldem» valóságos népdalok lettek, de nem azért, mintha a magyar népdalnak hang-

ját vagy stíljét eltalálták volna, hanem első sorban a kifejezett érzések és a kifejezés egyszerűsége miatt. Egyekben, mint műdalai is, nagyon németesek, a legjobb esetben Goethe iskolájából, de többnyire a német romantikusok világából valók. Hatásukat még erősen csorbitja az erőltetett nyelv és a sokszor nagyon kifogásos verselés. Van azonban egy nagy érdemük: a költő az eddig kevés ízléssel művelt népdalt közelebb hozza a műköltészethez és így előkészíti a későbbieknek, Czuczornak és Vörösmartynak útját. Ellenben, humoros erejének megfelelően, eredetiek és igen sikerültek humoros dalai («Vigasztaló dal», «Pipadal»), melyek olyan magyarosak és természetesek, hogy náluk csak Petőfi írt később jelesebbeket. Német hatás alatt támadtak *balladái* is, melyekben Bürger, Goethe és Schiller befolyása félreismerhetetlen. E befolyást Kisfaludyra az eredetieken kívül Kölcsey is közvetítette, a ki a németektől vette az alakot és stílt, de nemzeti tárgyakat dolgozott föl. Kisfaludynál jobban érvényesül a ballada drámai eleme (pl. «Zuárd»), mint Kölcseynél, nincsenek elnyújtva és nem olyan szentimentálisak, a nemzeti tartalom tekintetében azonban hű tanítványa. sőt mondai tárgyak («Karácsonyéj») földolgozásával még gazdagítja Kölcsey anyagát. Bár az érzelgősséget ő sem tudja elkerülni («Magányos sír»), egyik-másik balladája a jól megválasztott tragikus tárgy és a helyes szilárd compositio révén («Az álmatlan király») a műfaj korai termékei között a legkiválóbbak sorába tartozik. *Költői elbeszéléseiben* is, melyek tulajdonképen már az epika körébe tartoznak, főleg Goethét utánozza, még pedig egyes darabokban («Eprészleány») meglepő sikerrel. És Goethe meg Schiller mintájára («Xenien») írja epigramm-

jait, szintén a korabeli irodalomnak kinővései ellen (önmagát sem kímélve), különösen találóan támadva az ossianistákat, kiket prózai paródiákban («Pontyi szerelme», «Andor és Juczi») is jókedvű humorral tesz nevetségessé.

Ime, a lyra terén csak közepes sikerrel működött költőnk, lyrai költeményeinek értéke jóformán csak történeti. Nem áll korának színvonala alatt, sőt elégiáiban és epigrammaiban, valamint egyes humoros darabjában meg is haladja e színvonalat, de könnyen érthető, hogy későbbi nagy lyrikusaink, Vörösmarty és Petőfi, Arany és Tompa, minden tekintetben túlszárnyalták. Megvolt Kisfaludyban a lyrikus költő lelke, de nem volt elég tehetsége és művészete hozzá, ezért nem alkothatott tökéletest és maradandót, csak elégiáiban és humoros, gúnyos darabjaiban, a hol egyéniségének kiváló vonásai érvényesülhettek.

Sokkal kiválóbb és valóban korszakalkotó Kisfaludy mint drámaíró. Ő az első tehetséges és hivatott drámaíró irodalmunkban, a ki előzőit és kortársait (Katona «Bánkban»-ját nem számítva) minden tekintetben túlszárnyalta. Ezek ugyanis vagy francia formájú könyvdrámákat írtak (mint Bessenyei), vagy német darabokat fordítottak, illetve magyarosítottak (mint Dugonics és még a fiatal Katona József is), mindnyájan az élet és a színpad kellő ismerete nélkül. Kisfaludy ezekkel szemben megalapította az eredeti magyar drámát, megteremtette az eredeti magyar vígjátékot; az ő műve a magyar színi nyelv és stíl, mely ugyan még kelleténél szónokiabb, de jóval műveltebb, mint eddig volt, és főleg vígjátékaiban természetes és fordulatos. Főgyengéje, hogy különösen első drámáiban kellő æsthetikai tanultság híján van és hogy pillanatnyi sikerein felbuzdúlva, mindig túlságosan

gyorsan és felületesen dolgozott, úgy hogy terveinek megalapítására és kidolgozására soha elég gondot nem fordíthatott.

Első kezdetleges kísérleteit («A gyilkos», «Zách Klára») mellőzve, mindjárt föllépése évében, 1819-ben, három komoly és két víg drámával hódította meg a színpadot. Első szomorújátékai: a *Tatárok Magyarországon* (mely előzőleg április 18-án Székesfehérvárt adatott) május 3-án, *Ilka vagy Nándorfehérvár bevétele* június 16-án és *Stibor vajda* szeptember 7-én kerültek színre, rendkívüli sikert arattak és nyomban a közönség kedveltjévé és az irodalom büszkeségévé avatták szerzőjüket. Pedig mind a három darab igen kifogásos alkotás, mit a folyton tanuló Kisfaludy maga is csakhamar belátott. Első két darabjában a múlt dicsőségét hirdette az elsatnyult és elnemzettlenedett kortársaknak. Főcélunk (mondja az első előadáson elmondott prolog), «hogy honi műzsánk a hazafit fölébreszsze és fentebb érzésre bírja; ha azt elérhetjük, hogy minden jó magyar ezen képekben magát feltalálja, akkor ez a tárgy, mely bennünket lelkesít, elérte végső célját, érdemét, jutalmát». A *Tatárok* a költőnek egyik első kísérlete: már 1811-ben írta; de jelentékeny színi eseménynyé csak 1819-ben lett, midőn a pesti fényes német színházban adatott, mely alkalommal a deszkákon először hangzott föl magyar szó. Mindenkép gyenge darab; cselekvénye valószínűtlen, indokolása lehetetlen, jellemei nemes, de lapos típusok; csupa szónoki páthosz és vitézkedő nagyhangúság, «sok haza-puffogatás» és «bundás indulatok», mit a költő maga később egy xenionban kigúnyolt; de technikája már elárulja a hivatott drámaíróét. A magyar legyőzetik a csatatéren, de még

elbukva is tiszteletre és részvételre készíti a győztes ellenséget: ez a darab alapgondolata, mely hazafias hévvel megtestesítve nem téveszthette hatását a naivul fogékony közönségre. A nemzeti tárgy és szellem mellett hatottak a dráma érzelgős elemei is: a szerelmesek egyesülése egy harmadik szerelmes holtteste fölött, Bebek határtalan királyhűsége, a magyar szűz, a ki «nem retteg az áldozattól, ha a haza és dicsőség kívánja». A darab mintája a német lovagdráma, a Kotzebue-féle is, mely termékeinek nagy tömegével nem áll magasabb színvonalon és nem is dicsekedhetik nagyobb történeti hűséggel, mint Kisfaludy első művei. A négy nap alatt készült *Ilka*, a költő első darabjának irányzatban, tárgyban és jellemzésben valóságos ikertestvére, sőt lényeges elemekben egyszerű ismétlése, csupán nyelv és stíl tekintetében mutat némi haladást, mit szabad jambusai is bizonyítanak. Cselekvénye még kevesebb és gyengébb, mint a «Tatároké»; hőse egy vitéz leány, a ki hazájáért feláldozza magát, de végül boldoggá lesz szerelmese keblén. A tragikusan induló helyzetből így nem fejlődhetik tragikus cselekmény, de drámai bonyodalomnak és jellemrajznak sincs semmi nyoma, noha a költő ügyes technikája itt is figyelmet érdemel.

Nagyobb haladást mutat a 16 nap alatt megírt *Stibor vajda*, melyen már Shakespeare («Lear király») és Schiller («Ármány és szerelem») hatása félreismerhetetlen, ha ez a hatás egyelőre inkább csak külsőségekben mutatkozik is. A zsarnok vajda és emberi érzésű fia állanak egymással szemben; de ez ellentétből nem fejlődik drámai konfliktus, mely erőyes cselekményt szülne, végül pedig egy kígyó oldja meg mint *deus ex machina* a csomót, illető-

leg szolgáltat költői igazságot. Míg azonban az előbbi művei csak drámai képek, dramatizált történetek, ez már tragédia, ha a gyöngébb fajtából is. Lovagdráma ez is, e fajtának az unalomig elcsépett elemeivel: hősei az álruhás lovag, a természet ölen felnőtt ideális szűz, az embertelen várúr és hozzá méltó felesége, az udvari bolond stb., sőt még a hangulatkeltő rémséges külsőségek sem hiányzanak: cikázó villám a sötét éjben, háborgó fergeteg mennydörgéssel, házfelgyújtás, börtön, kígyó stb. De a jellemek rajza itt mégis fejlettebb, a szenvedély hangja már hallatja magát és a cselekvény jóval mozgalmasabb, részben helyesebben is van indokolva. Technikai szempontból azonban nem mutat a darab haladást, sőt az epikus és lyrai elem nagyobb tért foglal el benne, mint első darabjaiban és épen ezért mozgalmassága ellenére még kevesebb benne a drámaiság. A tragikus megoldás pedig, a mint említettem, nagyon szerencsétlen, de a költőt talán a monda is feszélyezte, melytől nem mert eltérni; esetleg történetnek vette, melynek meghamisításától vonakodott.

A következő évben ismét három komoly darabot írt Kisfaludy, melyek közül kettő egyazon hónapban kerültek színre: *Szécsi Mária* 1820 május 2., *Kemény Simon* május 8., míg a harmadik, *Irene*, csak 1821-ben (junius 25.) Az első kettőben visszaesett a költő első két darabjának színvonalára és «*Szécsi Mária*» legfeljebb annyiban fontos, hogy a már Gyöngyösitől megénekelte regényes szerelmi kalandra kiváló későbbi költőink (Petőfi, Tompa, Arany, Jókai, Dóczi) figyelmét újra fölhívta; «*Kemény Simon*» pedig annyiban érdekes, hogy Kisfaludy itt egy már drámában földolgozott tárgyhoz nyúlt: Bolyai Far-

kas ugyanis 1817-ben kiadta («Öt szomorújáték» cz. kötetében) Kemény-drámáját, melyet Kisfaludy, noha fölhasználta, sőt még egyes kifejezéseket is átvett belőle, kétségtelenül túlszárnyalt, már csak egyik főmotivumának átalakításával, mert Kemény nála nem Hunyadi tudtával áldozza fel magát. A Bolyai mellékes szerelmi históriáját is mellőzte. Egyébként igaz érzés melege hatja át e kis színművet, a hazaszeretetnek e lelkes dicsőítését, mely magának a költőnek legkedvesebb darabja volt, mivel teljesen a lelkéből írta; nyelv és stíl tekintetében is figyelmet érdemel. Ugyancsak Bolyaival vetélkedve írta meg Kisfaludy legjobb komoly színművét is: *Irene* ugyanazt a (úgy látszik mondai jellegű) történetet tartalmazza, mely Mikes «Törökországi leveleiből» Bolyai «II. Mohammed» cz. tragédiájának tárgyát teszi; de kétségtelen Voltaire legszebb drámájának («Zayre») némi hatása is. Kisfaludy e drámájában, mely Konstantinápolyban, közvetlenül a vár eleste után (1453) játszik, már igazi tragikus tárgyat választott: Irene görög leány, a kilemond kedveséről, Leóról, és szerelmet színlel a hatalmas szultán iránt, hogy hitsorsosai sanyarú állapotán segíthessen. Mohammed annyira hatalmába kerül a szép keresztény leánynak, hogy most föltűnően kedvez a görögöknek és teljesen elpuhul, Ezért nagy, már-már lázadással fenyegető elégedetlenség támad a hadseregben, midőn a szultán Irene és Leo beszélgetését kihallgatva, megtudja, hogy imádott hölgye őt megcsalta, mert csak színlelt szerelmet. Kiábrándulva leszúrja Irenét és ismét fegyvert ragad, hogy a félholdat újabb diadalokra vezesse. E szerelmi történetbe ügyesen van beleszöve a politikai cselekvény, mely a nagyravágyó, de hazáját forrón szerető török vezér-

nek, Zagánnak ármányán indul meg és a titokban keresztény Hali fővezér bukásával ér diadalt. Iréne kétségtelenül tragikus alak, de nem tragikus hős: annyira szenvedőleges, hogy drámai szempontból nem érvényesül eléggé; igaz szenvedélye nincs, akarata kevés, inkább a viszonyoknak, mint jellemének áldozata. Hogy itt is a véletlen (Mohammed hallgatódzása) oldja meg a csomót, nagy hiba, de a tragédia úgy a maga egészében, mint egyes részleteiben mégis magasan fölötte áll Bolyai drámájának, mely semmiben sem árulja el szerzőjének drámaírói hivatottságát. Az *Irene* kétségkívül az egyetlen komoly színmű a XIX. század első harmadából, mely Katona Bánk-tragédiája mellett említést érdemel.

Kisfaludy tehát igen gyöngye kísérletekből kiindulva, kétségtelenül és igen gyorsan haladt a komoly dráma terén, és e haladás folytatását sejtetik későbbi tragédia-tervei és töredékei is. Ezek közül azonban csak *Csák Máté*, melynek elkészült jelenetei a költő utolsó két évéből valók, enged meg némi biztosabb ítéletet. E darab valószínűen gazdag korrajz lett volna a shakespearei «históriák» mintájára: ezt sejteti a fölkarolt tömeges anyag és a szereplők nagy száma. A stílusban Schiller hatása is fölismerhető. Töredékről lévén szó, midőn a darab teljes tervét sem ismerjük, nem mondhatni határozott ítéletet az egész drámáról; de a fennmaradt másfél felvonás szerkezet, jellemzés és nyelv tekintetében kétségtelenné teszi, hogy Kisfaludy élete utolsó tizedében a dramaturgia terén is igen sokat tanult és hogy gondolkodása, világnézete, jelleme, alkotó ereje befejezettebb, érettebb, mélyebb lett.

E fölfelé haladó fejlődés *végjátékaiban* is észlelhető

melyek irodalmi működésének legértékesebb és évtizedekre leghatásosabb ágát teszik. Az a gazdag és eleven, leleményes komikus tehetség, mely lyrájában s elbeszéléseiben is fölismerhető, vígjátékaiban teljes erővel érvényesül. Eleven érzéke az emberek és helyzetek gyöngéi iránt, éles szeme, melylyel a nevetségest vagy ferdét mindenütt föl ismeri, a való élet tűneményeinek megfigyelésére irányuló hajlama itt eleve biztos sikert ígértek neki. De a vígjáték terén sem nagy az eredetisége vagy önállósága: Mestere a kor kedveltje, Kotzebue Ágost († 1819), a korabeli német nyárspolgári élet rajzolója, melyet tipikus alakokban és helyzetekben a torzításhoz hajló humorral hozott színre. Kisfaludy követte ez irányát és hasonlóképp testesítette meg a magyar kisvárosi vagy falusi életet jellemző alakokban és komikus helyzetekben. A párbeszédben is Kotzebue tanítványa, de darabjainak erkölcsi légköre tisztább, fölfogása emelkedettebb, talán nemcsak egyéni tisztaságánál fogva, hanem azért is, mert az akkori magyar életnek azon körei, melyeket ismert és rajzolt frivol vagy pikáns motívumokra nem igen szolgáltatott alapot vagy anyagot.

Mint Kotzebue, úgy Kisfaludy is a helyzetvígjáték művelője, sőt még nagyobb mértékben az, mint akkor túlbecsült mintája, a ki sokszor megközelíti vagy el is éri a jellemvígjáték színvonalát. Ebben a cselekvény és bonyodalom első sorban a szereplők jelleméből folyik, ha többnyire el nem is kerülhető teljesen a véletlen közreműködése. Ellenben a helyzetvígjáték nem tulajdonít a jellemrajznak nagyobb jelentőséget, megelégszik felszínesen jelzett, rendesen tipikus alakokkal és legtöbb gondot a komikus helyzetekre fordít, melyeknek előidézése-

ben a szeszélyes véletlennek nagy szerep jut: félreértések, kihallgatások, személy- és levélcserek, átöltözködések és hasonló, egészen külsőleges motívumok bonyolítják a cselekvényt és meg is oldják a bonyodalom csomóját. Kisfaludy vígjátékainak a helyzetkomikumon alapuló egyengéi jó részben szintén túlságosan gyors és hevenyészett dolgozó módjából származnak, melylyel a műsor szükségleteit kielégíteni törekedett. Hogy ezt sikerrel művelte, nagy érdeme; még nagyobb érdeme, hogy a művelt magyar társadalmat, sőt már a magyar népet is élettéljes alakokban és hű korszépekben viszi a színpadra: a külföldieskedő mágán és a faragatlan falusi gavallér, a szűk látkörű, de derék táblabíró és a pedáns latinos ügyvéd, a falusi kántor és jegyző, az öreg- és a kisbíró, ha régebbi íróinknál, az iskolai drámák íróitól kezdve Csonkaaiig, itt-ott föl is tűnnek, az ő darabjaiban nyernek egy századra kiható polgárjogot a magyar színen.

Igy már első vígjátékában (*Kérők*, 1819 szept. 24) teljességgel magyar levegőt szívunk. A költő ügyesen állítja szembe a külföldieskedő Szélházyval és rokon szellemű német inasával, a kik minden hazait ócsárolnak, Baltafy kapitányban a tősgyökeres magyart, kivel inasa mindenkép egyetért. Jeles magyar typus még Perföldy latinos fiskális, a ki mindent ügyvédi szemmel tekint, de lelkes jó hazafi. Vele, valamint az özvegy kapitánynyal és Ferencz káplárral utóbb nagyon sokszor találkozunk a magyar színen. De a személycsere az érzelgős Máli és a tűzről pattant Lidi közt, mely a darab gerinczét teszi, gyenge motívum, noha sok komikus helyzetre szolgáltat alapot.

Második vígjátéka (*Pártütők*, 1820 május 5., Székesfehérvárott fél évvel korábban, 1819 nov. 23-án) még

magyarabb, de jóval bohózatosabb is. E darabban gyökerezik a magyar népszínmű, melyet Szigligeti nagy virágzásra emelt, hogy azután Csepreghy és Tóth Ede elhunytával nagyot süllyedjen és jóformán vérszegénységben kimúljon. E darab komikuma szintén egy nagy félreértésen alapul. Hajnalfi gyermekei el akarják játszani Schillernek «Ármány és szerelem» cz. drámáját és sűrűn leveleznek e nagy tervök ügyében. Egyik levelök (nagyon gyöngye indokolással) a jámbor falusiak kezébe kerül, a kik belőle összeesküvést és pártütést olvasnak ki. A motívum a kor egy másik kedveltjének, Clauren Henriknek (tul. Heun Károly, 1771—1854) egy értéktelen elbeszéléséből («Der Giftmord») származik, de Kisfaludy teljes önállósággal és igen ügyesen dolgozta föl. Valóban sikerült, csak úgy duzzad az élettől — ha a bohózat jellege szerint kissé torzított vonásokkal van is rajzolva — a falusi milieu, melynek alakjai azóta a magyar népszínműben tovább éltek napjainkig.

A jellemvígjáték felé közeledik Kisfaludy a *Leányőrző* (1827. Először adták Kassán 1830 nov. 18.) cz. darabjával, melyben ugyan csupa személycsere és félreértés teszi a cselekvény magvát, de a jellemzés, főleg a két öreg úré, a kik arra a lehetetlen feladatra vállalkoznak, hogy egy szerelmes leányt megőrizzenek, helyes és mélyebb megfigyelést árul el és egészséges komikum érvényesülésére vezet. De az ifjak itt is sablonos típusok, mint rendszerint úgy Kisfaludynál, mint Kotzebuenál. Hogy ez utóbbi mily nagy hatással volt költőnkre, legjobban mutatják kis bohózatai, pl. a *Vígjáték* (1826. Első előadása 1830 június 13. Ungvárt) és *Kénytelen jószívűség* (1827.), melyek akár Kotzebue-fordításoknak is megjárják.

Ezek és egyéb kisebb vígjátékai, melyek gyorsan készültek és teljesen megfeleltek céljuknak, hogy nyomban színre kerülve derűtséget keltsenek, jelentéktelenebbek, mert nem tartalmaznak újat, hacsak ilyennek nem vesszük a nagylelkű Izsák alakját a *Gyilkos*-ban (másik címe: *Mikor pattant, nem hittem volna*; 1820 május 8.), az egyetlen zsidót Kisfaludy darabjaiban, a kit világosan azzal a szándékkal szerepeltet, hogy rokonszenvet keltsen ez akkor lenézett faj iránt, vagy az önéletrajzi vonatkozásokat a *Belegek*-ben (1826. Először 1835 szept. 4.), melyek ezt a bohózatos darabot érdekessé teszik, de nem tehetik értékké. Már új elemnek tekinthető a történeti anyag vagy legalább háttér két kis vígjátékában: *Mátyás diák* (1825. A színpadon mindég *János kulacsa* címmel adták; először Kassán 1830 február 5.) és *Hűség próbája* (1827. Először 1834 január 13), a magyar történeti vígjáték első szerény csiráinak tekinthetők. Mind a két darab Mátyás igazságszeretetét dicsőíti; de az első voltaképp csak egy jelentéktelen adomának dramatizálása, melynek főérdeme a lelkes Turi Márton tősgyökeres magyar alakja, a ki a Hunyadiakért lelkesedik; a második a költőnek egyik legsikerültebb, a népszínműhöz közel álló műve, melyet, ügyesen bonyolított és gyorsan lepergő cselekvényén kívül, főleg föltűnően ötletes, eszmékkel bővelkedő párbeszéde és zamatos magyar nyelve tesz érdekessé.

Hogy Kisfaludy korlátolt és csekélyebb értékű komikuma keretében nagyobb művészi sikerekre is képes volt, mutatja legjobb vígjátéka (*Csalódások*, 1828. Először 1829 decz. 30), mely a régi eszközökkel megteremtett helyzetbe már fejlettebb lélektani elemzést visz be és ezzel

erősen megközelíti az igazi jellemvígjáték színvonalát. Lombai uradalmi inspektor mániája a házasságszerzés. Most is megállapodott, szerinte finoman kieszelt plánum szerint, egy csomó párt akar összeházasítani: fiát, özvegy úrnőjét, egy öreg meg egy fiatal leányrokonát, egy parlagi barátját s azonkívül még néhány emberi, de nem ér czélt, mert félreismeri az emberek jellemét, a kik nem a furfangos kijelölés, hanem szívők vonzalma szerint választják meg életök párját. Az ily bonyodalom nem lehetséges a szereplők jellemzése nélkül és Kisfaludy tényleg nagy figyelmet fordít erre, a mit első pillanatban is észrevehetni, ha pl. a «Kérők» Szélházyját e darabnak báró Kényesijével összevetjük: mind a kettő külföldieskedő magyar, de míg az előbbi csak felszínesen van vázolva, az utóbbi már életteljes jellem. A darabnak legnépszerűbb alakja Mokány földesúr lett, a kiben ugyan kissé torzítva van a műveletlen parlagiság, de halhatatlansága, a színen kívül is, mégis bizonyítja, hogy a költő őt az igazság és természetesség tulajdonaival ruházta föl. És ez az egész darab főjellemezője: igaz a magyar élet rajza benne és természetes az emberek gondolkodása és érzése. Színszerűség tekintetében is kiváló alkotás, melynél nem sok kitünőbb vígjátékunk van.

Elbeszélő műveiben is német nyomon jár Kisfaludy, mint legtehetségesebb elődje, Kármán József is, és hazai íróink közül csak az öreg Dugonics lehetett reá annyi-ban hatással, hogy a lelkes piarista, kiben egy csöpp költői tehetség sem volt, legalább külsőleg a hazai múltból vett tárgyakat és erős nemzeti szellemben beszélte el, a hogy tudta, lehetetlen történeteit. Ez a hatás, keverve a nálunk is rendkívül kedvelt lovagregényeknek hatásá-

val, fölismerhető a költő legkiválóbb komoly novelláján, «Tihamér» (1824) cz. kis regényén. A tárgyát, mely Nagy Lajos korában játszik, vagy legalább az elbeszélés keretét és egy-két alakját Teleki József grófnak egy történeti rajzából («Első Lajos nápolyi hadviselése») vette, mely Kisfaludy Aurorájában 1823-ban jelent meg. Tihamér, Kisfaludy novellájának hőse, Olaszországba indul királyával a gyilkos Johanna megbüntetésére és ott megismerkedik a száműzött Zách-családnak egy fiatal ivadékaival, Rózával, a kit megszeret és a ki vonzalmát viszonozza. De a leányt szereti Werner kóbor német lovag is és elrabolja. Tihamér üldözőbe veszi a rablót és legyőzi, de nem öli meg, és ellenfelének e nagylelkűsége meghatja és megtéríti Wernert, a ki szenvedélyes és érzelgős indulatoknak nem éppen valószínű keveréke. Most a király, a ki Rózát fölmenti a véritélettől, eljegyzi a fiatal szerelmeseket; de az ifjú levante hős halált hal, mielőtt Rózát oltárhoz vezethette volna. A leány bánatában zárdába vonul, a bűnbánó Werner pedig remete-életet él.

Ime egy nem nagyon valószínű cselekvény s nem teszi valószínűbbé egy homályos kaland sem, mely Tihamér hűségét nem a legügyesebben próbára teszi, de nemes szerelmén nem tud diadalt ülni. Az olvasót e történet csak akkor érdekelhetné mélyebben, ha a szereplők megnyerhetnék részvétét. De ez nem igen sikerül nekik, mert élet- és vértelen bábok: a minden jeles tulajdonnal fölruházott levante és a nem kevésbbé nemes és páratlan hajadon nem jellemek, csak nevek, emberi gyarlóság nélkül és azért hidegen hagynak bennünket. A novella stílje és nyelve is majd színtelen és száraz, majd feszes és erőltetett, és az olasz föld leírása sem igen árúlja el,

hogy a költő oly országot fest, melyet saját élményeiből ismer. Mégis: kora mértékével mérve kiváló alkotás ez a kis regény, mely a mi szemünkben főleg azért érdemel figyelmet, mert a magyar történeti regénynek első szerény hajtása. «Tihamér» mellett alig érdemelnek említést kisebb komoly elbeszélései, melyek közül *Barátság és szerelem* (1822) a legsikerültebb. Egy elvonúltságában búskomorra lett ifjút meggyógyít a szerelem. A kis novella helyes lélektani megfigyelésen alapúl, de a hősnek átalakulását csak felszínesen rajzolja a költő. Ez az elbeszélés is, mint többi komoly darabja, erőltetett nyelven és feszes stílben van írva, a mi annál feltűnőbb, mert víg novelláiban Kisfaludy a legtermészetesebb és legmagyarosabb előadás mestere.

Sokkal sikerültebbek Kisfaludy víg elbeszélései, melyek nagyobb tetszésben is részesültek a kortársaknál, még ma is élvezetesekek és számos utánpótló találta. E többnyire kis terjedelmű novellák tárgya, mint vígjátékaié, a kisvárosi és falusi társadalom rajza, melyet rendszerint sajátságos, kissé torzképszerű, de tipikus alakok jellemzéséhez fűz. Ez alakok annyira bírják a költő rokonszenvét, hogy sokszor cselekvényt is alig nyújt, történeteinek bonyodalma pedig a lehető legszerényebb, úgy, hogy kerek elbeszélés helyett sokszor csak kis rajzot kapunk vagy rajzok sorozatát, mely azonban a költő szeretetreméltó pajzán jókedvénél, derült hangulatánál és épp e darabokban kiválóan kedves, fesztelen, magyaros előadásánál fogva megnyeri teljes tetszésünket. Ily alak mindjárt az első novella hőse: *Sulyosdi Simon* (1824), az elhízott, tunya magyar gazda, a ki gyermekkorától semmivel sem törődött, semmit sem tett, semmit sem

akart, semmi iránt érdekel nem viseltetett, úgy, hogy soha sem boldog, sem boldogtalan nem volt. Mestere, a ki előbb nevelte és tanította, utóbb pedig gazdaságát vezeti, gondolkodott helyette és meg is akarja házasítani, de Simon erre sem kapható; régi flegmájával tovább üldögél a folyosón és pipázik és öregszik. E pompás kis jellemrajz, mely főleg egységes következetességével tűnik ki, kitűnő humorral festi a jómódú magyar ember élheterlen nemtörődömségét és oly typust teremtet, melyet íróink utóbb ismételve szerepeltettek drámában és regényben, prózában és versben (pl. «Pató Pál» Petőfitől).

Rokon typus Kisfaludy legnagyobb víg elbeszélésének hőse: *Tollagi Jónás* (1822—26), a kit három részben és szerepben, mint házasulandó legényt, mint házast és mint atyát mutat be. Jónás értelmes is, jószívű is, de komikus alakká válik naiv tapasztalatlansága és hiszékenysége miatt. Az első két rajz levelekben van írva: a hős maga beszél el viselt dolgait, a mi az elbeszélés közvetetlenségét nagyban emeli és az igazság bélyegét űti kis kalandjaira és naiv elmékedéseire. Pesten, többnyire kicsinyes, de mulatságos és jellemző kalandok után, feleségre tesz szert, kit hazavisz, hol a falu jegyzőjének választják meg. Boldog házaseletet él, mikor egy huszártiszt felkelti féltékenységet, a mi igen komikus helyzetekre vezet; de végül kiderül nejének hűsége és ő továbbra is boldog férj marad. A harmadik rész mint atyát mutatja be a jó fiút, de ez a rész (csupán két levél) nincsen befejezve. Cselekvény és bonyodalom igen alárendelt elemei e novellának is, mely számos, igen különböző helyzetbe juttatja hőst, hogy jellemét minden oldalról megvilágítsa és minél teljesebben kidomborítsa.

Kedves, mulatságos, igen jól írt rajzok sorozata, mely ma sem veszített semmit értékéből és hatásából.

Költőnknek harmadik ilyen típusa Pöröndy Tamás (*Bajjal ment, úfgan jött, 1825*), a ki «a mennyire jártas volt némely tudományban, annyira szűkölködött ama világi hajlékonyság nélkül, mely az embert kivált a szépnemnél tetszetőssé teszi». A természet is igen mostohán bánt szegény Tamással, kinek csunya külsejét ugyan elfeledtette nemes lelke, de különös módja mégis legalább mosolyt keltett. Így végre, rútsága ellenére, mégis kap feleiséget és a kis rajz megnyugtató befejezést nyer. Csakhogy az egész történet nem elég valószínű, mert a költő erősen beletéved a torzításba. Még bohózatosabb és valószínűtlenebb a *Fehér köpenyeg* (1825), melynek hőse indokolatlan féltékenységeben kardjával önmagát támadja meg a tükörben, mire az üveg csörömpölésétől gyorsan kijózanodik és bocsánatot nyer. De az elbeszélés stílje, nyelve és hangja e kevésbbé sikerült kis novellában is igen kedves és magyaros. Hasonlóan igen kedves apróság, bár nem több jól elbeszélt anekdotánál, a *Mit csinál a gólya?* című humoros történet, mely egy falu kupak-tanácsával esett meg, az ismert rátóti anekdoták min-tájára.

Ime tiz rövid évnek irodalmi aratása: sokoldalú, minden téren erős tehetségre valló, a dráma és novella terén úttörő. Főérdeme Kisfaludynak, hogy az idegenszerűségnek véget vetett költészetünkben és diadalra vezette a nemzeti eszmét. Munkáinak tárgyai, alakjai, szelleme erősen magyar és csak az aesthetikai alakban nem tudta még teljesen lerázni a nemzetre súlyosodó némettség hatását. De e tekintetben is folyton halad: «Irene», «Csaló-

dások» és novellái már alig emlékeztetnek csekélyebb jelentőségű részletekben idegen mintákra, «Csák Máté» pedig teljes költői önállósága küszöbén mutatja Kisfaludyt, ki leggyengébb művében is azonfelül egyéniségének szeretetreméltó, kedves, vonzó varázsával megnyeri rokon-szenvünket. Ez emberi bájjával nincs a magyar írók közt egy is, a ki őt fölülmúlóná. Ez megérteti velünk, hogy korának legjobbjai oly mély és meleg szeretettel ragaszkodtak hozzá, ez tette őt, nagy műveltségén kívül, korának vezérévé. Mint ilyen, mint az Aurora-kör megteremtője és lelke, irodalmunkban kimagasló, korszakos helyet foglal el, mely arra az időre is biztosítja neki a halhatatlanságot és késő nemzedékek háláját, mikor művei, a mit ma még semmikép sem állíthatni, teljesen elavúltak lesznek.

Heinrich Gusztáv.

A KÉRŐK

Eredeti vígjáték három felvonásban

★

(Először adatott Pest városa színházában 1819 szept. 24.)

SZEMÉLYEK.

Hősváry, ezredes.

Baltafy, kapitány.

Máli, ennek leánya.

Károly } fogadott gyermekei.
Lidi }

Báró Székházy.

Perföldy, ügyész.

Margit, Baltafy testvérnénje.

Ferencz, öreg káplár.

Tamás, Perföldy inasa.

János, Baltafy inasa.

Vilhelm, Székházy inasa.

Kertészek.

ELSŐ FELVONÁS.

Baltafy lakása.

ELSŐ JELENÉS.

Máli (egyedül, az asztalnál ül, olvas).

«Szerelem-e az, avagy nem.
A mit érzek keblemben?
Avagy ha az nem szerelem,
Hát mi lakik szívemben?
Ha jó, hát mért oly bánatos,
Annyi kínba mért tellő?
Ha rossz, mért oly kíváncs,
Mért oly édes és kellő?»

Én is így tűnődöm magamban és nem tudom, mily titkos érzés játszik szívemmel, melyben hol kíváncs, hol fájdalom dobzódna. Félek, igen félek, hogy az a testvéri hajlandóság Károly iránt forró szerelemmé vál és annak mirigy tüze lángol keblemben. És ő — nem — ő nem szeret — nem — úgy látszik meghidegült szíve irántam, azért kerül.

MÁSODIK JELENÉS.

Károly, az előbbi.

KÁROLY (lassan belép, magában). Hogy gondolkodik! ki lehet tárgya ezen csendes búsongásnak?

MÁLI (Károlyt észreveszi). Te vagy! nem is hallottalak jönni.

KÁROLY. A kit az ember nem óhajt, azt nem is látja.

MÁLI. A kit az ember megvet, azt kerülni szokta.

KÁROLY. Talán háborgatlak, inkább — (El akar menni).

MÁLI (hirtelen). Maradj! (Félre.) Szívtelen ember. (Károlyhoz.) Maradj, ha épen jobbat nem tudnál cselekedni; úgy is csak elvétele láthatlak.

KÁROLY. Némelykor a kevés is sokká lesz.

MÁLI. Azt nyilván magadról tudod.

KÁROLY. Legalább érzem.

MÁLI. Miért van a legjobb ember is változás alá vetve?

KÁROLY. Miért kell a szegénynek mindig megvetést szenvedni?

MÁLI. Sokszor ellenkezőt mutat a képzelem.

KÁROLY. Többször a szív méltatlanért eped.

MÁLI. Károly! ez sok, ezt nem érdemlettem.

KÁROLY (megilletődve). Bocsásd meg vad indulatomnak ezen megbántást. Máli, hallgasd, miért jöttem — én — én elhagylak.

MÁLI (megijedve). Mit hallok! mi ösztönöz arra? tudja már atyám?

KÁROLY. Még senki sem tudja; te vagy az első, kinek megnyitom keblemet.

MÁLI. Ha szebb bizodalmat nem tudtál benne találni, inkább hagyta volna örökre bezárva.

KÁROLY. És érdeklene elválásom? Máli!

MÁLI. Ha szebb pályára vezet, akkor megnyugszom.

KÁROLY (indulattal). Máli! Máli! (Félre.) Nem! félre, család remény! többé nem kecsegtetsz.

MÁLI. Mi ingerel barátom?

KÁROLY. Barátom! mely száraz szó!

MÁLI. Mi ád okot ezen sebes szándékra?

KÁROLY. A felébredt lélek és ama belső büszkeség, mely megvetést nem szenved.

MÁLI. Igazságtalan! nyúlj szívedhez és azt nem mondhatod!

KÁROLY. Nem akarok tovább visszaélni atyádnak jóvoltával. Ő eddig felnevelt, taníttatott, úgy mint

saját fiát, és csak azért, hogy atyámnak jó barátja volt.

MÁLI. Jótételének ön maga érzi jutalmát.

KÁROLY. Már kiléptem a gyermekség korából és magam eltartásáról illik gondoskodnom. Lidi még ezután is itt marad atyai oltalmában, én hálaadó szívvel tovább költözöm.

MÁLI. Érzéketlenségedet mely szép szavakba takarod. Károly! más a te vezérlőd.

KÁROLY. Mit gondolsz — nem —

HARMADIK JELENÉS.

Lidi, az előbbiektől.

LIDI (sietve). Az öreg úr megjött a városból. — Te itt, bátyám! a szobádban kerestelek. Mit látok? mi történt? Ez a szegletbe néz, ez az ujját számlálja — valóban szép társalkodás. (A könyvet felveszi az asztalról.) Himfy Szerelmei! most tudom már!

KÁROLY. Én —

MÁLI. Én épen —

LIDI. Nehéz a szó! legyen tehát, elengedem.

MÁLI. Gondold csak! ő el akar menni.

LIDI. Vadászni?

MÁLI. Örökre — örökre.

LIDI. Úgy! már az más — és hová?

MÁLI. Messze — messze a világba.

LIDI. Nagy dolog! és mindjárt, ha merem kérdezni?

MÁLI. Már búcsúzni jött.

LIDI. És nekem, testvérhugának, nem is szól — ezt én méltán rossz néven vehetem.

KÁROLY. Lidi!

LIDI. És mikor lesz reményünk megint tisztelni?

KÁROLY. Soká nem — talán soha sem — én katonának leszek.

MÁLI. Hallod! hallod!

LIDI. Megbocsáss, bátyám, de szemeid egészen mást vallanak; alig hiszem, hogy el tudnál válni; erősebb azon láncz, mely lekötve tart, mint az akaratod.

KÁROLY. Ne gondold! az a láncz elszakadt és véle minden szerencsém!

LIDI. Az igaz szerelem láncza nem oly romlékony.

KÁROLY. Én is úgy véltem szép álmomban; de megnyiltak szemeim.

MÁLI. És tulajdon érzéketlen szívedet látják.

KÁROLY. Magáról szokott az ember mást is megítélni.

LIDI. Látom már, igazságot kell köztetek tennem — tehát én vagyok a bíró! Adjátok elő ügyeiteket.

KÁROLY. Hogy tudsz most enyelegni, midőn bátyád minden földi szerencséje koczkán áll, midőn legszebb reményimet letiporva látod.

MÁLI. Midőn hidegen elhagy és magával viszi élttem nyugalmát; midőn engemet vádol és maga vétett; midőn ő haragszik és nekem volna méltó okom reá.

KÁROLY. Midőn már napok-számra sem szól velem.

MÁLI. Midőn ha meglát, elfordul, még rám sem tekint.

KÁROLY. Midőn — eh jobb elhallgatom és megyek, a merre a lábam visz.

MÁLI. Midőn — nem szólok — mert úgy is hasztalan.

LIDI. Midőn — midőn nincs eszetek, egyik sem tudja mi a baja — utóbb még majd engem is belekevernétek.

KÁROLY (félre Lidihez). Nem hallottad tegnap estve bátyánkat — férjhez akarja adni.

MÁLI (félre Lidihez). Nem hallottad, hogyan ellenkeztem az atyámmal, és ő mégis ellenem dúl.

KÁROLY. Én azt nem tűrhetem.

MÁLI. Az fáj!

LIDI. Most legyetek békével.

KÁROLY. Nehéz így megvettetni.

MÁLI. Ártatlan így szenvedni.

LIDI. Elég! (Károlyhoz.) Te itt maradsz — és bízzál mind addig, míg több okod nem lesz a kétségre. (Málihoz.) Te maradj az, a mi eddig voltál, és a béke fenmarad köztetek.

MÁLI. Lidi! kedves Lidi!

KÁROLY. Kedves édes hugom!

LIDI (Károlyhoz). Nem kedves, mert velem lesz dolgod; csak készülj a viadalra. Mit irtál az asszonyok felől? (Málihoz.) Gondold el, mely rútul festé ő le szegény nemünket —

KÁROLY. Lidi! ez nem szép!

LIDI. Hiában mented magadat, hasztalan integetsz! megmutatom, mint ítélsz mirólunk. Máli! csak hallgasd; előbb bemegyek szobájába és ezen töredék dal az asztalán fekszik. (Elővesz egy papirost és olvas.)

«Szép az asszony! de könnyen változik,
És egyedül kényének áldozik; —
A szíve ritkán jó.
Csalárd és kártékony,
Soha nem állandó;
Erkölcse botlékony,
Ereje romlékony» —

és a többi. Mely fekete leírás! Mit tudsz mentségedre szólni?

KÁROLY. Egy komor kedvnek szülöttje — ne figyelmezz rá.

LIDI. Máli! mit érdekel ily gonosztévő?

MÁLI. Minthogy bennem képzelte az egész asszonyi nemet, tehát — megbocsátok.

LIDI. Most az egyszer büntetlen szabadulsz; de reménylem, hogy ezen hibát helyre hozod és szebben fogod festeni nemünket.

KÁROLY. Máli! ha megbántottalak —

MÁLI. Nem — nem; mindent elfelejtek; csak vígabb lennél!

KÁROLY. Hogy lehetnék víg, midőn minden órában

kell tartanom a legrosszabb, legutálatosabb, leggyűlöletesebb hírtől; nem, vidám nem lehetek, mert elégedetlen vagyok magammal, mással és az egész világgal. Hogy legyek nyugodt szívvel, midőn látnom, hallanom kell az atyád szándékát?

MÁLI. Mit tegyek ellene?

KÁROLY. Az epeszt, hogy nem is akarsz ellene tenni —

MÁLI. Ismered atyámat; a régi katona-természet most is benne van és mindenen keresztül akar vágni. Légy békével, ez is elmúlik.

LIDI. Lassan! az öreg úr jön — Károly! mérsékelj tüzedet, mert ha a rántás megég, kozmás lesz az étel.

NEGYEDIK JELENÉS.

Baltafy és az előbbieik.

MÁLI (elébe megy, kezét megcsókolja). Hamar megjött, édes atyám.

BALTAFY. Meg is izzadtak a szürkékl de hála az Istennek, általestem legnagyobb gondomon. Máli! semmi ujságot se látsz rajtam?

KÁROLY. Háború lesz?

BALTAFY. Elég zavar volt a világban, már békesség legyen — aztán úgy is rossz a kezem —

LIDI. Szép paripát vett a bácsi?

BALTAFY. Azt magam nevelek — feljebb!

MÁLI. Karját jobban érzi?

BALTAFY. Igaz — azóta az sem fáj — megmondom tehát! lakodalom lesz! Mennydörgő-ráztal! Menyasszony van a háznál.

LIDI. Kit vesz el édes bácsi?

BALTAFY. Van-e eszed? én —

LIDI. Igen —

BALTAFY. Én a hatvan esztendőmmel? mit gondolsz? (Málira mutat.) Itt áll a menyasszony!

KÁROLY (magában tűzzel). Hah! ezt hallani! —

BALTAFY. Máli! te még nem is örülsz?

MÁLI. Örülök uramatyám jó kedvén!

BALTAFY. Igazán! nem tréfa, a mit mondtam; te férjhez mégy.

MÁLI. Nekem is csak kellene arról tudnom.

BALTAFY. Megtudod nem sokára.

MÁLI. Egy kis időt mégis enged édes atyám!

BALTAFY. Egy pillantatot sem; mindig válogatni! egyik sem tetszik. Még utóbb úgy jársz, mint a mesében az ember, a ki egy kertben pálczát akarván vágni, addig keresgélt és válogatott, míg egy görbe görcsös bottal meg kellett elégedni.

MÁLI. Talán csak nem fog kényszeríteni édes atyám!

BALTAFY. Ha már magad által nem látod szerencsédet, tehát köteles vagyok mint jó atya arra kényszeríteni.

MÁLI. De ha boldogtalan leszek az által?

BALTAFY. Eh! Minden a szokástól függ. Mikor én pipázni tanultam, eleinte émelgyős és keserű volt a pipa, most már el sem lehetek nála nélkül.

LIDI. Szép hasonlítás!

MÁLI. És már annyira terhére volnék, kedves atyám, hogy erővel ki akarna rajtam adni?

BALTAFY. Egy szó annyi mint száz! férjhez kell menned; tovább veled nem bajlódom. Soha sincs nyugtom, a kérők szünetlen ostromolnak. Most is a városban minden ember azt kérdezte: «És a kisaszszony férjhez ment-e már?» és hogy kit választottál? Mennydörgő-rázta! pedig magam is csak annyit tudok mint más. Nem! többet nem engedek, férjhez kell menned.

MÁLI. Mégis — nemde azt fogadta édes atyám, hogy szabad választást enged?

BALTAFY. Válassz! de menj —

MÁLI (hirtelen). Szabad hát szívemet követnem? oh édes drága kedves atyám!

BALTAFY. Válassz bátran, édes leányom, válassz a kettő közül.

MÁLI. Kettő közül? — nem értem.

BALTAFY. A kérők közül —

LIDI. De nekem csak soha sem hoz ujságot édes bácsi.

BALTAFY. Reád is jön a sor —

MÁLI. A kérők közül?

BALTAFY. Igen — minden órában vendégeket várok. Báró Szélházy úr felkeresett a városban és téged megkért, még ma eljön háztűzt nézni.

KÁROLY (félre). Én őt porrá töröm — kihívom — öszvevágom.

LIDI. Lesz füst a konyhában.

MÁLI. És hogy jövök ily szerencséhez!

BALTAFY. Kérdezd magát — nekem csak azt monddta, hogy el akar venni.

LIDI. Az nem sok — és bácsi mit felelt?

BALTAFY. Hogy vegyen bizvást.

MÁLI. Még nem is láttam.

BALTAFY. Meglátod most.

MÁLI. Nem is ismérem.

BALTAFY. Megismered, ha férjed lesz.

MÁLI. Akkor már késő! hátha öszve se illünk?

BALTAFY. Miért nem? a mértéket megüti — huszár is lehetne.

MÁLI. De ha nem tudom szeretni.

BALTAFY. Az legkevesebb; az megjön utóbb. Hány szegény legény fél a katonaságtól és utóbb még is örömmel szolgál.

LIDI. Az egyiket tudjuk — hát a másik?

BALTAFY. Igaz — mennydörgő-rázta! a másik még a zsebemben van. (Zsebjét keresi.)

LIDI. Mely könnyen hordozza bácsi a kérőket.

BALTAFY (kihúzza egy levelet). Itt van! olvassátok.

LIDI (elkapja). Én, én olvasom! (Olvas.) «Minthogy a házi circumstanczlik — úgy hoz —

BALTAFY. Hohó! mint van az? Károly, olvasd te!

KÁROLY (félre). Még ezt is! (Elveszi a levelet és olvas.) «Spectabilis kapitány úr! Minthogy a házi circum-

stantiák úgy hozzak magokkal, hogy a házassági vinculumba lépjek, tehát voluntarie szemeimet a spectabilis úr kisasszonyára vettem és véle az élet tengerén keresztül navigálni eltökélém. Azért humillime jelentem, hogy első szeptemberre præfigáltam a terminust, a melyben in persona udvarlására lesznek az egész úri háznak; és legottan az oculátát elvégezvén, a matrimoniális documentumokat mindjárt solemnisálni és authenticálni fogom. Különben úri fávöriba magamat recommendálván, vagyok Spectabilis úrnak alázatos szolgája Perföldy Tóbiás Jakab, Juris utriusque et Philosophiæ Doctor és felesküdt ügyész.»

BALTAFY. Hallod, leány?

LIDI. Már ez bájos ömledező levél; mely heves, mely forró szerelem lehel ki belőle! Valóban, Máli, ezen meg kell indulnod.

BALTAFY. Hányadik van ma?

KÁROLY. Első szeptember.

BALTAFY. Mennydörgő-ráztal hát ez is eljön — annál jobb — egyszerre mindent elvégezzünk. (Károlyhoz.) Öcsém, mit gondolsz? nemde szerencse, ha ilyen okos ember jelenti magát?

KÁROLY. Igen — én — én örvendek — de mégis úgy vélem, hogy sem tudomány, sem érték nem elegendő mindenkor a szerencsére — különben — én (akadoz)

LIDI (félre). Kisegítem — (Baltafyhoz) Azt véli bátyám, hogy Máli mind erről legigazabb ítéletet hozhat.

MÁLI. Úgy — úgy van, édes atyám!

BALTAFY. Ily embert megvetni nem tanácsos — tudd meg, minálunk én egy pertől jobban félek, mint egy ágyúgolyóbistól — ez egyszerre öl, az lassanként emészti.

LIDI. A kosárért pert nem indít senki, avval hallgatnak leginkább a férfiak.

BALTAFY. Már a leányom férjhez megy; ha most nem — tehát soha — mert tudd meg, hogy az én udvaromba több kérő nem jön.

KÁROLY (hirtelen). Ne is jöjön, csak reám bízza, bátyám, én mind eligazítom.

LIDI. De ha már benne is van —

KÁROLY. Lidi!

BALTAFY. Szeretném én azt látni! hiszen az egész háznál csak hárman vagyunk férfiak, én, Ferkó és Károly. Mi ketten a Ferkóval, mennydörgő-rázta! már mi általestünk a határhalmon, már mi kosarat kapnánk, és ez (Károlyra mutat), ez a levegőben keres magának hölgyet, könyveket forgat és verseket firkál.

LIDI. De némelykor a földre is leszáll.

KÁROLY. Lidi!

BALTAFY. Aztán szegény legény! pedig a legfelségesebb óda sem tartja ki a házat.

KÁROLY. Az igaz, szegény vagyok; szívemnél nincs egyéb értékem, mást nem hagytak szüleim; de van akaratom tanulni és dolgozni.

BALTAFY. Az mind szép — de még is csak jóakarát.

MÁLI. Minek ő neki — elég van minekünk.

KÁROLY (indulattal). Máli! Máli!

BALTAFY. Jól van édes leányom — míg én élek, el nem felejttem, hogy ezeknek az atyjok leghívebb barátom volt, a ki velem is jót tett és éltemet megmentette. Mennydörgő-rázta! gyermek! az volt ám a derék magyar ember! — Midőn kezemet ellőtték, és én tehetetlen a földön hevertem, már az ellenség körülvelt, már vezetni akart — mikor ő mint egy nyíl felém vágatott; rajta legények! — így kiáltá — ne hagyjuk pajtásunkat; és egy pillantat mulva hült helye volt az ellenségnek — azután tulajdon lován hátra vezetett és sebemre vigyázott. Nem, fiam, míg én élek, azt el nem felejttem.

KÁROLY (megilletődve). Kedves bátyám! azt a szolgálatot már kétszerezve meghálálta rajtunk; fiúi szívvel azt megismerjük.

BALTAFY. Megelégszem veletek, édes gyermekeim — én szerencsés vagyok; csak az boszant, hogy leányom nem akar férjhez menni —

MÁLI. Hiszen még reá érek.

BALTAFY. A mi ma meglehet, ne halaszd holnapra. Akarom tudni, kinek a kezére jutsz, ha én a más világra költözöm.

MÁLI. Mely gondolat!

BALTAFY. Hallod-e, öreg a legény! ma-holnap kiszólítanak, legalább a mars jó rendben találjon.

MÁLI. Atyai szorgalma arról gondoskodott, hogy utóbb is semmiben ne fogyatkozzam.

BALTAFY. Mind nem elég — az igaz, van miből élned, szép jószágod; de a leánygazda a háznál olyan, mint a kard markolat nélkül. Aztán minő kifogásod lehet kérőid ellen? Szélházy szép ember, jó nemzetségből és világra való. Perföldy pedig egy érdemes, tudós és vagyonos úr.

MÁLI. Már úgy ismeri őket édes atyám?

BALTAFY. Az egyiket híreről, nevéről; Szélházyt magát most a városban láttam.

MÁLI. És oly igen megtetszett?

BALTAFY *(megszorulva)*. Hm! úgy — úgy — mennyi dörgő-rázta! biz én érette nem hazudok — nekem nem tetszik — azonban más a fiatalság ízlése.

LIDI. Épen azért mi jobban megválogatjuk.

KÁROLY. Újra lehellek — ez már nem félelmes.

MÁLI. De én egyiket sem láttam, sem ismerem, sem hallottam és mégis —

BALTAFY. Meglátod, megismered, meghallod, férjhez mégy és punctum.

LIDI. Ebből semmi sem lesz, punctus.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Ferencz és az előbbieik.

FERENCZ. Uram, kapitány uram! vendég jön!

BALTAFY. Kicsoda?

FERENCZ. Nem ismerem, soha sem láttam, ily ember nem szokott mihozzánk járni.

BALTAFY. Hát miért nem kérdezted?

FERENCZ. Egy embere sem tud magyarul.

LIDI. Hogy néz ki?

FERENCZ. Tarkás, fején egy kis csúcsos kalap, az orrán egy pár téli ablak, kificzamlott dereka és igen bő vászon nadrágja van.

BALTAFY. Ez Szélházy! be nagyon sietett!

FERENCZ. Siet is az, engem úgy segéljen! mert majd eldöntött, úgy forgolódott a kocsija körül. Sürgetős dolga lehet.

LIDI. Hol a férfiak pengőt éreznek, oda sietve tolongnak.

KÁROLY (félre). Kezdődik a fergeteg.

BALTAFY. Máli! tehát készülj.

HATODIK JELENÉS.

János, Tamás és az előbbieik.

JÁNOS (Baltafyra mutat). Itt a mi urunk!

TAMÁS. Az én uram grátiát commandéroz — és —

BALTAFY. Mit commandéroz?

TAMÁS (magában). Nem tud ám deákul. (Baltafyhez.) Az annyit tesz, mint az én uram magát az úr kegyelmébe ajánlja és udvarlására jött.

BALTAFY. Ki az urad?

TAMÁS. Tekintetes nemzetes Perföldy Tóbiás Jakab úr, több nemes vármegyének comitatussa és engem úgy sel porokátor.

BALTAFY. Minek esküszöl? elhiszszük.

TAMÁS. Mert ő is felesküdt.

BALTAFY. Helyesen! hol van?

TAMÁS. Az utcán megállott.

BALTAFY. Mennydörgő-rázta! nem tudja azt urad, hogy a magyarnál mindig nyitva a kapu; az annyit tesz, hogy szívesen lát vendéget. Jancsi, járasd be.

(János, Tamás el.)

LIDI. Lesz zűrzavar a háznál!

BALTAFY. Most megyek. Máli! te is soká ne késél — (el akar menni, egyszerre visszafordul) vagy csak maradj — ide vezetem őket. Ne búsulj, édes leányom, egyszer meg kell lennie, vagy előbb, vagy utóbb — de ne makacskodjál! hallod-e? ne makacskodjál. (Elmegyen.)

KÁROLY. Én kardomért megyek — (Málihoz.) Máli! hát csak el kell válnunk.

MÁLI. Légy nyugodtan!

KÁROLY. Ha érzeződ, mi (szívére mutat) itt szorongat, oly könnyen nem vennéd a dolgot.

MÁLI. Bízzál hív szerelmemben.

LIDI. Most menj.

KÁROLY. Máli! Máli! tőled el nem állok — teljék bár éltembe — és jaj annak, a ki tőlem el akar ragadni. (El.)

FERENCZ (Málihoz). Hehehe! a mint látom, a kisasszonyért jönnek! ej, ej nem is szólt.

LIDI. Ferencz! abból a jó somlyaiból hozok fel —

FERENCZ. Csintalan! szinte meglátja, mi esik jól az embernek.

LIDI. Kérők vannak a háznál!

FERENCZ. Hát lakzi lesz! tehát magam is eljárom — örvendek.

LIDI. De az a bökkenő — egyik sem tetszik.

FERENCZ. Hát nem örvendek.

LIDI. Meg kell őket csalnunk — kend segítsen.

FERENCZ. Hogy hogy?

LIDI. Csak menjen kend bátyám szobájába, mindjárt én is eljövök és elvégezzük. Addig is, ha valaki kérdést tesz irántunk, csak azt mondja kend, hogy én vagyok a kapitány leánya.

FERENCZ. Ej be hamis a kisasszony, maga akarna férjhez menni.

LIDI (hizelkedve). Ferencz! ugy-e megteszi kend? dupla portiót hozok.

FERENCZ. No no — csak a kapitány úr ne haragudjék.

LIDI. Nevetni fogja.

FERENCZ. Ha úgy van! nem bánom — hehehe! az öreg Ferkó megteszi a magáét. (El.)

LIDI (utánna). Ferencz! számot tartok kendre —

MÁLI. Lidi! mit akarsz?

LIDI. Csak bízd reám — mindent magamra vállalok.

HETEDIK JELENÉS.

Margit, az előbbieket.

MARGIT (sietve). Ah gyermekek! az Istenért! vendégek jönnek — pedig két kocsival — ah mit tegyek? mihez nyúljak? merre forduljak? hová rejtsem magamat? így nem mutathatom magamat. Nagy Isten! mit míveljek? még a reggeli öltözetben vagyok, pedig majd mind rám néz, én vagyok a legöregebb a háznál, ah én meghalok —

LIDI. Hát menjen a szobájába, édes néném!

MARGIT. Nem — nem — én akarom őket látni, mit hoztak, miért jöttek, mit visznek, minő emberek —

MÁLI. Azt utóbb is megtudja asszonyom néném.

MARGIT. Az nem lehet, nekem kell velők szólnom — én tudom legjobban az egész ház állapotját. Istenem! mely nagy szorultságban vagyok! a merre tekintek, mindenhol rendetlenség — ezek a katona emberek! Isten bocsáj! mindent széjjel hánynak! Minek ez a könyv itt? vagy imádságos könyv? (Felteszi pápaszemét.) Mit? (Olvas.) Himfy Szerelmei! szörnyűség! Isten bocsáj! mely eretnek könyv! a tűzbe vele!

LIDI. Azért hoztam! mindjárt bevetem — (Elrejt.) Az agg szívben nem gyújt tüzet.

MARGIT. Mely romlott az ifjúság! Rózsás Kert való nektek! Isten bocsáj! Szerelmes könyvet olvasni! Mely undok, rettenetes vétek! Vegyetek tőlem példát, én böcsülettel megöregedtem és a Genovéa

historiáján kívül semmit sem olvastam. Isten bocsáj! a sátán van a könyvekben, az kandikál ki minden betűből. — Már jönnek! (Forgolódik.) Nem tudom, mit tegyek — szaladni akarnék, de lábaim nem bírnak. Ah már itt vannak!

NYOLCZADIK JELENÉS.

Szélházy, Perföldy, Baltafy és az előbbieik.

SZÉLHÁZY, PERFÖLDY, BALTAFY (az ajtón kívül megállnak és complimentiroznak).

BALTAFY. Tessék!

SZÉLHÁZY. Kérem —

PERFÖLDY. Rogo humillime —

BALTAFY. Menjenek az urak!

SZÉLHÁZY (keresztülfutva a szobán, vizsgálja mind őket). Bonjour! örvendek, hogy szerencsém vagyon tisztelni ezen úri familiát.

PERFÖLDY. Különös szerencsémnek tartom megismerkedni ily érdemes úri házzal.

BALTAFY (Margitra mutat). Ez Marrgit, az öreg néném! (Málira) egyetlen leányom! (Lidire) kedves kis hugom.

MARGIT (magában). Öreg — öreg — mintha nálamnál nem volna öregebb. (A vendégekhez.) Alázatos szolgálója az uraknak! én boldogult tekintetes nemes nemzeti és vitézlő Kukoróczy úrnak, több nemes vármegyének az elsők közül való táblabírájának hátra maradt özvegye vagyok. Tessék leülni, mindjárt elbeszélem egész életünket. Én születtem —

BALTAFY (titkon Margithoz). A fejkötőd félre áll — igazítsad helyre.

MARGIT (megijedve). Mit szólasz! az Isten bocsáj! Kegyes urak! egy kis házi foglalatosság miatt el kell távoznom, mindjárt megjelenek — oh érdemes azt kihallgatni — valóban igen példás életet viseltünk mi szegény urammal — most megyek, de tüstént meg fogok jelenni — majd azt is elbeszélem, hogyan

halt meg — hogyan sirattuk, ah! az volt a szomorúság —

BALTAFY. Margit!

MARGIT. Megyek — hát addig is alázatos szolgálója — mindjárt ezen pillanatban jövök. (El.)

BALTAFY. Szegény öreg néném jó asszony, de kevéssé sokat beszél. Kedves uraim! Tessék házamat úgy tekinteni, mint önnön magukét és mindenben kényők szerint élni.

PERFÖLDY, Agnoscálom gráciáját spectábilis úrnak és mindjárt is az után cselekszem.

SZÉLHÁZY. Vous me pardonnez, monsieur!

BALTAFY. Tessék velem magyarul szólani, én eleget küzködtem a francziákkal, de nyelveket nem tudom.

SZÉLHÁZY. Sok nyelveket tudok, nem akarva is ki ejtem az idegen szokat.

LIDI. (félre Málihoz). Ezen kiadunk.

BALTAFY. Szép és dicséretes az idegen nyelvek tanulása, de tudja előbb az ember hazai nyelvét.

PERFÖLDY. Azt én is afirmálom, mert mely ember az idegen nyelvet cultiválja és negligálja a magáét, az hasonló azon kertészhez, ki tulajdon gyümölcsét elrothasztja és az idegentől drága pénzen a rosszabbat megveszi.

SZÉLHÁZY. Igaz! de a nagy világ úgy akarja.

BALTAFY. A magyarnak világa a haza!

SZÉLHÁZY. A bon ton úgy hozza magával — már magyarul nem is szól az ember!

PERFÖLDY. Nyelv teszi a nemzetet; ki usuálja szabad jussát, húzza termékeny földjének hasznát, az tudja honi nyelvét is — sat est — —

BALTAFY. Nagy zűrzavar hánytva vetette a világot; mi bátran néztük a veszélyeket, törvényünk, nemzetünk megmaradt jó királyunk alatt. Elég erről — ha tetszik, menjünk a kertbe —

PERFÖLDY. Miként parancsolja —

SZÉLHÁZY (félre). Ach! mely hátra vagyunk!

(El mindnyájan)

MÁSODIK FELVONÁS.

Szoba.

ELSŐ JELENÉS.

Ferencz, Tamás.

FERENCZ. Az a te urad hát csak híres ember?

TAMÁS. Nagyon, csak úgy nyeri a falukat és pusztákat, tele van perekkal, még az ágy alatt is azok hevernek.

FERENCZ. Kinek nyer annyit?

TAMÁS. A Princis Pálnak.

FERENCZ. Ki az a Princis Pál?

TAMÁS. Már azt én nem tudom, több testvéreknek kell lenni; mert minden untalan más-más jön hozzá, kit annak nevez.

FERENCZ. Hát jól bírja magát?

TAMÁS. Hogy ne! midőn egy replicáért ötven aranyat is fizetnek.

FERENCZ. Mi az a replica?

TAMÁS. A replica nálunk tudósoknál oly írás, melyet zsinórral összevektünk és a kuriaárkába teszünk.

FERENCZ. Nem romlik meg az árokban?

TAMÁS. Tudatlan ember! nem árok az, mint nálatok a Csürszárka, hanem egy nagy szála, mely tele van fiókokkal, melyekben a kauzsák tartatnak.

FERENCZ. Úgy! te mint látom deákul is tudsz, már te a pappal is beszélhetnél.

TAMÁS. Az embernek csak van esze, csak tanul valamit, ha mindennap tudósokkal van dolga.

FERENCZ. És mi dolgod van?

TAMÁS. Sok — kimondhatatlan sok; én a processusokat hordozom, azokra vigyázok, leporozom és az uramat a paróka torjába kísérem.

FERENCZ. Már parókat hordoz?

TAMÁS. Ej de keveset tud kend bátyám! paróka torja magyarul az a hely, hol ezek az urak összejönnek, pedig magyar köntösben. De hogy el ne felejtsem, tudja-e kend, miért jöttünk mi ide?

FERENCZ. Gondolom, per miatt.

TAMÁS (fontosan). Házasodni!

FERENCZ. Lehetetlen!

TAMÁS. Már otthon elgondoltam, mert az uram szokatlan gálába vetette magát, arany piksist tett zsebébe, aztán szent Mihály napra nagyobb szállást fogadott.

FERENCZ. Már így bizonyos.

TAMÁS. A kapitány hallom gazdag.

FERENCZ. Még a török háborúból vannak aranyai.

TAMÁS. Azért kacsingatott az én uram arra a barna kisasszonyra — nemde az a kapitány leánya?

FERENCZ. Nem, az a fogadott leánya.

TAMÁS. Hiszen uramtól hallám.

FERENCZ. Megcsálnak; a szőke az igazi — ej! elárultam, pedig meg volt tiltva. Földi, most tudod — de ne szólj! hallod, tovább ne mondd! (Félre). Elsült —

TAMÁS. Én uramnak mindjárt referendálom. (El.)

MÁSODIK JELENÉS.

Vilhelm, Ferencz.

VILHELM. Huszár! háj kell —

FERENCZ. A kulcsárnétól kérj.

VILHELM. Mi rossz eszik —

FERENCZ. Ha rossz, nem tehetek róla.

VILHELM. Ah! nem érteni — szemet —

FERENCZ. Úgy! talán szénát — mindjárt megyek.

HARMADIK JELENÉS.

Margit, az előbbieik.

MARGIT. Jó, hogy találom kendet, Ferencz! mondja meg nekem —

FERENCZ. Ha elvégeztem dolgomat. (El.)

MARGIT. Keserű ember! Nem is lehet vele szólni. Ez a vendég inasa. — Hej jó barátom! Mi ujság van a városban? Micsoda ember a kend ura? hogy bírja magát? mi a hivatala? mikor megy? hová megy?

VILHELM. (vállat vonít). Nem tud —

MARGIT. Nem tudja kend? hát kend hová való? régen szolgálja urát? kik voltak szülei? micsoda vallást tart?

VILHELM. Magyar peszít, nehéz emper. (El.)

MARGIT. (egyedül). Minden oly titokban megyen ezen háznál, senki sem felel mint illik, már a lakodalomról kellene gondoskodni, sütni, főzni és semmi —

NEGYEDIK JELENÉS.

Máli, Károly, Margit.

MARGIT. Ti vagytok? mondd meg, édes leányom, hol vannak vendégeink? mint mulatják magokat? mint tetszik nekik szegény házunk?

MÁLI. Nem tudok semmit. (Félre Károlyhoz.) Itt nem szólhatunk.

MARGIT. Valld meg nekem, melyik tetszik inkább? az egyik igen fürgencz emberke; emlékezem, míg fiatalabb voltam, nekem is volt — Isten bocsáj! Ah! most is könnybe úszik szemem, szívem sóhajtoz, mindjárt elbeszélem —

MÁLI. Édes asszonyom néném! (Félre.) Be rosszkor jöttünk!

KÁROLY. Kedves néném! én tudok valamit.

MARGIT. Mit? mit! szólj édes öcsém, hallom, siess!

KÁROLY. A kérők most alkusznak az öreggel.

MARGIT. Lásza az ember — nem is hívnak! nem is szólnak! nem, ez éghe kiáltó, ily nagy dolgot nálam nélkül véghez vinni. Most sietek, szörnyűség, ha már végeztek volna! Máli! tudod? aztán sírj, érted? zokogj, mert szokás; ha mindjárt örülnél is, ne mutasd, érted? Mikor engem szegény boldogúlt uram elvitt, tizenkétszer elájultam, többször is elestem volna, de jó helyet nem találtam és a szép ruhámat féltettem; no most sietek. Máli, az volt ám a szép ruha, mindjárt elbeszélem — liliomszál — nefelejts — kék —

KÁROLY. Későn fog jönni.

MARGIT. Igaz, Isten bocsáj! az az én öcsém mindenben úgy siet. (El.)

KÁROLY. Máli! most állok életemnek fő pontján, most esik kockája sorsomnak.

MÁLI. Mindent elkövetek, hogy a dolgot hátráltassam, hiszen önnön szerencsémre válik.

KÁROLY. Bízom szívedhez, bocsáss meg, hogy eddig is kételkedni tudtam és indulatosságom annyi szép óráktól megfosztott.

MÁLI. De az atyám! mit fog szólni szerelmünkhez? nem fog haragra lobbanni, ha magát megcsalattatva látja?

KÁROLY. Nem mérközhetem ugyan sokakban a kérőkkel, de érzem, nem vagyok méltatlan atyai áldására, és a mitől a szerencse forgandó játéka megfosztott, kipótolja hív, tiszta szerelmem. Reménylem, atyádnál többet nyom a jobb érzés az arany mulandó fényénél.

MÁLI. Igaz, ő mind ezekre nem sokat tart, de szereti az egyenes utat, és azért méltán fog nehezíteni reánk.

KÁROLY. Nem titkolom tovább, bátran megvallom, hogy téged szeretlek, úgy is terhemre van titkos érzésem. Én mindjárt — (El akar menni.)

MÁLI. Megállj! hirtelen! most rosszkor esnék válasod; hadd múlték el ez a fergeteg. Szélházy, mint látom, neki sem tetszik.

KÁROLY. Kinek is tetszhetnék?

MÁLI. De Perföldy!

KÁROLY. Én őt porrá zúzom! Máli! nem, más karjában nem gondolhatlak, én —

MÁLI. Megint égsz! lángolsz! mi végre? légy nyugodt; talán valami környülállás segít rajtunk.

KÁROLY. Szomorú vigasztalás!

MÁLI. Hol marad Lidi?

KÁROLY. A vendégeket mulatja a kertben.

MÁLI. Valamin mesterkél! előbb igen elmerülve láttam őt Szélházyval beszélgetni, ki több ízben neki lábához borúlt.

KÁROLY. Itt jön, álljunk hátra. (Visszavonulnak.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Szélházy, az előbbieik.

SZÉLHÁZY (magában). Hahaha! csak igaz! a szép embernek mindenkor kedvez a szerencse. Szegény szerelmes leány! atyjának titkát elárulja, hogy részesüljön szerelemben. Soha sem véltem, hogy ezen öreg katonába annyi finom érzés szorúlt, hogy a kérőket ily próbára tegye; ha leánya elragadtatva szívétől igaz vallást nem tesz, a másikat választom.

KÁROLY (titkon Málihoz). Ez Lidi munkája.

SZÉLHÁZY. A másik jobban tetszik, de nekem pénz kell, sok pénz kell.

MÁLI. Mely szerencse!

SZÉLHÁZY. Haha! mely aventure! meglát, belém szeret és megvallja, hogy a kapitány leánya, de nem is csodálom. (Kihúz egy tákröt zsebéből.) Ah! hogy áll a hajam, mon Dieu! minden fürtök derangirozva vannak! he Vilhelm! Vilhelm! (Ki akar menni, észreveszi Károlyt és Málit). Kisasszony! örvendek. (Félre.) Mint sajnálom a szegényt!

MÁLI. Örvendek, hogy szerencsém van!

SZÉLHÁZY. Részemről. Mint áll a szív környéke? sajnálom, hogy ily szomorúságot okozok a kisasszonynak, komor tekintete nyilván elárulja csendes sérelmét, de ne tulajdonítsa nekem, oh ne az én jó szívemnek, én tisztetem, becsülöm, sőt szeretem is a kisasszonyt; hanem a sors! a környülállás! Ach!

MÁLI. Nem értem báró urat!

KÁROLY (félre). Maga sem érti ez magát. Oh párduczos Árpád! ha ilyen az unokád!

SZÉLHÁZY. Ne is értsen, nem is akarom, oh szegény kisasszony, ne is értsen. Nem vagyok én barbár, nem tyrannus, még hagyok kis reményt, egyszerre boldogtalanná nem teszem, nem, ismerem én fájdalmat a megvetett szerelemnek. (Félre.) Lassanként tudja meg, hogy szememet másra vetettem. (Málihoz.) Hol a kapitány úr?

MÁLI. Az atyám? szobájában leszen.

SZÉLHÁZY (hirtelen). Az atyja! (Félre.) Szegény! erővel atyjának fogadja, hogy engemet elnyerjen. (Málihoz.) Ezen úrhoz ugyan volt már szerencsém, de nevét nem tudom.

MÁLI. Várhalmi Károly atyánkfia, jó barátunk, Lidi testvérbátyja.

SZÉLHÁZY (félre). Tulajdon bátyja! ezt is megtagadja. (Károlyhoz.) Hm, úgy! haha! örvendek (Csengetés hallik.)

MÁLI. Az atyám csenget, nekem mennem kell. (Mentében titkon Károlyhoz.) Légy nyugodt! én változhatatlan maradok. (El.)

SZÉLHÁZY. Ez is bizonyosan egyetért az öreggel.

KÁROLY. Mely kevélyen tekint reám a képzelt magasságról.

SZÉLHÁZY. Apropos! Én hasonló képet láttam valahol a világban.

KÁROLY. Nem lehetetlen.

SZÉLHÁZY. Nem volt az úr külföldön?

KÁROLY. Nem, hazámat kívántam előbb megismerni.

SZÉLHÁZY. Pauvre diable! kár, nagy kár; csak az utazás adja meg az embernek igaz érdemét.

KÁROLY. Ki tudatlan kimegy, többnyire úgy is jön vissza, avval a különbséggel, hogy a kevés jót is elhagyja, mit kivitt magával. Talán báró úr is sokat járt?

SZÉLHÁZY. Igen. Összvejártam Olaszországot és Franciaországnak nagyobb részét.

KÁROLY. Így szép tapasztalásokat tett szerezni magával?

SZÉLHÁZY. Mely kérdés!

KÁROLY. Ez által hazánkban a szépmesterségek új ápolót nyertek.

SZÉLHÁZY. Én kedvelem a szépet és értéket is hozzá.

KÁROLY. Azt az első pillantat mutatja. Mely szerencse, annyi szép- s nagyot látni, csudálni. Nem lehetnék oly szerencsés valamit hallani?

SZÉLHÁZY. Ahoz napok kellene. Ach! sok fátum ért engem; de a nagy lélek nem retteg.

KÁROLY. Példának okáért?

SZÉLHÁZY. Gondolja az úr! Olaszország szélén... hah, rettentő eset!

KÁROLY. Megtámadtatott?

SZÉLHÁZY. Kocsim felfordult, eltörött, és nekem egy egész félóraig gyalogolnom kellett.

KÁROLY. Ezt a tapasztalást magyar úton is igen könnyű megtenni; különben mely városokban tett szerezni?

SZÉLHÁZY. Velenczében, Rómában, Párizsban — sokat, sokat láttam,

KÁROLY. Mely ritkaság ébreszté leginkább figyelmét?

SZÉLHÁZY. Velenczében egy gyönyörű leányt láttam! ach! egészen elbájolt; az után egy Pierrót a théátrumon, uram —

KÁROLY. Megelégszem. Hát Rómában? ott a régi nagyság és hatalom sírjában? hol a szép mesterségek örök dicsőségben kérkednek, ott, hol a bedúlt omla-

dékok is a régi világ urát nyilván hirdetik, nemde égi gyönyörűség lehet az ott való lakás?

SZÉLHÁZY. Szép, szép! emlékezem, hogy igen jól mulattam magam, kivált igen édesen aludtam.

KÁROLY. Kár volt a költségért, aludni otthon is lehet. És Párizsban?

SZÉLHÁZY. Oly ebédet sehol sem ettem.

KÁROLY. A magyar élelemért nem megy külföldre.

SZÉLHÁZY. Mely vad gondolkodás! a jobb ízlés mindenkor az ebédnél kezdődik, az a világosodásnak legelső lépcsője; barátom! ott én oly étkeket láttam, melyekről mi szegények nem is álmodunk. Ach! mely hátra vagyunk még!

KÁROLY. Bár abban maradtunk volna hátra! de alig hiszem; a hívságban versenyt futunk minden nemzettel. Ki hasának él, ritkán él nemzetének.

SZÉLHÁZY. Szívesen tanítanám az urat, de mennem kell, egy lehajló ág minden fűrtjeimet lerontá. Nem, nem, kedves úr! nem mulathatok tovább, azt maga általláthatja. He Vilhelm! Azonban jó barátok maradtunk, ha mindjárt atyafiságos szövetségbe nem léphetünk is. Nekem az úr húga, Máli kisasszony, tetszik, felette tetszik, jobban, mint a kapitány leánya, de a sors — ach legyen elég. He Vilhelm, Vilhelm!

(Eltánczol.)

KÁROLY (egyedül). Ki érti ezt? és még is ő a szerencsés! gondatlan éli világát, minden szavát aranynyal fontolja, külsejét a község bámulja és a majmolásban számos követőket talál; nemesebb érzeményt nem ismer, az állatok életét éli csak. Valóban! ha a gazdagság ily útra vezet, akkor a józan ész azt méltán megveti. Nem, ettől nem rettegek! De az ügyész! igaz, az is egyetlen nemében, de tisztelni kell sok szép tulajdonit. Most megyek kikémlelni a dolgot; mire a nap leszáll, megtudom, mi zárja fel inkább az emberi szívet, az arany-e, vagy a hív szerelem. (Ei)

HATODIK JELENÉS.

Perföldy, Lidi.

PERFÖLDY. Assecurálom a kisasszonyt, hogy szívemet mindeddig conserváltam, egy kis kutyácskán kívül et sic porro, nem is emlékezem, hogy valamit sincere szerettem volna.

LIDI. Igen tetszetős! hát jövőendő hölgyének avval kell szívét felosztani.

PERFÖLDY. Rogo, nem úgy van, szegényt ellopták a szolgám negligentiája miatt,

LIDI. És így hát szíve üres?

PERFÖLDY. Nem; újra megtölt szerelemmel és annak egész masszája a kisasszonyra szálla, minthogy ily bona fide mindent kivallott. Az felséges principium a kapitány úrtól, hogy csak a tiszta szerelem nyerje el leányát, és elváltoztatá ékes személyöket; mert igaz marad az, vett portékának nincs annyi érdeme, mint az ajándéknak.

LIDI. Nagyobb lelket gondoltam Perföldy úrban, mint hogy alacsony nyereség vezérelhetné; azért igaz vallást tettem.

PERFÖLDY. Ez a motivum nekem tetszik! derogál is az igaz szívű embernek. Én már régen azt decidáltam magamban, hogy ebben a dologban egyedül szívemből procedálok, præmittálván azt, ha a meritumban megegyezhetek.

LIDI. De teszem azt: ha én szegény árva és nem a gazdag Baltafy leánya volnék?

PERFÖLDY. Akkor is leobligálnám magamat avval a conditióval, ha a szegénységgel primo ennyi virtus, secundo ennyi szépség egyesülve volnának.

LIDI. Nemes érzés! szinte óhajtánám —

PERFÖLDY. Nem is recedálnék, sőt recapitulálok azt, a mit a kertben demonstráltam, hogy tudnillik a pénz nem mindenkor elegendő a házi boldogságra; de ha ez a punctum is existál, már akkor ugyan jobb.

LIDI. Én is úgy tartom; és nagyon örvendek, hogy oly férfiúra akadtam, ki egyenes szívvel, s minden haszonkeresés nélkül lép a Hymen oltárához.

PERFÖLDY. Én pedig gratulálok, hogy fortuito ily kincsre akadtam, melyre fundálhatom szerencsémét. Én ime duplicálván kérésemet, még egyszer submitálom szívemet a kisasszony kegyes judiciuma alá, reménylven, hogy favorabilis sententiát nyerek és elvégzem szívemnek involutus perét et sic porro —

LIDI. Tehát a mennyit az egész dologból értek —

PERFÖLDY. Örökre kívánnám lekötni magamat et sic porro —

LIDI. Tudom becsülni, de előbb meg kell fontolnom.

PERFÖLDY. Optime! ily dolgokban sok dubium fordul elő; azért jókor præmoneálok a kisasszonyt, nehogy egyik pars megcsalódjék; deliberálja a kisasszony még egyszer a dolgot, confrontálja szívét az eszével, azután tessék velem közleni resultátumát, és én a competens forum előtt publicálni fogom, et sic porro.

HETEDIK JELENÉS.

Tamás, előbbieik.

TAMÁS (borzasan besiet). Tekintetes uram! oda vagyunk!

LIDI. Mi történt?

TAMÁS. Tessék kijönni, legyen bíró közöttünk.

PERFÖLDY. Ki czitáltat? minek ez a sietség?

TAMÁS. A vendég inast megvertem.

PERFÖLDY. Micsoda violentia! és az?

TAMÁS. Visszavert engem.

PERFÖLDY. Hát minek az arbiter?

TAMÁS. Mégis instálom, a másik úr is ott van.

PERFÖLDY. Mindjárt megvizsgálom a dolgot. Kisasszony, addig is recommendálok magamat, tüstént compareálok. (El Tamással.)

LIDI (egyedül). Veszedelmes játékba kaptam! Málit akarám megmenteni, utóbb önnön szívemet kell őriz-

nem; mást akartam csálni és magamat csaltam meg. Ez a Perföldy minden szegletessége mellett szerelemre méltó, mert ritka embersége s nemes tulajdoni elfelejtetik azon hiányosságokat, melyeket egy tárgyban való munkálódása reá bélyegzett. Különös! mást akartam kinevetni és majd engem nevetnek.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Máli, Lidi.

MÁLI. Mindenhol kereslek, szólj, segíts, tanácsolj, kérlek! az atyám most parancsolt reám, hogy kezeimet Perföldynek nyújtsam, Szólj! mit tegyek?

LIDI. Engedelmeskedjél.

MÁLI. Én Károlyt szeretem, másé nem lehetek. Lidi! beszéld le rólam valahogy kérőimet, mondj minden rosszat felőlem, gondold ki ezer hibákat, csak hogy elálljanak tőlem.

LIDI. Ne félj! úgy sem kellesz nekik.

MÁLI (örömmel). Hála Isten! Lidi! mely angyal szóla belőled? igaz? valóban igaz? nem kellek nekik? szőlottál velök?

LIDI. Nem még, de a férfiak változók.

MÁLI. Ha nincsenek igazabb jeleid! menj! soha se szerettél. Ily szorúltságban elhagy barátságod.

LIDI. Ezért adózol! megmutatom, engemet kérnek meg.

KILENCZEDIK JELENÉS.

Károly, az előbbieik.

KÁROLY. Édes kedves hugom! mit végeztél?

LIDI. Édes kedves bátyám! én hallgatok.

MÁLI. Kedvesem, már csak magunkban bízhatunk, Lidi is ellenünkre dolgozik.

KÁROLY. Mindenem keresztül török; míg karomat bírom, el nem ragadnak tőlem.

TIZEDIK JELENÉS.

Ferencz, az előbbie.

FERENCZ. Csak igaz marad, egy leány több zavart okoz a háznál, mint száz férfiú.

KÁROLY. Úgy van, Ferencz! előbb csendesség, béesség volt a háznál.

FERENCZ. Most az emberek nem is értik egymást, még is verekednek.

LIDI. És kik verekedtek?

FERENCZ. A vendég inasok; azon vesztek össze, hogy melyik visz haza menyasszonyt és öklökkel mutatták meg egymásnak jussaikat. Én tettem mankómmal igazságot köztök. (Titkon Lidihez.) Kisasszony, én elvégeztem.

LIDI. Köszönöm, lesz áldomás!

FERENCZ. Szabad tehát igazságot szólnom? meguntam már hazudni.

LIDI. Csak rövid ideig hallgass.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Baltafy, az előbbie.

BALTAFY. Alig várom, hogy megmenekedjem. Máli! fogadom, nem lesz több kérőd.

MÁLI. Nem is óhajtok.

BALTAFY. Tulajdon házában felforgatják az embert; olyan az udvarom, mint táborban a markotányos tanyája, hol a legények előre megiszszák a nyerendő préda árát, aztán se pénz, se bor.

FERENCZ. Kapitány uram! ha én kisasszony volnék, mind a ketten kosarat kapnának; majd jön egy szép huszár —

BALTAFY. Nem értesz ahhoz, agglegény vagy.

FERENCZ. Semmi az, tudom én most is, mi a jó.

BALTAFY (Károlyhoz). Hát te min gondolkodol? talán menyekzős verseket csinálsz?

KÁROLY. Azon gondolkodom, hogy mindnyájan széjjel megyünk. Máli, én —

MÁLI. Károly!

KÁROLY. Valamely regementhez megyek.

LIDI. Elvállik.

BALTAFY. Menj! nem tartóztatlak; azt kívántam ugyan, hogy segédem maradnál végső napjaimban, de ha kedved van, menj! A magyar szereti hazáját szolgálni és tudja is miért. Mennydörgő-rázta! szép huszár lesz belőled.

TIZENKETTEDIK JELENÉS.

Margit, az előbbiektől.

MARGIT. Az Istenért! tudjátok-e már? csata volt a háznál! emberhalál történt! az egész falu zendülésben van.

BALTAFY. Mit szólasz?

MARGIT. A vendégek duelláltak! Máli! ez igen nagy jele a szerelemnek. Érttem is viaskodtak sokat a férfiak, ki pisztolylyal, ki karddal, ki ököllel harczolt; Isten bocsáj! egynek az orra hegyét lötték el, egynek a fejét, mindjárt elbeszélem —

BALTAFY. Már ezzel is megelégszünk.

MARGIT. Az egyik kérő nem tetszik, igen sokat beszél, pedig én gyűlölöm a sok beszédű embert! Ah! már a másik, az kihallgatott; elbeszélttem neki egész életemet, és csak harminczkétszer ásitozott; már az boldog —

BALTAFY (szavába esik). A ki süket és téged nem kénytelen hallgatni.

TIZENHARMADIK JELENÉS.

Szélházy, Perföldy és az előbbieik.

PERFÖLDY (Szélházyhoz). A mint mondtam! a kölcsönös kék foltokat kell nekik büntetésül imputálni; mert ha a dolgot megponderáljuk és investigáljuk, tehát azon fundamentomot találjuk benne, hogy a szolgák urokhhoz való hűségöket demonstrálni akarván, egymást aggrediálták et sic porro.

SZÉLHÁZY. Az én emberem hív, meghal értem, érzékeny jó lélek.

PERFÖLDY. Az enyém nagy asinus, de jó ember; minden esetre jó volt a dolgot complanálni. (Baltafyhoz.) Engedjen meg domine spectabilis, hogy a famulusok excessusok miatt úri házát turbálták, már conciliáltuk.

BALTAFY. Semmi az.

PERFÖLDY. Minthogy szándékommal præveniáltam a spectabilis urat, tehát most minden præfatio nélkül azon objectumra inviálok, mely engem úri házába hozott.

SZÉLHÁZY (félre). Még szólni mer, holott tudja szándékomat. (Baltafyhoz.) Mon capitaine! tehát én is —

BALTAFY. Tessék szobámba jönni, ott végezzünk; de azt előre bocsátom, hogy minekutána leányomat az urak közül csak egyik veheti el, és neki szabad választást engedtem, harag ne legyen közöttünk.

PERFÖLDY. Sine dubio! egyik parsnak hátra kell állni, már azt a kisasszony decidálja; nekem már van securitásom et sic porro.

SZÉLHÁZY. Nyugodtan várom.

BALTAFY. Ha úgy tetszik. (Perföldyvel el.)

SZÉLHÁZY (Lidihez). Nemsokára üt az óra, mely szerencsém zengi. (Málihoz.) Sajnálom! vigasztalja magát. (El.)

MARGIT. Mennek, nem is szólnak, pedig jelen kell lennem! Máli, mondd meg szándékomat, majd én beszélek helyetted, tudod, majd én ékesen adom elő. (El.)

KÁROLY. Máli, légy hát boldog!

MÁLI. Híved maradok, bármi történjék.

FERENCZ. Mi lesz mind ebből? (El mindnyájan.)

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Lidi, Ferencz.

LIDI. Mindenre reá állott Károly?

FERENCZ. Nagy nehezen vettem reá, majd hogy magam is nem pityeregtem, midőn elbucsúzott a Máli kisasszonytól, de mégis kitett magán. És csak azon boszankodom, hogy előbb észre nem vettem szerelmöket, pedig megszoktam én látni, ha valami történik a háznál.

LIDI. Senki sem látta, hogy elment Károly?

FERENCZ. Senki, csak mi hárman, úgyszólván mi ketten, mert Máli azt gondolja, hogy örökre búcsut vett. Hehe! majd néz az öreg, elgondolom, miként mennydörgöttéz.

LIDI. Ferencz! ha jól végződik dolgunk, megháláljuk a kend segítségét.

FERENCZ. Szívesen cselekedtem, ha mindjárt orrot kapok is a kapitány úrtól.

MÁSODIK JELENÉS.

Máli, az előbbieik.

MÁLI (magában). Mely szomorú a mi sorsunk, ha a durvább férfíúi ész intézi e földi pályánkat, ha hideg feltételek letiporják a szív édes gerjedelmét, nincs akkor támasza éltünknek, nincs semmi malasztja. Mit ér a magában élő asszonyi érzésnek a méltóság, mit a dicsőség, ha annak szíves rabjává nem lehetünk, kit

igazán szeretünk. Atyám! megismerem jóakarodat, de másképp rajzolja szememben magát a szerencse.

LIDI. Mely búsongás! Máli, mi bajod?

MÁLI. Kérdezheted? Lidi! te azon szép frigyet, melyet öszvehangzó szívünk mind eddig táplált, hidegen elszakasztád. Te tudtad Károly szándékát és titkoltad; te is, ő is megcsaltatok; kire bízhatnám ezután magamat? kinek hihetnék többé e földön? Csak egy nyomorúlt szót sem kérésemrel jég szívvel búcsuzott.

FERENCZ (félre). Én nem nézhetem, mint szomorog, mindent megvallok.

LIDI. Ferencz! férfiú kend?

FERENCZ. Eh, megállok én a sarat, bátran benézek az ágyú torkába, de egy szép szemnek a könnyeit — (Hirtelen Lidihez.) Szabad szólanom? nem?

LIDI. Nem, nem, még nincs idő!

FERENCZ. Hát megyek. (El.)

MÁLI. Legalább azt mondd meg, mi vitte őt ilyen gyors eltökéltségre? nem hallád, hogy hívséget fogadtam neki?

LIDI. Atyádat nem akará felgerjeszteni, nem akart hálaadatlanul látszani szemében.

MÁLI. Az atyám jó, végtére engedett volna. Nem, ez nem mentség, ő nem is szóla atyámmal, nem, nem, ő nem szeretett.

LIDI. Légy nyugodt, jobb búval kezdeni s örömmel végezni.

HARMADIK JELENÉS.

Margit, az előbbiekt.

MARGIT (nagy bokrétával.) Megvan, estvére kézfogás, öröm, vígság, táncz — mindent elintéztem. Máli, az atyád valamit akar, a kertbe zárta el magát; de én a kis ajtón beszköttem, meglesém, ahi nem szabad szólanom, nagy ünnep lesz. Ím! vedd ezt a szép bokrétát, tulajdon kezemmel szakasztám, nézd, meny-

asszonynak való! Mit? te szomorkodol? jól van, jól, ha a szív tánczol, a szem sírjon. Oh édes leányom! hát én, én voltam aláverve, csak gondold el, három egész esztendeig sirattam pártámat, azon nap, hogy Kukoróczival megesküdtem, tizenkét kendőt sírtam tele. (A bokrétát Málinak nyújtva.) Ím tűzd melledre.

MÁLI. Köszönöm fáradságát, édes néném, de nem használhatom, nem vagyok menyasszony.

MARGIT. Szinte úgy vagy mint én, magam is utolsó pillanatig tagadtam, már asszony voltam, mégis tagadtam; azonban nekem megvallhatod. Szólj édesem, melyiket választod?

MÁLI. Egyiket sem.

LIDI. Mi hajadon maradunk, valamennyi férfiaknak gyűlölséget esküdtünk.

MARGIT. Én is olyast érzek, senki többé ne kérkedjék szerelmemmel, nem, örökre bezárom mellemet — de majd elfelejtem, Máli! még fel sem vagy öltözve, mint illik a menyasszonynak, Isten bocsáj! pedig az a legelső, jer, siess!

MÁLI (félre). Sehol sincs nyugtom. (Margithoz.) Mindjárt megyek.

MARGIT. A szép ruha az embert ajánlja, kedvelteti, én arra sokat tartok.

NEGYEDIK JELENÉS.

Szélházy, az előbbie.

SZÉLHÁZY. Mely kellemetes társaság!

MARGIT. Alázatos szolgálója.

MÁLI (félre). Így megmenekszem. (El.)

SZÉLHÁZY. Én jövök —

MARGIT. Mint van báró úr? épen most küszködöm hugommal (hátra néz). Máli! elment — bocsánatot, kedves úr! de tovább nem lehet szerencsém, oh! annyi a bajom. Lidi! mulasd e drága urat, sajnálom — Máli! gonosz leány. (El.)

SZÉLHÁZY. Tehát nemsokára a szerencse beszáll ezen házba.

LIDI (átszítva). Mely boldogság!

SZÉLHÁZY. Ezen édes ajaktól kívánnám hallani a szív vallását. Ah kedves! az én szívem mint ver, mint rugdalóddzik!

LIDI. Ach! (félre) az enyém hallgat.

SZÉLHÁZY. Értem ezen kíváncsós sóhajtást, oh! értem ezen bájos ömledézést, látom szép szemének égi mosolygását, mely engem az idvességre ragad. Ach! miért nem tud a kisasszony francziául, hogy forró szerelmemet jobban le tudnám festeni, előadni, magasztalni, emelni —

LIDI. Én hív szerelmet óhajtanék, nem üres szavakat.

SZÉLHÁZY. Hívség, hívség, mely közönséges szó; én az vagyok, az leszek, még a síron túl sem nézek másra.

LIDI. Valóban, egészen el vagyok ragadtatva. (Átszítzik.)

SZÉLHÁZY. És méltán, mert kérkedés nélkül szólván, én nagy ember vagyok, személyemet nem is említtem.

LIDI. Hogy érti azt, báró úr, mit tart nagynak?

SZÉLHÁZY. Mely kérdés, nem hiába nem ismeri a nagy világot. Kinek van szebb lova? kocsija —

LIDI. Akkor csak az erszény nagy.

SZÉLHÁZY. Nálam forr az ember; játék, öröm uralkodik házamban.

LIDI. Minden szép, de tudom szebb tulajdonságok ékesítik báró urat, nagylelkűség, hazafiúság —

SZÉLHÁZY. Megavult szó! tempi passati.

LIDI. Tudom, hogy egy részét annak, mit a szerencse adott, nemzete dicsőségére, méltóságára fordítja.

SZÉLHÁZY. Szóljunk szerelmünkről.

LIDI. Kivált én nagy mértékben érzem —

SZÉLHÁZY. Én az érzés tengerében úszom, melyben elmerülnék, ha a kisasszony szívébe nem kapaszkodhatnám. Hah! mellem csatázik, fejem tétováz,

elmém szaladgál. Hah! tört döfnék mellembe, ha nem szeretne, és piros vérem ezt a helyet mosná — Íme! lábához borúlok — (Láhához esik.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Perföldy, az előbbiektől.

PERFÖLDY. (az ajtónál megáll). Mit látok! mit hallok! levátát tartanak —

SZÉLHÁZY. Alkalmatlan ember!

PERFÖLDY. Minő localitásban találtam a bárót, talán de causa sanguinis tractált! liquidálja nekem ezt a kisasszony!

LIDI. A báró nekem örök hívséget ígért.

PERFÖLDY. Protestálok, vagy más törvényszékhez relegálok.

SZÉLHÁZY. Itt a kisasszony bíró; közöttünk, úgy vélem, a választás nem nehéz.

LIDI. Már az igaz.

PERFÖLDY. Ez læsio! azonban a kisasszony legyen mediator közöttünk, kénye szerint, de ne præcipitanter manipulálja a dolgot, úgy megelégszem. Reményelem, nem fogja revocálni az előbb ígértet.

LIDI. Semmi esetre; az egész dolog állapotja csak egyben változik —

PERFÖLDY. Rogo! micsoda az?

LIDI. Még nincs idő, talán korán is fog jönni az igazság.

PERFÖLDY. Mely peremptoria exceptio! szívem perplexitásba jön.

SZÉLHÁZY (félre). Nem érti: nem kell a leánynak. (Perföldyhez.) Ezen dologban talán —

PERFÖLDY. Instálom, itt nincs helye az ingessiónak.

LIDI. Minden esetre azt előre bocsátom, hogy nem magam dolgát viseltem.

SZÉLHÁZY. Már ez kosár, valóságos kosár!

PERFÖLDY. Inconsulte nem szoktam cselekedni, ha

bővebben informálni fog a kisasszony, tehát elállok az institutumtól.

LIDI. Én pedig örülni fogok, ha szíves szándékomat átlátni s megismerni fogja.

HATODIK JELENÉS.

János, az előbbie.

JÁNOS. Kisasszony! kapitány úr a kertbe kéri a vendég urakat

LIDI. Jövünk.

SZÉLHÁZY. Sietve jön már a szerencsés idő, szívem már azt mélyen érzi, hogy nem vagyok ember, hanem az ég lakosa, már fel-, fel-, felemelkedem.

LIDI (Perföldyhez). Ha úgy tetszik.

PERFÖLDY. Méltóztassék. (Elvezeti Lidit.)

SZÉLHÁZY. Oh mely édes az a gondolat! az ég nyitva áll, hol a karja, kedves? (Mégfogja az inas karját.) Ott, ott, látod? látod?

JÁNOS. Semmit sem látok.

SZÉLHÁZY. Hah! engem elragad, jer karjaimba! mely szép kezecske! (A mint szájához viszi János kezét, megfordúl.) Parbleu! mi volt ez? menjünk. (El.)

JÁNOS. (honlokára mutat.) Itt hibázik! (El.)

HETEDIK JELENÉS.

Kert, egy lugosban három ülés.

Baltafy, Ferencz, kertészek.

BALTAFY (a kertészekhez, kik a lugost virágokkal ékesítik). Így! kész minden, Ferkó! ládd, az embernek öreg napjaira is marad öröm hátra; én oly szerencsés vagyok, mint ha az ellenséget megszalasztottuk volna.

FERENCZ. Örülök, csak azért, hogy kapitány úrnak jó kedve van.

BALTAFY. Aztán, Ferkó, ha egyet rikkantok, süsd el a mozsarakat, érted? egy salve végezze ezen örömnapot.

FERENCZ. Már kész minden.

BALTAFY. Most csak török muzsika hibázik. Ej Ferkó! a nagy sietségben elfelejtettük Hősváry óbesteret meghívni. Ej! be sajnálom! de az esküvés után mindjárt küldj lovas postát, érted?

FERENCZ. Értem.

BALTAFY (a kertészekhez). Ti most elmehettek. (Kertészek el.)

NYOLCZADIK JELENÉS.

Margit, Máli, az előbbieik.

MARGIT. Én úgy boszankodom Málira; semmikép sem akar czifrán öltözni, pedig a menyasszony —

BALTAFY. Hadd kedvére!

MÁLI. Édes atyám! fájdalom, de kívánságát betöltenem lehetetlen; én ezekhez a kérőkhöz nem mehetek.

BALTAFY. Máli! mit mondtam? ne keserítsd öreg atyádat, ki tégedet úgy szeret.

MÁLI. Oh drága atyám! életemet feláldozom, csak ezt ne kívánja.

BALTAFY. És mi okból gyűlölöd őket? Ha Szélházy nem tetszik, válaszd Perföldyt, az egy talpig derék ember.

MÁLI. Mind igaz, de én már, (akadoz) én szeretek.

BALTAFY. Mit szólasz?

MARGIT. Az átkozott könyvek! úgy van, megmondtam — Isten bocsáj! ha a sátán nem tud másképp incselkedni, tehát szerelmes verset ír.

BALTAFY. És kit szeretsz?

MÁLI. Károlyt, már ifjuságomtól fogva.

BALTAFY. Menydörgő-rázta! annak magam vagyok oka, azért volt oly különös az a gyermek.

MARGIT. Láss a ember! mi nem történik nálam nélkül a háznál.

BALTAFY. Nem, abból semmi sem lesz. Ferkó! küldd hozzám Károlyt.

FERENCZ. Lovára ült és elment.

MÁLI. Örökre elbúcsúzott.

BALTAFY. Eh! megmosom, ha megjön, rossz gyermek!

MÁLI. Atyám! atyám!

BALTAFY. Nem, már késő, kérők a háznál, kihíresítenek! már akár mit csinálsz, férjhez kell menned.

MARGIT. Úgy van, édes leányom! az a czélja létünknek. Nézd, én már megérett asszony vagyok, mégis, ha valaki igen szépen kérne, feláldoznám magamat.

MÁLI. Atyám! kész vagyok mindenre, oh de ne tegye kockára földi szerencsém.

FERENCZ. Kapitány uram! én a jobb karomat teszem rá, hogy az egyik kérő pénzért jött hozzánk, különben alig ha messzebb nem keresett volna hölgyet, bocsánatot — de

BALTAFY. Nincs gondod arra, meg kell lenni. Máli, szót fogadj.

MARGIT. Minek ezek az ülések?

BALTAFY. Mi hárman fogunk leülni! rendet kell mindenben tartani.

MARGIT. Jönnek már!

BALTAFY. (Ferenczhez). Menj a mozsarakhoz.

FERENCZ. Nem jól megy a dolog! Szegény kisaszszony! (Fejcsóválva el.)

BALTAFY (Málihoz). Leány! még egyszer mondom, ne ingerelj.

KILENCZEDIK JELENÉS.

Lidi, Szélházy, Perföldy, János, az előbbiektől.

BALTAFY. Köszöntöm az urakat.

MARGIT. Nagyon örvendek! tessék leülni.

BALTAFY (Margithoz). Hallgass! állva szokás kérni. (Málihoz.) Jer, Máli. (Leülnek.) Itt ül mellettem leányom! a mint értém, az urak közül mindegyik óhajtja őt

feleségül; én neki szabad választást engedtem, azért, ha egyik hátra marad, harag ne legyen köztünk.

SZÉLHÁZY (félre). Jól játszik az öreg, de okosabb emberekre talált.

BALTAFY. Mi az értékemet illeti, mint látták uraságtok, annyi van, hogy bőségben táplálhat; nemesi jószágom minden készülettel halálom után egyetlen leányomra száll. Így tehát a kérőké az első szó, tessék kinyilatkoztatni magokat.

SZÉLHÁZY. Megvallom, ez a kisasszony a tökéletesség remeke, de szívem máshoz vonszon. (Lidire mutat.) Itt áll, a kit választék.

BALTAFY. Jól van, jól, Lidi is az én leányom, örvendek.

SZÉLHÁZY. Triumph!

PERFÖLDY. Én a dolgot resummalván, úgy conveniáltam magammal, hogy csakugyan a házasság szerelem nélkül rózsákat nem terem, azért Lidi kisasszonynak nyujtom a kezemet.

MÁLI (felugrik). Hála Isten!

BALTAFY (hevesen). Hah! mely szégyen! Jól van, jól, találok én férjet leányomnak. Menydörgő-rázta! mely megvetés! Jól van. Hé! Ferkó! Ferkó! — Még nagy a világ — még — (Mozsár durran.)

MARGIT. Ah! mint ijesztgetik az embert.

BALTAFY (intenget). Megállj! Jancsi! fuss, ne löjenek többé! fordítsd fel a mozsarakat. (Jancsi el.) Mennydörgő-rázta! a méreg megemészt, minden visszára megy.

LIDI. Édes bácsi! urak! tessék meghallgatni.

FERENCZ (eljön). Mi történt?

BALTAFY. Szegezd be a mozsarakat.

LIDI. Először is bátyámhoz fordulok, kit, mint atyámat tisztetek, és megvallom, hogy ezeket az urakat megcsaltuk.

FERENCZ. Úgy van biz az, ezeket megcsaltuk.

LIDI. Nem tudom, haszonkeresés vagy tisztább akarat hozta-e ezen érdemes urakat házunkba, de azt

tudtam, hogy bácsi Málit férjhez adni eltökélé, azt is tudtam, hogy Máli bátyámat szereti; azért bácsit késő bánattól, Málit szerencsétlen házasságtól megmenteni akarván, Baltafy gazdag leányának adtam ki magamat és ezen urakat avval hitettem, hogy bácsi tudni óhajtaná, melyik szeret igazán.

PERFÖLDY. Jól allegál!

SZÉLHÁZY. Szörnyű fátum!

LIDI. Ferenczet magát iktattam frigyembe, és híven segített. Ím ez vala hálóm, az urak beakadtak.

MÁLI (Lidi karjába). Lidi! kedves barátném!

BALTAFY (megszorúlva). Hm, mennydörgő-rázta! mit tegyek! Ha meggondolom — valóban — Lidi! jer mellemhez! több eszed volt mint nekem.

MÁLI. Édes atyám!

BALTAFY. Nem haragszom, és hogy lásd — mely robajt hallok! a kertajtó nyílik, Janncsi nézd meg. (Janncsi el.)

SZÉLHÁZY. Könyörgök! kit mondtam én csak?

BALTAFY. Lidi húgomat.

SZÉLHÁZY. Hát igen rosszul mondtam, Máli kisasszonyt értettem.

BALTAFY. Sajnálom! már késő; tessék máshol házasodni.

SZÉLHÁZY (félre). Hah! keserű sors!

PERFÖLDY (félre). Hogy consequens maradjak, és collegáim ne vexáljanak — (Lidire tekintget) a leány szép, a nagyobb szállás megvan, ergo meg kell lenni. (Baltafyhoz.) Spectabilis! én szavamnak ura vagyok, Lidi kisasszonyt kérem házastársúl.

JÁNOS. Hősváry óbester!

BALTAFY. Az én barátom.

TIZEDIK JELENÉS.

Hősváry, az előbbieik,

BALTAFY. Hozott Isten barátom!

HŐSVÁRY. Baltafy! van-e még leányod? tudd meg, én is kérő vagyok.

MARGIT. Különösen örvendek, hogy láthatom óbes-
ter urat, már régen nem volt szerencsém.

HŐSVÁRY. Jó napot, anyám! la! mint fel van virá-
gozva.

MARGIT. Anyám! minő megbántás, ily öreg fiam
még sem lehetne.

HŐSVÁRY. Barátom! hallom megint heveskedtél és
leányodat erővel férjhez akartad adni.

BALTAFY. Vége már; itt gondolom lesz egy pár!
(Perföldyre és Lidire mutat.)

PERFÖLDY. Ha nem prohibeálja spectabilis.

BALTAFY. Legjobb áldásomat!

HŐSVÁRY. Most én szólok, de előbb is (Málihoz.)
édes kisasszony! én szívéért esdeklek, egy szép hu-
szár nevében megkérem.

MÁLI. Az atyám felel helyettem.

HŐSVÁRY. Oly hamar el nem állok. He öcsém!

FERENCZ. Durrongás lesz ennek a vége. (El.)

HŐSVÁRY. Talán több sikere lesz, ha maga meg-
jelen.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Károly, az előbbieik.

KÁROLY (huszár ruhában). Atyám!

BALTAFY. Mennydörgő-rázta! gyermek! mi lett be-
lőled?

MÁLI. Gonosz Károly! mely szorúltságba hoztál.

HŐSVÁRY. Hozzám jött, megvallott mindent; én
visszahoztam és hív szerelmöknek szószólója vagyok.

BALTAFY. Köszönöm, barátom! hogy többé el ne

szökjék, tehát örökre lelánczolom. (Málit Károlyhoz vezeti.)
 Legyetek szerencsések.

PERFÖLDY. Öcsém uram, gratulálok!

SZÉLHÁZY (félre). Mely unalmas érzékenységek! (Baltafyhoz.) Magamat ajánlom, köszönöm barátságát.

BALTAFY. Nincs mit.

SZÉLHÁZY. Ach! mely hátra vagyunk. (El.)

BALTAFY. Elhiszem; kiben a nemzetiség kihalt, az nem találja fel magát hazájában. (Lidihez.) Mint látom —

LIDI. Ha jobban megismerjük egymást —

PERFÖLDY. Reményiem nem ellenzi szerencsémeket sic porro.

BALTAFY. Barátim és ti kedvesim, ez a nap tehát gyönyörűen végződött. (Mozsarak durrognak.) Vegyétek egymást és éljete a haza javára, díszére, dicsőségére. (Károly s Máli az öreg mellére borúlnak; a kárpit lefordúl.)

A PÁRTÜTŐK

Eredeti vígjáték három felvonásban

★

(Először adatott Székes-Fehérvárrt, 1819. november 23.)

SZEMÉLYEK.

Hajnalfi László, gazdag kereskedő.

Elek }
Mili } testvére gyermekei.
Rózi }

Elősdy, hadnagy.

Tóházy Károly.

Körmösdy, táblabíró.

Öregbíró.

Biróné.

Nótárius.

Palkó, a fia.

Kántor.

Törvénybíró.

A helység kovácsa.

Jakab, Elősdy inasa.

Hajnalfi inasa.

Hajnalfi vendégei, tanácsbeliek, helység lakói.

A dolog történik egy szabad helységben.

ELSŐ FELVONÁS.

Hajnalfi lakása.

ELSŐ JELENÉS.

HAJNALFI (egyedül belép). Hát igaz mégis, hogy az ember teljes nyugalmat nem talál, bármely szegletébe vonúljon e földnek! Ezen helységben gondolám minden zavar nélkül folytatni életemet, és ím itt is háborgatnak szomszédim; rontják, rabolják értékeimet; pedig azt sem tudják, mely szenvedély készíti őket. Valóban türelmemet igen megkisértik.

MÁSODIK JELENÉS.

Inas, az előbbi.

INAS (leveleket hoz). A posta megérkezett, itt az újság több levelekkel. (Általadja és elmegyén.)

HAJNALFI (egyedül, a leveleket felbontja). Üdvözlő levelek nevem napjára, sok szerencse-kívánás. (Félre teszi.) Eh! elévült szokás, nem kapok rajta. A jóakaróm úgyis mindenkor jót kíván, a rossznak csak pusztaság. (Más írást vesz fel.) Újság! valjon mi történik a világban? Mióta elvonultam tőle, csak hazám érdekel. (Olvas.) «A nemzeti színjátszó társaság több helyeken már tartós lábra kapott és avval a reménnyel kecsegtet, hogy e hasznos igyekezet hazámban elterjedvén, ezen nemesebb részét a szépmesterségeknek nemzetünk is méltányolni fogja.» Hála az ég urának! Hát azt is megértem, hogy édes honi nyelvünk újra feldíszlik s a magyar is szelidebb élményeknek helyt adván be-

fogadja az örömet lehelő Helikon szúzeit. Ez a hír egészen felvidámít.

HARMADIK JELENÉS.

Elek, az előbbi.

ELEK. Kedves bátyám! oly magányosan? Örvendek, hogy szeméből valami titkos öröm szikrázik.

HAJNALFI. Ki ne örülne, ha hazáját szereti, a kiben ez a szent érzés még ki nem halt? Olvasd. (Általadja az újságot Eleknek, ki azt általfutja.) Nemde méltó ok az örömré?

ELEK. Kellemetes újság!

HAJNALFI. Öcsém! előmegyünk! akármit kiáltoznak ellenségink, előmegyünk, ellenére a sok elfajultaknak.

ELEK. A világosodásnak és a nyelv tisztulásának legelső lépése, hála azon jó hazafiaknak, kik fáradhatatlan dolgoznak.

HAJNALFI. Nem az unalom, nem az idő elölése végett örvendek ezen intézetnek, mert a lelkes ember úgylis mindenkor elég magának, és az üres szívűt a legszebb theatrum sem mulatja; de a nemzetnek csinosodása, a nyelvnek pallérozása terjed el általa. Minden nemzet megörökíti hőseit és az utóbbi világnak tetteiket előadja, csak mi maradnánk hátra? Hány nagy királyokkal, hány világismerte vitézekkel bővelkedik történetünk, és nem volna ecsetünk azokat festeni? nem volna elég erőnk azokat sírjokból felszólítani?

ELEK. Mint elragadtatik, édes bátyám.

HAJNALFI. A szív lángol, és szemem vígan nézi a jövődőség idomjait, már bátran merem kiáltani: Előmegyünk. Öcsém! ma nevem napján szebb öröm nem érhetett volna; szinte elfelejtem, hogy hátra maradt ifjúságom, és ezen napot már ötvenkétszer számlálom. Add ide az újságot, (Elek néki adja) így, ha rossz kedvem lesz, ha az irigység, rágalmazás neve-

met tapossa, akkor ezt olvasom és felvidulok. Oh, ha minden ember úgy tekintené azon intézetet, ha becsét, érdemét úgy általlátná, (sohajtozva) eddig —

ELEK. Eddig nem kellene titkos irigységgel másokra néznünk, és hátramaradásunkat pirúlva vallanunk. Én is majd a kettős öröm között elfelejtém, miért jöttem. Édes bátyám, én —

HAJNALFI. Elég fiam, tudom, mindenkor jót kívánsz.

ELEK. És igaz hálával vagyok annyi jótéteményeért.

HAJNALFI. Mind eddig érdemes voltál reá, sőt áldom a szerencsét, mely engemet azon karba helyezett, hogy jót tehettem veletek.

ELEK (érezményen). Jó bátyám!

NEGYPEDIK JELENÉS.

Mili, Rózi és az előbbieik.

MILI. Édes bácsi! minthogy —

RÓZI. Neve napját szerencsésen elérte —

MILI. Tehát mi is is hálaadó szívvel —

HAJNALFI. Jól van, kedves leányaim, köszönöm. Hát semmi kéréstek sincs?

ELEK. Atyai szorgalommal mindenről gondoskodott, a mi csak szükséges.

HAJNALFI. A mai napot vígan szeretném tölteni; kit hozassak ki a városból? Ti hallgattok, leányok?

RÓZI. A kit tetszik.

HAJNALFI. Hát Mili?

MILI. Én? én nem tudom.

HAJNALFI. Az öreg majort?

MILI (félre). Az öreget!

HAJNALFI. Vagy a doctort?

RÓZI (félre). A doctort!

HAJNALFI. Látom, nem akartok szólni, tehát hozassatok ki, a kit akartok.

MILI. Édes, kedves bácsi!

RÓZI. Mely felséges gondolat!

HAJNALFI. Most a kertbe megyek, hallom, a szomszédok megint minden oltoványimat lerontották.

MILI. Azok a rossz emberek!

ELEK. Én lesre megyek és ha valamelyiket rajta kapom, tehát —

HAJNALFI. Legyünk békén, majd megúnják azt is, ha látják, hogy nem boszankodom érte, majd megmászólnak, ha egyszer megismernek.

ELEK. Bátyám jóságával új fegyvert ad kezökbe.

HAJNALFI. Én a békét szeretem, gyűlölöm a perlekedést. Édes gyermekeim! a mai nap tehát egészen kényetekre van bízva — kiki úgy és avval mulassa magát, a kivel és hogyan tetszik. (El.)

ELEK. Mely kegyes irántunk! én előre örvendek, hogy mi is neki ma kis váratlan örömet csinálhatunk. Mili! Rózi! tudjátok-e már rollétokat?

MILI. En tudom.

RÓZI. Minden hiba nélkül.

ELEK. Az jó, de meg nem foghatom, hogy barátim még most sem írtak.

MILI. Magok jönnek levél helyett.

RÓZI. Okosabb is.

ELEK. De némely okokra nézve szerettem volna tudni szándékokat, hogy ma estve fel ne akadnánk, a hadnagy —

MILI (hirtelen). Az eljön, bizonyosan eljön, ha törik szakad.

RÓZI. Károly el nem marad, ha mindjárt a világ felfordúl.

ELEK. Úgy? látom, a szív igen kész a jövőndölésre. Hát megnyughatom?

MILI. Teljesen.

ELEK. Azt írtam nekik, hogy estve felé jöjenek és a kertfalon szökjenek házukba, nehogy bátyánk őket megsejdtse. Ti várjátok őket és egyenesen a nagy szobába vezessétek.

MILI. Előre örülök, mint néz, mint mosolyog majd a bácsi.

ELEK (enyelelve). Mili! mit gondolsz? a hadnagy igen természetesen játsza majd a szerelmest.

MILI (elfordúl). Bátyám!

ELEK. Semmi az, mind szegény bűnösök vagyunk; de most jertek, készítsük a játékszínt, hogy utóbb ne kelljen bajlódni, de okosan, leányok! senki észre ne vegyen.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Hajnalfi, az előbbiektől.

HAJNALFI. Gyermekek! hol van a nagy szoba kulcsa? nem találok sehhol, az ablaktáblák is be vannak zárva.

MILI (félre). Szépen vagyunk.

ELEK (félre). De rosszkor jött ez a kérdés. (Hajnalfihoz.) Nem tudom, én, nem láttam, nem hallottam —

HAJNALFI. A kertből akarnék némely virágokat más egyéb szerszámokkal együtt berakatni, nehogy azt is ellopják, hiszen a szoba üres —

MILI. Édes bátyám! megvallom, de ne haragudjék, én a kulcsot elvesztettem.

HAJNALFI. Semmi az, édes leányom! a lakatos majd felzárja.

MILI. Úgy, de a lakatos nincs itt.

HAJNALFI. Hová ment?

MILI (megszorúlva). Meghalt.

HAJNALFI. Úgy? már akkor csakugyan nem jöhet, sajnálom a szegényt, jó ember volt.

ELEK. Talán a kertházban is elállhatnának a virágok egy-két napig, míg, míg —

MILI. Míg a lakatos megjön.

HAJNALFI. Előbb mondd, hogy meghalt.

MILI. Ah! ha más lakatos jön, azt akarám mondani.

HAJNALFI. Nem bánom, tehát ott is elállhat.

MILI (félre). Hála Istennek!

HAJNALFI. Jer, Elek, rakjuk el a virágokat.

ELEK. Szívesen. (Elmennek.)

MILI. Szükségből szabad hazudni.

RÓZI. Csak használjon, és a lakatos addig fel ne támadjon. (El mind a ketten.)

HATODIK JELENÉS.

Az öregbíró háza előtt. Jobbra egy fekete tábla, melyre mindenféle czédulák vannak ragasztva, balra a kaloda áll.

KISBÍRÓ (egyedül, egy czédulát ragaszt a táblára, kevéssé tántorog). Ez is megvan. Nehéz hivatal az a bíróság, magára sem tud az ember vigyázni és másra vigyázzon. Hehe! be jó bora van annak az öregbírónak! nem hiában, könnyen jut hozzá. Köztünk szólván, csak egy pintet ittam meg, kicsit mégis a fejembe ment.

HETEDIK JELENÉS.

Kovács, az előbbi.

KOVÁCS. Jó napot, kisbíró.

KISBÍRÓ. Servus, komám!

KOVÁCS. Mit csinál kend itt?

KISBÍRÓ. Hivatalomba' járok el.

KOVÁCS. Látom az egyenes állásról. Komám! egészségére váljék.

KISBÍRÓ. Köszönöm, servus. De igazán, olvassa kend, ha nem hiszi, oda akasztottam a táblára.

KOVÁCS. Könnyű olvasni, ha az ember a betűket ismeri. Mi van benne?

KISBÍRÓ (fontosan). Az egyik czédulán az van: a mai naptól fogva egy polgár se merje magát leinni.

KOVÁCS. Ki tilthatja azt meg?

KISBÍRÓ. Négy garas büntetés alatt.

KOVÁCS. Különös!

KISBÍRÓ. Komám! nincs pénz a helység cassájában.

KOVÁCS. Es arra kend fog vigyázni?

KISBÍRÓ. A másikon a limitatio van.

KOVÁCS. Mindig limitálnak kendtek, és mindig drágább lesz.

KISBÍRÓ. Nem is azért van az, hogy megtartsák, csak hogy ott függjön. Az ördög lenne bíró, ha mindent az írás után kellene cselekedni.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Bíróné, az előbbiek.

BÍRÓNÉ (a kisbíróhoz). Volt kend komám asszony nál?

KISBÍRÓ. Most sietek.

BÍRÓNÉ. Mely restség, mely tunyaság! Azért fizeti kendet a helység, hogy engemet szolgáljon; tüstént menjen kend, s egyszersmind a kisebbik asszonyomat is tisztelem és egy kis lúdtorra szívesen látom.

KISBÍRÓ. Sietek. (Lassan el.)

BÍRÓNÉ. Sok baja van az embernek, mindig perelni kell; kendre is panaszom van, kovácsmester, már mióta kértem szenet, és még most se küldött kend.

KOVÁCS. Mikor magamnak sincs.

BÍRÓNÉ. Semmi az, a becsülettudó ember mindig az előljárót tekintí először, azután magát, érti kend?

KOVÁCS. Ha lesz, de most se szén, se munka, se pénz; olyan az erszényem mint a fúvóm, egyikbe sincs szusz. Isten kenddel. (El.)

BÍRÓNÉ (egyedül). Mint romlik a világ! ezelőtt ha az öregbíró valamire pillantott, már avval megkinálták az emberek, most a kérésre is alig adnak.

KILENCZEDIK JELENÉS.

Öregbíró, az előbbi.

BÍRÓNÉ. Megjött kend? soká oda maradt.

ÖREGBÍRÓ. Az ember mulat, de végez.

BÍRÓNÉ. Hát csak keresztülvitte kend a tanácsban, hogy a helység majorját bírhatjuk?

ÖREGBÍRÓ. Szerencsésen, a tanács úgy végezte: minthogy én a helység javára fáradhatatlan dolgoztam és ezen veszélyes időkben az öregbírótságot okosan viseltem, tehát hálaadatosság jeléül a majort holtomig bírhatom és használhatom. De Sári! Más újság is van, bíró maradtam megint.

BÍRÓNÉ. Senki sem volt ellene?

ÖREGBÍRÓ. A templomatya sokat beszélt, és a mint mások mondták, igaza is volt; de lenyomtuk. Hanem a nótáriusnak is kell valamit adnunk, érted? mert — no, hiszen tudod, egyik kéz a másikat mossa.

BÍRÓNÉ. Hiszen neki is valamit majd csak találunk. No, most megelégszem kenddel.

ÖREGBÍRÓ. Aztán, Sári lelkem, egynéhány tanácsbélinek áldomást ígértem, talán csak meg kellene adni.

BÍRÓNÉ. Majd estvére, legalább ha valamelyik leiszsza magát, a köznép ne lássa; elkészíték én mindent. (Be a házba.)

ÖREGBÍRÓ. (egyedül). Akárki mit mond, ez az én feleségem derék egy asszony, csintalan ugyan, többször jól leford, de esze van — majd több mint nekem. Mióta elvettem, mely jól megy bíróságom! azelőtt minden úntalan megkardlapoztak a katona urak.

TIZEDIK JELENÉS.

Nótárius, az előbbi.

NÓTÁRIUS. Öregbíró uram! etiamque kedves komám uram, hogy van kend?

ÖREGBÍRÓ. Jól, jól, csak a sok gondok — tudja kend, a helység rajtam fekszik.

NÓTÁRIUS. Hát csak tűrhető, de nálam ad animam, a miseria beszállt.

ÖREGBÍRÓ. Hogyhogy?

NÓTÁRIUS. Az a rossz fiam ezer galibát okoz.

ÖREGBÍRÓ. Pedig tudós fiú, már verseket is csinált, aztán fél tuczat iskolát eljárt.

NÓTÁRIUS. Feje jó van, csak az atyjára ütött! aztán a philosophia mellett ugrált, ma holnap doctor lett volna; de korhely — gondolja el, komám uram, már szerelmes.

ÖREGBÍRÓ. Ne beszéljen.

NÓTÁRIUS. Ad animam, szerelmes.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Bíróné, az előbbieik.

BÍRÓNÉ. (már ezelőtt hallgatódzott, erre kiszalad). Kibe, kibe, komám?

NÓTÁRIUS. Szolgája az asszonynak, humillimus, komám asszony.

BÍRÓNÉ. Kibe szerelmes?

NÓTÁRIUS. Instálom, én nem, hanem a fiam.

BÍRÓNÉ. Szóljon már komám uram, alig várom.

NÓTÁRIUS. Annak az úrnak abban a nagy kőházban a leányába — nem is — tudja Isten micsodájába.

BÍRÓNÉ. Mentsen Isten! azok rossz emberek.

ÖREGBÍRÓ. Ej, ej Sári, ládd ezt még nem tudtuk.

NÓTÁRIUS. Ad animam úgy van, mindennap a kert alá jár fütyülni és furulyázni; most kaptam rajta.

BÍRÓNÉ. Az nem jó, azt ne engedje, komám uram.

NÓTÁRIUS. Nem is szenvedem, most vettem a dolgot kérdésre, és a gyermek mindent megvallott.

BÍRÓNÉ. És melyik tetszik neki?

NÓTÁRIUS. Maga se tudja, úgy tartom mindenik. De megmondtam neki, hogy ha még egyszer oda megy, tehát kitöröm a nyakát, aztán elűzőm házamból.

ÖREGBÍRÓ. Jól cselekszi, komám uram, az ifjuságot meg kell zabolázni.

BÍRÓNÉ. És szívesen látják, hallják őtet?

NÓTÁRIUS. Úgy vallja, hogy igen szeretik, mert ha meglátják, felette nevetnek; el is hiszem, az ifjú szép, hozzám hasonlít; de semmikép nem engedem, — különben a Hajnalfi gazdag ember.

BÍRÓNÉ. Az ám, de hogy lett gazdag?

ÖREGBÍRÓ. Sári! ez nagy kérdés, valóban egy öreg-bíróhoz beillenék.

BÍRÓNÉ. Ő hirdeti ugyan, hogy a háborúban szerezte értékét, de nem igaz, mert más ember ott megszegényedik.

NÓTÁRIUS. Optime! jó argumentum!

ÖREGBÍRÓ. Aztán az a tiszt, a ki nála meghalt, komám! abba' titok van.

BÍRÓNÉ. Az a sok vendég! nem ok nélkül járnak hozzá.

NÓTÁRIUS. Esznek, isznak, dobzódnak.

BÍRÓNÉ. Hogy fel ne ébredjen a lelkiismeret.

ÖREGBÍRÓ. Templomba nem jár.

BÍRÓNÉ. Fél az Istentől.

NÓTÁRIUS. A kalapját szemére húzza, senkire sem néz.

BÍRÓNÉ. Retteg az emberek szemétől.

ÖREGBÍRÓ. Aztán minden kárt elszenved, pedig az ember szól a magáéért.

BÍRÓNÉ. Rossz emberek.

ÖREGBÍRÓ. Gonosztévők.

NÓTÁRIUS. Ad animam! Vétekkel tölt, bűnökkel terhelt és gonoszsággal tetézt az egész házok.

ÖREGBÍRÓ. Bár csak valami titokra jöhetnének.

TIZENKETTŐDIK JELENÉS.

Kántor, az előbbie.

KÁNTOR. Áldás és szerencse szálljon kendtekre!

BÍRÓNÉ. Isten hozta kántor uramat!

ÖREGBÍRÓ. Megjött kend a városból?

KÁNTOR. Igen, most szálllok le a kocsiról.

NÓTÁRIUS. Mi újság?

KÁNTOR. A collegámnak torka fáj, egy embert vesztettek el, a Dunán egy hajót láttam gőzből, aztán a szüretbe egy tüzes kígyót eresztettek a levegőbe, én kérdeztem, mi lehet az, hát az emberek azt Ráchelnek nevezték.

ÖREGBÍRÓ. Hm! hm! mi nem történik a világba'.

KÁNTOR. Aztán egy ember a városon kívül hordóba ült és elutazott a levegőbe.

NÓTÁRIUS. Mit mond kend? és merre ment?

KÁNTOR. Amerikába, puskaport vitt.

ÖREGBÍRÓ. Bizony messze lehet, a Kistűkör szerint majd négyszázezer mérföldnyire van.

KÁNTOR. De én is hozok ám valamit.

NÓTÁRIUS. Új nótákat?

KÁNTOR. Levelet.

BÍRÓNÉ. Kinek, kinek?

KÁNTOR. Hajnalfi uramnak.

BÍRÓNÉ. Hadd lássam.

KÁNTOR (egy levelet vesz elő és a bírónénak adja). Itt van. Már haza akartam jönni, hogy egy úr megszólít és azt kérdi, hogy hol lakom; én megmondtam, és ő mindjárt ezt a levelet nyomta kezembe; adja be kend, úgymond, Hajnalfi úr házába. Igen örülni látszott. Ím elhoztam.

BÍRÓNÉ (félre). Ebből valamit kitanulhatnánk. (A levelet forgatja.)

NÓTÁRIUS. Mi lehet ebbe' a levélbe'?

TIZENHARMADIK JELENÉS.

Kisbíró, az előbbieik.

KISBÍRÓ. Voltam a komáknál, itt lesznek mindnyájan.

BÍRÓNÉ. (a levelet vizsgálja). Azt szeretném csak tudni, mit írnak. (Egy részét felnyitja.)

ÖREGBÍRÓ (kisbíróhoz). Te megint leitted magadat?

KISBÍRÓ. Engedelmeből egy keveset.

ÖREGBÍRÓ. Nem tudod, hogy tiltva van?

KISBÍRÓ. Hehehe! minket nem illet — mi bírák vagyunk.

BÍRÓNÉ. (a levelet egészen felszakasztja és mintha megijedne, a földre ejti). Jaj nekem! A pecsét eltörött, nyitva a levél; mit csináljunk?

NÓTÁRIUS. Ne ijedjen meg, komám asszony, megcsinálom én azt.

ÖREGBÍRÓ. Már mondtam, hogy a levél tudós portéka nem asszonykézbe való.

BÍRÓNÉ. Mit gondolnak kendtek, nem jó volna elolvasni? talán —

KÁNTOR. Mond valamit, öregbíróné asszonyom. Adja kend ide.

BÍRÓNÉ. Itt van, csak siessünk.

KÁNTOR (a levelet az öregbírónak adja). Öregbíró uram, tessék!

ÖREGBÍRÓ. Én bíró vagyok, csak ítélni szoktam, nem olvasni.

KISBÍRÓ. Ítélni szoktunk mi, a közönséges ember olvasson.

NÓTÁRIUS. Olvasom én. (A levelet elveszi.) No, vigyázzon kiki! (Olvas.) «Kedves barátom! vettem leveledet és nagyon örülök azon plánumnak, melyet vélem közlötél, és szívesen abban segítek. Mihelyest a nap hanyatlik, kocsira ülünk és hozzád sietünk, már én a járást tudván, társaimmal látatlan beszököm.»

BÍRÓNÉ. Hallják kendtek, már jön: szöknek.

NÓTÁRIUS (olvas). «Ha a dolog jól elsül, és a major Luizájával a mérget szerencsésen megitta, tehát —

BÍRÓNÉ. Nagy Isten! méreg! (A jelenvalók mind közelebb mennek a nótárlushoz.)

KÁNTOR. Valóban méreg.

NÓTÁRIUS. (olvas). «Tehát vigan töltjük az estvét.»

BÍRÓNÉ. Sátánok! még vigan is tudnak a gyilkosság után.

NÓTÁRIUS (olvas). «A præsident megragadtam.»

BÍRÓNÉ. Oda vagyunk!

ÖREGBÍRÓ. Ez pártütés.

KÁNTOR. Rebellió!

NÓTÁRIUS (olvas). «Nem akart ugyan oly későn jőni, de szép szavakkal mégis reá vettem; ő csak legyen közöttünk, majd elfelejti gondját.»

ÖREGBÍRÓ. Hallatlan, égbe kiáltó bűn!

KÁNTOR. A ministert megölik.

NÓTÁRIUS (olvas). «A marsall Kalb —»

ÖREGBÍRÓ. Megálljon kend komám! ezt nem értem.

NÓTÁRIUS. Biz én sem.

BÍRÓNÉ. Magam sem.

ÖREGBÍRÓ (tűnődve). Kalb, Kalb, oly ismeretes szó. Sári lelkem! menj be a szobába, az almáriom felett van egy vastag könyv a Csízió mellett; hozd ki csak.

BÍRÓNÉ. Megyek, de tovább ne olvassák kendtek.

ÖREGBÍRÓ. Nem, nem, csak siess. (Bíróné be a házba.) No mit mondanak kendtek ezekhez? nem mondtam, hogy azok rossz emberek? Ez pártütés, valóságos pártütés.

NÓTÁRIUS. Rettentő merészség! itt helységünk közepén gyilkolni.

KÁNTOR. Az embert megégetni.

KISBÍRÓ. Megjártuk, nincs katona a helységben.

BÍRÓNÉ (kijön a házból). Itt a könyv!

ÖREGBÍRÓ. Ebben, mint hallom, sok szavak vannak, egy útas deák hagyta nálam, kántor uram kend tudós, nézze meg.

KÁNTOR. Szótár, mindjárt felkeresem.

NÓTÁRIUS. Kalb — hallottam én azt sokszor a heti vásárban, de kiment az eszemből.

KÁNTOR. Ká, ká, megvan, tehát Kalb! bornyú —

VALAMENNYIEN. Bornyú!

ÖREGBÍRÓ. Mely gonoszság! egy főméltóságú marsallt bornyúnak nevezni.

NÓTÁRIUS. Blasphemia!

BÍRÓNÉ. Eretnekség!

KÁNTOR. Crimen læsæ! halál van reá téve.

NÓTÁRIUS. Halljuk! tovább olvasom, hogy az egész conjurációt pontok szerint tudjuk. (Olvas.) «Marsall Kalb — alias bornyú — mediciníroz ugyan, de a pisztolyt még is mellének szegezem.»

BÍRÓNÉ. Pisztolyt, mentsen Isten!

KÁNTOR. Puska!

KISBÍRÓ. Ágyú!

ÖREGBÍRÓ. Már bizonyos, rettentő dolog! mely hadi eszközökkel járnak!

NÓTÁRIUS. Silentium! (Olvas.) «Szegezem — az öreg muzsikusnak készíts jó bort, hogy elfelejtse leánya halálát.»

ÖREGBÍRÓ. Az igaz, sok rossz emberekhez volt szerencsém, mióta öregbíró vagyok, de ezekhez hasonlót nem láttam.

BÍRÓNÉ. Gyilkolni, ölni, rabolni! muzsikussal járnak.

KÁNTOR. Valami rossz cigány lesz.

NÓTÁRIUS (olvas). «Holnap tüzelünk.» (Megijedve elejti a levelet.) Incendium, gyújtogatás!

BÍRÓNÉ. Oda vagyunk! felgyújtanak, kirabolnak, megölnék, aztán még — oh ezek a rossz férfiak.

KÁNTOR. Be jó hogy magamnak nincs házam; a mesterház úgy is rossz.

KISBÍRÓ. No most bökkje kend meg a homlokát, öregbíró uram! itt az ínség la!

NÓTÁRIUS. Háború.

KÁNTOR. Döghalál.

BÍRÓNÉ. Végso ítélet!

KISBÍRÓ. Én azt javaslom, hogy előre hordozkodjunk ki, nehogy utóbb későn lenne; mert ezek az emberek majd szelet is csinálnak, hogy a tűznek több ereje legyen.

BÍRÓNÉ. Nagy Isten, elveszünk!

NÓTÁRIUS. Ne pityeregjen, ne sopánkodjék kend, édes komám asszony, a tanács sok fejből áll és annyi cáputban csak némely eszecske is találtatik.

KÁNTOR. Nem kell mindjárt reszketni, ha az ember fél is; nótárus uram igen bölcsen beszél.

ÖREGBÍRÓ. Kisbíró, vedd fel a levelet. (Kisbíró megteszi.)
Komám uram, nótárius uram! térjen magához, olvassa tovább.

NÓTÁRIUS (olvas). «Tisztelem Milit, azt üzenem, hogy ne féljen, jól fog menni.»

BÍRÓNÉ. Az a kedvese, már bizonyos!

KÁNTOR. Kérem szépen, ki van aláírva?

NÓTÁRIUS. N. N.

ÖREGBÍRÓ. Már a név sem jó!

NÓTÁRIUS. Instálom, a két N csak annyit tesz, hogy nincs név alatta.

ÖREGBÍRÓ. Az ország boldogsága mitőlünk függ, oda az egész uradalom, ha azt nem hátráltatjuk.

BÍRÓNÉ. Most jöttünk nagy nehezen a majorhoz s már elégjen.

ÖREGBÍRÓ. Mit dörmögsz, Sári.

BÍRÓNÉ. A major megég.

NÓTÁRIUS. Ej komám asszony! az a major nem ház, de az ember, ad animam, az ember!

KISBÍRÓ. Katonaember gyalog jár, de lovon ül.

ÖREGBÍRÓ. A dolog fontos.

NÓTÁRIUS. Nem oly fontos, mint sürgető.

KÁNTOR. Nem oly sürgető, mint veszedelmes.

ÖREGBÍRÓ. Ily nehéz állapotban egy okos emberre volna szükség. Magamtól, az igaz, sok kitelik, de mégis — no tudják kendtek, az ember nem mindentudó.

BÍRÓNÉ. Oh fájdalom! az egész helységben nincs egy okos ember.

NÓTÁRIUS. Instálom, tessék engemet excipiálni.

KÁNTOR. Én ex officio bölcs vagyok.

ÖREGBÍRÓ. Mint mondám, egy bölcs tanács sokat használna; mit gondol, nótárius uram?

NÓTÁRIUS. Én ha a dolgot megtekintem, megfontolom, megvizsgálom: tehát először — semmit sem gondolok; másodszor — abba' maradjunk, öregbíró uram.

ÖREGBÍRÓ. Hej kisbíró!

KISBÍRÓ. Hallom, uram; megyek már. (El akar menni.)

ÖREGBÍRÓ. Megállj! nem is tudod, mit akarok.

KISBÍRÓ. Vagy úgy!

ÖREGBÍRÓ. A tanácsbélieket hajtsd össze; mondd nekik, hogy pártütés van a helységben, a ministert hozzák, siess, de titkon tartsd a dolgot, érted?

KISBÍRÓ. Értem, megyek, sietek. (Lassan el.)

BÍRÓNÉ. Én a tiszteletesnével addig tanácskozom. (El.)

KISBÍRÓ (visszajön). A bort rovásra hozzam? vagy pénzt ad öregbíró uram?

ÖREGBÍRÓ. Rovásra, csak siess —

KISBÍRÓ. Szaladok. (Lassan el.)

ÖREGBÍRÓ. Akár hogy forgatom, hányom, vetem elmémet, tehát úgy rémlik, hogy valami tudós úrra még is szükségünk volna, mert szerencsétlenségünkre még helységünkbe' pártütés se volt.

NÓTÁRIUS. Hiszen ha csak tudós ember szükséges, én és kántor uram csakugyan olvastunk valamit.

KÁNTOR. Kádár históriáját szó nélkül tudom.

ÖREGBÍRÓ. A járásbeli szolgabírák szederivárban vannak —

NÓTÁRIUS. Instálom! Talán sedrián —

ÖREGBÍRÓ. Mindegy az, tehát azokért késő lesz menni, a város messze, mire kijöhetnek, egy követ sem találnak helyén —

KÁNTOR. Én azt javaslom — más semmit —

NÓTÁRIUS. Az nem sok, komám uram.

ÖREGBÍRÓ. Talán tekintetes Körmösdy táblabíró urat otthon találnök.

NÓTÁRIUS. Igaz, ez a jó úr ért az ilyesekhez, a statáriumnál is assessor! őt kellene segítségül meghívni.

ÖREGBÍRÓ. Hát nótárius uram! a helység lovain csak siessen — kit mondtam is csak?

NÓTÁRIUS. Körmösdy táblabíró uramat.

ÖREGBÍRÓ. Ez a jó úr különös kegyességgel viseltetik hozzánk, őt kérje meg komám, hogy bölcs tanácsával mentse meg kedves hazáját.

NÓTÁRIUS. A diurnum iránt mit —

ÖREGBÍRÓ. Megteszszük a magunkét, ily állapotba' nem lehet fösvénykedni.

KÁNTOR. Helyesen! Csudálom öregbíró uram magas-lelkü szívét.

ÖREGBÍRÓ. Kántor uram addig mellettem paradérozhat a tanácsba'. Most rajta a gyűlésbe! (El mindnyájan.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Tanácsszoba, közepén egy nagy asztal, körül padok, jobbra egy más asztalon boros korsók.

ELSŐ JELENÉS.

Bíróné, kisbíró.

KISBÍRÓ (rakosgat). Úgy! minden kész, jöhet a tanács. Bíróné asszonyom, kend nem férfi, ki a tanács-házból!

BÍRÓNÉ. Én az ablakhoz állok, onnan hallgatom.

KISBÍRÓ. Hm! meg van ám tiltva.

BÍRÓNÉ. Semmi az, az asszonyoknak, kivált a bírónéknak, a dolgokba több befolyása van, mint némely tanácsbélieknek.

KISBÍRÓ. Nem hiába, többször nem úgy történik, a mint végezzünk. (Körülnéz.) No nézze kend meg az asztalt, nemde értem hivatalomat? mely rend, itt ül öregbíró uram, itt nótárius uram és a többi.

BÍRÓNÉ. Hibázik valami, hol a tinta, penna, kalamáris?

KISBÍRÓ. Ej biz elfelejtettem, mindjárt hozok. (El a mellékszobába.)

BÍRÓNÉ (egyedül). Pártütés! már ki gondolta volna azt! majd bámul az egész ország, ha megtudják, hogy egy asszony által jött ki, még pedig egy öregbíróné által. És úgy van; mert ha én fel nem töröm a levelet, a kántor beadja, és estvére megbomlik a világ. Akárki mit mond, de jó ha az ember mindent meg akar tudni, látni, hallani. Látom, mint fog irigykedni a tiszteletesné, hogy én oly nagy hírre névre kapok, majd ő se lesz különb mint én.

MÁSODIK JELENÉS.

Kisbíró, az előbbi.

KISBÍRÓ (visszajön a kalamáriszal). Itt vagyok. (A mint az ajtón belép, megbotlik és a tintát kiönti.) Ejl de pórul jártam.

BÍRÓNÉ. Semmi az, csak tedd oda üresen! úgy is csak formának áll ott. Úgy jár az ember, ha sokat iszik, elkábul a feje.

KISBÍRÓ. Én egy öreg katonával tartok: ő azt mondta, ha az ember iszik, legalább valami jön fejébe, sok ember úgy van — mit?

BÍRÓNÉ. Jönnek már, én helyemre megyek. (El.)

KISBÍRÓ (a korszókhöz szalad, iszik). Szeget szeggell jó magyar közmondás. Majd meglátom, megáll-e tanácsom.

HARMADIK JELENÉS.

Öregbíró, kántor, törvénybíró, hat tanácsbéli, az előbbi és a bíróné (az ablakon fejét bedugja).

ÖREGBÍRÓ. Isten hozta kendteket barátim! (A korszóhoz megy s a jelenvalókra köszön.) Sok ész, bölcs tanácsot és friss egészséget kívánok.

BÍRÓNÉ (az ablaknál). Az igaz, ez az én uram bírónak termett.

KÁNTOR. Egészségire bíró uramnak.

ÖREGBÍRÓ. Ha tetszik, hát fogjunk hozzá. (Mindnyájan a székekhez mennek.) Egy kis hallgatást kérek.

VALAMENNYIEN. Halljuk! halljuk!

ÖREGBÍRÓ (feláll). Érdemes tanács! erős kőoszlopi helységünknek! őszvejöttünk, itt vagyunk, tudják-e kendtek, miért?

TÖRVÉNYBÍRÓ. Nekem mindegy, csak pénzt ne kérjen öregbíró uram.

MÁS TANÁCSBÉLI. Vagy valami munkát.

ÖREGBÍRÓ. Se pénzt, se munkát, de jó tanácsot.

AZ EGÉSZ TANÁCS. Avval szolgálunk,

ÖREGBÍRÓ. Emlékeznek kendtek, hogy három esztendő előtt egy kereskedő nálunk földet, réteket vett és a szép egyenlőséget helységünkben elrontá, mert templomunknál nagyobb házat épített.

KÁNTOR. Ki ne emlékeznék!

ÖREGBÍRÓ. Hogy azóta mindenféle emberek taposák utcáinkat, melyeket előbb csak marháink, mi és gyermekeink nyomtunk.

BÍRÓNÉ. Mely szépen adja elő, egészen felbuzdit.

ÖREGBÍRÓ. Hogy magának él, se hozzánk, se templomba nem jár.

KÁNTOR. Eretnek!

ÖREGBÍRÓ. Hát azt tudják-e kendtek, hogy az az ember gyilkos?

EGY TANÁCSBÉLI. Gyilkos?

ÖREGBÍRÓ. Hogy pártütő?

TÖRVÉNYBÍRÓ. Nem tréfál kend?

ÖREGBÍRÓ. Ma estvére eljönnek czinkosai, mérget, pisztolyt, puskát és más dörgő szerszámokat hoznak magokkal, holnap tüzelnek, holnapután meghalunk, aztán mind elúznak bennünket.

TÖRVÉNYBÍRÓ. Ej! ej! soha se hallottam, és hogy tudja kend?

ÖREGBÍRÓ (levelet mutat fel). Levél által: itt; ezt fel fogtam.

KÁNTOR. Kérem szépen, én hoztam.

BÍRÓNÉ (bekiált). Én, én nyitottam fel, nálam nélkül oda vesztünk volna.

KÁNTOR. Könyörgök, én hoztam a városból, más-kép nem tudta volna kend felnyitni.

BÍRÓNÉ. Egy szóval, én vagyok kútfeje mindennek.

KÁNTOR. Nem engedem, én vagyok.

ÖREGBÍRÓ. Lassan.

BÍRÓNÉ. Azért se! én tudom, mit tettem.

KÁNTOR. Nekem van igazságom.

ÖREGBÍRÓ (feleségéhez). Sári lelkem! gondold meg, a gyűlésben vagyunk.

BÍRÓNÉ. Nem bánom, az a kántor szólni sem tud és ő akarja a pártütőket felfedezni.

KÁNTOR (hirtelen). Mordózom, azt nekem ne mondja senki. (Valamennyien felkelnek.)

ÖREGBÍRÓ. Sári! légy nyugodt.

TÖRVÉNYBÍRÓ. Kántor komám! az okos enged.

KÁNTOR. Nem, én nem akarok okos lenni.

TÖRVÉNYBÍRÓ. No, én teszek igazságot.

VALAMENNYIEN. Halljuk! halljuk!

TÖRVÉNYBÍRÓ. Minthogy kántor komám hozta a levelet, de öregbíróné asszonyom azt felnyitotta, tehát az igazság egyforma; de különbség mégis van közöttök, de mi — azt nem tudom.

BÍRÓNÉ. Kend is akart ám csak valamit mondani.

ÖREGBÍRÓ. Csendességl én szólok.

VALAMENNYIEN. Halljuk! halljuk!

ÖREGBÍRÓ. Mind kántor uramnak, mind Sári feleségemnek igaza van, de különbség közöttök csakugyan mégis —

TÖRVÉNYBÍRÓ. Hiszen az volt az én beszédem is.

ÖREGBÍRÓ. Kérem, kérem — de ezt meghatározni nem tudom.

TÖRVÉNYBÍRÓ. Hát mit szóltam én?

ÖREGBÍRÓ. Kérem, kérem — hanem nem sokára egy tanult ember jön hozzánk, tekintetes Körmösdy úr, arra bízunk a dolgot.

VALAMENNYIEN. Helyesen, okosan!

KÁNTOR. Jól van, én megelégszem, egyik tudós segít a másikon.

BÍRÓNÉ (félre). Hozzánk száll, csak nekem tesz igazságot.

ÖREGBÍRÓ. No, menjünk tovább. Kisbíró! hol maradtunk?

KISBÍRÓ. A levélbe' vagyunk.

ÖREGBÍRÓ. Úgy, no nézzék kendtek, ez a levél mindent elárúlt, ma estve itt lesznek, mit miveljünk? (Zúgás a tanács közt.)

TÖRVÉNYBÍRÓ. Talán jó volna két ékesen szóló

embert eleikbe küldeni és megkéretni, hogy elmaradjanak.

KÁNTOR. Deputatiót?

KISBÍRÓ. Rossz embereknek a kérés nem használ; talán megalkudni velök, a helység fizessen —

TÖRVÉNYBÍRÓ. Vagy jelentést tenni.

ÖREGBÍRÓ. Legjobb lesz őket megfogni, de hogyan?

KÁNTOR. Hajnali uram házát megtámadni.

ÖREGBÍRÓ. Veszedelmes, az ablakon kilőnek, hanem kinn a szabadban váratlan reájok ütni —

VALAMENNYIEN. Helyesen, bölcsen!

ÖREGBÍRÓ. Ha volna közöttünk egy bátor szívű ember, a kire a dolgot bízhatnánk. Én az igaz oly könnyen meg nem ijedek, de egy az, a fegyvertől elszoktam, más az, nekem mint öregbírónak a tanácsháznál kell maradnom és messziről a dolgot intéznem.

VALAMENNYIEN. Helyesen!

KISBÍRÓ. A kovács komám táborkocsis volt, vitézforma ember, már ő ágyú körül is forgott.

ÖREGBÍRÓ. Hozd ide színünk eleibe. (Kisbíró el.) De több ember is kell melléje, gyalog és lovas; a gyálogság ijeszszé meg őket, ha már szaladnak, a lovaság fogja el.

VALAMENNYIEN. Helyesen!

ÖREGBÍRÓ. Ha meg lesznek fogva, a harangot félre verjük, Hajnalfit is elfogjuk; de ki fogja a lovasságot vezérelni?

KÁNTOR. Ha lovam volna, magam is elszánnám magamat a közjóért.

VALAMENNYIEN. Éljen vitéz kántorunk!

ÖREGBÍRÓ. Lovat én adok, egy tapasztalt jószívű paripát, nem lát ugyan, de annál jobb, mert oly könnyen meg nem ijed a lövéstől.

KÁNTOR. Meg is ülöm én, csak tessék többeket mellém rendelni.

ÖREGBÍRÓ. Meglesz.

BÍRÓNÉ. Már haza mehetek. (El az ablaktól.)

ÖREGBÍRÓ. Így fog menni — és az egész világ csudálja a jó rendtartást és a bölcs tanácsot.

NEGYEDIK JELENÉS.

Kovács, kisbíró és az előbbieik.

KISBÍRÓ (előlép és a kovácsra mutat). Itt a kovácsmester.

ÖREGBÍRÓ. Köszöntöm kendet, bajnok ember.

KOVÁCS. Nagy becsület.

ÖREGBÍRÓ. Bizonyos embereket ma el akarunk fogni, kendbe van bizodalunk. Kend vezesse embe-reinket teljes hatalommal, kend legyen vezérök; dic-sőség vár kendre, mert ez által megmenti kend az egész országot végső romlástól.

KOVÁCS. Szívesen! ha csak ily csekélység, az meg-lehet; én tudom, hogy szokták.

ÖREGBÍRÓ. De otthon ne hagyja kend az eszét, mert azok furcsa emberek, fegyverrel járnak.

KOVÁCS. Megmutatom, ki vagyok; de miről ismer meg őket?

ÖREGBÍRÓ. Azt magunk sem tudjuk, az nincs meg a levélbe; csak a kertek alatt vigyázzon kend, ott megfordúlnak.

KOVÁCS. Értem.

ÖREGBÍRÓ. Hogy bátor legyen kend, hát a helység rovására egy meszely pálinkát megihatik.

KÁNTOR. Aztán nem ártana a képét még feketébbre festeni, talán megijednek, azt gondolják, hogy valami kis diabolus.

KOVÁCS. Csak reám bízzák kendtek, tudom én, hogy kell.

ÖREGBÍRÓ. Vége a gyűlésnek, kiki elmehet dolgára. (A tanács el akar menni.) Hej! Hallják kendtek! estvére megint gyűlés lesz. (A tanácsbeliek a kis asztalhoz mennek és rend-jében isznak.)

VALAMENNYIEN. Éljen a bíró!

ÖREGBÍRÓ. Az igaz volt és marad, az okos embert

a világ tiszteli, szinte megindulok annyi becsületen.
(A tanácshoz.) Isten kendtekkel. (A tanács el.)

KISBÍRÓ (a kovácscsal a kis asztalhoz megy). A tanács jó torokkal jelent meg, a korsó kiürült.

KOVÁCS. Nem csudálom, a sok beszéd kiszáritja az embert.

ÖREGBÍRÓ (magában). Már holnap ilyenkor az egész világ rólam beszél; majd ha a király meghallja, mely veszedelemben forgott az ország, és én mely okosan mellőztem el azt, magához hivat; én bagó süvegemben, rókaprémes mentemben és egy veres aransíkos puruszliban előtte megjelenek, bátran megállok. Ő környülvéve az ország nagyjaitól nékem kegyesen int, így szól hozzám: Öregbíró uram! tessék hozzám jönni, csak közelebb! — én lassú lépésekkel eleibe járulok és magamat térdre ereszttem — (Letérdel.)

KOVÁCS. Nézd! nézd a bírót!

KISBÍRÓ, Talán imádkozik?

ÖREGBÍRÓ. Azután így szól: keljen kend fel, drága öregbíró uram! én felette meg vagyok kenddel elégedve. Én azzal felkelek.... (Felkél.)

KISBÍRÓ. Magába' beszél.

KOVÁCS. Úgy szoktak az okos emberek.

KISBÍRÓ. Uram! dolgunk van.

ÖREGBÍRÓ. Ki vagy? hah! hogy mersz háborgatni?

KISBÍRÓ. Menjünk embereket kiharancsolni.

ÖREGBÍRÓ. Úgy! hát jertek (Kovácshez.) Kovácsmester! ha a dolog elsül, komája leszek kendnek.

KOVÁCS. Könyörgök, nincs feleségem. (El mind a hárman.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Szabad táj, jobbra Hajnalfi kertfala végződik, hátul erdő látszik, a nap hanyatlik.

Mili és Rózi (a falon általnéznek).

MILI. Már alkonyodik, jönnek nem sokára.

RÓZI. Mely szép a napest! a szálló nap sugára mely szépen csillámlik a csermelye tükrében.

MILI. Bár elhúnyna már!

RÓZI. Máskor mindig örömmel vizsgálod a szép kilátást, miért épen ma nem?

MILI. Más kilátás kecsegtet; talán az egyesülés égi boldogsága. Rózi! ma estvére bátyámnak megvallom szerelmemet.

RÓZI. Ő oly igen jó, nem fogja hátráltatni. Te szerencsés léssz; de én —

MILI. És te, miért ne lennél te is szerencsés?

RÓZI. A hadnagy gazdag, szabad magával, semmi bal környülállás nem ellenzi egyesülésteket; de én —

MILI. Bízzál jó bátyánkban.

RÓZI. Károly szegény, árva; jó szíve, szerelme minden értéke.

MILI. Oly gazdagság, melynél a szerető szív többet nem kívánhat. Légy nyugodt és reményld a jobbat. — Hallod! zörgés, lépések; talán jönnek már.

HATODIK JELENÉS.

Palkó, az előbbiektől.

PALKÓ (előlappang és vizsgálódik). Talán itt találom.

MILI. Ah! a nótárius fia; jer szálljunk le, hogy ne láthasson.

RÓZI. Mindig alkalmatlankodik. (Visszavonulnak.)

PALKÓ (egyedül). Ti bús sohajtások! repüljetek ama szép kisasszonyokhoz és hirdessétek ügyefogyott szerelmemet. Te epesztő gyötreleni, zárd fel tömlöczödet és eresz ki érzékeny szívemet, hogy számlálhasson már egyszer gyönyörű órákat.

Ragadj oda melléhez,
Kökény egy pár szeméhez,
Hogy lássa Palkóját,
Szegény imádóját.

(Körülnéz.) Valjon hallják-e? ha már ezen meg nem indulnak, hát kétségbe esem. (A kertben nevetés hallik.) Ah, megszólalsz! hallok ajakodnak isteni zengzetit, a

szív ugrándoz ily bájos hangon. (Elővesz egy sípot és egy keserves nótát fú.)

Tekints ide, édes rózsám,
Csak még egyszer pillants reám!
Meghallgat szép angyalom,
Immár szavadat hallom.

(Nevetés a kertben.)

HETEDIK JELENÉS.

Kovács, kispíró (több emberekkel előjönnek, kinek kasza, kinek villa, ásó van kezében), *az előbbiektől.*

KOVÁCS. Vigyázz! itt az ellenség.

PALKÓ (fel a falnak).

Csak még egy hangot, édes jó!
Mert elnyel a koporsó.

KOVÁCS (megragadja). Ki vagy? add meg magadat!

KISBÍRÓ. Vigyázz, pisztoly van nála!

PALKÓ (megijed). Hé! hé!

KOVÁCS. Meg nem szabadúlsz.

KISBÍRÓ. Készülj a halálra.

PALKÓ. Kend kispíró? majd megijesztett kend!

KOVÁCS. Te vagy Palkó? mit keressz itt?

PALKÓ. Talán meg se mondom.

KISBÍRÓ. Szólj!

PALKÓ. Itt fújom el búmat.

KOVÁCS. Menj haza, mert itt csata lesz! a párt-
ütőkkel itt megütközünk.

PALKÓ. Ha megengedi kend, itt maradok.

KOVÁCS. Jer tehát, húzzuk a falhoz magunkat. (El-
vonulnak.)

NYOLCZADIK JELENÉS.

Hadnagy, Károly.

HADNAGY. Eddig szerencsésen eljöttünk.

KÁROLY. Már talán várnak is bennünket.

HADNAGY. A kocsit haza küldöttem! egynehány nap itt fogunk mulatni.

KÁROLY. Ily szép társaságban szívesen. A pisztoly nálad van?

HADNAGY. Igen, de az inasom maradt el. Héj! Jakab! Jakab! Nem szól —

KILENCZEDIK JELENÉS.

Mili, Rózi, az előbbieik.

MILI (a falon keresztül). Pszt! erre vagyunk!

HADNAGY. Mely szózat! Mili! Mili!

MILI. Erre tessék jönni, csak gyorsan, most hallottam a bíráktól, hogy itt csata lesz, valami rossz emberekre várnak.

KÁROLY. Minket ez nem illet.

RÓZI. Csak által a falon.

HADNAGY. Az inasom elmaradt, azt várom, mert majd mindent elárúl.

MILI. Inkább eleibe küldök valakit, csak jöjjenek.

HADNAGY. Megyünk már. (A falhoz mennek, akkor kirohan.)

TIZEDIK JELENÉS.

A kovács, kisbíró, Palkó, több emberek és az előbbieik.

KOVÁCS. Megállj, pártütő!

KISBÍRÓ. Gonosztévő!

HADNAGY. Kik vagytok?

KISBÍRÓ. A helység emberei.

KOVÁCS. Megfogunk ám!

HADNAGY. Uraim, gondolják meg! én —

MILI. Az Istenért! mi ez?

KOVÁCS. Rajta legények! kötözzük meg.

HADNAGY. Vissza! senki ne közelítsen.

KISBÍRÓ. Meg kell lenni.

PALKÓ. Mely rettentő csata!

KOVÁCS (sűrgeti az embereket). No, meglesz-e?

HADNAGY. A ki életét szereti —

KÁROLY. Uraim, mi nem vagyunk —

KISBÍRÓ (hirtelen). Ismerünk!

HADNAGY. Sok lesz tréfának!

KOVÁCS. Akkor lesz tréfa, ha elütik nyakadat!

Rajta legények!

HADNAGY. Én lövök! (Kihúzza pisztolyát.)

MILI. Segítség! segítség!

KOVÁCS. Fogjátok meg! — de ne tartsa erre a pisztolyt, itt emberek állnak.

HADNAGY. Félre! mondom.

KOVÁCS. Előre! mondom.

HADNAGY. Vessz tehát! (A pi-ztolyát kilövi.)

PALKÓ (elesik). Jaj! engem megtalált!

KISBÍRÓ. Komám! menjünk! még itt emberhalál lesz.

(Elszaladnak mindnyájan.)

KOVÁCS. Megálljatok. (Elszalad.)

HADNAGY. Hahaha! ezek ám a vitézek!

KÁROLY. Meglőttél valakit?

HADNAGY. Vak töltés volt csak.

KÁROLY. Itt fekszik egy.

HADNAGY. Megijedett.

MILI. Élnek még az urak? csak jöjjenek gyorsan.

HADNAGY. Csak az inasom jönne.

KÁROLY. Hallod, megint jönnek.

MILI. Erre! csak erre! (Hadnagy és Károly a falon átugranak a kertbe.)

PALKÓ (egyedül). Héj! héj! kisbíró! Az embert itt hagyják halva! Mit tegyek? ha felkelek, még egyszer agyon lőnek.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Kovács, kisbíró, több emberek és az előbbi.

KOVÁCS. Az igaz, ugyan sűzfa katonák kendtek, mindjárt szaladnak.

KISBÍRÓ. Nem is bolondság itt megállni! (Palkóra mutat.)
Lássa kend; ennek megadták. (Palkóhoz megy.) Szegény
ember!

PALKÓ. Kegyelmet, édes uraim!

KOVÁCS. Palkó, te vagy? eltaláltak?

PALKÓ. Aligha nem!

KISBÍRÓ. Míd fáj, Palkó?

PALKÓ. Tudja Isten! hát kendtek élnek még? (Felkel.)
Jaj, én már más világról jövök.

KISBÍRÓ. Palkó! szaladj haza, mondd öregbíró uram-
nak, hogy a csata foly, küldjön segítséget.

PALKÓ. Sietek. (Elmegy.)

KISBÍRÓ. Ez ugyan meleg nap, mióta kisbíró vagyok,
ennyit nem izzadtam.

KOVÁCS (fülel). Fülelj, megint jön valaki.

TIZENKETTEDIK JELENÉS.

Jakab, az előbbieket.

JAKAB (czifra libériában). Itt emberek vannak, talán látták
az uramat.

KOVÁCS. Ragadjuk meg hirtelen.

JAKAB. Nem láttak kendtek két urat?

KOVÁCS (megragadja). Kezembe van a gonosztévő.

JAKAB. Lassan, lassan, mit akarnak kendtek?

KISBÍRÓ. Majd meghallod!

JAKAB. Én, én — ereszszenek kendtek, az uramat
keresem.

KOVÁCS. A tömlöczbe vele.

JAKAB. Miért? én ártatlan vagyok, az urak rám
parancsoltak.

KISBÍRÓ. Rád parancsoltak? (A kovácshoz) Komám
uram! ez a miniszter! engem úgy segéljen a minisz-
ter; majd én szólok vele. (Jakabhoz.) Hát csakugyan
erővel hurczolták ide?

JAKAB. Igen, rám parancsoltak, el kellett velők
jönnöm, soha se voltam én itt.

KISBÍRÓ. A miniszter! szinte úgy volt a levélbe'; csak nézze kend, uniformis van rajta —

KOVÁCS (az emberekhez). Ereszszétek el.

KISBÍRÓ. Kegyelemes uram! engedjen meg, hogy ezen illetlenség érte, de a gonoszok fel vannak fedezve, meg akarták ölni.

JAKAB. Huh! engem megölni, mit mond kend?

KOVÁCS. Valóban nincs másképp, itt excellentiádat meggyilkolták volna.

KISBÍRÓ. Pedig méreggel ölték volna meg.

JAKAB. Hiszen ezek az urak —

KISBÍRÓ. Pártütők! gyilkosok!

KOVÁCS. Gyújtogatók! az országot fel akarják zavarni.

KISBÍRÓ. Tessék excellentiádnak velem a bíróhoz jönni, magát kinyugodni.

KOVÁCS. Itt veszedelmes.

JAKAB. De az urak —

KISBÍRÓ. Tessék! tessék! (Elhúzza magával.)

KOVÁCS (az emberekhez). Látjátok emberek, mely álnok a világ! a nagy úr is többször mely kelepczébe eshetnek. No, csak hogy ezt a jó urat megmenthettük, a többit csak elvégezzük. De ne fussatok mindjárt, tőlem vegyetek példát; megállok én, katona koromba tanultam; most is csak azért szaladtam, mert nem szokás egynek kettő ellen viaskodni. Aztán ha én elvesznék, ki vezetné kendteket? — Lassan! lassan! jönnek megint, tudják kendtek, mit? köpönyeget vessünk fejükre, hogy ne lássák, hová lőnek, értik kendtek?

TIZENHARMADIK JELENÉS.

Kántor, az előbbiektől.

KÁNTOR (höbögve). Jaj! jaj nekem!

KOVÁCS. Ez kántor uram!

KÁNTOR (elősántikál). Jaj! oda vagyok!

KOVÁCS. Mi baja kendnek, kántor uram? hiszen lóháton volt kend?

KÁNTOR. Oh, mordózom a lovát! mikor levetett az ármányos.

KOVÁCS. Éj! éj! be rosszkor esett.

KÁNTOR. Az egész derekam ketté tört, ördögök azok a pártütők a bíró uram lovával együtt.

KOVÁCS. Hogy történt!

KÁNTOR. Mikor lőttek, megijedt és két ölnyre elvetett hátáról, aztán kirugott, haza szaladt.

KOVÁCS. Hát az emberei?

KÁNTOR. Azok azt gondolták, hogy golyóbis ért, mind a ló után szaladtak.

KOVÁCS. Én jobban viseltem magamat!

KÁNTOR. Hát megvannak?

KOVÁCS. A miniszter kezünkbe' van.

KÁNTOR. Lehetetlen! a miniszter? hogy néz ki? Szegény úr, tudom örül hogy megszabadúlt.

KOVÁCS. Alig tudott szólni.

KÁNTOR. Én most kendnél maradok, de csak hátul, mert a derekam nem enged vitézkednem.

KOVÁCS. Neszt hallok! no, legények, rejtőzzünk el, aztán egyszerre kirohanunk és elviszszük őket. (Jobbra, baha el.)

KÁNTOR. Csak kilátszik a katona ember. (El)

TIZENNEGYEDIK JELENÉS.

Körmösdy, nótárius.

NÓTÁRIUS. Dignetur spectabilis! Itt a kertek alatt mindent meglátunk.

KÖRMÖSDY. Nótárius uram! én csodálkozom, azaz: alig jövök magamhoz ezen váratlan hírtől. Rebellio az országban! Amice! mely szerencse, hogy azt felfedezték!

NÓTÁRIUS. Az ember tudja kötelességét! de az utóbbi procedurát uram spectabilis uram intézze.

KÖRMÖSDY. A dolog sürgetős, azaz: criminalis, itt csak summarie vegyük fel a dolgot, azaz: inquisitiót tartunk.

NÓTÁRIUS. A spectabilis próbált bölcseségében bízunk.

KÖRMÖSDY. Megteszem, azaz: szívesen, nótárius uram, sőt örvendek, azaz: szükséges is volt, hogy ily ponderosus dologban hozzám folyamodtak.

TIZENÖTÖDIK JELENÉS.

Kovács, kántor, több emberek és az előbbieik.

KOVÁCS (kirohan). Ragadd meg őket!

KÁNTOR. Fogd meg!

KÖRMÖSDY. Mely violentia, azaz: szemtelenség!
(Mindenikre szűrőket vetnek.)

KOVÁCS. Csak el velők! fogd be a szájokat!

KÁNTOR. Győződelem! (Nótárius és Körmösdy elvezettetnek.)

HARMADIK FELVONÁS.

Hajnali lakása.

ELSŐ JELENÉS.

Elek, hadnagy és Károly.

ELEK. Mint mondtam, kezemhez nem jött levél.

HADNAGY. Meg nem foghatom! pedig egy ide való embertől küldöttem.

ELEK. Rossz kézbe adtad, mert ezek az emberek mind gyűlölnek, a hol lehet ellenkeznek és károsítanak.

KÁROLY. És miért?

ELEK. Talán magok sem tudják. Ha én bátyám volnék, régen elköltöztem volna ezen helységről.

HADNAGY. Valakire vigyáznak, mert engem is megtámadtak, bizonyosan félre ismertek, alig tudtam megmenekedni.

KÁROLY. A lövés elijesztette őket.

ELEK. Lőttetek reájok? Lesz hát zenebona! csak még a többi barátink is beszökhethnének.

HADNAGY. Az inasomat aligha el nem fogták; kevésbé együgyű, majd nem is tud magán segíteni.

ELEK. Sajnáltnám, ha mulatságunk semmivé lenne.

HADNAGY. Nem reménylem.

ELEK. És a sok tanulás, dolgozás hiába esnék! Én húgaimmal el vagyok készülve.

KÁROLY. Ha gyenge mesterségünk meg nem csal, a darab jól fog menni.

HADNAGY. Hiszem, a kritika nagyon kegyes lesz, minthogy első mutatványunk.

ELEK. A bátyám örvideni fog, mert nagy kedve-

lője a theátrumnak; mindig az volt kívánsága, hogy honi nyelven láthasson valamit.

KÁROLY. Csak azok az emberek zürzavart ne tennének.

HADNAGY. Ha az inasomat elfogták, már csak náluk hagyom, míg elvégeztük a játékot, nehogy Hajnalfi megtudja ittlétünket.

MÁSODIK JELENÉS.

Mili, az előbbieik.

MILI. Örvendek, urak!

HADNAGY. Mili! im én szavamat megtartám, most rajtad lesz a sor!

MILI. Bátyám engedelmével beteljesedik legszebb kívánságom, nem titkolom tovább szerelmemet.

KÁROLY. Hol marad Rózi?

MILI. A bátyánkra vigyáz.

HADNAGY. Barátom Elek! ezen nap engem igen szerencsésé tehet, számot tartok barátságodra.

ELEK. Húgom szerencséje az enyém is.

MILI. Kedves bátyám!

KÁROLY. Szerencsés! bár én is ezt mondhatnám! én még messze vagyok célomtól.

HARMADIK JELENÉS.

Rózi, az előbbieik.

RÓZI. (sietve.) A bácsi jön.

ELEK. Most menjetek a szobába, hogy itt ne találjon.

HADNAGY. Öltözködnünk is kell.

ELEK. Minden készen áll, fél óra múlva kezdődik a játék.

MILI. Bátyánkat hallom; távozzatok.

KÁROLY (Milihez). Nyitva a szoba?

MILI. Itt a kulcs. (Kulcsot át néki.)

KÁROLY (Rózihoz). Soká ne késsenek.

RÓZI. Jövünk mindjárt.

ELEK. Jön már; ezen szobán keresztül siessetek a nagy szobába. (Károly és hadnagy el a mellékajtón.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Hajnalfi, Elek, Mili és Rózi.

HAJNALFI. Mely sokat vártam ezen naptól és senki sem jön! A mai estvét szíves barátok közt gondolám tölteni és magunk maradtunk. Gyermekek! Ti sem tudtatok hát szert tenni egy vendégre?

ELEK. Még nekem van reményem.

HAJNALFI. Már nyolczra jár az óra, pedig még ebédre vártam barátimat. Általában tik is ma nekem oly különösnek tetszetek, mintha valami titkot rejtenének előttem.

MILI. Édes bátyám!

HAJNALFI. A bírák is egész nap gyűléskednek! a nép a helység házához tódul, és már két órája hogy több emberek mindenféle szerszámokkal kertemalatt lappangnak.

ELEK. Talán valami haramiát üldöznek.

HAJNALFI. Előbb egy asszony jön udvaromba nagy sietséggel, azt javasolja, hogy szökjem el, mint hogy a pártütés kitudódott.

ELEK. Mit? pártütés?

HAJNALFI. Én eligazítottam; de valami van a dologban, mert előbb vittek két embert kötözve a tanácsházhoz. Kertem végébe fogták el őket.

ELEK (félre). Ha barátink volnának! (Hajnalfihoz.) Nem hallotta őket beszélni bátyám?

HAJNALFI. Nem vehettem ki a sötétben kik lehetnek, valami rossz emberek. De a többi között, Mili, adj számot, te előbb hazudtál; miért mondtad, hogy a lakatos meghalt? előbb láttam nagy kalapáccsal a haramiákra menni.

RÓZI (félre). Megtudta!

MILI. Édes bácsi —

HAJNALFI. Mili! még ezt nálad nem tapasztaltam.

MILI. Tudom meg fogja bocsátani azt az ártatlan hazugságot, ha okát megérti.

HAJNALFI. Nem elegendő semmi ok arra —

ELEK (Milihez félre). Menj öltözni, mindjárt lesz jelenésed.

MILI (titkon). Szököm mindjárt! (Ei akar illantani.)

HAJNALFI. Hová indulsz, Mili?

MILI. Én? kinézek, igen, ha nem jön-e valaki?

HAJNALFI. Csak maradj! (Az óra nyolczat üt.)

MILI. Nyolcz az óra, édes bácsi! a konyhában van dolgom.

HAJNALFI. Igazat szólasz? miért vagy oly nyughatatlan?

MILI (szorultságban). Oh édes bátyám! ne kérdezze, mert hazudnom kellene; inkább engedjen menni, mindjárt mindent megtud. (Ei.)

ELEK. Egy szép kérdésünk van.

HAJNALFI. Szólj! Ha tehetségemben áll —

ELEK. Egy kis fertály óra múlva valamit fog látni uram bátyám, jó szívvel vegye.

MILI (sietve visszajön, Elekhez titkon). Itt vannak a többiek, már a szobában öltözködnek!

ELEK. Hát siess. (Mili el.)

HAJNALFI. Mit jelent ez a suttogás?

ELEK (Hajnalfit megöleli örömmel). Kedves bátyám! mindjárt megtudja.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Inas, az előbbiek.

INAS. Uram, a bírák erővel be akarnak jönni, már a kaput fessegetik. (Harangozás hallik.)

HAJNALFI. Mi az? házamba erővel?

RÓZI. Nagy Isten! a harangot félreverik, talán tűz van.

HAJNALFI. Mindjárt megnézem. (Ki akar menni.)

HATODIK JELENÉS.

Kisbíró (több emberekkel), az előbbiektől.

KISBÍRÓ. Megállj, pártütő! gonosztévő! gyilkos!

HAJNALFI. Uram!

KISBÍRÓ. Jer velem a tömlöczbe, békóba, halálba.

ELEK. Hogy mer kend az én bátyámnak —

HAJNALFI (Elekhez.). Légy békén, fiam. (A kisbíróhoz.) Mit akarnak kendtek?

KISBÍRÓ. A vétkest büntetni.

RÓZI. Az Istenért, mit vétett bátyánk?

KISBÍRÓ. Ne mulassunk; a tanácsházba velem! tudunk ám mindent.

HAJNALFI. Mit tegyek?

KISBÍRÓ. Csak minden halasztás nélkül, másképp erőszakoskodunk.

HAJNALFI. Menjünk tehát.

KISBÍRÓ. Valamennyen.

HAJNALFI. Gondolja meg kend, én —

KISBÍRÓ. Én nem szoktam gondolni, csak menjünk.

HAJNALFI. Sokat elnéztem már, de ezt nem szenvedem. Jertek kedvesim! — Ezért kendtek megadóznak, azt fogadom.

KISBÍRÓ. Én nem szoktam fogadni, csak menjünk.
(El mindnyájan.)

HETEDIK JELENÉS.

Tanácsszoba megvilágosítva.

Körmösdy, öregbíró, nótárius, több tanácsbíreliek.

ÖREGBÍRÓ. Ezerszer engedelmet kérek, tekintetes uram, ezen balesetért; de a setétség, a nagy tűz, csata, harcz, hazaszeretet — aztán a tudatlan kovács —

KÖRMÖSDY. Nem haragszom, azaz: már megtörtént.

ÖREGBÍRÓ. De ha a kovács elvégezte kötelességét, tüstént kalodába záratom.

NÓTÁRIUS. Ad animam, az emberrel úgy bánni! minden csontom fáj.

ÖREGBÍRÓ. Véletlen történt; vigasztalja magát komám uram, nem az utolsó nótárius, a kit megköltöztek: nemde tekintetes uram! derekabb embereken is megtörtént az már.

KÖRMÖSDY. Megbocsátok, azaz: nincs idő most ily gyermekiségekről consultálni.

NÓTÁRIUS. Az mind igaz; de azért adott az Isten az embernek két fület, hogy lássa kit fog ell az embert így kínozni!

ÖREGBÍRÓ. Ej! ej! komám uram de engesztelhetetlen! ilyenkor az embernek sokat át kell nézni.

KÖRMÖSDY. Tehát minden rendben vagyon?

ÖREGBÍRÓ. Igen! kinn a kovácmester hajhászsa a pártütőket, Hajnali uramért pedig a kisbírót küldöttem.

KÖRMÖSDY. Nagy dicsőségére válik a helységnek, azaz: a tanácsnak, hogy vigyázások által megmentették országunkat a polgári háborútól.

ÖREGBÍRÓ. Már az igaz, nem szoktam dicsekedni, de sokat tettem.

KÖRMÖSDY. Mint értém, a miniszter is jelen van, azaz: megmentették?

ÖREGBÍRÓ. Szolgálatjára!

KÖRMÖSDY. Alig várom, hogy tisztelhessem ő excellentiáját, azaz: övéle ilyen dologról értekezhessem.

ÖREGBÍRÓ. Házamban van, a mint észrevettem, ő excellentiájának igen jó appetitusa vagyon, mert hamarjában tizenkét gombócztot és ugyanannyi pohár ó bort a hasába nyomott, azonfelül még egy kappant is emlegetni méltóztatott.

KÖRMÖSDY. Sine dubio megkoplaltatták, azaz: ijedségébe nem tudott enni.

ÖREGBÍRÓ. Bölcsen szól tekintetes uram! de ez a levél nálam — most mit tegyünk vele?

KÖRMÖSDY. Corpus delicti, azaz: a vallatásra szolgáló documentum.

NYOLCZADIK JELENÉS.

Kisbíró, az előbbiektől.

KISBÍRÓ. Hozom őket, az eszterhaj alatt állanak!

ÖREGBÍRÓ. Jól van. (Körmösdyhez.) Tekintetes uram! ha tetszik, hát fogjunk hozzá. Kit parancsol először színe eleibe hozatni?

KÖRMÖSDY. Az orgazdát, azaz: Hajnalfi uramat.

ÖREGBÍRÓ. Hallja kend kisbíró! Hajnalfi uramat. (Kisbíró el, Körmösdyhez.) Tekintetes uram! tessék előülni, valami szépet mondani, mert a tanács hozzá van szokva az ékesszóláshoz. (Leülnek mindnyájan.)

KÖRMÖSDY. Országunk javára célzó gyülekezet, azaz: érdemes tanács!

ÖREGBÍRÓ. Kérem! kérem! egy szót csak. (A tanácshoz.) Aztán ha a tekintetes úr valami szépet szól, hát lármázzanak kendtek.

NÓTÁRIUS. A deák terminusokat majd én magyarázom.

ÖREGBÍRÓ. Most csendesség! hallgatás! vigyázás!

KÖRMÖSDY. Ezen hív helységben egy hallatlan gonoszság szövődött, azaz pártütés —

KILENCZEDIK JELENÉS.

Kántor, az előbbiektől.

KÁNTOR (sietve). A seregnek hía van, instálom, én is tanács vagyok.

KÖRMÖSDY. Az embert minden untalan interrumpálják.

NÓTÁRIUS. Ugy-e nem értik kendtek? interrumpálni annyit tesz, mint az embert turbálni.

KÁNTOR. Ki kérdezte kendet?

ÖREGBÍRÓ. Csitt! kántor uram! csendesség, tovább tessék tekintetes uram!

KÖRMÖSDY. De szerencsénkre ezen fertelmes igye-

kezet napvilágra jött, azaz: ezen levél mindent elárult, a pártütők megfogva, már csak az executió hibázik. De mindazáltal a törvényes formalitást —

VALAMENNYIEN. Éljen, éljen a formalitás!

NÓTÁRIUS. Lassan! most nem kellett volna kiáltozni.

KÖRMÖSDY. Megtartani szükséges, azaz: az exámenhez kapjunk.

ÖREGBÍRÓ. Helyesen!

KÖRMÖSDY. Hol az inquisitus? hol a caput conjunctionis, azaz: Hajnalfi uram!

ÖREGBÍRÓ. Az eszterhaj alatt. (Kiált.) Héj kisbíró! be a pártütőkkel.

KÖRMÖSDY. Én fogom examinálni, meglássák kendtek, mindent kiveszek belőlök, azaz: megvallatom.

TIZEDIK JELENÉS.

Hajnalfi, kisbíró és az előbbieik.

KÖRMÖSDY. Hajnalfi uram! Tudja-e az úr! miért áll most mielőttünk?

HAJNALFI. Most akarom hallani, azon szándékkal, hogy ily méltatlan bánásért, törvénytelen erőszakoskodásért elégtételt kívánjak.

KÖRMÖSDY. Az úrnak felelni kell, azaz: nem panaszt tenni. Először is kérdem: hogy híják Hajnalfi uramat? Megálljon az úr, ne feleljen. (Nótáriushoz.) Nótárius uram! vegyen kalamárist kezébe és írjon. No most feleljen!

HAJNALFI. Mire feleljek?

KÖRMÖSDY. Neve?

HAJNALFI. Hajnalfi László.

KÖRMÖSDY. Hallom, gazdag?

HAJNALFI. Annyi van, hogy mástra nem szorúlok.

KÖRMÖSDY. Miként szerezte?

HAJNALFI. Szerencsés kereskedés által.

KÖRMÖSDY. Micsoda leányokat tart házában?

HAJNALFI. Testvérem gyermekeit.

KÖRMÖSDY. Miért nem jár templomba?

HAJNALFI. Mert a höbögő kántort eluntam hallgatni, a szomszéd faluba járok.

KÁNTOR. Mordószom! ez megbántás! én híres kántor vagyok, itt a próba. (Énekelni kezd. Öregbíró integet, hogy hallgasson.) Szóljon öregbíró uram az egész tanácscsal, hányszor megríkáttam szívreható énekeim által.

ÖREGBÍRÓ. Úgy van, zokogtunk, siránkoztunk.

KÖRMÖSDY. Miért nyomja kalapját szemébe?

HAJNALFI. Hogy a sok rossz embert ne lássam, kik ok nélkül károsítanak.

KÖRMÖSDY. Kit akart megölni? quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?

HAJNALFI. Uram! már elég!

KÖRMÖSDY. A levélben méregről szólnak, mely apothekában vette?

HAJNALFI. Nem méltó a feleletre.

KÖRMÖSDY. Miért csúfolták Kalbnak, azaz bornyúnak országunk főméltóságú marsallját? miért akarnak pisztolyt szegezni mellének?

HAJNALFI. Nem tudom, nevessek-e? vagy bosszankodjam.

KÖRMÖSDY. Hát ő excellentiáját a praesidialis minisztert miért kényszerítették magokkal eljönni?

HAJNALFI. Bocsássanak meg az urak, de ezen kérdésekben józan észet nem talállok; egy szóval megmondom, hogy semmit sem tudok.

KÖRMÖSDY. Contumácia, azaz: ne gondolja az úr, hogy oly könnyen kiszabadúl.

ÖREGBÍRÓ. Nem bizony, az egész helység vigyáz.

KÖRMÖSDY. Mindjárt confrontáljuk a többiekkel, azaz: szorosabb connexiót keresünk. A többi társait hozassa be bíró uram.

ÖREGBÍRÓ. Hej kisbíró! be a többiekkel. (Kisbíró el.)

KÖRMÖSDY (Hajnalfihoz). Amice! azaz: nem kívánom kárát, tegyen igaz vallást, az mitigálni fogja büntetését, mert e dolog fontos, azaz: életével játszik.

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Elek, Mili, Rózi, hadnagy mint major öltözve, Károly mint miniszter, első vendég mint marsall Kalb, második mint muzsikus Müller, kisbíró, kovács és az előbbieik.

HAJNALFI. Mit látok?

KOVÁCS. Érdemes gyülekezet! ezt a négy pártütőt én fogtam el, egy szobában öltöztek, hogy az ajtót reájok törtem. Védelmezték magokat, és nagy viadal által, melyben embereim vítézkedtek, hozhattuk el őket.

HAJNALFI. Barátim! nem tudom, mit gondoljak —

KÖRMÖSDY. A védelem terheli bűnöket. Hallják, azaz: itt már hasztalan minden tagadás; ez a levél mindent elárult, a feltalált fegyverek, a méreg nyilván hirdetik vétkes szándékukat.

VALAMENNYIEN. Pártütők! Gyilkosok!

KÖRMÖSDY. Ki írta ezt a levelet?

HADNAGY. Haha! ez jól megy, hadd nézzem!

KÁROLY. Valóban ez a levél, haha! (Nevet.)

KÖRMÖSDY. Még nevetnek, azaz: megátalkodva vannak?

HADNAGY (Elekhez). Barátom! ez a levél, melyet neked írtam játékunk végett (körülnéz), és ha jól emlékezem, (a kántorra mutat) ennek a becsületes embernek —

KÁNTOR. Instálom! én nem vagyok becsületes, hanem kántor.

HADNAGY. Tehát kántor uramnak adtam azon kéréssel, hogy kezедhez szolgáltassa. A mint látom — hahaha!

ELEK. Ez adott okot elfogatásunkra. Édes bátyám! érdemes gyülekezet! tehát én kifejtem a dolgot.

ÖREGBÍRÓ. Nem kell nekünk fejtés.

NÓTÁRIUS. Van általlátásunk.

KÁNTOR. Tanácsok vagyunk.

KÖRMÖSDY. Hadd szóljon, azaz: silentium!

ELEK. Minthogy ma bátyánknak nevenapja vagyon,

tehát öneki kedveskedni és egy kis mulatságot szerezni akarván, megkértem barátimat, hogy azon halhatatlan Schiller —

KÖRMÖSDY. Rogo! azt a familiát nem ismerem, azaz: nem magyar.

ELEK. Nem, mert nálunk ily felséges elme ki nem fejlődhetik; már zsengeiben letiporja a komor élet, és a honi nyelvét már nem kedvelő elődeinknek fogadatlansága; ily ember nem teremhet — nem is kellő, mert érdemét méltányolni nem tudjuk.

HAJNALFI. Elég fiam, itt hasztalan beszélsz.

ELEK. Így tehát, urak, megkértem barátimat, hogy Schiller szomorújátékát azon nevezet alatt «Kabale und Liebe», melyet én magyarra fordítottam, előadjuk. Kedves bátyám, ezen okból a hátulsó szobát theátrumra fordítottuk.

HAJNALFI (megilletődve). Kedves fiam!

MILI. Azért vesztettem el a szoba kulcsát.

ELEK. Hogy bátyánk őket meg ne sajdítsa, titkoltuk feltételünket.

HADNAGY. Ezen levelet, melyből a bölcs tanács pártütést gyanítotott, én írtam és a személyeket az előadandó játék szerint neveztem.

ELEK (a hadnagyra mutat). Itt áll major Walter, (Károlyra) itt a præsident, (első vendégre) itt marsall Kalb, (második vendégre) itt a muzsikusz Miller, (Milire) itt Luiza, annak leánya, (Rózira) itt Lady Milfort, magam a præsident secretáriusa.

ÖREGBÍRÓ. De a méreg? a pisztoly?

ELEK. A darabban fordulnak elő.

KÖRMÖSDY. Nem igaz! csak koholt az egész történet, tudják meg az urak, megdönthetetlen bizonyosságunk vagyon ellenök. Ó Excellentiája, a præsidentialis miniszter —

ÖREGBÍRÓ. Itt jön maga.

KÖRMÖSDY. Bámuljanak, azaz: rettegjenek.

TIZENKETTEDIK JELENÉS.

*Bíróné, Jakab és az előbbieik.**(Midőn Jakab belép, az egész tanács felkel.)*

KÖRMÖSDY *(eleibe megy)*. Kegyelmes uram! itt állnak szolgálái, tekintsen ide és tegye semmivé ezen gonosztévőket.

HADNAGY. Haha Jakab! mely nagy polczra léptél, valóban szép miniszter — hol maradtál?

JAKAB. Bocsásson meg hadnagy uram, ezek az emberek erővel a bíróhoz vezettek, eleget küszködtem.

HADNAGY. Az inasom! elmaradott tőlem.

KÖRMÖSDY. Mely szemtelenység! ő Excellentiájának —

JAKAB. Valóban meg kell vallanom, egy szegény inas vagyok.

BÍRÓNÉ. Ah! meghalok, még kezet is csókoltam neki.

JAKAB. Bíróné asszonyom! köszönöm a jó tartást.

KÖRMÖSDY. Hát nincs máskép, azaz: inas kend?

JAKAB *(a hadnagyra mutat)*. Itt áll uram.

KÖRMÖSDY. Hm! hm! azaz: nem tudom, mit tegyek, azaz: a votum elfogyott.

ÖREGBÍRÓ. Tekintetes uram! csak beszélje le őket. *(Egymásra néznek bizonytalan).*

NÓTÁRIUS. Ad animam megjártuk!

KÁNTOR. Úgy van, bakot lőttünk.

BÍRÓNÉ. Így jár az ember, ha egy okos fej sincs a helységben.

NÓTÁRIUS. Mely szégyen!

KÁNTOR. Nem annyira szégyen, mint nevetség!

NÓTÁRIUS. Nem annyira nevetség, mint bosszúság!

ÖREGBÍRÓ. Ej, ej! de már miért nem pártütők, hogy legalább az ember becsülettel végezhetne volna dolgát.

KÖRMÖSDY. Öregbíró uram! mégis úgy hirtelenkedt, azaz: miért küldött értem —

KÁNTOR. Bíróné asszonyom mind ennek az oka, miért nyitotta fel a levelet.

BÍRÓNÉ A becsületes ember átadja a reá bízott jószágot.

TÖRVÉNYBÍRÓ. Soha, míg élek, ezt nem hallottam.

ÖREGBÍRÓ. A sok költség, gyertyák, bor, pálinka! Héj kovács mester, a pálinka árát megadja ám kend!

KOVÁCS. Nem én, hiában nem fáradtam.

KISBÍRÓ. Én valamit mondok: (fontosan) Talán jó volna reájok parancsolni, hogy pártütést kezdjenek —

KÖRMÖSDY. Hallgasson kend, egy bírótól ilyen tanácsot hallani!

KISBÍRÓ. Követem, csak kisbíró vagyok.

KÖRMÖSDY. Mindjárt sajdítottam, hogy vak lárma a dolog, azaz: esztelenség, azért siettem, azaz: igazságot tettem, nehogy az ártatlan szenvedjen.

NÓTÁRIUS. Komám uram! benmaradunk.

ÖREGBÍRÓ. Eh! majd csak valahogyan kivergődünk, minek ment el kend?

NÓTÁRIUS. Miért parancsolta?

ÖREGBÍRÓ. Eh, nem szükséges azt mindjárt követni.

NÓTÁRIUS. Oh mikor azok a lovak úgy szaladtak.

KÖRMÖSDY. Különösen örülök, hogy szerencsém van ily érdemes urakkal megismerkedni, azaz: Hajnalfi uramnak gratulálni.

TIZENHARMADIK JELENÉS.

Palkó, az előbbiektől.

PALKÓ (sírva bejön). Oh fájdalom! mit hallok, az a szép kisasszony —

NÓTÁRIUS. Megállj, Palkó! ne szólj többet, úgy is rosszúl vagyunk.

HAJNALFI. Legyen tehát vége mindennek, én megbocsátok.

BÍRÓNÉ. Az igaz, egy áldott ember az a Hajnalfi uram.

KÁNTOR. Kegyelem néz ki a szeméből.

HAJNALFI. Ti kedves barátim! vegyétek köszönetet.

MILI. Édes bátyám!

HAJNALFI (Milihez). A te szívedet keresztüllátom, ám-
bár nem szólottál, szép reményednek betöltését ígé-
rem. Táblabíró úr és ti szomszédok: jertek házamba,
legyetek vendégeim; én mindent elfelejték, a mi köz-
tünk történt; ím, békepohárral kínállak bennetek avval
a reménnyel, hogy jövődőben békességes, szíves
szomszédok fogunk maradni; a mi a költséget illeti,
én azt magamra vállalom.

VALAMENNYIEN. Helyesen! bölcsen!

ELEK. Így tehát szomorújátékunk vígságra fordúla.
(A nézők felé.) Ha egy nyájas pillanatot szerezhettünk,
ha édes mosolygás jutalmaz bennünket, megelégszünk;
mert a jó kedv legszebb virága e komor életnek.

MÁTYÁS DEÁK

Vígjáték egy felvonásban

★

(Először adatott Kassán, 1830. február 5.)

SZEMÉLYEK.

Upor László, főispán.

Turu Márton, öregbíró.

Örzi, leánya.

Kántor.

Kisbíró.

Mátyás deák.

Több urak, vadászok és nép.

A dolog történik egy faluban a Bakony szélén.

Szoba.

Turu s Kántor az asztalnál ülnek; Őrzi rakosgat.

TURU. Én mondom kendnek, a mint ez a lúd-melcsont mutatja, száraz telet kapunk; ni! minő veres.

KÁNTOR. De ez a fehér folt, koma, ez havat jelent. Én okos ember vagyok, ritkán csalatkozom. Minap is az erdő szélén rókát láttam s mindjárt mondtam: emberek, fagy lesz! s íme ma, szent Márton napján, szokatlan hideg is van. (Felkél s Őrzihez megy.) De mit nekem a hideg! Őrsikém szemeiben megmelegszen. Nos, nem örülsz, Őrzi? kántorné léssz! Érted? kántorné.

ŐRZI (elvonna magát). Dehogy mennék én ily csunya emberhez.

TURU. Őrzi!

ŐRZI. Édes apám!

TURU. Menj, édes leányom, hozd be a János-kulacsot. (Őrzi el.) Az ebédet megettük, aztán én a világ egészségére iszom.

KÁNTOR. S ma se szabad innom a János-kulacsból?

TURU. Már, koma, abból csak magam iszom.

KÁNTOR. Gyöngeség! teljék kedve. De bíró gazda, leányát nekem adja, még a télen elviszem.

TURU. Ha leányom akar, isten neki!

KÁNTOR. Akar? hehehe! A mostani idő és nősző és kántor! hehehe!

TURU. Bizony, koma, én tisztelem becsülöm kendet; de ha leány volnék, engem úgyse! — kend nem csípne pártámból.

KÁNTOR. De az érdem, koma, az érdem! Hány embert énekeltem már én ki a faluból és hogyan! — E füleimmel hallám minap valakitől mondani, a tárogató semmi sem szavamhoz képest.

TURU. Igaz, kend tudja a módját; de haja őszült, s a vén legény a fiatal tüzes leányhoz olyan, mint a letűzött száraz karó a virág mellett. Ha Örsikém akar, én nem vagyok ellene; ha kosarat kap kend, az is jó — azért nem veszünk öszve.

Örzi beszalad, a kulacsot az asztalra teszi.

ÖRZI. Édes apám, két lovas ugrat felénk az országútról.

TURU. Annál jobb, többen leszünk.

ÖRZI. Oh, ha Matyim volna! En eleikbe szaladok. (El.)

TURU. Azt rebesgetik: a király néhány napig a Bakonyba' fog vadászni. — Bár ezen jönne keresztül, vagy legalább e környéket látogatná meg, szeretném látni. Bajnok vér, apjára ütött; ha az ellenséget derekasán megszalasztja, aztán a vadakat kergeti. Hej! csak megvolna jobb karom, lenne bíró akárki.

Mátyás deák és Örzi jönnek.

MÁTYÁS (kiszól az ajtón). Vezesd lovamat addig az istállóba — de ne kantározd le.

ÖRZI. Itt az apám.

MÁTYÁS. Jó napot! (Körülnéz.) A mint látom, jó tanýára leltem; itt meleg szoba, pecsenye, szép leány és jó bor van.

TURU. És szivesség.

MÁTYÁS. Mint éltek, fiaim?

KÁNTOR. Ej ej! fiaim.

TURU. Egészségünk van, dolgunkat megteszszük; különben semmi baj.

MÁTYÁS. Kend a bíró?

TURU. Igen.

KÁNTOR. Én kántor, leghíresebb a tájban.

MÁTYÁS. Tehát híres ember! (Mosolyogva végig nézi.)
Megengedem.

KÁNTOR. Be hegykén tesz. (Turuhoz.) Ez valami közönséges ember, nézze kend csak ruháját. (Mátyáshoz.)
Kit keresünk?

MÁTYÁS. Mely ház leginkább füstölög, oda száll az utas.

KÁNTOR. Hát ingyenélő, ki eszik, iszik, aztán odább áll és a fizetést az istenre bízza. Mit?

MÁTYÁS. Se nem ingyen, se nem drágán, csak a mint illik.

TURU. Mit pattog, komám! én mindenkit szívesen látok, ma kivált, nevem napján. Jőjön kegyelmed, egyék, igyék, a mennyit elbír, aztán mondja el kivánságát.

ÖRZSI. Egyik lúdczomb még megmaradt; lásson kend hozzá, míg az a csúnya kántor újra neki nem esik.

MÁTYÁS. Az ebédet köszönöm, már elvégeztem; különös dologban sem járok, csak szeretek tétova beszólni s örülnök, ha megelégedett embereket láthatok. Ez a kis sugár leányka lenézett lovamról s rövid pihenés után ismét megyek.

KÁNTOR. De valami mégis kegyelmed?

MÁTYÁS. Igen, igen. Mátyás deáknak hívnak.

KÁNTOR. Mentsen isten! tán csak nem garabonczás deák?

MÁTYÁS. Az épen nem, ámbár, nem tagadom, néha kis fergeteget is csinállok; de most nem jöttem háborús szándékkal. Én a királyt szolgálom, írnokja vagyok.

KÁNTOR (félre). Ez most füllent. Örzsi tetszik neki, azért akar valami nagynak látszatni; de mindjárt az elevenire tapintok. (Turuhoz.) Koma, vigyázzon kend, azt mondja, deák — engem hajdan egy cseri barát deákul tanított — mindjárt meglássuk! (Mátyáshoz.)
Scisne latine, puer?

MÁTYÁS. Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc, sciat alter.

KÁNTOR. Jó felelet. — Magam sem értem.

MÁTYÁS. Kend fogatlan sárkány, okos, ha nem szól.

KÁNTOR. De bezzeg az ének!

MÁTYÁS. Szent Mihály lovának nincs füle.

TURU. Koma, benn marad.

ÖRZSI. Jobban, jobban, Mátyás deák! beszélje kend az asztal alá.

TURU. Ha kegyelmed a király embere, megmondhatja, mikor jön erre a király?

MÁTYÁS. Még ma keresztül jön határtokon.

TURU. Mátyás deák, erre a hírre ihatik a Jánoskulacsból. Örzsi, add ide.

ÖRZSI (oda nyújtja a kulacsot). Én töltém meg, magunk termése.

TURU. De öcsém, töröld meg a szádat, ebből a kulacsból nem minden ember iszik ám.

MÁTYÁS. Éljen kend, bíró gazda!

TURU. Mit csinálsz? töröm a zuzádat! Hunyadi János éljen!

MÁTYÁS (illetődve). Ó már nyugszik.

TURU. Éljen! mondom, neki a sírban is élni kell, míg én élek.

MÁTYÁS (felbuzdulva). Élni fog!

TURU. Most éljen Mátyás király! igyál, mert megszidlak.

MÁTYÁS. Éljen kedves népe javára!

TURU. Most nem bánom, köszönts reám!

MÁTYÁS (megrázza kezét). Élj, derék ember és veled a hív magyar nép!

TURU. Büszke lehet kegyelmed, mert ebből a kulacsból Hunyadi János fővezérünk is ivott Belgrádnál.

MÁTYÁS. Belgrádnál?

TURU. Én is ott voltam, pedig dicsekedés nélkül mondvá, nem utolsó vitéz. Hallja kegyelmed. Minekutána János apánk a csatát elrendelve, eltikkadva tért őrtüzünkhöz s pihenni leszállt lováról; lecsatoltatván

nehéz sisakját, ősz haja az esti szélben lengett, s a tisztelt ősz látása mindnyájunkat, kik ott voltunk, lelkesített. Vitézek, van-e víz? kérdé; én elébe ugrottam és ezt — ezt a kulacsot tele borral nyújtottam neki. Ő elvette, keveset ivott, s én örömemben majd elpattantam, látván, hogy jól esett neki. Mosolyogva adá vissza ezt a kulacsot s egyik kísérője által néhány ezüst pénzt adatott. Én elszomorodtam; ő mondá kegyesen: ezt emlékezetűi adtam, ne gondold, hogy enyhülésemet ez által meg akarnám fizetni.

ÖRZSI (Mátyáshoz). Kegyelmed szemei égnek! Én is eleget sírtam ám, ha édes apám elbeszélte harczait; kár, hogy azt az öreg Hunyadit nem ismertem — az isten nyugszsz!

TURU. Más nap csatába mentünk — kegyelmed deák letére tudja, hogy győztünk.

MÁTYÁS (tűzzel). Tudom, jó öreg, tudom; még most is lelkesít.

TURU. De én is tudom, mert jobb karom ott maradt — látja kend ezt a csutakot kár helyett? Mikor az ellenséget üldöztük, neki tüzesedtem s három pogánynak rohantam, egyike lepördült, a másik eltalált — töröm a zuzáját, látod öcsém.

MÁTYÁS. Vitézséged jele.

TURU. Sok vért veszve, holt gyanánt fektüdtem a téren. Az emlékpénzt elszedték tőlem, de hála istennek! első tekintetem, mikor feleszméltem, a kulacsra szállott. Kigyógyulván, haza jöttem, még fél kézzel is kaptam egy derék feleséget, s noha meghalt már a jó lélek, de kedves gyermeket hagyott maga után. Most bíró vagyok, van a mi kell, és vége. Ígyék kegyelmed!

ÖRZSI. Úgy van, Mátyás deák; apám az országot őrzötte, én pedig a kulacsot őrzöm.

MÁTYÁS. Szerencsédre váljék! Köszönöm a történetet; most csak leányának szerezzon kend derék férjet, én kitarom a menyekzőt.

KÁNTOR. Itt áll a derék férj! Nos Mátyás deák, nem jól választottam-e? Örzsike szép, fiatal s karcsú, mint az őz.

MÁTYÁS. És kend szarvas lesz, ha elveszi.

ÖRZSI. Ne higgye kegyelmed, nem leszek én kántorné. (Elsohajtja magát.)

MÁTYÁS. Te fohászkodol? tán más ül szivedben?

ÖRZSI. Más bizony, Mátyás deák! ah de messze, messze van az innen!

TURU. Szomszédom fia, Balta Matyi! együtt nevelkedtek, s mindig arról álmodoz. Eleget sajnálom, de biz én máshoz nem is kényszerítem, ámbár szeretném, ha derék vőm felváltana házi gondjaimtól.

MÁTYÁS. Balta Matyi? a fekete seregnél szolgál; ismerem, derék fi.

ÖRZSI. Úgy-e derék! Oh Mátyás deák, ezért meg tudnám kegyelmedet csókolni.

MÁTYÁS. Szívesen elfogadom.

KÁNTOR. Én protestálok! Balta Matyi ma holnap oda vész, s Örzsike reám száll.

ÖRZSI. Soha sem, soha sem.

TURU. Lódobogás az udvaron. Örzsike, nézz ki. (Örzsike ki akar menni.)

Upor László (belép).

UPOR. Bíró, nem látta kend —

MÁTYÁS (hirtelen elébe megy, meghajtván magát). Bocsánatot, főispán uram, hogy kitértem az útból; itt igen jó szállásra leltem. Tán a király közelít?

UPOR. Parancsolatit várjuk.

MÁTYÁS. A mint hallám, kevésbé itt mulatni fog.

TURU. Nagy uram! tán valami rendelést méltóztatik —

UPOR. Semmit, semmit.

MÁTYÁS. Tüstént nyomában leszek főispán uramnak. (Titkon valamit mond neki.)

UPOR (parancsolóképen). Soká ne késs, deák! (El.)

TURU (Mátyáshoz). Kend most orrot kap.

MÁTYÁS. A király megbocsátja, ha megtudja, mily társaságban valék.

TURU (biztosan). Mátyás deák, kend ismeri a királyt — micsoda ember?

MÁTYÁS. Él-hal népéért.

TURU. László bátyját ismertem: igaz vitéz volt; mikor ősz atya mellett nyargalt, mindig azt gondoltam: az öreg sas most tanítja fiát az ég felé szállani. Hej de szomorkodtam, midőn méltatlan halálát halálam — őt megboszúlni bal kézzel is kiálltam volna; de van igaz isten! Mátyásban fentartá még a bajnok vért. Ez csintalan, fúrt fejű gyermek volt, még a táborban hallottam, de az alamuszi gyerekből úgy is ritkán válik jó. — No most ne dőzsöljünk többet, siessünk az országútra megnézni a királyt!

MÁTYÁS. Eljössz te is, Örzszi?

ÖRZSI. El bizony. Ej csak ne volna a király olyan nagy úr, megkérném, ereszsze haza Matyimat.

MÁTYÁS. Én megyek, bíró gazda! köszönöm a jó-tartást, még látjuk egymást.

TURU. Isten kegyelmeddel, Mátyás deák! Ha ismét erre jár, szóljon be kend hozzám.

MÁTYÁS (magában). Hol szivesség, emberség és hazai szeretet lakik, ott érzi a király felséges tisztét és édes lesz terhe, melylyel az erő újúlva nő — ezerek áldása mi szépen hálálja meg nyugtalan óráit. (Tutuhoz.) Isten kenddel!

ÖRZSI. Ha meglátja kend Matyimat, köszöntse nevemben. (Mátyás el.)

TURU. Örzszi, add reám mentémet.

ÖRZSI. Itt, édes apám! én is kenddel megyek. (Rádja mentéjét.)

KÁNTOR. A plebános nincs itthon — nekem kel-lene valamit szólnom. Hm! tán így: Boldog or-szágút — oh szemek — oh szerencse — oh kán-tor — oh vidék —

TURU. Koma, menjünk! Mit sopánkodik kend?

KÁNTOR. Oh jeles nap, áldást hoz sugárod —
Örülj, örvendezz, szív, nem lesz a te károd.

KISBÍRÓ (sietve jön). Bíró gazda, szaporán! sok, sok
urak jönnek falunkba. (El.)

MÁS PARASZT (fuldosva bemozan). A király! a király! (El.)

TURU. Jertek! töröm a zuzáját, de meglepett. (El
Örzsivel.)

KÁNTOR (mentében). Oh boldog falu, oh dicsőség — (El.)

Széles falusi utca. *Mátyás király, Upor, vadászok; a nép
«éljen» kiáltással mindenfelől kitódul.*

MÁTYÁS (kisérősihez). Mily boldogító a nép szeretete,
mely tiszta hévvel a hazát bennem átkarolja. Híveim!
az igaz érdem nem halandó, ha mindjárt az irigység
azt lealázní törekszik is. A legnagyobb elme fellengző
szavai nem dicsőíthették inkább elhunyt atyám emlé-
kezetét, mint egy jámbor szív ártatlan kiömlése, mely-
nek véletlen most tanúja levék.

Turu, Örksi, kántor (jönnek).

ÖRZSI. Nézze csak apám, ott elül áll Mátyás deák!

KÁNTOR (a király előtt álló aranyos mentéjű úr előtt). Napok
napja! nincs itthon a plébános — én — én — oh
boldog óra — Alleluja!

UPOR. Itt felséges urunk! (A kántornak szava eláll.)

MÁTYÁS. Bíró gazda! Ím Mátyás deák mint király
megtartja szavát. Nézd meg jól Hunyadi fiát. Én
vagyok a csintalan gyermek.

TURU. Nagyságos uram! (Le akar térdelni.) Légy ke-
gyelmes — csak úgy kiszökött belőlem — az az
ármányos deák — be megírtam!

MÁTYÁS. Légy nyugodt, jó öreg; te nekem rég
nem érzett örömet szereztél. Mint ismeretlen vándor
kezemet nyújtám, most királyi jobbam nemes-
ségre emel. (Örzséhez, ki kötényével szemét eltakarja.) És te
semmit sem kérsz királyodtól? — Vedd ezt a gyűrűt

és képzelj: Balta Matyi küldi; ezzel véle eljegyezlek. (Őrzi meg akarja kezét csókolni.) Te is igérid ugyan valamit, de annak teljesítését vitézemre bízom, kit nem sokára hozzád küldök.

TURU. Uram királyom! ennyi kegyelmet!

MÁTYÁS. Hogy a János kulacsa ki ne ürüljön, arról én gondoskodom.

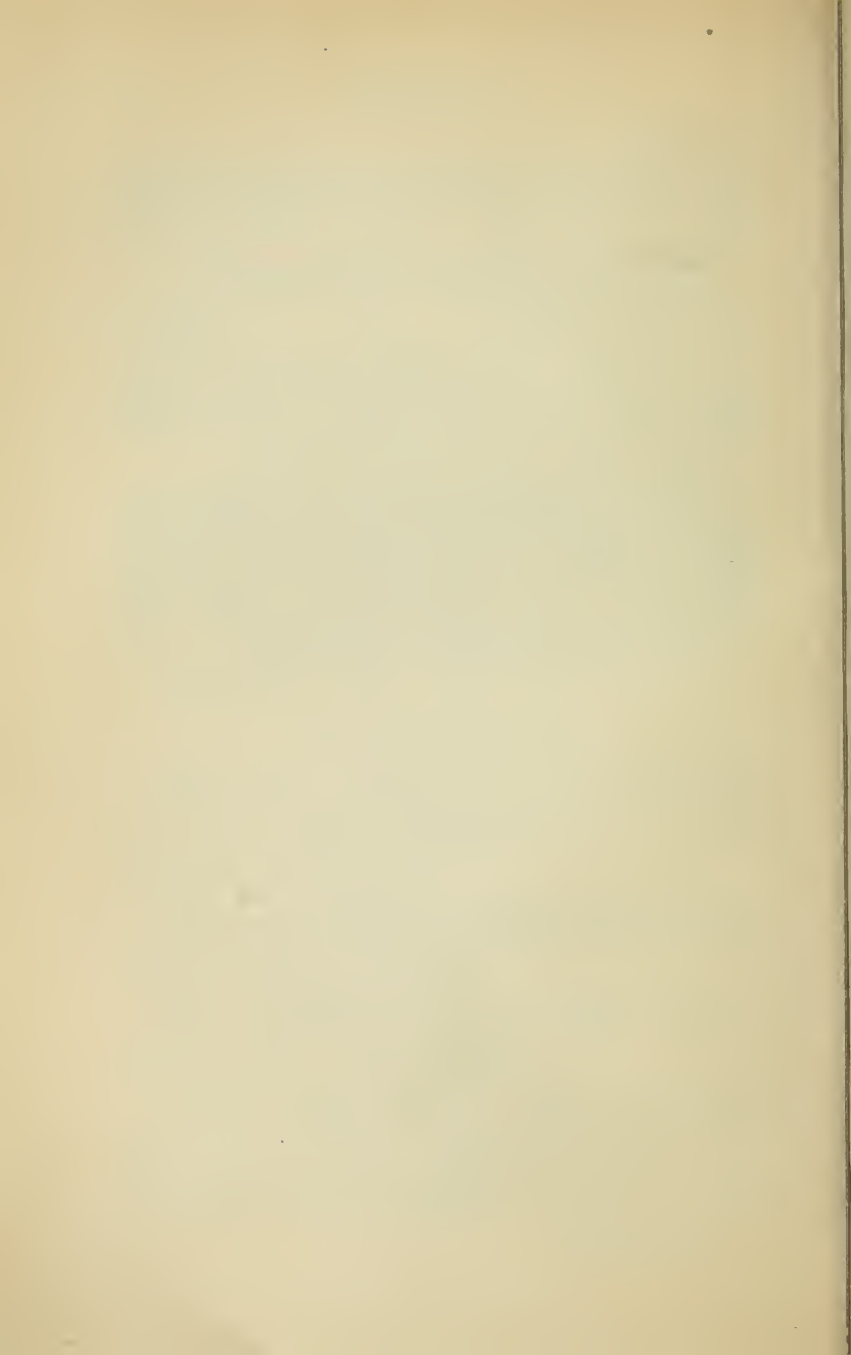
KÁNTOR (félre). Oh én szegény kántor! az ingyen-élő most fejembe kerül! (Mátyás elébe térdel.) Le vagyok sújtva, uram! de nagyságod gyöngesége s az én nagylelkűségem —

TURU. Koma, hiszen visszásan beszél kend!

MÁTYÁS. Megbocsátok, kántor, de máskor légy ura nyelvednek és tanulj meg: hogy a ruha nem teszi az embert. Most fel, barátim! a mai történet fűszerezze holnapi multságunkat. Jó népem, isten veled!

TURU. János apánk! ez a te méltó fiad!

(A nép örömkialtással kíséri a királyt. A kárpit lefordúl.)

HŰSÉG PRÓBÁJA

Vígjáték egy felvonásban

★

(Elször 1834. január 13.)

SZEMÉLYEK.

Mátyás király.

Upor László, főispán.

Vidor, udvari bolond.

Sáfár.

Márta, ennek leánya.

Bartók, ménesmester.

Endre, ennek fia.

Szolga.

Királyi kíséret. Cselédek.

A dolog történik egy koronajószágon.

Szabad vidék.

Király, Upor, Vidor és a kíséret.

UPOR. A mit itten lát, felséges uram! fel ama sötét ormig, mind a korona jószága.

KIRÁLY. Ez szép magyar földünknek egyik tája, melyet nem láttam még; valóban kies vidék! mily erdős hegyek övedzik körül, mintha védenék a hullámzó vetéseket.

UPOR. Oly kellemes, mint hasznos.

VIDOR. Csak egy hía —

UPOR. S mi lenne az?

VIDOR. Hogy nem enyém, azért úgy nézem mint a szép leányt, ki rám mosolyog és mást csókol meg.

Szolga (jó).

KIRÁLY. Hová, földi?

SZOLGA. Völgyesre, oda, honnan az első torony fehérlik előnkbe; itt voltam a szomszéd faluban számvevő uramnál, különféle csemegét vittem neki.

KIRÁLY. Kit szolgálsz?

SZOLGA. Igazság szerint a királyt kellene szolgálnom, de itt a sáfár az úr.

KIRÁLY. Ő csak felvigyáz, s általa a királyt szolgálod.

SZOLGA. Mindegy biz énnekem, soká úgy se győzöm, mert a sok lőtás futásnak koplalás a bére.

KIRÁLY. Hogyhogy? tehát hiányt szenvedtek? azt nem kívánja az uraság. Mért nem folyamodtok hozzája?

SZOLGA. A szegény ember, mintsem hasztalan költskezzen Budára, inkább máshová szegődik; itt pedig a sáfár mindenek, ő mondja: minden rendén van, s a mi rendetlen, ahhoz senkinek semmi köze.

KIRÁLY. Mondd a sáfárnak, maradna otthon, két utas szól be hozzá, és készíttessen az uraság költségére mentől előbb ebédet.

SZOLGA. Jól van. (Mentiben.) Ezek is olyan czimborák lesznek. (El.)

KIRÁLY. Ezen vád útamat késleti, önmagam vizsgálok meg a dolog mivoltát, de adjatok közönséges köntöst, hogy ismeretlen maradhassak. (Int, egyik a kíséretből más köntöst ad rá.) Upor főispánom! kíséretemet telepítse le a közel erdőben, várjanak ott további üzenetig, kegyedet pedig a harangszóra elvárom a sáfárháznál. (Upor el a kísérettel.)

VIDOR. Hát én, komám?

KIRÁLY. Te a kíséretnél maradsz.

VIDOR. Hát az ebéd, komám?

KIRÁLY. Hagyj magamra. — Minő szép ménest terelnek erre! nemes lovak. Hah! két csikó száguldoz előre, gyönyörű állatok! egy öreg nyargal a ménes közt, most erre tart — leszáll (int kifelé). Úgy tetszik megértett.

VIDOR. Én az ebéd miatt mindig a választ lesem —

KIRÁLY. Csak te menj a kísérethez, majd ott meghallod.

VIDOR (magában). Az annyit tesz: a nap lesz szakácsod, a levegő ételed. Jó fogás nyulánkká húzni a köpczös termetet; de azért is mint bolond megboszulom magamat s mint okos megeszem a rendelt ebédet. Nem bánom ha kalodába zárat is, inkább jól lakva búsulni, mint éhesen táncolni. Lóra Vidor! s egyenest a toronyrak. (El.)

Bartók (jő).

BARTÓK. Ha jól láttam, intett kegyelmed?

KIRÁLY. Titkos szólásom volna kenddel: kié az a ménes, melyet imént zavart?

BARTÓK. A királyé. Én vagyok a ménesmester. Még dicső fővezérünk Hunyadi János rendelt ide; ő jól ismerte ezt a ménest s többször is választott innen paripákat.

KIRÁLY. Katona volt kend? ez a kardbélyeg homlokán gyaníttatja velem.

BARTÓK. Az biz, uram, pedig lovas; Erdélyben vagdaltak meg; most itt élek lovaimmal s a kardforgatást ily fiatalokra bízom mint kegyelmed.

KIRÁLY. Csapjunk fel! a lovat én is szeretem s ha szépet jót szerezhettek, attól se költséget, se fáradságot nem sajnálok, értek is hozzá; messziről láttam két pej csikót —

BARTÓK. Úgy-e? szépek is azok! de majd csak esztendő múlva látná kegyelmed; engem úgyse! sugár vitézt rájok s kicsúfolják rajtok a villámot.

KIRÁLY. Kenddel én jó alkut tennék, azért is hittem félre; nem adná el nekem azt a pár csikót?

BARTÓK. Ej farkas-rúgtal! nem hallotta kegyelmed, hogy a ménes a királyé?

KIRÁLY. Azért meg nem szegényül; az okos onnan vesz, hol sok van.

BARTÓK. Minektartasz fiú? gazság nem okosság, érted?

KIRÁLY. Hisz egy pár ló nem mind a világ; én messze földre hajtom őket, s kend nyugodt lehet minden bal következés iránt.

BARTÓK. Jobban megnyugszom én becsületemben, mint hamis nyereségben, mely úgy is a gonoszé.

KIRÁLY. Lássá kend, a sáfár egészen más ember, én úgy hallom —

BARTÓK. Semmi gondom rá: ki mint vet, úgy arat; én kötelességemet tudom, máséba nem avatkozom s vége! most tángúlj.

KIRÁLY. Én jól megfizetem kendet — tán csak van annyi esze —

BARTÓK. Ej, farkas-rúgta fia, most lódúlj! mert engem úgy se! fokosommal égszínűvé döngetem hátadat.

KIRÁLY (félre). Durva, de hív! — Csak ne haragudjék kend!

BARTÓK. Nem mégysz? — (Fokosát veszi.)

KIRÁLY. Ha így van, kényteleníttetem a csatamezőt elhagyni. Jó öreg, hogy híják kendet?

BARTÓK. Semmi közöd hozzá.

KIRÁLY. Úgy! hát isten velünk, még látjuk egymást. — Tiszta arany vasba foglalva. (El.)

BARTÓK (egyedül). Boszúság! meg mindig boszúság. Fiam is megbódult, szerelmes, untalan méléz, semmi hasznát sem vehetem. Hisz igaz! most ideje, s a leány szép, jó, csak atyja volna derekabb; azonban mégis szólok vele. (El.)

Sáfár szobája, közép s két mellék ajtóval.

SÁFÁR (rovásokat tartva kezében). Öt, tíz, tizenöt — úgy, tizenöt verem tavali tiszta búza, egy romlott; árpa, zab fogytán. — Előre számolok, tán a jószágot nézik: miattam jöhetnek, én vagyok a tükör s azt látják, a mit mutatok. (A bal ajtót kinyitja.) Hej, Márta! csak süss, főzz! Márta, nem hallasz?

MÁRTA (kívül). Ah, istenem! istenem!

SÁFÁR. Mi baj?

MÁRTA. Majd minden levesem kifutott.

SÁFÁR. Megint másutt jár az eszed! a drága étell köszönd, hogy az uraság fizeti; mit ácsorogtál ismét az ablaknál? tán Bartók fiára —

MÁRTA. Be eltalálja, édes apám! valóban most nyargalt erre szilaj paripán; csak látta volna, hogy ült rajta! a ló mindig ágaskodott, ugrált, de ő mégis szemeivel mindig rajtam csüggött.

SÁFÁR. Már mondtam, azzal semmi sem lesz; most

nem bánom, adhatsz neki egy kis reményt, mert atyjával alkudni akarok; de szívedet neki ne merészed adni; én azt számvevő uramnak ígértem.

MÁRTA. Mentsen isten attól! csúnya ember az s azonfelül öreg.

SÁFÁR. De bezzeg asszonynya tesz ám, minden ember süvegelni fog —

MÁRTA. És sajnálni.

SÁFÁR. Te gyermek vagy, nem érted. azért bízz reám mindent. Most kinézek, nem jön-e a vendégek? te addig sűrögi itt benn, végezd dolgodat, nőgasd a cselédet. (El.)

MÁRTA (egyedül). Ah, mennyi gond! az a kopasz számvevő, dehogy mennék hozzá! aztán a leves, meg az az Endre; dél is közelget, teríteni is kellene! (Asztalt terít s énekel.)

Minap a kertben jártam
S egy szép rózsát találtam;
A szép rózsza könnyezett,
Kérdem: mi bút érezett?
Őt a hajnal rászedre,
Bimbóból kifejtette;
Délben jöttek a lepkék,
De csak szagát keresték:
Végre az est ráakadt,
S aától csak könnye maradt.
Hej, szép rózsza! szívedbe
Több csapodárt ne végy be!

Endre (jő a bal ajtón).

ENDRE. Márta! édes kedves fülemlém!

MÁRTA. Be megijedtem! honnan így egyszerre?

ENDRE. Atyád kiment, én meg beszöktem, pedig az ablakon.

MÁRTA. Istentelen! ha meglátott valaki.

ENDRE. Azt véli, hogy szeretjük egymást, s az igaz. Márta! én apámmal szóltam, ő is szólni fog.

MÁRTA. Mi haszna! apám nem tart velünk.

ENDRE. Oh, csak ő, apád ne volna! azt mondanám, hogy kapzsi, fösvény ember —

MÁRTA. Huh! mindig csak a csúnya számvevőt emlegeti, pedig utálom mint a halált; már alig tipeg, mégis szerelmes.

ENDRE. Képe olyan, mint az aszalt szilva, tagjai pedig úgy állnak, mintha hozzá lennének férczelve, inkább illenék ő seregélyijesztő váznak a szőlőbe, mint leány ölébe; de ahhoz mi is szólunk ám.

MÁRTA. Már én eleget szóltam; de apám azzal vigasztal, hogy nem soká él s én gazdag özvegy maradok.

ENDRE. Nem — abból semmi se lesz, s ha más-kép nem ejthetem módját, a fekete sereg közé állok; úgy is hallom, megint háború lesz: majd levágok néhány törököt, aztán jövök s elveszlek.

MÁRTA. Abból se lesz semmi! hátha oda maradsz, akkor én itt holtra epekedjem? Azért legjobb lesz túrni és várni. Endre! tudod, hogy idegen vendégeket jelentettek?

ENDRE. Épen jól! lásd Márta, míg azok itt mulatoznak, kicsúszhatnak a ligetbe, tudod már hová —

MÁRTA. Ugy ám, ha nem lennél csintalan.

ENDRE. Megelégszem, ha egyebet nem mondasz is, csak hogy szeretsz.

MÁRTA. Mást semmit? hisz azt untalan mondom. Halld! kívülről szó hangzik! jer, jer! (El bal felől.)

Sáfár jó Bartókkal.

SÁFÁR. Valóban újság! mi hozta ma kelmedet hozzám? már alig tudom idejét, hogy ennyire megalázta magát.

BARTÓK. Hallja kegyelmed! én mint öreg katona nem szeretek sokat oltározni, egyenesen kimondom: fiam szereti kegyelmed leányát, a fiú ép, jó, egészséges, egyetlenem, van háza, lova; azért ha kegyelmed nem ellenzi, hadd bírják egymást.

SÁFÁR. Nagy becsület — részemről nincs is kifogás, de leányom aligha fog akarni.

BARTÓK. Ej, galamb-hordta leány! ha nem akarna, nem bokrétázná úgy fel süvegét, nem égne össze szemök, mintha két csillag kapna egybe; én mondom kegyelmednek, elmegy.

SÁFÁR. De mikor én ellenkezőt tudok —

MÁRTA (bedugja fejét a bal ajtón). Követem, édes apám! Bartók szomszéd igen igen bölcsen szólott.

SÁFÁR. Ki kérdezett? nincs más dolgod mint hallgatózni?

BARTÓK. Láss! kegyelmed! hamar bölcsesé lesz az ember, ha eltalálja a dolog bibéjét.

SÁFÁR. Az ifjúság gyarló; kegyed fia se híres a hűségben, úgy hallom mindenütt csapja a levelet.

ENDRE (kidugja fejét a bal ajtón). Követem, sáfár uramat! ez irtóztató hazugság! (Kijő. Márta tartóztatja.) Eh, mil nekem ezt senki ne mondja.

SÁFÁR. Hát ti mit csináltok együtt? el egymástól! én ezt nem szenvedem.

BARTÓK. Hehe! én úgy látom: idő lesz az áldásra.

SÁFÁR. Márta, takarodj! (Márta el.) Te is, Endre! még csak ez hibázott.

ENDRE. Megyek, uram, de bezzeg nem illik ám valakit háta megett rágalmazni; de nem csoda, ki egy töpörödött vén zsugorinak jó leányát elharácsolni kész, attól minden kitelik; érti kegyelmed! (El.)

BARTÓK. Lánczos lobogós! ugyan neki vág a fiú; de úgy kell! (Mellét veregeti.) Itt verjen igazán, különben az egész férfi nem ér egy fakardot. Nos, sáfár! mi szándéka kegyelmednek, igen vagy nem?

SÁFÁR. Hisz nem oíy sürgetős, különben is, előbb hogysem végkép a dologba ereszkedném, kelmedtől is áldozatot várok.

BARTÓK. Ha kitelik tőlem, szívesen.

SÁFÁR. Lovaim elvénhedtek —

BARTÓK. Csekélység, van nékem néhány jó lovam.

SÁFÁR. Nem kívánom kelmedét; de minap, hogy a ménes körül jártam, két pej csikó tűnt szemembe —

BARTÓK. Hagyjuk azokat, úgyis elébb már valami lócsiszár annyira felboszantott miattok.

SÁFÁR. Ha azokat beköttetné hozzám kelmed.

BARTÓK. Mint érti kegyelmed?

SÁFÁR. Vagy ha gondolja kegyelmed, tovább küldeném, míg felnőnek; kelmednek ezer módja van azt minden lárma nélkül végbe hajtani; a lovak elvesztek, ellopattak s így kimaradtak a számadásból, én mint becsületes ember hallgatok s még a számvevő szemét is magamra vállalom. Oh, barátom! szemesé a játék, vaké az alamizsna; kelmed ménesmester, én sáfár; ha egyet értünk: miénk a tejfel, az uraságé a savó.

BARTÓK. Kend rosszabb az éjjeli rablónál. s ha derék leányát nem tekinteném —

SÁFÁR. Azt tekintheti kelmed, mert nem visz üres ládát — tekintse kelmed fiát is.

BARTÓK. De becsüлетemet értök nem kockáztatom.

SÁFÁR. Becsület! arany füst, hiú csöngés az éhséget elűzni.

BARTÓK. Kend alacsony vérnadály! szót se többet, mert engem úgyse — megpántolom a kend emberiségét — nekem ilyen ajánlást —

SÁFÁR (félre). Tökfejű! (Színlelt egykedvűséggel.) Ne oly tüzesen, Bartók szomszéd, csak hűségét akartam próbálni, de látom kelmed szinte oly hív, mint én.

BARTÓK. Ej, ej, próbálni! kend hív, mint az ördög a jó lélekhez. Tartsa meg kend leányát! szánom, hogy kendé; s ha máskor hűséget akar kend próbálni, mossa előbb tisztára magát. Úgy la! megmondtam, a mit mondtam. (El.)

SÁFÁR. Istállóí bölcseség! bánom, hogy megnyíltam; de semmi, úgy is csak négyszem közt történt. (Márta jő, szemeit kötényével eltakarva.) Hát mi baj megint? tán a konyha füstölög?

MÁRTA. Füstölög biz az én fejem — ugyan lehordták édes apámat.

SÁFÁR. Megint hallgatóztál? de ha tetted, tudd ezentúl mihez tartani magadat. Te nem léssz Endréné. Ha mégis gazdag volna, az ember sokat elnézne; de hozzám képest szegény, mint a bőjti dudás.

MÁRTA. De becsületes ember.

SÁFÁR. Hallottál valamit? pimasz! mit tudsz te hozzá? nem hiába anyádra ütöttél, az is csupa erkölcs mellett, ha én nem ellenzem, üres koldus táskát szerzett volna. De ilyen a leány! ha viszik is baj, ha nem viszik, még nagyobb, s így mindig bajt hoz s pénzt visz ki a házból.

Vidor (jő).

VIDOR. Jó napot, vagy inkább hűs napot! mert ott künn a nap annyira süt, hogy a kinek sütni valója van, árnyékot keres. Szép leány s terített asztal, ha meg nem elégszem, tele vagyok dicsőséggel. Kend a sáfár?

SÁFÁR. Igen is.

MÁRTA. Édes apám! ez valami nagy, nagy úr, ugyan cifra.

SÁFÁR. Csak egyedül méltóztatott érkezni?

VIDOR. Én és lovam; jó állat! csak hogy nem tud maga abrakot kérni, különben kihívná kendet.

SÁFÁR. Értem uram! mindjárt teszek rendelést. Ei!

VIDOR. Üdvözlég, violám! érzem, a konyhából illatozol felém. Jer közelebb, ne higgy, ha hízelkedem, de hogy csinos vagy, az igaz; jer, kis hugom! ha néném volnál, úgy se hívnálak.

MÁRTA. Ej, ha nekem ilyen bátyám volna!

VIDOR. Ne kívánd, osztoznod kellene, pedig minden osztály szívbe vagy pénzbe kerül. Valld meg: van-e szeretőd? ha nincs, álmosak itt az ifjak; ha te nem szeretsz, feküdjél le, hogy más ember békén alhassék.

MÁRTA. Ah, én tudom azt leginkább!

VIDOR. Elhiszem, ti birtok oly titkos tudományt,

mely előbb érkezik az észnél; ne sóhajtozz, mert a tapasztalás ásít utána. Tudod, mi a háztartás? s mi az élet fejedelme? a gyomor: ennek a jelen hitvese, a fej szolgálja s a szív udvari bolondja, légy te papnéja.

Sáfár (jő).

SÁFÁR. A lóról gondoskodtam.

MÁRTA. Az ebéd kész, akár mindjárt tálaljak —

VÍDOR. Jól beszélsz hugom, csak adj lábat szavadnak.

SÁFÁR. Mind jól lenne uram; de az ebéd két úrra volt parancsolva, tán várnunk kellene.

VÍDOR. Minek várni? ezzel csak magunkat lopjuk meg; csak a halál várjon és a hitelező. Siess, hugom, én mint előljáró, előlevő is leszek. (Márta el.)

SÁFÁR. Szabad tudnom, kit tisztellek házamban?

VÍDOR. Én a király embere vagyok s a király az én emberem, névre magam vagyok az udvarnál, de társaimtól pözsög a világ. Kend szemfüles, vagy füles vak; nem látja kend, mily sötét az asztal? hol a bor? én inkább vízbe fulnék, mint bort ne igyam! de pogány legyen ám, ne keresztelt.

SÁFÁR. Tüstént szolgállok. (Magában.) Előljáró, királyi ember! hm — hm — (El.)

VÍDOR (egyedül). Ez a sáfár kótyavetyén szedte fel képét, vonásai úgy összevissza állnak, mint a cigánytanya; ha ez igaz ember, úgy az én emberismeretem se jobb képénél.

Márta (ételt hoz).

MÁRTA. Tessék!

VÍDOR (leül). Kis tündér! nézz reám! Tékozló vagy, ha estére mécset gyújtasz, mert ki szemeidnél nem lát, nem érdemel világot. Csak te főzz — ha férjed lesz, hasznát veszed, mért hidd el, az örömhét után minden érzés gyomorba megy által.

MÁRTA A leves miatt bocsánatot kérek.

VIDOR. Semmi az, kevésbé ritka, de kozmás; csak hordj ételt, én az evésnél s a szerelemben gyűlölöm a sok szót. (Márta el.) Szegény a nyelv, hacsak ruha nem segíti, mint ezt magamról tapasztalom; okos bolond volt, ki először uraságát köntösére tűzte, mert egy fogással szívnek, hitnek s lábnak parancsol. (Márta ételt hoz.) Áldás reád, húgom! oly férjet kívánok, ki ne füllentsen, ha azt mondja: hogy nem ismér bánatot; állhatatos legyen és mindig a te szemeddel lásson tégedet. (Eszik.)

MÁRTA. Kegyelmed bizonyosan nem szerelmes, mert oly vidám s oly jó ízűt eszik.

VIDOR. Ne hidd, angyalom! az én érzésem olyan mint a sas, de csak akkor felleng, mikor jól lakott. Oh, tudok én érzeni, teszem: ha szíved oly kemény, mint az a kappan, sajnálom azt, a ki éretted lágyúl. De hol marad apád? ha kötelességében is oly serény, mint a borhozásban, a haszonnak is ön lába lesz.

MÁRTA. Jó már.

SÁFÁR. Itt a bor.

VIDOR (iszik). Még vizes a fürdőtül, azért vélte kend: mentől később, annál kellőbb; de azt az ivó s szépeink nem hiszik.

SÁFÁR. Ha nem elég erős, az lehet oka, hogy szüretkor igen nagy felhőszakadás volt.

VIDOR. Kend a felhőkből szedi okait; én azt javallom: tanítsa kend a lemondás erkölcsét; de egy pohár csak kostoló. (Iszik.)

MÁRTA. Egészségére válják.

VIDOR. Ha közel hozzád beteg nem leszek, nincs egészségem; gyújts rám szemeddel, reád köszöntök; élj hosszú életet és rövid éjeket, ne kiméld a bort, de szeress vízivót! (Iszik.) Úgy! a sültnek most csak ára van még hátra.

SÁFÁR. Hisz az uraság költségére tetszett parancsolni —

VIDOR. Igen! kend okos, ha nem gondolkodik; azonban ha én ezt a napot meg nem fizetem, a király szeszélye jobb, mint a kend hűsége.

SÁFÁR (félre). Király — hűség — ez feszeget valamit.

MÁRTA. Hát ismeri kegyelmed a királyt?

VIDOR. Ő engem szeret, mint az igazságot, én őt komázom, s ha vasba nem búvik, velem rostálja udvarát.

SÁFÁR. Szabad tudnom, mi vezette nagyságodat e tájra?

VIDOR. A budai szél s elszegődött akaratom. Miért? az kitetszik azon okból, a mi ide hozott, az pedig azért titok, mivel itt vagyok.

MÁRTA. Édes apám, ha ebből nálamnál többet nem értett, nem sokat tud. (Vidorhoz.) Ugyan beszéljen kegyelmed —

SÁFÁR (titkosan). Nagyságold! nem hallád, hogy a királyt komázza.

MÁRTA. Beszéljen nagyságod valamit a királyról.

VIDOR. Mondd meg nekem: benézhetsz-e a napba?

MÁRTA. Elvész szemem fénye.

VIDOR. Hát különben mit tudsz felőle?

MÁRTA. A mit minden ember, tudniillik: kel, világít és lenyugszik.

VIDOR. Ilyen a király, hold a királyné — te pedig gyönyörű mákvirág! ki soha sincs egyedül, ha tükre nála van s társai közt mindig egyetlennek véli magát. Ha épen kíváncsi vagy, titkot mondok.

MÁRTA. Titkot! hallom már.

VIDOR. Alhatnám; mutassatok nyoszolyát, nehogy az éj megcsaljon; mert az álmatlanság hideget hoz, s az én természetem se bőjt, se téli.

SÁFÁR (a jobb ajtóra mutat). Itt egy csendes kamara —

MÁRTA. Hol én szoktam hálni.

VIDOR. De álmaidat nem használhatom.

MÁRTA. Vezesse, édes apám, én átallok bemenni.

SÁFÁR. Csak menj! (titkosan) ő a királyt komázza, különben is az álmos előljárót nem lehet eléggé becsülni.

VIDOR. Vezess, húgom! (El jobbra Mártával.)

SÁFÁR (egyedül). Valjon mit akar ez a budai szél?

tán besúgtak neki valamit? de úgy látszik a dolog nem igen érdeklí. Akármint van, ez nem veszedelmes! ezt kijátszom, mert délben éhes, délután rest, este szomjas, éjjel alszik s így nem lát hasán túl.

Szolga (nagy robajjal berohan).

SZOLGA. Csak ide tessék jőni, itt a sáfár.

SÁFÁR. Lassan! ne kiálts.

SZOLGA. Ide, ide, uram!

SÁFÁR. Ne lármázz, mert kifúrom tüdődet.

Upor (jő).

UPOR. Lovamnak viseld gondját, de nyeregben hagyd.

SZOLGA. Értem, uram. (El.)

UPOR. Nem érkezett még ide egy úr?

SÁFÁR. Itt alszik a kamrában, azért kérem, lassacskán tessék szólani.

UPOR. Alszik?

SÁFÁR. Igen, jól evett, ivott, aztán lepihent; egy áldott vidám kedvű úr.

UPOR. Vidám kedvű? így hát tiszta az ég.

SÁFÁR. Tán kegyelmed a másik bejelentett vendég?

UPOR. Eltalálta kend.

Márta (a kamrából jő).

MÁRTA (magában). Be haragszom én arra az emberre! eleintén oly nyájasan czirógatott, de mikor felbátorodva megvallám szerelmemet s pártfogását kértem, szörnyűt ásított és elaludt.

SÁFÁR. Nos, édes leányom! nyugszik vendégünk?

MÁRTA. Ott szuszog, akár ide hallja édes apám.

UPOR. Te vigyáztál reá, szép leányka? azt jól cselekedted, tudom meg is jutalmaz.

MÁRTA. Az? kötve hiszem; mindig ő beszél, s ha

más valamit szól, egyet ásít. (Magában.) Endrém eddig vár — hozzá szököm, bezzeg nem alszik ő — (el-lappang).

SÁFÁR. Nem is tudom, minek köszönjem ezen szerencsét, hogy ma ily úri látogatókat nyerék; a másik úr ugyan magát királyi embernek vallá, de szándékát az ebéden kívül nem közlé.

UPOR. Jele, hogy oka van célját halasztani; azért várjuk be tetszését.

SÁFÁR. Én örömet vártam volna az ebéddel, de az az úr unszolt.

UPOR. Jól történt.

SÁFÁR. De újra teszrek rendelést — (félre) csupa titkolódás! Hé Márta! hol az a rossz leány? Engedelmet! mindjárt szolgállok. (El.)

UPOR (egyedül). A király pihenni dőlt, nagyon el kellett fáradnia, mert különben nem szokása; bizonyosan semmit se lelt figyelmére méltót, különben tüzes lelke ébren tartaná. Magam is hát neki ülök a maradéknak — az éhség csak úgy veszi, mint éri. (Az asztalhoz ül s eszik.)

Király (jő).

KIRÁLY. Már a munkában, főispán?

UPOR (felugrik). Ezerszer bocsánatot, felséges uram! nem vettem észre kijöttét.

KIRÁLY. Tán nekem is lett volna jussom e mai ebédhez? ily türetlenséget csak a legnagyobb éhség menthet.

UPOR. Tán szavam ébreszté fel királyomat?

KIRÁLY. Mi nem értjük egymást, én ebédre jöttem —

UPOR. Igen, hisz elvégezte már felséged — váljék javáral

KIRÁLY. Ily kívánat a maradékhoz —

UPOR. Kérem alázatosan, én ültem a maradékhoz, míg felséged ott a kamrában nyugodott; maga mondá a sáfár.

KIRÁLY. Én ott a kamrában? itt tehát idegen lakozott helyettünk. — Lássuk, ki orzá el ebédünket! (Benéz a jobb ajtón.) Valóban! itt fekszik elterülve — Vidor a zsákmányló. — Mit tegyünk? a bolond megelőzött, én úgy tartom, legjobb lesz az okos türelméhez folyamodnunk, míg újra főznek. A szerencsétlenség nem nagy, de azért adózik — úgy! már fellelém a módot — most hadd nyugodjék. (Beteszi az ajtót.)

UPOR. Ha felséged derűtségét szabad magyaráznom, titkos vizsgálata nem volt sikeres.

KIRÁLY. Sok irtani való gázt lelék, de ritka gyöngyöt is, s az szép tulajdona a jónak, hogy a kelletlen benyomást eltörli. Szerelmet is lelék s mint futólag láthatám, tiszta alakban, de nem boldogan.

Sáfár (jó).

SÁFÁR. Márta! hol kószál az a leány, sehol se lelem.

KIRÁLY (titkon Uporhoz). Ezzel magam akarok szólni — e mai napot itt töltjük, azért kíséretem is ide szállhat. (Upor el.)

SÁFÁR. Hát ez micsoda megint? külseje nem sokat mutat.

KIRÁLY. Kend a sáfár?

SÁFÁR. Igen! nyughatatlanságomról is megismerheti kegyelmed tisztemet, mert alig tudom, hol áll fejem.

KIRÁLY. Az türhető, csak a szív legyen tiszta.

SÁFÁR. Abban nincs hiány. (Félre.) Hogy rám mered, mintha lelkemet akarná kinézni. — Mit néz kegyelmed oly élesen?

KIRÁLY. Mert az imént mondott iránt sokan ellenkezőt vitatnak.

SÁFÁR. Rágalmazás uram, irígység!

KIRÁLY. Most idő lesz megmutatni. Tudja kend, ki fekszik ott a kamrában?

SÁFÁR. Nos? tán csak nem lesz valami csoda.

KIRÁLY. A király!

SÁFÁR. Nagy isten! a király?

KIRÁLY. Igen igen, a király!

SÁFÁR. Lehetetlen, hisz ő felségét karcsúnak hallottam híreszteltetni — ez pedig nehéz, vastag —

KIRÁLY. Én biztos vagyok, kit szerteküld vizsgáldni: rendén van-e minden; de a mit kend iránt jelentenem kell uramnak, nem igen kellemes.

SÁFÁR. Csalfa vádolás! minő meglepés — mikor mondom, én kész vagyok számadásra — oh nálam az uraság minden jószága pontig feljegyezve áll.

KIRÁLY. De az itt a bökkenő, a mi nincs feljegyezve. Kend a cselédeknek csalja, fizetésöket elhúzza s ezen igazságtalan tettét a felsőségre hárítja. Kend az uraság vermeit olcsón összevett dohos eleséggel tölti s a jót mint sajátját elsikkasztja.

SÁFÁR. Hamis vád, uram! az emberek irigységből árulkodnak, mivel az isten szorgalmamat megáldá; mind hamis vád.

KIRÁLY. Vannak hiteles tanúim —

SÁFÁR. S azt mind jelenteni fogja, nagy uram? mind?

KIRÁLY. Kötelességem.

SÁFÁR. Úgy, tehát biztos; tudom, ily meghitt emberét a király jól fizeti.

KIRÁLY. Jövedelmem volna, de mégis minduntalan kifogyok a pénzből, mert nem nyughatom, ha nem foly a nép közé.

SÁFÁR. Szép tulajdon! áldott szív! hát most, ha merem kérdezni, hogy áll az erszény?

KIRÁLY. Középszerűen; ha több volna, nem ártana.

SÁFÁR. Kár! ily derék úrnak mindig bőségben kellene ragyogni. Szabad alázatosan kegyedhez folyamodnom? Az ember gyarló, de koránt sem oly nagyon, mint a hír csevegi. Oh én ártatlan vagyok; de mégis egyedül béke miatt a kelletlen nyomozást örömet elkerülném — tudok én áldozni, a hol szükséges.

KIRÁLY. Értem kendet; de a vádat egészen elnyomni nem lenne tanácsos, mert a király szeme jó; tán más valakire lehetne hárítani.

SÁFÁR. Oh könnyen, uram! az urodalmi számvevő előbbkelő; neki kellene mindenre ügyelni, számot venni; de csak önhasznát vadászsza; higgye el, jó uram! ha van is bennem valami kisded hiba, az is tőle ragadt rám.

KIRÁLY. Tudom, a rossz példa — hát ő osztozik a ragadományban?

SÁFÁR. Mindent magának tart, a levegőt is eldugná mástól; azonban nagy szorgalommal néhány körmöczit mégis félre tettem — köteles tiszteletből ha merném ajánlani — majd ha ő felsége felébred, előhozom a kamrából.

Upor (jő).

UPOR. Minden megtörtént. (A kamrában nagy zörrenés.)

SÁFÁR. Nagy isten! mi történt? (Kinyitja a kamraajtót.) Jaj nekünk! szörnyűség! ő felsége összedült az ágygyal.

Vidor (kijő).

VIDOR. Hogy a bíró temesse el azt, a ki egy szűznek ily gyöngé ágyat csinált; ha földön akarunk hálni, nem kell mesterember; azután méhkas ez, nem ház —

KIRÁLY. Felséges uram!

VIDOR. Ugy tehát még homályban a nap.

SÁFÁR (Vidor elé térdel). Bocsánatot, felséges uram! hogy eleintén mindjárt elmulasztám a köteles tiszteletet; elzúzva borulok kegyes színe elébe; hol volt szemem, hogy e dicső arczban s felséges termetben a nagy királyt meg nem ismértem?

VIDOR. Helyesen, földi! kölcsönözd szemedet egy szép leánynak, te pedig légy udvarnokká, s ha az asszonyok mézes nyelvedért polczra nem ültetnek,

megtért a világ és te léssz bolonddá. Kelj fel, sáfár! mi azt parancsoljuk! Mint vagytok, híveim? mi nagyon örvendünk látástokon s azt óhajtjuk, ti is örüljetek.

KIRÁLY. Távozzék kend, sáfár, tán ő felsége szólni akar velünk.

SÁFÁR *(félre)*. Alig várja az ígért aranyokat — ez az én emberem!

VIDOR. Szólásunk nincs, de méltán neheztelünk, hogy azt a derék jó Vidort ridegen a gyepen hagyaták a természet édes ölében sanyarú éhséggel küszködni s ott versenyt sóhajtozni a déli haranggal. *(Int, a sáfár a kamrába megy.)* Nos komám! nem dicsérsz?

KIRÁLY. Halld, Vidor, én nyolcz napra börtönbe záratlak.

VIDOR. Jól teszed, komám! legalább unalmamban meghízom, a sok lézengés úgy is elsorvaszt.

KIRÁLY. Vízre, kenyérre ítéllek.

VIDOR. Ne tedd, komám, dicsőségeddel játszol.

KIRÁLY. Szeretném tudni miért?

VIDOR. Lásd, majd melancholia lep meg s én bús versekben nyögöm el történetemet, s a késő ivadék a helyett hogy téged magasztalna, majd engem sirat.

KIRÁLY. Azonban egy dolgot bízik rád, ha azt elvégzed, ment léssz minden büntetéstől.

VIDOR *(Uporhoz)*. Te okos ember vagy, szólj: mi az én hivatalom?

UPOR. Mulattatás hivatalod, fizetésed nevetség.

VIDOR. Fizesd ki komámat, mert engem mulat; dolgot bízik reám, én pedig azt tartom: inkább lyukba mint jégre.

KIRÁLY. Hozzád illő dolgot bízik reád. Itt a kert melletti ligetben egy pár szerelmest lelék; szedd össze magadat s próbáld meg a leány hűségét.

VIDOR. Tehát vásárt üssek szívemből? jól van, komám, én oda állok, s ha a leány képmet holdnak nem nézi, jobb a szeme, mint a te feltételes kegyelmed.

KIRÁLY. Aztán vedd körül a ménesmestert s alkudjál ki tőle két pej csikót.

VIDOR. Ha mégis aranyszájú volnék, de nincs nagyobb bolond, mint a szegény kísértő, mert üres szavára bottal felelnek.

KIRÁLY. Itt egy teli erszény.

VIDOR. Úgy komám! sok ilyest és zsebembe teszem fél országodat. Tudod-e mi a rokonság és különbség az asszony és pénz között?

KIRÁLY. Mondd el.

VIDOR. Mindenik ad ékességet; mindenik szerez barátokat; mindenikre tolvajszem néz; mindenik eldugva legjobb; csak az a különbség: hogy a pénz kiadva használ, az asszony megnyerve kínozt; az akkor csöng ha elveted, emez ha tartod akkor lármáz; amaz kemény, mégis segít, emez lágy, mégis megcsal; amaz régi bár, mégis kellő; ez ha nem friss, kettős kereszt. (El.)

UPOR. Rakoncztalan ficzkó! ma szeszélye tágas mezőt nyere.

KIRÁLY. Boldog ember, derűlten nézi a világot; sokszor igazat szól, de bolondúl.

Sáfár (jő).

SÁFÁR. Elment ő felsége?

UPOR. A tájat szemlélni.

SÁFÁR (félre vonja a királyt). Itt uram egy pár arany — de hallgatást kérek; mi csak a számvevőt nyomjuk, és ha őt a király elcsapja, engem ajánljon kegyelmed helyébe — csak okosan.

KIRÁLY. Meglássuk. (Uporhoz.) Ezt kegyed figyelmére bízom; jutalom s büntetés követendő jelenlétünket: de ítélőszék derült kedvünket ne rontsa. Most menjünk Vidor után. (El.)

Pázsint a ligetben.

Endre s Márta hárs alatt ülnek.

MÁRTA. Hasztalan vígasztalsz, reményem búcsút vesz. Most a két öreg összezendült s apám még inkább gátolja frigyünket.

ENDRE. Csak te maradj hív, én katona leszek, a vitéz ember átugor minden gátot.

MÁRTA. Nézd az erdőt, mennél beljebb tekint az ember, annál sötétebb lesz; a te czéled is csak oly szomorú kilátást nyújt.

ENDRE. De felettünk mosolyog a tiszta ég. Ne félj, kedves! a hívnek ügyét jó isten vezérli.

MÁRTA. Lépteket hallok! a mi vendégünk — vonulj a sűrűbe.

ENDRE. Ha sétálni jött, utasítsd más felé. (El.)

Vidor (jő).

VIDOR. Hát te turbécolsz itt, szép gerliczém? vad otthon, szelíd a sűrűben.

MÁRTA. Ah kegyelmed? vagy nem — nagyságos uram!

VIDOR. Pillants fel, húgom, ne légy szomorú fűz, mely mindig magát szemléli; nézz szemembe s mondd meg, mit látsz benne? s ha elismered azt, olyat sohajtok, hogy minden szarka és rigó elröppen fészékéből.

MÁRTA. Mit lássak ily picziny szemben? legfeljebb oly bizonyos mámort, mely borálom után szokott mutatkozni.

VIDOR. Ha szememmel nem boldogúlok, te vagy oka, mert szívemet húztad oda, az pedig mócsing, nem világít.

MÁRTA. Endrémnek is ott ül szíve, de más lánggal is ég az felém.

Király és Upor jönnek s félre megállnak.

VIDOR. Ne hidd, az is csak olyan tűz, mint a rókáé, midőn a csirkét lesi. Én mondom neked: imént álmomban megjelentél; azóta ha rád gondolk, azt sóhajtom: ments meg uram az asszonytól! de ha így rád nézek, azt gondolom: asszony nélkül medvetáncz az élet, az ember duzzog, mozog, a szerelem mégis veri, mint engem most a sors te veled kínoz — pedig hidd el, reám nézve a szerelem nem kis vesződ-ség; én mondom neked! hűségedről is leteszek, csak szeress!

MÁRTA. Én is imént vallám meg, hogy szeretek egy derék jó ifjút.

VIDOR. Gyermeksíp, mindig egy nótát fújsz, több hangja van az életnek, tán csak nem akarnál az ifjúnak felesége lenni?

MÁRTA. Akarnék biz én tiszta szívemből.

VIDOR. Tehát nem szereted, mert így kötelességre készted, mely hidegít s az nem szerelem; gonddal terheled, mely fáraszt s az nem szerelem; bilincsbe szorítod, mely úntat s az nem szerelem; rossz szíved van.

MÁRTA. Csak nagy uramé volna jó; a helyett hogy így beszélne, inkább segítene rajtunk.

VIDOR. Jó szívből nem segítek — te az örvényt nem ismered, melyben kerengsz; lásd, a szerelem létra, mely piros felleghhez van támasztva; alant róz-sás, felfelé mindég nőnek a tüskék; a lépcsők így váltják egymást: látás — kívánat — figyelem — fortély — kéjzöön — lomhaság — utálat — per — gyűlölség — megvetés — a létra lezuhan s itt a feledékenység — ez így megy fel le s így a szerelem csak örökös czigánykerék. De én kivétel vagyok s mivel ezt magam mondom, azért elhiheted, ha akarod.

MÁRTA. Én mind ennek felét se értem, hadd menjek haza. (Menni akar.)

VIDOR. Maradj húgom s légy nyájas, ebben áll a ti fő eredetiségtek. Adj foglalót érzetemre; tudod-e, mi a csók?

MÁRTA. Még zavarba hoz — én nem felelek.

VIDOR. Lásd, a csók első szülöttje a szerelemnek s anyjával együtt öregszik el, jámbor vendég gyanánt koczog, de csakhamar elfoglalja az egész házat. Szeress, gyöngyalak! s minthogy nehéz legény vagyok, ments meg a leomlástól; de egy csókot! ajkaid szépek, mintha egy tündérvölgyet két pipacsdomb őrzene —

ENDRE (előrohan). De már nem tűrhetem! ily élemeddett ember s még így dévajkodik, nem szégyenli magát kegyelmed?

VIDOR. Nem biz én fiam, inkább hozzád illik, mert te bolond vagy, ha félted szeretődöt; én csupa ártatlanság, mivel hiszek neki — ki érdemesb reá? De jó fiú vagy, ne szúrj meg szemeddel, inkább tanuld megismérni az életet — csupa alku s csere az, mindenik akar nyerni, s ha ki mit vesz, az másnak ráadásul szolgál — s így én is szeretődöt elviszem s nyugalmat adok helyette.

ENDRE. Én Mártámat tartom meg, kegyelmed pedig, ha el nem lábol, azt nyeri, a mit nem szeret.

VIDOR. Ej te bodzatörzsök, fejetlen fokosnyél, nem rettegsz haragomtól?

ENDRE. Neia biz én, potrohos gyapjuzsák! de mindjárt meg is szalasztom kegyelmedet egész becsülettel.

VIDOR. Azt ne tedd, fiam! lásd rég hős volnék már, ha szaladni tudnék; de ne gondold, hogy félek, mert nagy szívem van, kár hogy a békét szereti —

SÁFÁR (kívül). Márta! Márta!

MÁRTA. Jaj! édes apám jó.

VIDOR. Jer szívemhez; én elég széles vagyok téged elrejthetni.

ENDRE. Ne oda, Márta! én állok melletted. (Márta Endréhez megy.)

Sáfár (jő).

SÁFÁR. Ah felséges uram!

VIDOR. Kend is itt van, megtestesült halálos bűn? Nos húgom, most tudod ki vagyok; kinek van bájo-lóbb szeme, nekem-e vagy Endrének?

MÁRTA. Endrének, alázatosan követem.

SÁFÁR. Gyáva leány! mit beszélsz? hisz ő felsége szemfényéhez még a nap is szennyes.

VIDOR (a király- és Uporhoz). Híveim! jertek elő! meg-úntuk már a szerelmet! Mi kegyelmesen megpróbál-tuk a leány hűségét, de mi ilyenén diadaltól már el-szoktunk. (Királyhoz.) Komám! ha szeretsz, ily dolgot többé ne bíz rá, úgy álltam itt, mint kappan a jérce mellett — aztán nincs hübb teremtmény az asszonynál, míg szüksége van reá.

MÁRTA (Endréhez). Oda vagyunk! ki hitte volna, hogy ez a király? te őt gyapjuzsáknak híttad, most lakolsz.

ENDRE. Felséges uram! én megbántottam —

VIDOR. A mi áldott szívünk inkább felejt, mint büntet. Most odább megyünk. Mostoha idők járnak, egy ebédért kétszer kell fáradni. (El.)

SÁFÁR. Márta! ez uraknak köszönd, hogy kemény kérdőre nem veszek.

KIRÁLY. S mért ellenzi kend leánya szerelmét?

SÁFÁR. Csak — mivel — tudja, nagy uram: az atya mindig nagyobb szerencsét vár, a leány meg mindig menne.

ENDRE. Mit hímez-hámoz kegyelmed? uram! meg-mondom én őszintén: nekem nem akarja adni, mivel apámra, az öreg ménesmesterre haragszik; de a vén számvevőnek szánta, mivel az egy húron pendül vele.

KIRÁLY. És helyben hagyja apád szerelmedet?

ENDRE. Mért ne? édes apám tudja, mily jó leány Márta.

KIRÁLY. És te Márta?

MÁRTA. Ne pirítson rám kegyelmed! hisz ha nem szeretném Endrét, nem volnék itt — ugyan kérem,

adjon kelmed szép szót apámnak — lássa minő durczásan néz.

UPOR. Boldog egyszerűség! ha ide nem tér a szerencse, nincs is e földön.

Szolga (jő).

SZOLGA. Sok úr és lándzsás érkezett hozzánk, a királyt keresik.

KIRÁLY. Vezesd ide őket. (Szolga el.)

SÁFÁR. Megjelentsem ő felségének?

KIRÁLY. Nem szükség. Márta! ha én neked egy fiatal sáfárt adnék férjül, azonfelül kitartanám menyekzödet, lemondanál-e Endréről?

MÁRTA. Én nem akarok jobb szerencsét Endrénél.

SÁFÁR (magában). Mit nem tesz egy pár arany! ezt ugyan lekenyereztem, még leányomra is árasztja jóvoltát. (Titkon Mártához.) Megöllek, ha igent nem felelsz!

MÁRTA. Nem — lehetetlen!

KIRÁLY. Hát kend, sáfár, mit szól ehhez?

SÁFÁR. Oh én mindig kész vagyok az áldásra.

UPOR. Itt jön a kíséret. (A kíséret fellép.)

KIRÁLY. Endre! téged e jószágban sáfárságra emel királyod, kövesd atyádat hűségben s boldogítsd Mártát, kit reménylem atyja tőled meg nem tagad.

SÁFÁR (magában). Ezer menykő! ha most el tudnék illanni!

KIRÁLY. Jókor érkeztetek, híveim! épen most jutalmúl a hűségnek boldog frigyet kötök.

SÁFÁR. Oh — oh! alázatosan követem — (Félre.) Oh én világ számára — mint nyakamra szóltam!

KIRÁLY. Kend sáfár, engem biztosává tett — az adott díj legyen Mártáé.

MÁRTA (a király elé térdel). Kegyelmet apámnak, felséges utam!

KIRÁLY. Őt mi czinkosival együtt szoros vizsgálat alá vesszük s ha őt a megérdemlett tömlöcztől fel-

menti kegyelmünk, azt Márta egyedül jobb lelkednek köszönheti. (Int, Márta felkel, kívül nagy zaj.)

UPOR. Minő zsibongás!

Bartók több cseléddel Vidort kötve hozza.

BARTÓK. Nos! mutasd meg hát, melyik a király? farkasrúgta fia! azt véled, pénzzel kiszúrhatod szememet? ha hazudtál, engem úgy se! gúzsba köttetlek, tudom másszor nem kísérted a becsületes embert.

VIDOR. Komám! ezt tedd tárnokoddá! ez majd fokossal írja a számvetést. Lelkemre mondom, egy erkölcse van, de ugyan rá is veri az emberre.

BARTÓK. Papolj bízvást — épen jó kedvemben leltél —

KIRÁLY. Mi baj, öreg bajtárs?

BARTÓK. Te is itt vagy, jó madár — lám követed —

UPOR. Ő felsége a király!

ENDRE. Az, az, apám! én sáfár vagyok immár s Márta is enyém.

BARTÓK (hűledezve lekapja süvegét). Tehát a kis Mátyás — ej farkasrúgta! mit szólnak? bakot lőttem, még pedig nagyot — hát csakugyan — a király! no hát bocsánatot (elébe térdel) — ej ej, bocsánatot!

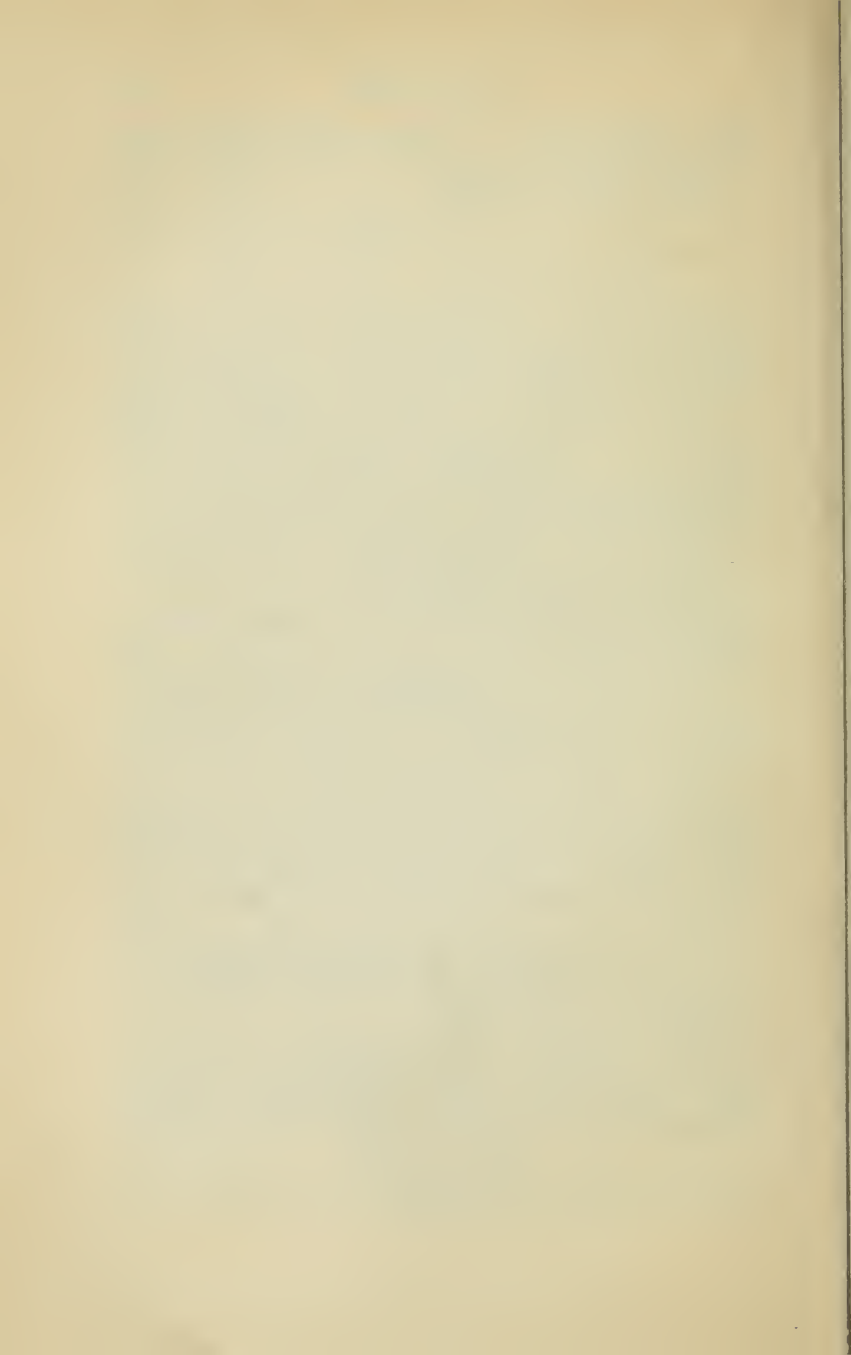
KIRÁLY. Meg van bocsátva, jó ember! te, ki a sok romlott között magad tisztán szeplőtelenül megálltál, im hűségednek jutalma is legyen. Kelj fel mint szabad nemes, kard és szív álljon czímeredben, mely a késő időnek hirdesse érdemed. (Bartók felkel.)

VIDOR. A sok czeremónia közt kezem fáj, oldjatók fell (Feloldoztatik.) Komám! kedvem volna búsulni.

KIRÁLY. A jó ebéd után ez legyen ozsonnád, de vigasztaljon a teli erszény.

VIDOR. Komám! arany pillantásod van. Most a pünkösdi királyból ismét bolond lesz — de (a sáfárra mutat) a hosszú kép mellett mosolyogva áll a jámbor vidámság! Szép a világ, ha zajlik is, éljen az élet!

(A kárpit lefordúl.)

CSALÓDÁSOK

Vígjáték négy felvonásban

★

(Először adatott Kassán, 1829. deczember 30.)

SZEMÉLYEK.

Gróf Elemir.

Báró Kényesi.

Köröndy Lina, fiatal özvegy

Lombai, urodalmi inspector.

Elek, ennek fia, hadnagy.

Lidi, rokona.

Lucza kisasszony.

Mokány, földesúr.

Vilma, Lina társalkodója.

Tamás, urodalmi kertész.

Antal, Elemir inasa.

Péter, Lina inasa.

A dolog történik Elemir s Lina közös jószágán.

ELSŐ FELVONÁS.

Kert.

Lombai, Mokány.

LOMBAI. Jól teszed, barátom, ha megházasodol; a szabad életnek is vannak lánczai, kivált ha előregszik az ember.

MOKÁNY. Az örökös dínom-dánom is utóbb csak bánommá lesz. Taval télen úgy elunatkoztam, hogy az öreg gazdasszonyomnak kellett előítem csevegnie; aztán a familiára is kell ügyelnem, úgy is vakarcs vagyok — aztán házi becsület is kell.

LOMBAI. Okosan! én szeretem, ha a szívek úgy össze-vissza fonódnak. Tudom, uraságaim is nem sokára összekelnek.

MOKÁNY. Úgy?

LOMBAI. Össze is illenek ám. Az özvegy még férje életékor ismerte a grófot; az öreg Köröndy meghalván, ezen reá maradt fél uradalmat commasszált a gróffal s együtt költöztek a városba; azóta én vagyok itt az úr.

MOKÁNY. Ugyan soká halasztják a menyekzőt, hisz az öreg Köröndy tanácsos már két esztendeje, hogy meghalt.

LOMBAI. Tudja, mit gondolnak — de hogy szeretik egymást, az bizonyos, az oly bizonyos, mint hogy téged Lidi szeret. Barátom! nem azért mondom, hogy én neveltem, de a leány jó, fürge, eszes és, hidd el, szeret.

MOKÁNY. Mint van hát a manóba, hogy mióta czé-

lomat tudja, olyan rendes; előbb csak enyelgett velem, de most ha rá kacsintok, elfordúl.

LOMBAI. Tettetés! a leány mindig mást mutat, mást érez. Minap is mondá: ez a Mokány valóságos angyal.

MOKÁNY. Angyal! eszem a szívét! már azt ugyan magam se hiszem, de lássa, ha azzá tesz.

LOMBAI. Plánomom szerint jövő héten kézfogást tartunk, két hónap múlva esküszünk, s te feleséget kapsz, de olyant, — azonban hadd dicsérje maga magát.

MOKÁNY. Jobb is lesz, mert neked úgy se hiszek.

LOMBAI. Csak a jegyajándék iránt végezzünk előre; légy derék úriember, írj neki olyan summát, hogy magam is elhűljek bele.

MOKÁNY. Ej, te macskapára! hát te húgodra is alkudni akarsz, mint a zsidó gyapjúra? abból semmi sem lesz; ha megbecsül, mindenem övé — különben isten hozzád kapufa! Aztán tőle szeretném ám én azt hallani: eljön-e hozzám?

LOMBAI. Épen itt jó. Hej, Lidi! Lidi!

Lidi (jő).

LIDI. Mit parancsol, édes bácsikám?

LOMBAI. Szólj igazat; (titkosan) mondd, a mit én akarok.

MOKÁNY. Kis lelkem, nem csuklott? épen magát rostáltuk. Hallja csak, ez a bátyja azt mondta, hogy engem szeret, igaz?

LOMBAI. Nézz fel, kis húgom, a fű nem kérő -- (titkosan) mondj igent, mert jaj lesz — (ismét lágyan) úgy-e szereted ezt a jó urat?

LIDI. Igen! úgy — úgy —

MOKÁNY. Úgy, amúgy — ne neked! elsülyedt a szekér.

LOMBAI. Hát több kell még, te boldog vőlegény? nem látod, hogy meg van lepve? Lidi, szólj!

LIDI. Mit szóljak, édes bátyám?

MOKÁNY. Rövid emlékezete van, galambom. Ha szerelme sem hosszabb, fogjunk kezét és menjünk szét.

LIDI. Én szeretem, mint felebarátomat, igen, úgy —

LOMBAI. Hallod, Mokány! az annyit tesz: feled akar lenni, te meg az ő fele; a barátság ráadás.

MOKÁNY. Úgy értetted?

LIDI. Bátyám értette úgy, én nem szoktam oly mélyen gondolkodni, — én minden embert szeretek.

MOKÁNY. Azt kikérném, ha feleségem lenne. No, csak ne süsse le szemét, majd megegyezünk.

LIDI. Úgy is dolgom van most. (Elszalad.)

LOMBAI. Mit mondasz?

MOKÁNY. Te sokat látsz, én meg semmit; ennek a következtetése ismét semmi.

LOMBAI. Eh! te nem ismered az embert, csak bízd reám a dolgot. De szó a mi szó, a jegypénz iránt értekezzünk, ily szép és jó leányért kár volna fösvénykedni. (El Mokánynyal.)

Lidi (jő).

LIDI. Elmentek! Én agyon sírnám magamat, ha ez nem volna pusztá feltétel bátyámtól. Huh! ez a vad ember lenne enyém? inkább — isten bocsáss! majd klostrot szalasztottam ki.

Elek (jő).

ELEK. Lidi! kedves, édes Lidim!

LIDI. Én szomorú vagyok, atyád igen rám ijesztett —

ELEK. Mokánynyal? ne búsulj! semmi sem lesz abból; tudod, az öreg úr mindig tele van plánummal s egyet se végez. Ő akarja, ne szeressük egymást, nekem pedig lehetetlen szót fogadnom.

LIDI. Én meg egy hajszállal sem vagyok jobb náladnál.

ELEK. Keményen megtiltá együtt létünket.

LIDI. Én pedig száz ember közt is egyedül veled vagyok.

ELEK. Én pedig el nem hagylak.

Lombai (jő).

LOMBAI. Megint együtt vagytok? ej, szedte-vedte gyermekei: mit parancsoltam? tüstént el egymástól! Lidi! te menyasszony vagy s vége — most menj! (Lidi el.) Halld, Elek! a te szívedhez nagy szólásom van, te Lidit szereted, de én haragszom.

ELEK. Szeretem, mint kedves testvéremet.

LOMBAI. A testvéri szeretetnek nem szükség összebujkálni, sugdozni, egymásra bámolni, oly melegen, oly tüzesen. — Én mondom neked, vesd ki fejedből.

ELEK. Mind jó lenne, csak kivethetném a szívből is.

LOMBAI. Hagyj békét a szívnek, én nem szenvedhetem azt a szívkiáltást.

ELEK. Én nem bántanám, csak ő hagyna békét. Aztán, édes atyám! mért akarja szerencsétlenné tenni azt a szegény Lidit?

LOMBAI. Gazdag nősző és szerencsétlenség? lásd mily keveset isméred a világot. Te Luczánál maradj!

ELEK. Jaj nekem!

LOMBAI. Mid fáj, édes fiam?

ELEK. Megbetegszem, ha Luczára gondolok is.

LOMBAI. Meggyógyulsz, ha jószágát megismered.

ELEK. Agyon beszélne.

LOMBAI. Életre hoz aranya.

ELEK. Anyám lehetne.

LOMBAI. Annál jobb, nem keli féltened. Édes fiam! most hallgass, mert én úgy akarom. Ha tovább élsz, meglátod, hogy a gazdag redő jobb a szegény síma képnél. Én gyűlölök minden érzelgést; azonfelül írtam is már Luczának, hogy eljövök háztűz-nézni.

ELEK. Ha meg kell lenni nem tehetek róla, de időt csak enged édes atyám gondolkodásra.

LOMBAI. Mennyit?

ELEK. Legalább harmincz esztendő. (El.)

LOMBAI. Ej, gonosz fiúl ugyan rám ütött. Én is, míg fiatal voltam, a szél hátán jártam házascdni, de most egy okos plánum! oh, az mindent felülmúl.

Antal (jő).

ANTAL. Inspector úr!

LOMBAI. Honnan, Antal?

ANTAL. A városból jöttünk, én és uram!

LOMBAI. A gróf! és menydörgettét! honnan e meglepés?

ANTAL. Mi haragosan jöttünk.

LOMBAI. Ha te haragszol, nem bánom, de szólj röviden: mi hozta a grófot? itt marad?

ANTAL. Tegnapelőtt nagy mérgesen hazajött, néhányat sóhajtott, leült, írt s engem az asszonysághoz küldött, ki szinte komoran nézett a levélre; tegnap felültünk s ma itt vagyunk. Tessék a grófhöz menni.

LOMBAI. Mindjárt! mindjárt! de, Antal, mondd meg csak, összezendültek az uraságok? mért, mikor és hogyan?

ANTAL. Azt susogták, hogy az asszonyság naponként jobban megízlelte a városi mulatságot, az én uram meg naponként inkább elvonatkozott. Én úgy vélem, keményen összezendültek s elváltak.

LOMBAI. Értem, értem! olyan kis szakadás; semmi semmi! tehát megyek. — Te, Antal! az asszonyság semmit sem üzent?

ANTAL. Semmit, de láttam, az ő házánál is nagy volt a zűrzavar.

LOMBAI. Hm! hm! míg a dolgot pontig kitanúlom, neutralis maradok. Jer a grófhöz. (El Antallal.)

Lidi (jő).

LIDI. Ugyan okosan tette a gróf, hogy eljött, legalább bátyám el lesz foglalva s nem vesződik velünk. Ah, istenem! *(szívére mutat)* ez a picziny jószág mennyi galibát okoz, mennél inkább nyugtatom, annál inkább háborog; kivált Eleknél úgy fészkelődik, mint a csintalan gyermek, ha a tanulást megúnta. Elekkel sem szabad szólnom — jól van, virágokat szedek, szobájába teszem s azok által beszélek vele. *(El.)*

Lombai jő Elemirrel.

LOMBAI. Nagyon örülök, nagyságos uram! Rég nem volt már szerencsénk!

ELEMIR. Ezentúl többet mulatok itt.

LOMBAI. Az asszonyság egészséges?

ELEMIR. Igen, úgy hiszem.

LOMBAI. Tán eljön s udvarunk is zajosabb lesz?

ELEMIR. Nem tudom — lehet -- zajosabb igen.

LOMBAI *(félre)*. Fergeteg, háború, szaladás. *(Elemirhez.)* Tán a javításokat méltóztatik megfigyelni, oh, mi nem valánk restek; azonkívül sok gazdaságbeli plánum várja nagyságodat: teszem —

ELEMIR. Majd máskor, még ráérünk, fejem most egyéb dolgokkal van tele. Szállásom rendén van?

LOMBAI. Minden, minden!

ELEMIR. Igen jól van, én itt szintén könnyűnek, szabadnak érzem magamat, itt olvasom a természet szentírását, mely nyugalomra tanít.

LOMBAI. Szentírást? úgy? tán eszmélkedni akar nagysád — én nem alkalmatlankodom, úgy is vendégem érkezett.

ELEMIR. Vendége?

LOMBAI. Mokány, egyik szomszéd földesúr.

ELEMIR. Nem emlékezem reá.

LOMBAI. Ő többször beköszönt hozzám, vagyis leányomhoz.

ELEMIR. Tehát leánya is van? azt nem is tudtam.

LOMBAI. Csak nevelt leányom, különben távol rokonom, még boldogult feleségem vette örökbe. Mikor nagysád itt volt, még nem tűnt szembe, csak most serdült fel.

ELEMIR. És Mokány úr a szerencsés imádó?

LOMBAI. A mint az ember veszi; ha meg lesznek kötve, majd összeillenek.

ELEMIR. És szeretik egymást? Vigyázzon az úr! kétes örvény az emberi szív, soká kell az észnek búvárkodnia, míg azt kitanúlhatja. A szerelem sokszor csak buborék s a hiúság színezi — én mondom az úrnak: ritka érzés való.

LOMBAI. Házamban minden érzésnek eszem után kell indulni. Mokány úrnak szép birtoka van, húgomnak egyedül helyes képe.

ELEMIR. Ismértessen meg Mokány úrral, én mélyen szoktam az emberbe nézni s lelkem sugallatin ritkán csalódom.

LOMBAI. Oh, nem kétlem. (Elmentében.) Ez elbízza magát szemében, meglássuk, kié jobb. (El.)

ELEMIR. Derék, őszinte ember! — Valjon mit szól Lina gyors eltökéletéhez. Tán magába tér s lemond a zajos életről. Így kellett tennem, megmutatnom erőmet, mely nem hágy magával gyermekbábként játszani. Oh, Lina! Lina! be más valál, míg a nagy világ tömjéne el nem kábított!

Lidi (jő).

LIDI (utána Tamás dörögve). Csak ne dörögjön kend, Tamás.

TAMÁS. Azért is lármázok és bevádolom inspector uramnak.

ELEMIR. E lesz a leány. Nem elragadó szépség ugyan, de kellemes.

LIDI. Menjen kend, Tamás!

TAMÁS. Nem! sok a mi sok.

LIDI. A gróf! — Tamás, édes Tamásom, angyali Tamásom, távozzék kend, adok borravalót.

TAMÁS. Hát mit ad a kisasszony?

ELEMIR. Minő vita ez? mi baj!

TAMÁS. Az úrnak semmi köze hozzá.

LIDI. Tamás! mit beszél kend? ő nagysága a gróf.

TAMÁS. Megkövetem szépen! alig látok bosszúságomban.

LIDI. Örvendek, nagyságos uram, hogy tisztelhetem; én Lidi vagyok, az inspector húga.

ELEMIR. S ismer engem, szép Lidi?

LIDI. Igen is, van szerencsém; midőn nagysád utólszor itt volt, még kicsiny voltam s csak messziről néztem —

ELEMIR. S mi baja volt az öreggel?

TAMÁS. Lássa, nagyságos uram, ez a kisasszony minden virágimat letépi, ni, a szegfűt, violát — s a mit le nem tör, azt letiporja.

ELEMIR. Ily gyöngéd nyomok nem ölhetik el a virágokat.

TAMÁS. Dehogy nem! elcsüggednek biz azok.

ELEMIR. És szabad tudnom, mit akar annyi virággal?

LIDI. Ah, gróf úr!

ELEMIR. Tán Mokány úrnak szánta? most mondá bátyja —

LIDI. Oh, annak csak dohányfüst kell; én szebb célra szántam — de

ELEMIR. Még titok?

LIDI (félre). Már nem tehetek róla, hazudnom kell. (Elemirhez.) Ha megmondom: majd együgyűnek tart nagysád — én — én (félre) ah, istenem! mit is mondjak —

ELEMIR. Minő zavar? mitől tart, ha szép célra szánta?

LIDI. Én nagysád szobáit akartam édes illattal tölteni — engedelmet kérek —

ELEMIR. Valóban — édes, jó, Lidim! első ismeret-

ségünket mindjárt kedves testvéreivel akará fűszerezni — vegye hálámat szíves figyelméért. Tamás! kend többé ne merészelje így megtámadni a kisasszonyt, az is tudtára legyen, hogy ezentúl minden virágimat a kisasszony tetszésire bízom. Elmehet kend.

TAMÁS. De kár —

ELEMIR. El, mondom! kend durva, mogorva ember!

TAMÁS (elmentiben). Bár csak mérget szívna illat helyett; még rám támadnak. (El.)

LIDI. Ezerszer bocsánatot kérek, nagyságos uram, ha miattam boszankodott.

ELEMIR. Oh, épen nem, csak tiszteltetni kívánom jó szívét.

LIDI. Most elhiszem, hogy a lélek tulajdona szemben lakik; nagysád oly kegyes.

ELEMIR. Örülök, ha jót gondol felőlem, én is azt hiszem, hogy előttem egy jó tiszta lélek áll.

LIDI. Oh, nem vagyok én jó, gróf úr! lássa, bátyám mindig perel velem s csintalannak nevez, kivált ha Mokány úron valami csínytet teszek; de csak akkor, ha incselkedik. — Oh, hamis ember ám az a Mokány! akkor néz az égre, ha iszik — úgy bizony!

ELEMIR (félre). Oh, égi ártatlanság.

LIDI. Bátyám mindig azt javalja: szeressem azt a Mokányt — azt mondja, a szegény leánynak szíve se legyen — nekem pedig van ám egy — de mit is csevegek ily úr előtt —

ELEMIR. Szóljon bátran! magam sem tudom, mint óhajtom úgy bizodalmát — részvétem gyorsabb, mint a szokás lassú lépése.

LIDI. Részvét! mily édesen hangzik e szó. (Félre.) Ezt meg kell nyernem, tán segíthet ügyemen.

ELEMIR. A szót tett is kövesse — itt jó bátyja.

LIDI. Ajánlom magamat.

Lombai, Mokány, Elek (jőnek).

LOMBAI (Lidihez). Hollá, forgószél, hová? itt maradsz.

MOKÁNY. Eszem a szívit, hogyan ugrál, mint a mókus.

LOMBAI. Szerencsém van Mokány urat praesentálni.

ELEMIR. Hallja, Lombai! nem szokásom a hízelkedés, de meg kell vallanom, nevendőke becsületére válik.

LOMBAI. Alázatos szolgálja. Ím, Mokány úr!

ELEMIR. A jövőendő bizonyosan megjutalmazza szorgalmát, én ismerem az asszonyi szívet s mondhatom, szép virágot nevelt.

LOMBAI. Alázatos szolgálja. Mokány úr!

MOKÁNY. Engem úgy se! már a derekam is fáj a sok hajladozástól — isten hozta, gróf urat.

ELEMIR. Igen örülök.

LOMBAI. Fiamat már tetszik ismerni.

ELEMIR. Már a városban találkozánk.

ELEK. Köröndy asszonyságnál.

ELEMIR. Igen — igen. — E körben vidám órákat reménylek. Nemes szomszédaimat is felkeresem, úgy hiszem jó barátságban élünk.

MOKÁNY. Jól teszi, gróf úr! ha itt marad; szebb élet is van itt, mint a városi hegyes köveken. Ott az embert az a sok jött-ment suhancz csak úgy komázza: itt egész kis király, ha van valámie.

ELEMIR. S azt is lel, a mit zajgó polotákban hasztalan keres.

MOKÁNY. Szép juhokat —

ELEMIR. Ártatlanságot, őszinteséget, az üres órákat —

MOKÁNY. Vadászattal töltjük, rókákra menjünk a nyíresbe, vagy jó paripán a nyulakat hajhászszuk —

ELEMIR. Kérem! én könyveket értettem.

MOKÁNY. Azokkal nem sokat vesződöm, apám se olvasott, még is tekintetes úr volt. (Kívül muzsika hallik.)

ELEMIR. Kit illet ez?

LOMBAI. Az új polgárok. Tán nagysád érkezését hallák s a faluvégről ide siettek üdvözlésére.

MOKÁNY. Mit beszélsz? én rendelttem őket ide — Csicsó az — van-e gróf úrnak nótája?

ELEMIR. Nem tudnám — azonban, csak tessék mulatozni. (Félre Lombaihoz.) Barátom, Lombai! kellemes hűgát ily embernek fel ne áldozza — ennél jobb szerencsét érdemel.

LOMBAI (magát elfeledve). Megfogta biz ezt! ejnye szedte-vedte! be jó lenne —

ELEMIR. Mit mond az úr? mi lenne jó?

LOMBAI. Semmi! vagy nem — igen jó lenne, azaz bölcsen szólt nagysád.

ELEMIR. Szép Lidi, szabad bekísérnem? örömet látnám, mint ékesgeti fel szobámat.

LIDI. Kérem nagyságodat, ily csekélység szót sem érdemel.

ELEMIR. Sőt inkább, ily csekélységek fűszerezik az életet — ha tetszik — (elvezeti Lidit.)

LOMBAI (tüzesen fel s alá jár.) Ki hitte volna! új plánum nyílik előttem, új élet, új világ —

MOKÁNY (Lombaihoz). Pajtás! ez a te grófod feszes úriember.

LOMBAI. Nem bánom, ha kőből van is, csak —

MOKÁNY. Szárcsavérű biz ő: nótája sincs.

LOMBAI. Nem bánom, ha vére nincs is.

MOKÁNY. Te, megint a plánum országában jársz — Hej, Csicsó! húzd rá nótámat! Hejje Rózsám, hujja Rózsám! egy csókot adj, csiklandik száml (EL.)

ELEK. Édes atyám, mivel ékesíti fel Lidi a gróf szobáját?

LOMBAI. Nem bánom, akármivel; maga legszebb ékesség.

ELEK. Maga parancsolta neki?

LOMBAI. Azzal te ne gondoldj, tied Lucza s punctum.

ELEK. Ott kérdőjel van és nem punctum. (EL.)

LOMBAI. Csekélység, fűszerszám, Lidi más szerencsét érdemelt — hahahaha már bizonyos: Lidi megtetszett neki. Ő most összezendült kedvesével, ilyenkor az ember bosszúságból is mást szeret — úgy van — most csak lassan, okosan induljunk s plánunkom el nem dőlhet. (El.)

(A kárpit lefordul.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Kert lugossal.

Lombai, Mokány.

MOKÁNY. Nos, mit akarsz, te eleven szerencse-fazék?

LOMBAI. Én, most azt akarom megmutatni, hogy barátod vagyok, pedig igaz.

MOKÁNY. Tettel vagy szóval?

LOMBAI. A szó vezet tetterre, a tett boldogságra et cætera! lásd, húgomat nem adom neked, nem illik hozzád.

MOKÁNY. Ej, czinegefajta, miért nem? hisz magad ajánlottad.

LOMBAI. Mind igaz, de a leány nem szeret, az még tűrhető; hanem elgondoltam, a leány hozzád képezt csakugyan fiatal.

MOKÁNY. Nem is kell nekem olyan nyámmogó dajna, ki hébe-hóba egyet lép és kétszer nyög.

LOMBAI. Tamás vagyok benne, fog-e boldogíthatni; igen sajnálom, mert szeretlek — persze, ha Lidi az én szememmel nézne —

MOKÁNY. S mind ez csak most jutott eszedbe?

LOMBAI. Az ember minden áldott nap tanul. Lásd, neked élemedett leány kellene, ki a fejkötőért sokat eltérne, mert egy az: te, már elrúgtad az ifjúságot; más az, köztünk szólván nagy bolond vagy.

MOKÁNY. E pontban összeillünk.

LOMBAI. A leány pedig fiatal, hm! kétes játék — sok példát tudok: a fiatalság lepkeszárnyú; elég szomorú, de úgy van.

MOKÁNY. Mondasz valamit — magam is tanakod-

tam már s nem is verem falba fejemet, ha semmi se lesz a dologból.

LOMBAI. Hanem egyet mondok. Köröndy asszonyság elérkezett, vele jött Vilma társalkodója; szegény, de jó házból való; azonkívül híres gazdasszony; nem olyan szép ugyan, hogy processiót vonna maga után, hanem mégis szép; én azt tanácslom, nyúlj ahhoz — majd elintézem én a dolgot.

MOKÁNY. Megnézzük, aztán szóljunk felőle.

LOMBAI. Majd én bejelentelek — aztán csicsomáld fel magadat; tudod, mai időben a szép ruha többet nyom az embernél.

MOKÁNY. Minek a pipere? nekem négyszáz holdam van, nincs rajta sem infrascritus sem intabulatio, és olyan szőlöm, hogy hat vármegyében sincs szebb —

LOMBAI. Tudom, tudom — tégy a mit akarsz, csak annál maradj.

MOKÁNY. De ne légy megint pusztá harangláb; ha már házassodásba kaptam, rákon nem akarok nyargalni. (El.)

LOMBAI. Ennek van már keresztje, s Vilma hálából is segíti majd plánumomat. Az asszonyság is, a mint láttam, örömet van fiam társaságában s miért ne? a fiú csinos, fürgencz, tüzesen néz! hahaha! felséges gondolat! Ha ezt keresztül vihetném, én lennék itt az universális atya.

Lidi (jő).

LIDI. Édes bácsikám! most találkoztam Mokány úrral; hála isten! nem kellünk egymásnak.

LOMBAI. Úgy-e, te —

LIDI. Bocssáson meg, ha csak egy pillanatig is tudtam kételkedni jó szívéről; bácsi minden jószág kútfeje, minden öröm forrása.

LOMBAI. A forrás tengerré lesz, ha szót fogadsz. Lidi! nem láttad a gróf minő gondolkodó? tudod-e, ha szól is, mindig téged említ — érted, mi az?

LIDI. Nem biz én, édes bácsim.

LOMBAI. Megmondom hát én: a gróf téged szeret. Boldog Lidi! édes leányom! én kérlek, parancsolom, forgolódjál a gróf körül; mutasd meg, hogy bármi nagy úrhoz is beillenél, mutasd meg eszedet; ő szinte nyeldekkel szemeivel, hagyd magadat elnyeletni; ha keres, hagyd magadat feltaláltatni; ha szívéről szól, dőlj reá. — Én mondom neked: hat lovon jársz, azért szedd össze magadat, különben gyalog mégy.

LIDI. Édes bácsi —

LOMBAI. Szót se! te ismersz, mily keményen veszem, ha felteszek valamit — állhatatos legyen az ember.

LIDI. Én vagyok; de bácsi minduntalan változik — előbb Mokány —

LOMBAI. Mostról van a szó, én úgy akarom s vége. (El.)

LIDI. Megint új zavar. Elekkel sem szólhatok, mindig az asszonyosság körül van. Lássá legalább, hogy én gondolkodom róla. (El.)

Elemir (jő olvasva).

ELEMIR. «Az igaz szerelem zajtalan, mint a valódi erkölcs.» Bölcsen! Oh, Lina! Lina! te csak a világot szereted. (Olvas.) «Mily szegény teremtmény az oly asszony, mely a kívánnattal egyszersmind tisztetletet nem képes ébresztetni.» Igen bölcsen. Oh, Lina! Lina! te zajos hódolatban leléd a tiszteltetést. (A lugosba ül.)

Lidi (jön).

LIDI. Úgy, itt álljon a nyilvános titok. Most Elek nevét e fába vésem s nefelejtstsel megkoszorúzom, tudom, örömmel akad meg rajta szeme. (Egy fához megy s E betűt vés bele.)

ELEMIR (a lugasban). Én őt szerettem, emberismérem is soká elvakúlt mellette, mert őt vőgnak tartám,

de nem könnyelműnek. Mi más az ártatlan Lidi! úgy sejtem, titkon vonzódik hozzám — még nála a szerelem ismeretlen vendég — azért nem is költöm fel.

LIDI. Oh, jaj! megmetszettem kezemet! Csakhogy a betű kész, most koszorút reája.

ELEMIR. Mit hallok! (Kijő a lugosból.) Lidi! mit mível? keze vérzik! az istenért!

LIDI (zavartan a betű elé áll). Semmi, gróf úr, véletlen egy szálka sértett meg — oh én szerencsétlen! mindig háborgatom nagyságodat.

ELEMIR. Mutassa kezét, kérem —

LIDI. Semmi — csak méltóztassék olvasni — igen szép könyv lehet — én tüstént távozom.

ELEMIR. Nem, nem! hadd kössem be kezét. Miért vonakodik annyira? engedje, kérem. (A mint kezét fogja, a betű szemébe tűnik.) Mi ez? Valóban E betű! Lidi! ezen dologban szúrta meg gyöngéd ujját?

LIDI. Ah, nagyságos uram! én — szörnyű meglepés — nem tudom, megmondjam-e.

ELEMIR. A ki ily gyöngéd jelben tud beszélni, annak a szó szükségtelen. Szegény Lidi! értem e néma bájos nyelvet, melyet az ég csak a — (magában). Nem, a szerelmet ki nem ejtem, mert óvnom kell őt az indulattól. (Lidihez.) Igen, így csak az ártatlan beszél.

LIDI. Magam se tudom, mi jutott eszembe — csak játék volt —

ELEMIR. Értem, félig játék, félig a legmélyebb való.

LIDI. Nekem ez oly kedves betűm, mindenütt szeretném látni — de tán kárt tettem? akkor engedelmet kérek, többé nem cselekszem.

ELEMIR. Tegye bátran, kedves! minden fáim tettségére vannak. (Lombai egyik felől, más oldalról Elek jönnek.) Megvallom, igen örvendetes hallanom, hogy nevem első betűje oly kedves.

ELEK. (magában). Valóban nagy divatba jött az ismeretség!

LOMBAI (magában). Hahaha! már közelednek.

ELEMIR. Ezen kendőt sokért nem adnám — marad-
jon ereklýéje e szép órának —

LOMBAI. Szép óra! pedig tőlem származott.

ELEK. Szép óra! tehát így vagyunk?

ELEMIR. Jöjñ, szép Lidi! a forráshoz, a hideg víz
igen fog használni — kérem, semmi mentséget. (Elve-
zeti Lidit.)

ELEK. Úgy! átkozott látvány! a gróf nevének első
betűjét említe — itt van —

LOMBAI. Ott van! hahaha? fiam! láttad? hallottad?
ezt előbb megmondhattam volna; Lidi megvallá —

ELEK. Mit vallott Lidi? mit?

LOMBAI. Csak ne nézz olyan mordúl — az igen
természetes — a gróf gazdag; tud érzeni; Lidinek
észt adtam, de neked is telik.

ELEK. Oh, asszonyi szív! más nap, más imádó.
Csak most ismerte meg!

LOMBAI. Ne bánd, fiam! jer szívemhez, te szép had-
nagy! sírd ki magadat, ha nem szégyenled, aztán
figyelmezz rám — jobbat szerzek én.

ELEK. Mi jót hallhatok, ha Lidit elvesztém.

LOMBAI. Fiam! nézz szemembe! derék fiú vagy,
csak hogy pénzed nincsen! Elek! azért is boszúld
meg magadat, üss tábort a szép özvegy körül s vívd
meg mind azon fortélylyal, melylyel ti katonák az
asszonyokat rontjátok.

ELEK. Hogy tréfálhat most, édes atyám, midőn
tudja, mi boszant.

LOMBAI. Úgy jó, az özvegy is boszankodik, indu-
latban van, ilyenkor a legokosabb asszony is gyer-
mek. Vedd körül, vigasztald, hizelkedjél neki, tórd el
szeszélyeit, s ha rést lelsz, röpülj szívébe; képed jó
instantia, ifjúságod beszél helyetted. Fiam! szép
fiam! tudod mi az? fél uradalom! he! nem ugrál szíved?

ELEK. De hogy gondolhat ilyest, édes atyám?

LOMBAI. Hát miért volnék atyád, ha nem ügyelnék
szerencsédre? Nem vagy vérem, ha ellenkezel; az
özvegy szép, fiatal — és kész pénz!

ELEK. Édes atyám örökké új meg új plánumot kohol, csak engem ne venne tárgyúl s eszközül.

LOMBAI. Mindenemből kitagadlak, ha akaratom ellen cselekszel. Légy nyugodt, majd alattomban én is dolgozom — (Lucza jó.) Ezer mennykő! itt jó Lucza, — hm! hm! mit mondjak ennek?

Lucza (jó).

LUCZA. Kedves szomszéd uram! a tanácsosné mulatságra hivatott, különben is a levél, melyet nem régen írt —

LOMBAI. Igen, igen! (Félre.) Átkozott dolog! — Tesék leülni!

LUCZA. Leülni a gyepre? ej, ej, szomszéd uram, levele engem zavarba ejtett és maga is szinte félre beszél —

LOMBAI. Igen, én kívántam, én akartam — hogy van édes kisasszony? úgy-e szép időnk jár? mint foly a gazdaság? sok báránya van már?

LUCZA. Tűrhető — de csintalan szomszéd, kit értett levelében?

LOMBAI. Elek fiam itthon van szabadságon. (Titkon Elekhez.) Ne ijedj meg, ettől felmentelek.

ELEK. Örvendek, édes kisasszony! hogy egészségben láthatom.

LUCZA. Részemről én is, édes hadnagy úr! Hogy felserdült, megizmosodott! alig ismertem volna meg, pedig együtt nevedtünk.

LOMBAI. Kérem, mi nevedtünk együtt, de semmi, hisz csak atyja vagyok.

LUCZA. Én nem foghatom meg inspector urat —

LOMBAI. Volt már az asszonyságnál? Fiam! vezesd be ezt a szép kisasszonyt, ezt a jó kisasszonyt.

LUCZA. Csintalan szomszéd maga!

ELEK. Ha tetszik, bekisérem a kisasszonyt.

LUCZA. Már voltam nála, elébb úti ruhámtól kell megválnom. Szomszéd uram! összekel-e most Köröndyné a gróffal? Mi ujság van? szóljon.

LOMBAI. Nem szolgálhatok — ez úti köntös terhére van — fiam! vezesd fel ezt a szép kisasszonyt a kastélyba.

LUCZA. Hát dolgunk iránt mikor lesz szerencsém?

LOMBAI. Majd később.

LUCZA. Elvárom! Kedves hadnagy úr! legyen vitézem. (El Elekkel.)

LOMBAI. Ezzel ugyan hirtelenkedtem — már csak valakit találnék ennek is! (El.)

Kényesi jó Elemirrel.

KÉNYESI. Hát ez volt a hirtelen útnak oka? ily mezei virág vonzott — hahaha! a zúgó forrás, a gömbölyű pásztorné —

ELEMIR. Magadról ítélsz.

KÉNYESI. Légy nyugodt! én nem leszek veszedelmes. Szébb cél hozott engem ide, tudod-e, hogy boldogult kedvesed nekem feltámadt?

ELEMIR. Sok szerencsét.

KÉNYESI. A ligetben találkozám vele, s ő igen nyájasan maga hitt meg ide a falura, több vendég is jön, mint mondá, de irántam különös kegyességét tapasztaltam.

ELEMIR. Oly hirtelen!

KÉNYESI. Oh én, mióta én megismertem, hódoltam neki. Vigasztald magadat, barátom, Lina inkább illik hozzám; mert ő víg, én mulatságos; neki kellemes férj kell, nekem pénz.

ELEMIR. S már annyira vagytok, hogy ily gondolatok ébredhetnek?

KÉNYESI. Annyira jövünk — már előbb is tettem volna lépést, csak irántad való barátságom tartóztatott.

ELEMIR. Én részemről rég felmentettelek volna ily nagylelkűségtől.

KÉNYESI. Te rendben vagy, könnyen lebegsz az életben, de nekem magammal kell kereskednem, háza-

sodnom kell; különféle tapasztalás értékeket elnyel és nincs gonoszabb állapot, mint mikor az embert méltóságolják, nagy úrnak hívják, regálist kap és nincs jövedelme. De most mulatozz jól; baráti üdvözléteket megtettem és most egy órát tükrömnek, aztán szerelemnek. (El.)

ELEMIR. Balgatag én, hogy ily könnyű szívnek hódoltam. Így embert is magához édesget! Nem! nem — de miért nem? piperés alak, cifra üres szavak és rab hódolat — ím fogva az asszony.

Antal (jő).

ANTAL. Nagyságodat keresem, az asszonyság ma estére mulatságod ad. Nagyságod is meg van hívva.

ELEMIR. Jól van. Te Antal, mondd meg az inspec-tornak, hogy én a kerti házba költözöm a kastélyból — nekem csendesség kell, menj. (Antal el.) Tegnap jött és már egy sereg vendéget gyűjt, csak boszú hozta utánam, de bennem is leljen erőt. (El.)

Lina szobája.

Lina, Vilma.

LINA. Mi jobb a feledékenységnél! Mióta Elemirről nem is gondolkodom, szinte nyugodtabb vagyok.

VILMA. Én pedig azt hiszem, hogy az emlékezetnek köszönjük ittletünket.

LINA. Tán csak nem véled, hogy miatta utaztam ide. A természet oly vidám, szinte jól esik ismét szabadon lennem a szorító várostól. De a hitetlenért egy lépést se többé!

VILMA. Te büszke valál kérelmét teljesíteni, ő pedig kevés, mellékes szeretőt játszani.

LINA. Én őt forrón szerettem; de vádolhat-e, ha szíve mellett az ismeretlen világ is vonzott? Klostromból kijöven, szüleim ide, még nagyobb magányba ad-

tak egy éltés férfi mellé, ki atyám vala inkább, mint férjem. Ő volt első, ki e szívet szerelemre bírta, s mivel akarátja ellen víg társaságba menék, távozott.

VILMA. Féltékenységg a szerelem árnyéka.

LINA. A féltékenységg dúl-fúl, de marad; csak hűlt szív távozik. Egy szó, egy tekintet elég lett volna tisztább derűletre; de nem! titkosan illan, mint rabló az ember legdrágább kincsével. Azonban ne véld, hogy érte bánkódnám — oh nem —

VILMA. Te neheztelsz reá, itt pedig újra összeült-közöl vele; birtokod miatt sem kerülheted el.

LINA. S miért kerülném őt? sőt akarom, hogy lássa, mily keveset érdekel a felbontott frigy; reám csattant nyila saját gógét sértse, ha itt is víg társaságban bennem a legvigabbra talál; ne véld ám, hogy ez boszú legyen, oh nem.

VILMA. Édes Lina! nekem kedvem volna őt mentetgni.

LINA. Vesztenél, mert tudd meg, Lombai igen hív emberem s megsúgta, mily szívesen látja hűgát; azért költözik a kerti házba, hogy csalárd játékát annál biztosabban úzhesse. Ah, Vilma! nem hittem, hogy e falakat ily érzéssel lássam valaha.

Péter (jő).

PÉTER. Mokány úr!

LINA. Szívesen látom. (Péter el.) Az inspector már bejelenté. Vilma, fejem tele van, magam akarnék lenni, fogadd te őt. (El.)

VILMA. Nehéz állapot szerelmesek közt biróskodni; minden gyanú, minden vélemény való nálok, s a mi való, azt nem látják.

Mokány (jő).

MOKÁNY. Jó napot! Hallottam nagysád érkezését s mint jó szomszéd magam is beköszöntök. Míg az

öreg tanácsos élt, a fiatalabb szomszédok előtt dugva volt nagysád; nemde jobb az özvegyiség? Észem a szívét! most öreg kérő ne koczogjon.

VILMA *(félre)*. Csupa őszinteség! Tessék leülni, Mokány úr.

MOKÁNY. Nem vagyok fáradt; de ha egész nap a mezőn járok, vagy jól kiagarászom magamat, aztán haza jövök: akkor esik jól az ülés, akkor nekivetközöm egy kancsó bor mellé! — eh!

VILMA. Hallom, nagy gazda Mokány úr.

MOKÁNY. Ha nem verem is élire a pénzt, legalább könyökig se kell vájkálnom zsebemben, hogy valamit lelhessek. De tudja-e nagysád, miért jöttem?

VILMA. Ha megmondja Mokány úr,

MOKÁNY. Nagysád inspectora nagy kópé.

VILMA. Hogyan?

MOKÁNY. Lásza, nagysád, csinos húga van, velem el akarta vétetni, mert kedvem pattant házasodni; de tudja a patvar, ismét lebeszélt. Igaz, a leánynak sem igen kellettem; azonban egy más élemedtebb leányt ajánlott, kinek már benőtt feje lágya —

VILMA. És Mokány úr oly hamar kész volt a cserére?

MOKÁNY. Isten neki! már csak megnézem ezt is.

VILMA. Hát csak úgy elszánásból házasodik?

MOKÁNY. Biz én nem is sokat turbékolok, nekem az asszony segédnek kell s nem sóhajtozónak.

VILMA. Igen bölcsen, de ábrándozás nélkül is lehet szeretni.

MOKÁNY. Úgy is akarjuk, pedig az az ajánlott oldalborda itt van a kastélyban; Vilma, nagysád társalkodója.

VILMA. Hahaha!

MOKÁNY. Miért nevet nagysád, tán igen rút?

VILMA. Kérem, a választól menítsen fel.

MOKÁNY. De a kontyot csak elbírja?

VILMA. Kérem! kérem! igen furcsán kezd gyónatni.

MOKÁNY. Mondja meg, igaz-e, hogy derék leány? mert annak a Lombainak nem hiszek, sokszor hátat fordít az igazságnak; mondja meg, jó leány-e az a Vilma?

VILMA. Ajánlom magamat! Mokány úr igen sokat akar tudni.

MOKÁNY. Csak ne fusson, nagysád, ha rossz, ott hagyjuk a faképnél.

VILMA. Én pedig ilyes kérdésekkel a faképhez utasítom. (El.)

MOKÁNY. Beszélj vele, ha tudsz. Ármányos had az a fehérccseléd, összetart, ha nincs mit féltetni egymástól.

Lina (jő).

LINA (félre). De ezt az embert ismernem kell.

MOKÁNY. Ej, be helyes! minő gömbölyű, eszem a szívét! szája olyan, mint a csutoraszopóka. — Maga Vilma, kökényszemű angyalom?

LINA. Isten hozta Mokány urat!

MOKÁNY. Ej ej! ez a bohó inspector be eltalálta, ez már ugyan csak helyre üti. — Engem úgyse! mentől tovább nézem, annál inkább szurdalja szívemet.

LINA (félre). Ennyi szépségre büszke lehetnék.

MOKÁNY. Jer, nézzük egymást. Halld, kincsem, ha kell szerető, itt áll egy, tudod-e, hogy nekem tetszel? Ugy, úgy! csak süsd rám azt a két álomkergetőt, te tajték, te!

LINA. Beszéljünk egyebet, Mokány úr.

MOKÁNY. De csak ebben maradjunk. Szeretsz, ha szépen kérlek?

LINA. Mokány úr csalódik —

MOKÁNY. Ha te meg nem csalsz, én nem értek ahhoz. Halld, én földesúr vagyok, jószágom szebb magamnál, ha menyecském akarsz lenni, itt kezem! csak rajta szaporán! csapj fel — jer!

LINA. Csak távoldad tessék maradni.

MOKÁNY. De a levegőt is kiszorítanám közülünk, én mindjárt is mátkámmá avatlak.

LINA. Vissza, uram! minő erőszakoskodás.

MOKÁNY. Csak ne kaczerkodjál, úgy is tudom, nem megy szívedből — jer!

LINA. Vissza! mondom! Hej, Péter! Vilma!

Lombai jön Elekkel.

LOMBAI. Mit parancsol nagysád, minő zavarban lelem?

LINA. Ennek az úrnak különös módja van ismeretiséget kezdeni.

LOMBAI. Nagy isten! nem reménylem, hogy megbántotta nagyságodat?

MOKÁNY. Mit veritek félre a harangot? no bizony! mintha oly vétek volna, ha az ember arra való leányt úgy igazán megkér.

LOMBAI. Minő ronda beszéd ez már megint?

ELEK. Mokány úr eltévedt, ez az asszonyosság Köröndy tanácsosné.

LOMBAI. Ah, te füles bagoly, hol volt szemed?

MOKÁNY. Ej be kár, hogy tanácsosné — de maga az oka, miért olyan szép. Lelkemre mondom — nem! semmit se szólok, mert ismét ferdén ütne ki, azért ajánlom magamat. (El.)

LOMBAI. Engedelmet, nagyságos asszony! ennek én voltam ártatlan oka; Vilmát ajánlottam neki. Különben nagyságod parancsolatját teljesítém, az egész vidéket összehíttam. Addig is, ha társaságot parancsol nagysád, fiam rendelkezésére áll.

LINA. Szívesen veszem, a katona urak sokat láttak, hallottak, a mi a keskeny körbe szorúlt asszony részvétét megnyerheti; mindenesetre míg itt leszek, szívesen látom ebédre.

Tamás (jő).

TAMÁS. Nagyságos asszony!

LINA. Mi jó hír, Tamás?

TAMÁS. Zöldséget hoztam, panaszom is van.

LINA. Panasz?

TAMÁS. Lidi kisasszony a kertet dúlja, a virágokat összetépi, de a gróf ő nagysága azt megengedte neki, már most a fáknak esik, tudja isten, minő figurákat metél rájuk.

ELEK. A csalfa! nem átalja az emberek szemét.

TAMÁS. Tudom, nagysádnak is van szólása a kert-hez, a gróf —

LINA. Hallgasson kend, én nem szeretem az árul-kodó cselédet.

TAMÁS. De a kár —

LINA. Nem a kend gondja, ha a gróf úr megen-gedte. Távozzék kend.

TAMÁS (mentiben). A manó érti ezeket! a helyett, hogy megdicsérnék az embert, még lehordják. (El.)

LINA. Minő könnyelműség, már a pórnak nyelve is megakad bennök; ezen halfoglalatosság lehet oka, hogy a leány még nálam nem is mutatta magát. Lombai! miért enged ily rendetlenséget?

LOMBAI. Én örömet haragudnám, de a gróf — mindjárt is szoros examenre veszem. (Félre.) Szívemhez szorítom azt a rossz leányt. (El.)

LINA. Hallatlan gyöngeség!

ELEK. Kárhozatos merészség!

LINA. Mire vetemedik a véletlen fiatalság! Magam kimegyek.

ELEK. Valóban jót tesz nagysád! ily szem előtt el-pirúl az illetlenség.

LINA. Kiragadom a csábító karjából.

ELEK. Nagysád erkölcsén újra felépül az eltévedett.

LINA. Ha tetszik, legyen kísérőm. (Elmennek.)

Kert, mint az első scénában.

Elemir, Lombai.

ELEMIR. Tehát az asszonyság vidám, jó kedvű — mit mondott, hogy a kerti házba vonultam a zaj elől?

LOMBAI. Igen egykedvűn vette; általában az asszonyosság igen sokat változott, én gyanítom —

ELEMIR. Mit? mit?

LOMBAI. Saját fejemre szólok, de hűségem —

ELEMIR. Megismerem! de mit gyanít? csak újság kedvéért kérdek.

LOMBAI. Úgy rémlik előttem, hogy őt fiam érdekli.

ELEMIR. Hah!

LOMBAI. Sajnálám, ha őszinteségem nagyságát nyugtalanítaná.

ELEMIR. Oh nem! épen nem! ő szabad, szintűgy az ifjú — igen, reám csak annyiban hat, mivel ismerem.

LOMBAI. De nekem gondot ád, mert Lidi is egészen változott, a szegény leány egészen oda van, semmi kedve sincs, úgy él, mint ha mindig álmodnék s megint felrettenne.

ELEMIR. Valóban? (Félre.) Ah, ha Lina ily szívet bírna.

Lidi (jő).

LIDI. Édes bácsi! a reám bízott dolgot elvégeztem, a kerti ház legjobb rendben van.

ELEMIR. Kedves Lidim! Én annyi hálával tartozom szíves szorgalmáért!

LIDI. Bátyám érdeme, én csak eszköze valék.

LOMBAI. Jól van kedves húgom, de a szerénységnek is van határa; azonban örülhetsz, mert gróf úr megelégszik veled. Mit látok! az asszonyosság jön erre fiammal! (Titkon Lidihez.) Most higgy saját szemednek.

LIDI. Még én nem is udvaroltam nála, azért elmegyek, nehogy itt leljen először.

ELEMIR. Csak maradjon, szép Lidi! mi oka volna kerülni az asszonyóságot? (Magában.) Hah! mily begyessen ballag új imádója karján — Bevárjam őtet? igen! itt emészsze el tekintetem.

LIDI. Várj, te rossz, rossz Elek! azért adózol.

Lina, Elek jönnek, utóbb Tamás.

ELEK (félre). Oh, leányhűség! a hab állandóbb nálad.

ELEMIR (Linához). Nem reménylett szerencse nagyságodat itt látnom.

LINA. Változás, úgy tapasztalom, az életnek új színt ad; a szép természet engem kicsalt a városból, de csak a szép természet.

ELEMIR. Oh, nem kétlem; ez oly türelmes szó, mely mindent szárnya alá fogad.

LINA. De a könnyen érző szív sokszor azt egy alakban felleli.

ELEMIR (félre). Ezzel az ifjút érti. (Linához.) Igen bölcsen! Könnyű ott a választás, hol a szem mindennek csak a külsején csügg.

LOMBAI (félre). Forr a keverék! most csak olajt a tűzre. (Lidit Linához vezeti.) Lidi húgom, nagyságos asszony!

LINA. Csinosan nőtt fel, mióta nem láttam.

LIDI. Hogy eddig köteles tiszteletemet elmulasztottam — bátyám —

LINA. Semmi mentséget, édes leányom! ily tüzes szemek ellenségi a hideg udvariasságnak. Nem a kertész dolgozik ott? — Tamás! — Ez az öreg szánja fáit.

Tamás (jő).

LINA. Melyik az a boldog fa, melyet előbb említett kend?

TAMÁS. Itt áll, nagyságos asszonyom! ha elszárad, én nem vagyok oka.

LINA. Valóban, E betűl s nefelejtksoszorúl Hahaha! a régi aranykor, arkádiai érzelgés, együgyű, de tetszetős. Hadnagy úr, mint mulattatja e történet?

ELEK. Oh, kérem nagyságodat. (Félre.) A méreg dúlja ereimet.

LINA. Lidi, édes gyermekem, miattam játszhatol, de óvd magadat kettős kártól.

ELEMIR. Nem tudom ugyan, mily ötlés e játék szerzője, de mindenesetre csekélyisége miatt kimélést érdemel.

LINA. Kár is volna, ha ily pásztori élet csonkulást szenvedne, azért nem is ellenzem, sőt megvallom, magamnak is mulatságul szolgál.

ELEMIR. Ki a mulatságot úgy kedveli, mint nagysád, az bizonyosan minden tárgyban is felleli azt.

LINA. De mástól sem irigylem, sőt mindenkinek oly nyugodt elmét s megelégedést óhajtok, mint a milyennel magam bírok.

LOMBAI. (elfeledve magát. Oh, arany plánum — hahaha!

LINA. Mi lelte inspector urat?

LOMBAI. Oh, semmi, csak a részvét tört ki belőlem nagysád jó kedvén; valóban az.

LIDI. Nagysád neheztel reám; igaz, gondolatlanság volt tőlem.

LINA. Csendesedjél, kedves! ha nem szólsz is, tudom, mily nehéz a gondolkodás a te éveidben, azért elég e tárgyról! az idő majd megtanít. Ajánlom magamat, gróf úr! (Félre) Már mindent tudok. (El Elekkel.)

ELEMIR. Kedves Lidi! most értem pirult, de édes gondom lesz e sérelmet örömmé változtatni. (Tamáshoz.) Kend most is itt áll, jó kedvem volna kendet nyomban elűzni. Takarodjék kend. (Tamás el.) Lombai! ezentúl a jószág igazgatása ketté szakad, azért mentől előbb számadásra intse a tiszteket, maga pedig határozza el, melyik részt követendi.

LOMBAI. Én mindenesetre nagyságodé vagyok.

ELEMIR. Én pedig alkalmat keresek hűségét megszolgálni. (El.)

LOMBAI. Hohó! nem úgy verik a czigányt — Lidi! jer szívemhez! (Megöleli.) Most menj a grófhhoz s ügyelj reája, te kis nagyságos asszony te! (El.)

LIDI. Nem boszúság ez? Elek hitetlen, az asszony-ság haragszik, a gróf mindent magára vesz; már most ha az igazat megvallom is, csak új tüzet gyújtok. Ah! bánom, hogy szívem van. (El.)

(A kárpit lefordúl.)

HARMADIK FELVONÁS.

Lina szobája.

Lina, Elek.

LINA. Meg vagyok győződve, hogy atyja hív emberem, azért hadnagy úrral is őszintén bánom.

ELEK. Parancsoljon nagysád, bármit kíván, készségemet fel nem múlja.

LINA. Előre bocsátom: nem kíváncsiság, hanem tiszta részvét szól belőlem. Lássa hadnagy úr! én szeretem a víg embert, tán azért, mivel magam is az vagyok —

ELEK. Bocsánatot, de én épen az ellenkezőt hiszem; legalább mióta elhagyta nagysád a várost, többször oly komor, gondolkodó.

LINA. Igen — néha — csak úgy — csak asszonyi szeszély, melytől sokat el kell szenvedni: azon felül, nem saját ügyemet szándékom kutatni, hanem hadnagy úrét. Én úgy veszem észre, hogy maga oly tépelődő, szomorú.

ELEK. Én — csak néha, igen — olykor, engedelmet.

LINA. Ha tetszik szíves tanácsomat követni, hagyjon fel a képtelen búsongással, mert a szép jelen csak a vígat koszorúzza.

ELEK. Az én jelenem örömtelen mint belsőm; ah nagyságos asszony, ha tudná —

LINA. Eleget tudok, azért a barátság, érti! a barátság mondatja velem: váljon meg oly ábrándozó gondolatoktól, melyek soha nem valósúlhatnak.

ELEK. Kegyes szóval nyújtja nagysád a mérget, de

ha bajomat már sejti nagysád, tehát nem is titkolom tovább. Igaz, én szeretek.

LINA. Elég! elég! ne tovább! és ha kérésemet méltatja, egy szót se többet a szerelemtől.

ELEK. Lehetetlen, hogy nagysád érzetemet kárhozzatná.

LINA. Azt nem tehetem, de a bajnok előbb győz magán, aztán ellenségén. Lássa, hadnagy úr! a barátság nemes érzés, tartósabb örömet nyújt, mint az indulat, mely a szív hamván üli csak ünnepét, s hogy én barátnéja vagyok, itt kezem. (Lombai ajtót nyit.)

ELEK. S én ezen kezet tiszta szívvel zárom ajkaimhoz.

LOMBAI (az ajtónál). Örülj, örvendezz, szívem, kész a pactum, kézfogás és a többi. (Belép.) Kedves nagyságos asszony! én úgy el vagyok telve érzéssel —

LINA. Mi történt?

LOMBAI. Igen sok jó — a vendégek már érkeznek.

LINA. Csak menjenek előre, tüstént jövek. (Lombai, Elek el.) Jó ifjú! mért nincs Elemirnek ily szíve! (A tükörhöz megy és nézi magát.) Csalfa tükör! hízelkedve sugallod, hogy nem vagyok rút, szemeimet tüzesen sugárzod vissza s mégis — nem! te is csalfa vagy, csak enszeretetemnek majma! nem hiszek többé.

Vilma (jő).

VILMA. Helyesen, Lina! a legjobb társaságban vagy.

LINA. Perben vagyok.

VILMA. De nem a tükröddel, míg költemény nélkül bele nézhetsz.

LINA. Vilma! nézz meg asszonyi szemmel, szebb-e Lidi nálamnál? Ne véld, hogy az igaz elrettentsen, már a tapasztalás érzetét velem —

VILMA. Ha igaz bírák szemeim, neked adnám az arany almát.

LINA. S Elemir nem; de az vigasztal, hogy még fiatalabb szemek is ellenkeztek vele.

VILMA. De mi vitt erre a gondolatra? én gyűlölök minden hasonlítást.

LINA. Elemir új választása és — és egy szív, mely itt is titkon értem hevül.

VILMA. Egy szív —

LINA. Mely csendes bú s elfojtott indulattal kívánja érzetét eltaláltatni; Elek, az inspector fia, mióta itt vagyok, sokat van körülém és némely akarátja ellen kitört sóhajtás elárulá belsejét.

VILMA. Ládd minő nyugodtan nézek az életbe, én észre sem vettem.

LINA. Reményét elfojtám ugyan, de váltig nem távolítom magamtól, mert ártatlan eszköznek tartom: de tudniillik minden illendőséggel.

VILMA. Nemde Elemir miatt? jól tudod, hogy szépség s fortélyból áll mindenhatóságunk.

LINA. Ha régi szerelméből csak egy szikra maradt még szívében, a féltékenység felhevíti; de ne véld, hogy újra elfogadjam őt! Oh nem! majd ha megtér, esdekel, ostromol, dühödik — majd akkor én hidegen mondom fel a szövetséget, melyet oly forróan köték. Ezen kis boszúval nemem méltóságának tartozom; én vettem észre, hogy az ifjúra kancsal szemmel néz; gögét sérti, hogy lemondásom helyett a világról új díszben tűnök fel.

VILMA. És Kényesi — minek híttad azt?

LINA. Szeszélyből hívtam; ő mindig érzeleg s az engem mulat; ha egyebet gondol, sajnálom; ő vendégem s nem egyéb. Most jer! (El.)

Lombai (jő).

LOMBAI. Forr már a palota; játék, beszéd mindeütt. Hogy nézett a gróf, midőn Lidit megpillantál Reá is aggattam boldogúlt feleségemnek minden gyöngyét, gyűrűit, tűit. Vilmát egy szóra kértem, őt meg kell nyernem; az asszonyosság őt szereti, ő biztos a némely gyöngye órának, s egy jókor ejtett szó

mennyit tesz, tudom magamról. Ha másképp nem lehet, magam veszem el, hozzám csak eljön; mért is ne? (A tükréhez megy.) Oh az inspector még derék fi — hehehe! tud ő még csintalankodni is! Csak ezek az átkozott kaszák ne volnának képeken, a félszázad ri ki belőlök, azért sokat kell mosolyognom, hogy az idő bélyegét eltakarjam.

Vilma (jő).

VILMA. Itt lelem inspector urat, és a tükörnél? Minő hiúság ez!

LOMBAI. Nem hiúság, hanem gondosság. Leány-szemnek néztem e tükröt, hogy láthassam, mit mutat.

VILMA. És megelégedett vele?

LOMBAI. Félig meddig. (Fejére mutat.) Itt a férfi szépsége, (szívére mutat) itt ereje, (zsebjére vág) itt dicsősége! A kisasszony ott felül van.

VILMA. Csak nem valami plánumban?

LOMBAI. De ott van, mert Mokány úr szép kezét áhítja. Mint tetszik az a jó úr, nemde derék ember?

VILMA. Legalább súlyos, mert épen most valami szépet akart mondani s a mint meghajtá magát, majd beütötte fejemet.

LOMBAI. Azt a hajadonság teszi, fejkötőben ilyes nem történik, azért csak lásson hozzá. Ad-e reményt a kisasszony?

VILMA. Csak valóságot ne kérjen.

LOMBAI. Tehát kosárral ereszt el?

VILMA. A mint tetszik.

LOMBAI. Én megyek, nem hí vissza?

VILMA. Nem, nem, nem!

LOMBAI. Tehát visszajövök. Ha Mokány úr nem tetszik, van más emberem is, nemsokára lábához fekszik, hogy karjába mehessen — addig is csak határozza el magát. (Megy. ismét visszatér.) Mondja meg, édes kisasszony, mit akar az a szagos báró?

VILMA. Azt nem tudom, tán önmaga sem tudja.

LOMBAI. Másképp micsoda ember?

VILMA. Olyan úr, kinek minden tetszik, de leginkább maga; minden nemzethez tart s még sincs nemzete; nagy vallása, de nem hiteles.

LOMBAI. Vívát! jó lesz Luczának. Servus, kis menyasszony. (El.)

VILMA. Szörnyű ember ez, mindent összeadna a kit előtalál — de bár ki mit mond, az a Mokány nem megvetendő férfi; kivévn, hogy rossz udvari mestere volt, tiszta arany.

Lina (hirtelen jő).

LINA. Ah Vilma! Vilma! jó hogy találalak! minden mesterségem szégyent vallott.

VILMA. Mi háborít annyira?

LINA. Ha láttad volna a grófot! mint enyelgett Lidivel, mint csüggött rajta, mintha szemén túl elmúlna a világ! rám csak oldalast pillantott. Vilma! Vilma! ha láttad volna! nem tűrhetém, távoznom kellett.

VILMA. Sőt imént azt vettem észre, hogy lopva mindig kísér szemeivel.

LINA. Oh nem! ha tette is, csak gúnyból tette, ha szólt is, fagyos volt. Vilma! Vilma! ő tőlem örökre elszakadt, s szívem utána szakad, mert mit tagadjam, őt most is szeretem.

VILMA. Így jár az ember, midőn hős akar lenni és fegyverét elejti.

LINA. De én lemondok róla; gyűlölöm őt, úgy gyűlölöm, mint ember nem gyűlöltetett. Lásza, mi a megbántott szerelem! én víg leszek, víg mint a boldog menyasszony. — Vilma! én megbetegszem.

VILMA. Lásd, te elmentél hamis játékot űzni s magad levél féltékeny. Győzd meg magadat.

LINA. Hideg teremtmény! Nem! én nem akarom meggyőzni magamat! inkább szenvedek, mert a szerelemnek még fájdalma is édes; de nyugodt leszek,

nyugodt mint a sír. — Nem is tudom, mint jöhetek ily indulatba.

VILMA. Én javallom, maradj szobádban, majd én kimentelek.

LINA. Nem! ő sejthetné, mért és csak örülne diadalmán. Csak az első harcz félelmes, én visszamegyek, csak jer! Csodálni fogod nyugalمامat, de egy szót se többet vele. Oh én is tudok erős lenni — vissza! aczélozott szívvel. (El Vilmával.)

Kert, hátul kastély látszik, elől egy lugos.

Lombai (jő).

LOMBAI. Nincs nyugtom oda benn, Lucza mindig kérdez; itt a szabadban jobban lehet gondolkodni, plánumaimat szerkeszteni.

Mokány (jő fejcsóválva).

MOKÁNY. Hm! hm! nem jól van.

LOMBAI. Te vagy, Mokány! mit csóválod fejedet, mi nincs ínyedre?

MOKÁNY. Pajtás! oda benn Bábel tornya készül, minden pár más nyelvet papol s a hazait némelyik csak úgy töri, mint a csorba kasza a szecskát.

LOMBAI. Az úgy szokott lenni nálunk, sok azt véli, ha más nyelvet rosszúl beszél, okosabb, mint ha magyarul jól szólna.

MOKÁNY. Aztán száraz mulatság az; bort se látam, pedig engem a herbaté fel nem melegít; aztán dohányozni sem szabad; kukkot ér az olyan dinomdánom.

LOMBAI. Te pusztai virág! nem mindenik szereti a füstöt. Tudod-e, dolgoz rosszúl áll; Vilmát megöklelted.

MOKÁNY. Biz a reverentia rosszúl ütött ki, de nem is értek én ahoz.

LOMBAI. Kosarat kapsz, azért nekem új plánumom van Vilmával.

MOKÁNY. Te testesült mese, tele vagy titkokkal, mint a pap húga. Hát nekem kosarat adna?

LOMBAI. Töltsd meg huszassal s menj máshoz és vigasztald magadat, a mint tudod. (El.)

MOKÁNY. Pipámért megyek, aztán húsuljon, a ki akar. (El.)

Elemir (kirohan a kastélyból).

ELEMIR. Oh asszony! asszony! örök titka a természetnek! az ég leng rajtatok s belül az árulás lángja ég. Mint égett szeme az ifjúra, jele, csak hódolót akar. Hogy még szeretem, forró vérem vallja, de indulatomhoz hasonló legyen győződelmem.

Lidi (jő).

LIDI. Oh férfi! férfi! remeke a csalfaságnak, gyöngénád ércz alakban! egy mosolygás rabbá teszi. Hányszor ütköztem Elekbe, vélvén szól velem, de nem, számomra szeme sem volt.

ELEMIR. Ah szép Lidi! a részvét hozza utánam, tán észre vette nyugtalanságomat?

LIDI. Igen — a levegő oly friss itt —

ELEMIR. A hol asszony lehel, ott a levegő is elromlik — de nem magát értem! Maga jó, szelíd, ismerem szívét, aha ha az enyém beteg nem volna, mily örömet osztana érzetet; de így csak arra kérem, óvja magát az indulattól, rossz vendég ez, mert magára gyújtja házát.

LIDI. Nem értem gróf urat!

ELEMIR. Boldog, míg nem ért, míg édes csalódások ringatják; én kinőttem ezen boldogságból, niert higgye el több kár mint nyereség felhőtlen látni a valót.

LIDI. Azt magam is egy időtől fogva kezdem érzeni.

ELEMIR. Értem — maga szeret és nem úgy szeretetik, a mint érdemli.

LIDI. Ah gróf úr!

ELEMIR. Értem! kelletlen itt a sok szó, de higgye meg, hű barátja vagyok s bármi áldozattal eszközölöm javát.

Lina és Elek (jönnek).

ELEK. Hah! köd borúl szememre!

ELEMIR. Higgye el Lidi, édes örömmel táplál kedves ismeretsége.

Lombai (másfelől).

LOMBAI. Mint andalgnak! mily jól esik ezt hallani.

LINA. Méltatlan látvány! (Megvető tekintettel megy el Elemir mellett, aztán Lombaihoz fordul.) Az úr itt áll s ezt elűri? Nem elég leányt felnevelni, de erkölcsöt is szükség önteni lelkébe.

LOMBAI. Már is készülök haragudni —

LINA. Nem becsülök többé férfit. (El.)

ELEMIR (magában). Minő tekintet volt ez, megvető büszkeség égett benne. Tán még ő akarja a megháttottat játszani! De így van! ily képtelenségre vezet a csapodár szív. Szép Lidi! jó éjszakát! Lombai úr! egy szóra! (Elvonúlva beszél Lombaival.)

LIDI. Elek! te oly durczásan nézsz, nekem több okom volna a haragra.

ELEK. Elhiszem, mert épen rosszkor esett jövetelem. A mi engem illet, én eleget láttam, hallottam s ezentúl legalább a kétkedéstől ment vagyok.

LIDI. Ha szemeim nem oly igézők is, mint a gazdag özvegyé, legalább szinte jól látnak s meggyőztek arról, hogy a szegény leány hűségre számot ne tartson.

ELEK. Nem szükség leplezned érzésedet, én tudom, hogy a gazdag gróffal nem mérkőzhetem.

LOMBAI. Pontosan eljárók, nagyságos uram.

ELEMIR. Számot tartok. (El.)

LIDI. Elek! később itt lelsz a lugosban, ha még szeretsz, jöjj el.

ELEK. Nem jövök.

LOMBAI. Mit susogtok, gyermekek? Lidi! nincs egyéb dolgod?

LIDI (titkon Elekhez). Elvárlak. (El.)

LOMBAI. Te Elek, jer az asszonyokhoz, mulasd őket! Be boldog ember vagy! ma holnap ural a vidék, menj! (Elek el.) Hát a jószágot vissza akarja váltani — abból semmi sem lesz; most leányomat keresem fel. (El.)

Lucza jó Vilmával

LUCZA. Mondja meg, aranyom, mért zendültek össze a gróf és Lina? csak ne tetesse magát, azt a vak is észre vette.

VILMA. Úgy hát többet tud mint én. Tehát összezendültek?

LUCZA. Csintalan maga! ki tudhatná inkább? Oh nekem bízvást megmondhatja, én titoktartó vagyok. Oh sok fekszik itt már eltemetve, az egész vidék titka nálam van lerakva.

VILMA. Csak tessék az inspectort megkérdezni, ez mindent tud.

LUCZA. Én azt az embert mai napig keresem, mint egy gombostűt s nem akadhatok reá, ő hozzám úgy ír, eljön háztűz-nézni s most hallgat.

VILMA. Ott a tónál látok embereket, bizonyosan ott lesz, csak tessék hozzá folyamodni.

LUCZA. Megyek is! (Elindúl, ismét visszajő.) Tudja, aranyom, nekem minden vendég közül az a báró leginkább tetszik, oly szépen beszél, oly finom módja van — de még lesz szerencsém. (El.)

VILMA. Örökös kérdőjel! — Ki jön itt?

Mokány (jó).

MOKÁNY. Ily páratlan a kisasszony? magam is úgy jártam itt, mint egy árva holló — ej, ej! tudja-e a kisasszony, hogy az embernek nem jó egyedül lenni.

VILMA. De mégis jobb mint nehéz igát húzni.

MOKÁNY. Kivált ha egyik túled, a másik hozzád tart. (Magában.) Most kitanulom, mit tart felőlem. (Vilmához.) De mégis p. o. milyen férjet kívánna magának?

VILMA. Hallja, Mokány úr! először is jó szíve legyen.

MOKÁNY. Hát az enyém jó-e?

VILMA. Legalább tettétést alig ismer — azonban arról maga feleljen.

MOKÁNY. Szívem jó, mint a csendes eső, de az embernek nem illik magát dicsérni; én sokat elbeszélhetnék, de nem szólok.

VILMA. Ne legyen pajkos.

MOKÁNY. Eszem a szívét, hát olyan golyhó legyen, a ki csak a sült galambra bámul, akkor ugrik, ha megugratják s akkor üti össze a bokáját, ha hideg leli: ez nem áll meg.

VILMA. Ne legyen káromkodó.

MOKÁNY. Ej lánczos lobogós — (bekapja száját.) Csitt! nem illik, az igaz, de ha az ember boszuságában valamit kiszalaszt, azért nem rossz —

VILMA. Ne legyen iszákos.

MOKÁNY. Engem úgyse! én megiszom a bort s ha jó kedvem duzzad, jó barátok közt én bizony neki ülök; de a részeg ember csúnya. Piha! magam is utálom.

VILMA. Ne esküdjék minden szóra.

MOKÁNY. Engem úgy' — (bekapja száját.) Csitt! nem szabad; rossz szokás isten bizony! Édes lelkem, mi rosszul állunk, mert köztünk mondván, én bennem vajmi sok van ám, a mit a kisasszony nem szeret.

VILMA. Az legjobb, hogy elismeri, Mokány úr.

MOKÁNY. Én pedig őszintén megvallom, én a kis-

asszonyt meg akartam kérni, de most csak arra kérem, adasson ennem, mert otthon ilyenkor én, cselédjeim s marháim mind a vacsoránál ülünk.

VILMA. Szívesen! tessék követni.

MOKÁNY. Én most haragszom magamra, pedig ha a jövő hét esztendőre nem változom, már nem igen lesz más ember belőlem. (Elmennek.)

Kényesi jó Lombaival.

KÉNYESI. Tehát az egész urodalom fele az asszonyosság?

LOMBAI. Ez úgy történt; az öreg gróf Elemirnek két fia volt, az öregebb hamar élván, mindenét elkölté s végre adósságai miatt örökjét elzálogosítá Köröndy tanácsosnak; ez későn házasodott meg s halála után minden vagyona a szép özvegyre maradt. Ez gróf Elemirtel, mint közös birtokos, szívbeli frigybe lépett s csak a jövedelem felét húzza.

KÉNYESI. De ezen frigy elszakadt ismét? én azt tudom.

LOMBAI. Igen! de más szövődött; még titok ugyan, de nemsokára nyilvános lesz.

KÉNYESI. Más frigy a szép özvegygyel? csodálva hallom.

LOMBAI. Ha jól láttam, nagysád is az én asszonyágom után indúlt.

KÉNYESI. Eltalálta inspector úr.

LOMBAI. Már késő, tessék elhinni — hanem őszintén egyet kérdek: pénz kell-e nagyságodnak vagy asszony?

KÉNYESI. Pénz! jó ember, pénz! pénz!

LOMBAI. Én szerzek; látta nagysád Lucza kisasszonyt?

KÉNYESI. Azt az ó szűzet új ruhában?

LOMBAI. Banya ugyan, de bánya is, pénzbánya és a mi legjobb, mindjárt hoz mindent, úgy is mindig nagy úr forgott eszében, azért maradt hátra; zárja be szemét nagysád és nyúljon hozzá.

KÉNYESI. És mennyire becsüli, kedvesem?

LOMBAI. Tízezerre évenként, azon felül heverő pénze is van.

KÉNYESI. Valóban! nem bánom, tegyünk próbát.

LOMBAI. Épen erre jön! tessék elvonulni, majd én capitulálok vele, aztán tudtára adom báró úrnak; a holdvilágnál meg is egyezhet vele.

KÉNYESI. Állapotom sürget! legyen tehát, én mint egy heros neki megyek a szörnyetegnek. (El.)

LOMBAI. Szinte könnyebben lélekzem! most mind rendbe szerkesztettem őket, csak magam vagyok hátra.

Lucza (jő).

LUCZA. Ki ez itt? oh szomszéd uram! mondja meg, mért kerül? pedig minő fontos dolgot jelentett.

LOMBAI. Egy titkom van.

LUCZA. Titok? titok? kedves szomszéd úr!

LOMBAI. Kisasszony! tekintse bennem kérőjét.

LUCZA. Menjen, szomszéd úr, ne pírítson az ártatlanságra.

LOMBAI. Báró Kényesi —

LUCZA. Báró! ah aranyom! báró Kényesi? az a finom, udvarias, elmés, szép, kellemes, bájos, mulatós, fiatal ember? És báró! Ki mondta? ő mondta? mit mondott? hogyan mondta? mikor mondta? Ah kedves szomszéd! ha füllent, a más világon is süssék érte. Hü! be elgyújtott!

LOMBAI. Röviden, ő szép keze után áhít.

LUCZA. Hisz Lina körül lebegett.

LOMBAI. Míg magát pillantá meg.

LUCZA. Mért nem szól? — szólni kell az embernek, hogy megértsék.

LOMBAI. Én voltam az előszó, a többi cikkelyt maga adja elő, csak üljön oda a lugosba, édes kisasszony, mindjárt elküldöm.

LUCZA. Röpjöljön, kedves! (Lombai el.) Ilyen a sors

játéka, a mit soká megtagadott, egyszerre adja meg. A lugosba hát! (Bemegey a lugosba)

Elek (jő).

ELEK Ide rendelt —

LUCZA Jó már.

ELEK. Itt vagy? nos mit akarsz? Sóhajtozol! van is okod reá! Oh Lidi! Lidi! ilyen a te hűséged; de jól teszed, csak vésd be a gróf nevét — koszorúzd meg —

LUCZA. Hihih!

ELEK. Te nevelsz, oh csak rajta, majd én is neveltek, ha megcsalatra sírsz.

LUCZA. Hihih!

ELEK. Oh csak neved! ez igazi alakod — legalább megismerem! Szólj! mit akarsz tőlem?

LUCZA (kijön a lugosból). Aha! úgy állunk ifjú uram?

ELEK. Lucza kisasszony! Ördög pokol!

LUCZA. Hát féltékeny valaki? ide rendelik egymást?

ELEK. Csak tréfa volt, édes kisasszony! alázatosan követem, mindjárt is megbüntetem magamat és tovább megyek. (Elmentiben.) Átkozott csalódás! (El.)

LUCZA. Hát így énekel a madár? most véletlen nyomára akadtam! Istenem! minő romlott a fiatalság, ide rendelik egymást, ily későn! ez pirongatást érdemel. Lépteiket hallok — tán ő — (bemegey a lugosba).

Mokány (jő).

MOKÁNY. Engem úgy se! az a Vilma derék leány! elváltunkkor megszoritá kezemet, de én is derekasan visszanyomtam. Hehe! ezt el nem szalasztom! Most ettem, ittam, aludni megyek.

LUCZA. Ah! ah!

MOKÁNY. Ki prüszög itt? aha, ott fehérlik valaki a lugosban! (Odamegy.) Ki vagy? ki után sopánkodol oly hangosan?

LUCZA. Mit ránczigálja az embert?

MOKÁNY. Lucza kisasszony! eszem a szívét, úgy ült itten, nünt egy elátkozott szűz, ki az operencziás tengeren által szabadítót vár.

LUCZA. Kérem Mokány urat, ilyen expressusokkal tessék megkímélni — én nem várok szabadítót, s ha várnék is, mást várnék.

MOKÁNY. Ucczu! megeredt a zápor.

LUCZA. Aztán ha megeredt is! Szörnyűség, ide vonulok az incselkedést kerülni s itt sincs nyugtom.

MOKÁNY. Én nem zavartam volna, de akkorát sóhajtott, mint a trombita.

LUCZA. Hát az én torkom trombita? hallja az ember a fülemilét. Szinte boszankodnám, ha más ember mondta volna; trombita! mintha bizony — látom, más helyre kell mennem, mert itt nincs béke! Trombita! Hüh! be elgyújtott. (El.)

MOKÁNY. Ennek a nyelve igazán legdrágább hús, tud is magának igazságot szerezni. (El.)

Lidi (jő).

LIDI. Csendes minden, szinte rettegek, ha valaki meglát; de nem tűrhetem tovább a kínzó bizonytalanságot.

Elek (jő).

ELEK. Kémlelnem kell.

LIDI. Elek! Elek! mégis igen szép, hogy eljöttél.

ELEK. A mint a dolog áll, közöttünk ez utolsó titok legyen. Mi szólásod van?

LIDI. Magadtól óhajtanám hallani, igaz-e, hogy Linát szereted. Rég kérdeztem volna, de többnyire a kastélyban valál, engem pedig atyád őrzött s a grófot bízta reám.

ELEK. Igen a grófot — kinek a nevét vésegetted a fákba.

LIDI. Én a te nevedet véstem be, nem tehetek róla,

hogy a gróf magára vette. Úgy van, úgy, míg én érted epedtem, te szerelmet úztél! Atyád mindent megsúgott.

ELEK. Nekem is ő mondá és megvallom, szívemből boszankodtam.

LIDI. Ha úgy van, tehát mind a ketten csalódtunk. Elek! állj szem közt, nem voltál hamis?

ELEK. Én az asszonyságot tisztelem, becsülöm, de téged szeretlek; ő azt sejti és barátságát ajánlotta.

LIDI. Úgy vagyok én szinte a gróffal.

ELEK. Így hát szent a békeiség. Te ismét enyém vagy.

LIDI. Atyád szavát hallom; majd pattog.

ELEK. Jer a lugosba, míg odább megy.

LIDI. De aztán megyek. (Bemennek a lugosba.)

Lombai jó Linával.

LOMBAI. Csak egy pillanatra méltóztassék nagysádnak — mulatni fogja, a mit lát — egy új szerelmes pár! az én munkám, hahaha! itt a lugosban vannak, megnézem. (Odamegy.)

ELEK. Én vagyok, édes atyám!

LIDI. És én!

LOMBAI. Ej szedte vette! hogy mertek itt ülni? (Linához szalad.) Semmi nincs, nagyságos asszony! semmi! (Visszaszalad.) Meg ne mocczanjatok, mert megöllek benneteket. (Ismét Linához megy.) Elröpültek már — ha tetszik, menjünk vissza.

LINA. Minek e játék? hisz suttogást hallok.

LOMBAI. Igen! igen — de nézzen oda nagysád — ilyenkor legjobb távozni.

LINA. Mért oly nyugtalan az úr? hisz maga hitt ide.

LOMBAI. Igen! igen! tehát megmondom, Lucza és báró Kényesi.

LINA. Hahaha! ezeket látnom kell.

LOMBAI. Nem úgy, nem! rosszul mondtam — az én hugom — igen, Lidi.

LINA (meghökkenve). Lidi — és —

LOMBAI. Igen, Lidi — nem tetszik távozni?

LINA. Lidi — és —

LOMBAI (félre). Mit tegyek? — Igen, és gróf Elemir.

LINA. Így hát nem háborgatom őket. (Elmentiben.) Most vége mindennek. (El.)

LOMBAI. Jertek elő, ti sáskák! itt összeülni, ily világos estve, nem, ily sötét nappal! nem, nem! a méreg elkábít; ördög pokol! majd füstbe ment plánom! el egymástól! Elek, te velem jössz; téged, Lidi, a pinczébe zárlak — el el egymástól, ti plánumrontók! (Szétűzi őket.)

(A kárpit lefordul.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

Kert.

Lombai és Vilma.

LOMBAI. Már, édes kisasszony, a dolognak elébb utóbb végződni kell. Mondja meg igazán, nem sejt valamit?

VILMA Inspector úrnál az ember soha sem jönne ki a sejtésből, mert feje olyan mint a mágusi lámpa, minduntalan változnak benne a gondolatok.

LOMBAI. Oh de némelyek állandók: teszem, a mi most van eszembe s ezt pedig egyszer már érintém, most el akarnám végezni. Ismer engem a kisasszony?

VILMA. Úgy hiszem.

LOMBAI. Nem vagyok oly fiatal, hogy a gönczöl szekeren járnék leány után, de öregebb ember is van nálam.

VILMA. Az való.

LOMBAI. Van példa, hogy öregebb ember is megházasodott és boldog volt.

VILMA. Az is igaz.

LOMBAI. Valamicskét szereztem is.

VILMA. Azt is elhiszem.

LOMBAI. Tehát csak egyenesen kimondom: mivel Mokány urat nem szeretheti a kisasszony, legyen az én feleségem.

VILMA. Ej ej, kedves inspector úr, mint jövök én e szerencséhez?

LOMBAI (félre). Már kedves inspector. (Vilmához.) Lássá, édes kisasszony, gróf Elemir szereti hugomat —

VILMA. Azt többször állítá már uraságod, de mi ok az reám nézve?

LOMBAI. Fiam az asszonyságért eped, a fiú valóban csinos, jó reménységű —

VILMA. Akkor legjobban lenne, inspector úr, ha innen elküldené, hogy meggyógyulna.

LOMBAI. Mentsen isten, inkább itthon tartom; hadd legyen még betegebb, az asszonyságnak csak lesz szíve! Lássa, édes kisasszony, maga e dologban sokat tehetne, az asszonyság szereti, egy magányos órában maga szólhatna, s nem kétlem, az asszonyság is hajlandó lesz. Mi egy boldog nemzetséget tennénk, úgy élnénk mint a kis angyalok.

VILMA. Mind ezt meg kell fontolnom.

LOMBAI. Most tudja célomat, számolhatok a kisasszonyra?

VILMA. Most erre választ nem adok, majd később! addig is, édes vőlegény! magamat ajánlom. (El.)

LOMBAI. Mit tesz a fejkötő! Most egész új familiát fundálok, én leszek a törzsök.

Lucza (jő).

LUCZA. Mit ábrándozik, inspector úr? magam is tele vagyok mindenféle gondolattal, otthon is dolgom volna, de ez a ház oly kellemes.

LOMBAI. És a báró, mint áll édes kisasszony?

LUCZA. Valóban! meglepetve hallám édes szavait, de azt meg kell neki adni, ő különös szép ízlésű mágnás; vizsga szemmel felleli mindjárt a legkisebb kellemet. Tudja, szomszéd uram, én nem tartom magamat szépnek, de ő ezt a kis gödröt arczomon mindjárt észre vette s annyi édeset tudott felőle mondani, hogy hinnem kell.

LOMBAI (félre). Pedig onnan nem Ámor néz ki, hanem Saturnus.

LUCZA. Mit mondott, szomszéd úr?

LOMBAI. A gödörben voltam magam is.

LUCZA. Hízeltedő maga; de mi haszna, mégis bajos állapot.

LOMBAI Hasztalan aggodás, ő ugyan elkölté a magáét, de a kisasszonynak fösvény úratyja eleget hagyott; aztán báró, ő czimert ád, a kisasszony aranyozza meg. (El.)

LUCZA. Mit tegyek? hinnem kell szavának, mert a báró úgy ömledezett! itt fogta meg a karomat a holdvilágnál, oly gyöngén, mintha szunyog szállt volna rá. (Könyvet vesz elő.) Ezt a zsebkönyvet Linától hoztam, itt forgatom, tán erre sétál. (A könyvet forgatja.) Minő czédula ez! (Olvas.)

Hiában rejtet el forró szerelmedet,
Ha lángja tiszta volt, többé el nem múlhat,
Azért bizton tüntesd ki ismét szívedet,
S hű érzetem viszont édes jutalmat ad.

Derék találás! egy felséges ötletem van! Ezt a czédulát egy rózsába dugom és én elvonúlok; ez majd felment a nehéz vallástól. A báró meglátja, elolvassa, elérti, megindul, eljön, megkér, elvesz s én célomnál leszek. Ah istenem! csak szemüvege meg ne csálná, pedig a mint mondá, angol üveg. (A rózsába tűzi a czédulát.) Így! bár csak jőne már. (El.)

Vilma, Lina (jőnek).

VILMA. A mint mondám, Lombai elvesz, ha téged rá beszéllek, hogy fiát válaszsza.

LINA. Oh azok a férfiak! önség és változás az ő elemök. De Vilma, én csalódtam Elekben, balra magyaráztam komor tünődéseit; gondold el, nem engem szeret, hanem Lidit. Oh ez az élet örökös csalódás.

VILMA. Hahaha! az legjobb benne, hogy ott nincs veszteség, a hol nem bírtál.

LINA. Előbb maga vallá meg: azért szomorkodott, mivel a gróf táborozta körül kedvesét, és atyja — engem akart menyének.

VILMA. A gondolat épen nem volt rossz.

LINA. De Vilma! én nem szoktam más kárán örülni, de a hitetlen Elemir is e dologban szörnyen csaló-

dott; ezen csapással az ég neki tartozott, én most azon leszek, hogy a két szerelmes összekeljen. De nem boszúból, oh nem!

Tamás (jő).

TAMÁS. Ismét panaszom van. (Félre.) Tán most megjutalmaz.

LINA. Mi baj ismét?

TAMÁS. Lidi kisasszony ma reggel az üvegházba' volt a hadnagy úrfival és ott az úrfi megölelte.

LINA. Hallod, Vilma! ez nekem gyönyörű mulatságot ad.

VILMA (félre). Eltaláljuk, mért.

TAMÁS. Mikor én jöttem, megijedett és a mint félre szökött tőle, egy egész ablakot összetört.

LINA. Szegény Lidi! Vilma, nem képzelheted, mint szeretem azt a leányt.

TAMÁS. Aztán az E betű mellé most L betűt is vágnak.

LINA. Elek, Lidi! hahaha! ez felséges!

TAMÁS. Kérem, tiltsa meg, nagyságos asszonyom!

LINA. Csak menjen kend — mit áll kend — elmehet.

TAMÁS. Mind ezt úgy eltűri nagyságod?

LINA. Kend dolgára ügyeljen s ne arra, mit tegyek. Érti kend? elmehet!

TAMÁS (félre). Ne neked, mondj igazat s igyál vizet. (El.)

LINA. Vilma! Vilma! ez a történet oly vígan hatott rám.

Kényesi (jő).

KÉNYESI. Nagysád itt? mit vétettek ezen nyíló rózsák, hogy rájok is homályt akar nagysád vonni?

LINA. Jó hogy emlékeztet rájok báró úr, majd elmentem volna a nélkül, hogy kedves illatjokban részesülnék. (Rózsás bokorhoz megy.)

VILMA. Nem sínli még báró úr városi mulatságait?

KÉNYESI. Koránt sem, a hol a természet ily virá-

gokat tenyészt, ott a mesterséges varázs holt tetemmé válik.

VILMA. Valóban! báró úr zsoldjában tartja a szépségeket.

Lina (visszajő).

LINA. Nem hiában, rózsza a szerelem képe, édes, de tüskés s azt tanítja: ódd magadat hirtelen hozzá kapni.

KÉNYESI. A ki már ily boldog mint nagysád, annak csak illatját nyújtja.

LINA. Ah báró úr! de mit mondjak, itt hagyom báró urat e szép társaságban; meglátja báró úr, hogy a rózsza keble is sokszor olyast rejt magába, a mit nem képzelünk. (Elmentiben Vilma'hoz.) Egyet letörtem s féreg volt benne, ezt rejt a szerelem is. (El Vilmával.)

KÉNYESI (a rózsákhoz megy). Ez annyit tesz, hogy kezemből akarja fogadni a rózsákat. — Mi ez? czédula! (Olvasza.) Higgyek-e szememnek, ez belém szerelmes, ez valóságos szerelmi vallás! «Hiában rejted el forró szerelmedet»: Még a városban forogtam körül, én voltam a titkos imádó. «Ha lángja tiszta volt, többé el nem múlhat»: Hogy a pénz oly szükséges, azt csak nem is sejtí. «Azért bizton tüntesd ki ismét szívedet»; Azt megteszszük. «Hű érzetem viszont édes jutalmat ad» — bravo bravissimo!

Elemir és Lombai (jönnek).

LOMBAI. Ah nagyságos uram! én eleget törtem fejemet, de a zálogpénz, mely harmincezer aranyra megyen, a jószág jövedelméből ki nem kerül.

ELEMIR. Tehát addig kölcsön vegyünk pénzt, én őseim birtokát magam akarom bírni.

LOMBAI. De kiadja-e az asszonyosság?

ELEMIR. Még csak egy esztendő van hátra, én mindent rá kötök.

KÉNYESI. Édes kedves barátom! örülj, örvendezz, én boldog vagyok.

LOMBAI. Későbbben szolgálatjára leszek. (El.)

ELEMIR. Mit jelent ez? öröm ég szemedben.

KÉNYESI. Csak egyet kérdek, nem Lina írása ez?

ELEMIR. Igen!

KÉNYESI (karjába dől). Oh én háromszor szerencsés! nem, nem háromszor, hanem háromezerszer, nemde annyi fekszik a jószágon?

ELEMIR. Nem értelek.

KÉNYESI. Olvasd és bámulj! előbb itt lelém Linát, ő a rózsákhoz utasított édes sóhajtással, s ezt ott lelém; ő maga dugta oda s azt mondá, megtanít szeretni.

ELEMIR. Oh emberismeretem! most tűnik ki, hogy mindig igazam volt. (Fel s alá jár.)

KÉNYESI (szinte úgy). Oh én szerencsés báró! mint élem majd világomat! egy sereg szelindeket tartok, par force vadászatot adok, angol leszek —

ELEMIR. Oh csalfa szív! neki mindegy, csak hódoló legyen.

KÉNYESI. Éljen a házasság! Hahaha! most nem kell betegnek lennem, ha valahol pénzt gyűjtenek mulatságra. Franczia szakácsot tartok, angol lovászt, olasz énekesnét, mindenféle nemzetet, a magyar föld csak pénzt adjon.

ELEMIR. Félre tehát, szerelem! megvetés, foglald el helyét! Ha már az ifjat választotta volna — de ehhez csak a gőg csatolja.

KÉNYESI. Ne szomorkodjál, barátom!

ELEMIR. Oh nem! ha valakit, téged kívánlak neki.

KÉNYESI. Édes kedves barátom! minő részvét!

ELEMIR. Igen téged, hadd büntesse meg magát veled.

KÉNYESI. Téged büntet, mért voltál oly pedant; most compossessorod leszek, de az én gazdaságomat máskép intézem, külföldről hozok tiszteket, azonban csak jó barátok maradunk.

ELEMIR. Ez sok! a világ megfordult és minden javával a bolondhoz szegődött. (El.)

KÉNYESI. Bezzeg most bánja.

Lucza (jő).

LUCZA. Egyszer maga van, már megtalálta a czédulát! azért oly vidám — Kedves báró úr!

KÉNYESI. Lucza kisasszony!

LUCZA. Minő szépen áll báró úrnak az öröm, én is úgy örülök, hogy majd kibúvok bőrömből.

KÉNYESI. Azt tegye, kedves, mert a mostani úgy is sorvadni kezd.

LUCZA. Micsoda?

KÉNYESI. Én mondom, lelkecském, ne higgye, a mit előbb szoltam, tudniillik hogy szép.

LUCZA. Báró úr! én nem tudom, mi érte így egyszerre.

KÉNYESI. Csalódott bennem, kedvesem. Én azt javallom, máskor mindig tükrét hordja magával, s ha valami férfi hizelkednék, tüstént kacsintson bele.

LUCZA. Minő gorombaság ez?

KÉNYESI. Genialitás, kedvesem, s ez mindig őszinte. Jó egészséget, lelkecském, lakomámba majd elhivom. (El.)

LUCZA. Ej te vékony lábú szörnyeteg! De úgy van, mikor az ember oly szelíd! Hüh! be elgyújtott! de ezentúl a sorsot kiesküszöm, hogy többé férfit se mutasson.

Mokány (jő).

MOKÁNY. Ej be piros a kisasszony!

LUCZA. Mokány úr derék ember! tud-e duellálni? hívja ki azt a bárót, vágja le legalább a fejét.

MOKÁNY. Az mesterség lenne; hát ha nincs neki?

LUCZA. Engem megsértett! s maga nem is haragszik?

MOKÁNY. Mi közöm hozzá?

LUCZA. Sziklák vagytok! Oh de ezentúl epekedhetik valaki — de jól van, ezt ugyan szó nélkül nem hagyom, oh a galambnak is van epéje. (El.)

MOKÁNY. Ez pórúl járt. Prosit a leczke.

Lombai (nagy örömmel keresztűlsiet a kerten).

LOMBAI. Hahaha!

MOKÁNY. Hová oly szaporán?

LOMBAI. Victoria! Jer szívemhez, barátom, én az egész világot oda szorítanám! minden plánumom szerint történt. Most hallám a grófot magával beszélni, csodálkozott, hogy Lina kezét oly hamar másnak adta, de mindjárt is Lidivel vigasztalá magát — most én is szólok.

MOKÁNY. Szólj, de értelmesen.

LOMBAI. Már nincs okom titkolni, halld: fiam elveszi Linát, a gróf Lidit, Kényesi Luczát.

MOKÁNY. Hohohó!

LOMBAI. Én pediglen ezt oly okosan intéztem el — hahaha! Csak mondd a szépnek: elveszlek! tüstént mozog akkor s mindent elkövet. Mind ezt is bizonyosan Vilma eszközlé.

MOKÁNY. Mit? Vilma? őt én veszem el.

LOMBAI. Te? hahaha! de ne busúlj, majd ha megint rá érek, szerzek én neked is egyet.

MOKÁNY. Mit csevegsz?

LOMBAI. Vilmát én veszem el.

MOKÁNY. Meglássuk! Most azért is elveszem. Magától akarom hallani. Megesnék biz az. Jer.

LOMBAI. Menj csak előre a kosárért, én csak egy gyűrűt keresek ki s mindjárt megjelenek. (Elmennek.)

Elek jő Lidivel.

ELEK. Már most se baj! Az asszonyosság mindent magára vállalt, ezentúl nem kell bujkálnunk, ha szólni akarunk egymással.

LIDI. Engem is biztatott az asszonyosság, ő oly kegyes!

ELEK. Majd néznek pajtásaim, ha ily szép feleséget hozok. Lidi! Lidi! te enyém; ezen csókkal (megesőkolja) mátkámmá avatlak.

LIDI. Még nem szabad. Lásd, te csintalan Elek, hogyan megczáfolod a gróf emberisméretét; ő azt

véli, nem is tudom mi a csók, s hány ég itt már. Itt jó maga.

ELEK. Itt hagylak vele, bízd reá, hogy ő is szóljon atyámmal. (El.)

LIDI. Mint égnek szemei! az én állapotomban nem csodálnám.

Elemir (jő).

ELEMIR. Lidil kedves Lidim! épen keresve lelem. Magában nem csalódtam, én láttam —

LIDI. Ah tehát meglátta nagysád, hogy most —

ELEMIR. A szerelem olyan mint a nap, még a vak is érzi.

LIDI. Tudom nagysád nem kárhoztat.

ELEMIR. Ki tehetné azt! ez oly érzés, mely gúnyolja akaratunkat.

LIDI. Lássa nagysád, együtt nevelteténk s mint gyermekek már szerettük egymást.

ELEMIR. Mit beszél, édesem? mi nem nevelteténk együtt.

LIDI. Elekről szólok — Mi lepi úgy meg gróf urat? hisz annyiszor mondá, hogy szívembe nézett!

ELEMIR. Tehát Elek! Jól van, jól, igen, tudom már, E., Elek! (Magában.) Rettentő csalódás! szégyenlem, hogy fejem van.

LIDI. Nem reménylem, hogy megbántottam gróf urat.

ELEMIR. Mért nem szólt mindjárt — midőn — Ördög pokol! hogy megjártam.

LIDI. Nagysád pártfogását óhajtám megnyerni, de látom —

ELEMIR. Oh szívesen! minden jót kívánok, jó egészséget, édes Lidim! (Magában.) Szép ártatlanság! oh téged egy buta nevezett először.

LIDI. Sajnálom! ha —

ELEMIR. Oh nem szükség! nem vágyom sajnálatra, ajánlom magamat!

LIDI (félre). Szomorú dolog, úgy látom, mi egymást visszásan értettük. (El.)

ELEMIR. Nem! tovább itt nem maradok! minden szem egy poklot lövell reám! el innen! mindjárt el! (El.)

Lina szobája.

Lina, Vilma.

VILMA. A vendégek nagy része búcsút vett, nem-sókára magunkba maradunk.

LINA. S őszintén szólván, óhajtom is már a csendet.

Tamás (jő).

TAMÁS. Nagyságos asszony! újságot hozok.

LINA. Csak röviden.

TAMÁS. Gróf Elemir ő nagysága útra készül; épen most hordott le, hogy sajnálni akartam távozását.

LINA. Útra?

TAMÁS. S mindjárt; cselédjei hanyatt-homlok futkosnak.

VILMA. Kendnek mindig oly különös újságjai vannak.

LINA. Nem is tudom, mi gondja kendnek arra, mit az uraság cselekszik.

TAMÁS. Csak jelentení akartam.

LINA. Kend a kert után lásson — takarodjék kend! és többé ne mutassa magát szemem előtt.

TAMÁS. Ugyan mit cselekedtem nagysád, hogy engem mindig szidnak?

LINA. Kend még pattog? tüstént ki szobámból, házamból —

TAMÁS. Hej! ilyen a szegény legény élete. (El.)

VILMA. Téged ez az út rossz kedvbe hozott.

LINA. Igen! — nem! csak meglepettem. — Vilma! már egy levegőt sem akar velem szívni; lehet-e az, hogy a forró szerelem így elhidegüljön — ah! mégis hibáztam, midőn mások hódolatival akartam fényleni. Vilma! most érzem, a szerelem csak egyben lehet boldog.

Kényesi berohan s *Lina* lábához omlik.

KÉNYESI. *Lina!* ím lábainál fekszik a legboldogabb halandó! a rózsa kiadta titkát! lángom tiszta volt, forró és örökös, csak jutalma van még hátra. Im kedves, saját írása.

LINA. Az én írásom! de kérem báró urat, ily játéktól tessék megkímélni.

KÉNYESI. Ne tagadja, kedves! én szívét elnyerém.

LINA. Mit akar báró úr tőlem?

Elemir az ajtót rájuk nyitja s meghökkenve megáll.

KÉNYESI. Örök frigyét! boldogságot! üdvösséget!

ELEMIR. Hah!

LINA. Elemir!

ELEMIR. Engedelmet kérek, ha egy pillanatra zavarom! én búcsúzni jöttem és utolsó szavam boldogságkivánás ezen új frigyhez.

LINA. Csalódik a gróf! valamint a báró is.

KÉNYESI. (felugrik). Ki látta ilyenkor zavarni az embert, az okos ilyenkor behúnyja szemét és távozik.

LINA. Csak maradjon, gróf úr; én vagyok itt magam az idegen. A mint értém, zálogos birtokát visszakivánja, és viszálykodás nélkül idő előtt kiadom, csak a tőkepénznek kamatját kérem, mely, tudom, jó kezekben van. Ezzel én búcsúzom! (Be a mellékszobába.)

ELIMIR. *Lina! Lina!* (*Lina után el.*)

VILMA. Hála Isten! tán most megegyeznek, ideje is már.

KÉNYESI. De mi történik itt? mit jelent ez? (*A czédulát mutatja.*) Hisz itt írva van —

VILMA. Hahaha! már tudom a tévedés okát. *Lucza* egy zsebkönyvet vitt el asszonyomtól, ott lelé ezen verset, melyet ez szokása szerint kiírdogál; ez bizonyosan *Lucza* ötlete volt, ő dugta a rózsaába.

KÉNYESI. Ezer villám! hát vígasztalnom kell. (*A mint kifut, Mokányba ütközik.*) Pardon! (*El.*)

MOKÁNY. Dejszen engem bizony el nem ejt. Édes

kisasszony! úgy hallom, Lombai veszi el, pedig engem úgyse! magamnak szerettem volna, hisz úgy is tudja már.

VILMA. Én, Mokány úr?

MOKÁNY. Legyen őszinte, melyikünket választja?

VILMA. Lombai iránt soha szándékom sem volt.

MOKÁNY. Eszem a szívét! tehát az enyém lesz? Azt ne mondja: nem! különben nőtlenségem lelkére marad.

VILMA. Se nem! de igen — se mindjárt.

MOKÁNY. Mindjárt nem, hanem aztán? Ej te kis pipiske, hisz szemeidből látom, hogy feleségem léssz. (Átteleli.) Ucczu! most lesz még a gyöngy élet.

Lina jó Elemirrel.

LINA. Feledve tehát minden! gyöngék valánk, adózunk is érte.

ELEMIR. S ezentúl bizodalommal kerüljük a csalódást.

MOKÁNY. Helyesen! Jobb is ha az ember kimondja mondókáját. Nagyságos asszony! én Vilmát viszem.

LINA. Mit hallok? te is —

VILMA (titkon Linához). Nincs mit várnom, nincs mit válogatnom; először a fej beszélte rá a szívet s most a szív is igen megelégszik.

ELEMIR. Mokány úr! mi baráti szomszédok maradunk; egy nap boldogítson mindnyájunkat.

Tamás (jó a podgyásszal).

TAMÁS. Nagysás uram! már be van fogva.

ELEMIR. Ki bízta kendre?

TAMÁS. Csak jelenteni jöttem.

LINA. Ez az öreg mindenbe belé avatkozik; a gróf úr nem utaz.

TAMÁS. De hát én megyek; csak búcsúzni jöttem, úgyse tehetek semmit nagyságtok kedvére.

ELEMIR. Mit akar kend? mit alkalmatlankodik kend?

TAMÁS. Hisz nagyságos asszony a házból elparancsolt.

LINA. Igen, előbb megharagított, ő hozta az út hírért.

ELEMIR. Kend olyan öreg s mégis oly gyermekes.

LINA. Csak menjen kend dolgára s ezentúl ne hordjon híreket — érti kend?

TAMÁS. Tehát itt maradjak?

ELEMIR. Igen, igen — de csevegés nélkül.

TAMÁS (magában). Már csak néma leszek, mert itt szóval nem boldogul az ember. (El.)

LINA. Jó öreg, de kiállhatatlan újságaival. Ím! itt is közelít egy hú pár.

Elek jő Lidivel.

ELEK. Nagyságos asszony! kegyességében bízván —

LIDI. Én is oly bátor vagyok —

ELEMIR (Lidit magához inti). Lidi! Én magában csalódtam, de azért szívbeli frigyét eszközölöm.

LINA (Elekhez). Hadnagy úr! Én ezentúl is megmutatom, hogy barátnéja vagyok.

Lombai (jő).

LOMBAI. (magában). Összeálltak már. — Kedves gyermekeim!

ELEMIR. Lombai!

LOMBAI. Oh tessék!

ELEMIR. Ím én Lidi kezét kérem.

LOMBAI. Oh igen, igen szívesen, nagyságos fiam uram.

LINA. Lombai!

LOMBAI. Csak méltóztassék!

LINA. Én pedig Elek fiának kérek áldást.

LOMBAI. Oh adok, tiszta örömmel adok, nagyságos leányom asszony. Hahaha! mi boldog nap, magam zárom be. (Elővesz egy gyűrűt.) Vilma kisasszony, tudja mit jelent ez?

ELEMIR. Így tehát minden zavar szerencsésen fejlett ki. Hallja inspector! én Linával e naptól fogva jegyben vagyok.

MOKÁNY. Én meg Vilmával, azért keress más újjat gyűrűdnek.

LOMBAI. Elhalok! hisz előbb tetszett —

ELEMIR. De hogy e nap teljes boldogságot árasztson, Elek fiának egy szép curiát inscribálok, kétszáz hold földdel, hol ha kivitézkedte magát nyugodtan élhet; de Lidit kívánom neki feleségül.

LINA. Én meg házassági költségét vállalom magamra.

MOKÁNY. Én meg komának hívlak, de plánum nélkül.

LOMBAI. Oh plánum! itt most kétségbe esném, ha az inscriptio nem volna, ez vigasztal. (Elek és Lidihez.) Vegyétek egymást, rossz gyermekek!

ELEMIR. Különben tudom már az úr fortélyait, de legyenek felejtve.

Lucza jó Kényesivel.

LUCZA. Tehát csakugyan szeret, báró úr?

KÉNYESI. Igen! valóban — már ott kinn mondtam.

LUCZA. Kedvesim! engem ez a báró úr megkért, én azért is mostani bőrömben maradok és kosarat adok neki.

KÉNYESI. Oh kérem, szép kisasszony!

LUCZA, Nem! engem meg nem indít, én fogatok.

KÉNYESI. Én is, hisz csak játék volt — hahaha!

LOMBAI. Báró úr! Lucza kisasszony! megálljanak; mi benn maradtunk, de egy plánumom van: tegyük ezt a történetet vígjátékká! legalább ha némelyeket mulatunk, lesz jutalmunk annyi csalódásért.

(A kárpit lefordúl.)

TOLLAGI JÓNÁS VISZONTAGSÁGAI.

(Tulajdon leveleiből.)

ELSŐ RÉSZ.

TOLLAGI JÓNÁS PESTEN.

1.

1. Maji.

Barátom! én nagy világba megyek! Azt megírtam már, hogy mióta egy gazdag bátyánktól tetemes successiót nyerénk, atyámnak velem szörnyű nagy plánumai vannak.

Minap megáll előttem s a bodor füstöt igen sűrűn eregetve pipájából, így szólt: Fiam Jónás! huszonkét esztendő múltál, pénzed lesz, deákul tanúltál, maholnap szép hivatalomba léphetsz; de még világi tapasztalásod nincsen: azért utazni küldelek; először is járd el a fővárost, szerezz tapasztalást s több e félét. Eszed van, künn még talán gyarapodik is, ennél fogva mentorra nincs szükséged.

Örömmel hallám mind ezeket; mert az ember nem azért született, hogy azon helységből, hol nagy nehezen általfutá iskoláit, soha ki ne szökjék. Magam sürgetém elindulásomat. Bár ne szakadtál volna oly messze tőlem! most velem jöhetnél; mindazáltal leveleimmel felkereslek s híven napról napra mindent leírok, mi történik velem. Fogadd szívesen sorsom közlését és rakd el tiszta érzéseim documentumi gyanánt.

Innen hazúl többé nem írok; mert ha az ember nagy útra készül, hamar kifogy az időből. Itt is, akárhol is szíves barátod

Tollagi.

II.

Pest, 7. Maji.

Ha az ember új világba lép, valami különöst érez, a mit otthon nem érzett, így vagyok én; mind e mellett fogadásom szerint az íráshoz fogok.

4-ta hujus megáztatva anyai könnyektől, tetézve atyai áldással, szívdobogva kocsira ülék s két feldüléssel s azokkal járó kék foltokon kívül szerencsésen ide is érkezvén, a Remény fogadóban megszálltam. Ily nagy városban gondolám az embert fel sem veszik, azonban jöttemkor mindjárt nagyságoltak; de mi az embernek nem competál, ne vegye magára, én is eltoltam a magas titulust.

Hol az ember idegen, senkit nem ismer; de így az ember csupa nézésből nem sokat tapasztal, azért én is lementem az alattam lévő kávéházba, hol több városi ifjakkal mindjárt is megismérkedtem. A rokon lelkek egymást feltalálják; hozzám is bizonyos Lépfalvi különösen vonzódik, ittlétem célját elbeszélvén, barátságát s pártfogását ajánlotta.

Meglátom, miket tapasztalok; nálunk úgy hírlelik: hogy a nagy városban, a ki nem akar is, tanul. Ezer feltételek sarjadoznak keblemben, de azért alunni készülök, mert ha az ember elfárad, szeret pihenni.

III.

8. Maji.

Barátom! kulcslyukon ne nézz keresztül; én tettem azt, de! meg is adtam árát.

Hogy az ember okos maradjon, olvasni szükséges: e végre néhány deák írókat raktam el ládámba. Ma épen előszedém őket, midőn a mellékszobában éneklést hallok, de a világért se tudtam, férfi- vagy asszonytorok zeng-e? curiositástól unszoltatván a kulcslyukon nézek keresztül s ím tükör előtt áll egy drágán öltözött személy s írásból énekel, mellette egy

hosszú ember hadonáz kezével s az az egész scálát kiejti képével. Ajtóhoz lapúlva várom, mi lesz a dolgból? s hajam a kilincstre tekeredik, de fájdalomosan csak akkor vevém észre, midőn a fogadóbeli inas belép, hirtelen hátra nézek s egy fürtöt kiszakasztok, melyre a kilincs zörren s az ének megszűnik. Az inas elmondá: hogy szomszédném egy híres altista énekesné s ma fogja épen magát produkálni. Gondolhatod: mint vágytam őt nyilván is hallani; mert nálunk néhány csepűevő s egyéb bukfenczes embereken kívül ilyenén mesterek nem fordúlnak meg. Az inas zártszékkel kínál: mit használ a szék, ha be van zárva? mondám, inkább innen vigyünk széket. Erre viszonzá: csak bízzam reá, ő szerzend úri helyet. Ment s nem sokára hozott czédulát; drága volt, az igaz, de ingyen csak a halál, gondolám s kifizettem.

Rendelt órára theatrumba megyek; előnyújtván a kártyát, első emeletre, egy rekesztékbe vezetnek. Ott bámultam a tolongó sokaságot, midőn egy ifjú, kit már tegnap a kávéházban láték, hozzám szövetkezik. Uraságod maga vagyon? — mond — talán nem lesz terhére társaságom? Absolute nem, felelék, őt melém ülni kényszerítvén. Sok beszéd után mondá: Cornelia derék énekesné; de nagy ellensége s ócsárlója nemzetünknek, hogy minden hangért ezrekkel nem adózunk. Hadd legyen ellenség! viszonzám, nincsenek huszárjai sem ágyúi. — Az nincs, felel, de vannak szép szemei s azok néha huszároknál is több kárt okoznak. Mi ifjak ma őt kifütyölni akarjuk s mint jó hazafit az urat is ezen frigybe meghívom. Ha így van, mondám, szívesen! miként szokták? Tessék engem utánozni, felel.

Azalatt muzsika kezdődik, mély csendesség lőn, a kárpit felhúzzatik és az énekesné kilép; társam lassan fütyöl, én hirtelen kidugom fejemet s két ujjommal olyant fütyyentek, hogy a theatrum is visszahangzott belé, gondolván, ha az ember valamit tett, tegye

igazán. Erre alól tapsolnak, lármáznak, s minden szem felém lövel; ennek okát tudni óhajtván, társamhoz fordulok, az elillant; a kis folyosóra megyek utána, egy úr haragosan elállja utamat, kérdvén: én füttyöltem-é? Igen is! felelék biztosan. Arra ő felzúdul, fenyíteni kezd, miként merem a köztársaságot zavarni, s hogy tettemért adóznom kell. Hasztalan kértem, hogy compescálja nyelvét, folyvást dörgött s nevemet kérdé; de én okos voltam s nem mondtam meg — több ember szorong össze s mind ellenem voltak; már már szepegni kezdék, akkor Lépfalvi törtet elő, megpanaszlom a dolgot, ő azon haragos urat hátra vonja, s minekelőtte magamhoz térek, a nagy zúgás neveltségben oszlik fel.

Tele confusióval, megmentőmtől kisérve térek szállásomra, hol megértém a dolog mivoltát: hogy azon ifjú, ki megcsalt, az énekesnét szereti s most valamin összevezendülvén, engem választja boszúja eszközének.

Az ember könnyen hisz, ennél fogva könnyen csalatik — aztán boszankodik.

IV.

9. Maji.

Ha az embert egy baj éri, a többi sincs messze.

Búfelejtésre, ma korán reggel a szabadba menék, soká tündödvén: miként lehetne a tegnapi dolgot helyre hozni? Nagy észmarczonglás után az ártatlan énekesnét megkövetni legjobbnak itéltem; ennél fogva vissza s hozzá sietek. Ajtót nyitok: egy szép szőke leány ült az asztalnál s kötött, látásomon nem kevésbé ijedvén meg. Szótlán sokáig nézek égyszínű szemébe s mindig úgy rémlett: hogy az, kit a kulcslyukon láttam, egészen más vala: ezen gondolaton elfelejtém mondandómat.

Talán bátyámat tetszik keresni? kérdé szelíd hangon, mindjárt visszavárom! Ezen hang nem volt

olyan trillás, mint a tegnapi, engem mégis mélyebben meghatott. Felbátorodva felelék: Semmiféle sérfit, csak ékes hangú személyét jövők tisztelni s az esti füttyért töredelmes szívvel bocsánatot kérni.

Erre szemei jobban rám nyíltak: ha én volnék a megbántatott, mondá igen kegyesen, szívemből megbocsátanék; de az nem vagyok! úgy vélem, a szobát tetszett ismét elhibázní; azonban örvendek, hogy ezen tévedés által tanúja levék jószívűségének.

Mit feleltem, mint jöttem ki, niár nem tudom, oly zavarba jöttem; és csak új bajom hozott magamhoz, midőn tudniillik szobámba akarék menni és kulcsomat elvesztém.

Lépfalvi jön ismét, panaszlom sorsomat; ő rész szerint gondolá, nem szerencsétlenség, ha az ember véletlen egy széphez jut, rész szerint az énekesnét is valami ajándékkal megkérlelhetőnek állítá. Mindent magára vállalt.

A tapasztalás, látom magamról, vagy pénzbe vagy érzésbe kerül, s így az ember nyerve vesz, vagy ha akarod vesztve nyer — mi haszna marad?

V.

10. Maji.

Ma Lépfalvi javallására elhordozkodtam, még pedig ugyanazon házba, hol ő lakik. Szolgálatomra, míg itt leszek, egy inast is fogadtam; jó ember, de keveset hall; az semmi, csak azt megértené, a mit hall.

A fogadóban jól meghúztak! nálunk az egész helység kulcsa nem kóstált annyit, mint ezen városi kulcs.

Rendre vergődván, eljártam a város ritkaságait. Mi sok szép van e világban, a mi nem áll könyvekben! ellenben mi sok festetik nagynak, a mi csekély magában! jele: hogy nem mind arany a mi fénylik, nem mind igaz, a mit írnak, nem mind helyes, a mit

tesznek, nem mind jó, a mit dicsérnek; de az való marad: míg az ember szűk határ között él, magát okosnak tartja; ha kiljebb lép, látja, mennyit kell még tanulnia!

Tele van a fejem; de abból nem következik, hogy mind azt le is tudom írni.

VI.

11. Maji.

Ma Lépfalvi egy kertbe vitt sétálni, respective szaladni, mert alig léptünk be, két fehérszemély ötlük szemébe, kik után iramlík, s én őutána. Hozzájuk érvén, köszöntjük őket. Lépfalvi titkos beszélgetésbe ered velök s aligha nem felőlem szóltak; mert az ifjabbik szemei többször lopva mosolyogtak felém — pedig azok szép szemek voltak ám! barna fürtök közül úgy ragyogtak ki, mintha Ámor két csillagot dugott volna oda, a szíveket elolvasztani.

Lépfalvi rossz deák lehetett! egy becsületes sententia sem jött ki ajkain, mégis úgy figyeltek reá, mintha Horácztot explicálta volna. Utóbb kifogyni látszatott, mert engem unszola szólásra. Én sok szépet akartam mondani, de hirtelen semmi se jutott eszembe; ebből tapasztalám: hogy az ember nem tud mindent, a mit akar; s ha tud is: nem úgy s nem akkor, mikor kell.

A másik személy, korosabb és vastag személy volt; nyájas lebecsátkozással egy deszkapadra invitált, de nagy extenziója miatt csak a pad szélére fértem. Míg Lépfalvi a másikkal elmerülten beszélt, ő nekem a tavasz kellemeit magasztalá; én erre tudósan megmutatám: hogy tél után tavasz, tavasz után nyár következik, érzékenyen hozzá tévén, mily nehéz lesz neki majd a rekkenő nyári melegben ily húsmasszát hordozni! Arra ő hirtelen felkel, a deszkapad felbillen s én a földre bukom; de csakhamar talpon valék ismét, a kis leánynak időt se engedvén a sikoltásra.

Nem sokára búcsút vevén, a reájok váró kocsihoz mentek. Lépfalvi az ifjabbat, csókot nyomván kezére, felsegíté; én kalapomat a bakra tevém, hogy annál könnyebben emelhessem fel a vastagot; de elkéstem, mert akkorra már a kocsiba be is telepedett. Meghajtom magam, a barna szemek felém kacsintanak, és én oly valamit érzék, a mit definiálni nem tudok; szerettem volna én is egy csókot applicálni gömbölyű karjára; de elindultak, s nekem semmi se jutott. Elandalodva, későn vevém észre, hogy kalapom is velök ment: utánok futok és szerencsémre az útfélen lelem kalapomat, de horrende öszvezúzva. Mérgelődve térek Lépfalvihoz, elébe tartván a destruált jószágot: mi egy kalap, mondá, ily gyönyörű mulatságért? Szemei égtek, az enyimek pedig tele voltak porral.

Hazamentünkben kifejté a titkot: hogy az ifjabik, Kamati Lolli, egy gazdag kereskedő leánya, a vastag pedig Madám Laurent, annak gubernantja. Mily nehéz itt egy leányt megőrzeni! Gubernator egy országnak is elég.

VII.

12. Maji.

Alvásért fekszik le az ember; de én az éjjel ébrenbben alvék, mint máskor nappal; képzeletem hol a kék, hol a barna szemekkel vesződött. Miért van ez? nálunk is terennek szép szűzek; de talán nincs annyi mesterségök az embert virrasztgatni.

Lépfalvi nagy emberismerő, mindjárt előtalálta, mi nyugtalanított; ő úgy véli: Cupidóval lesz dolgom, ki főkép Morpheusnak esküdt ellensége. Így hát nekem kellett utána járni, különben ő látogatja meg váratlan is a szíveket.

Olvasni nincs kedvem, hasztalan forgatom a classicusokat, minden betűn szép szemek lebegnek. Hol fel, hol alá járok, az idő hosszú, még sem únom el

magamat. Óránként eszmélkedem s mind e mellett semmit se gondolok. Rendes állapot!

VIII.

13. Maji.

Mit az ember örömet hall, arról örömet beszél, ha van kivel; én is általmentem Lépfalvihoz s kitanúltam tőle a többi között: mint kell a szépnemet captiválni. Ő a boldog szerelmet négy §§-ra osztja fel: *látás, szólás, vallás*, és ha van miből a kedves tárgyat kitartani: *örök frigy*. Ezekkel jár: andalgás, remény, sejtés, boszúság, lángoló öröm és gyilkoló féltés. Ez mind nálunk is úgy vagyon, csak hogy a munkás ember nem igen ér rá fohászkodni és ablakok alá járni. Itt gondolom a szerelem mesterséges időtöltés, ott valódi érzés.

De mit okoskodom? bévett szokás fél törvény, azért: minthogy Lépfalvitól hallám első látástól fogva Lollinak irántam serkenő hajlandóságát és azt viszonzani kötelességemnek tartom; tehát bele kapok az első cikkelybe, az az a nézéshez.

Utóírás:

Ha poeta volnék, azt vélném: hogy az ég könyyezé szerelmes szándékomat s úgy tele sírta ruhámat, hogy egy hajszálnyi sem maradt benne száraz. Hallgasd, miként jártam.

Kamati háza numerusát s utcáját megértvén, pontban négy órakor délután felkeresém; mivel pedig Kamati háza szögletház s nem tudtam, mely felől lakik Lolli, az utca közepén oly situsban álltam meg, hogy szemeim minden ablakra eljuthatának, s ezt okosan is cselekedtem; mert azonnal a ház bal oldalán egy szőke fő tűnt előmbe s ha tüstént vissza nem vonja magát, megírhatnám, az a szőke fő volt-e, melyet gna hujus a fogadóban láttam.

Ott állék merően kémlelve az ablakokat; s íme több emberek szövetkeznek hozzám, s majd reám, majd a házra tekintve, egymás kérdéseikre vállvonítva felelnek. Én elválok azon kíváncsi csoporttól s külön szempontot veszek; de egyszerre forgószél támad, zápor szakad az égből s mindnyájunkat szétmosott. Keresztülázva tértem szállásomra.

Ilyen az élet! teli szép reménynyel kimegy az ember a meleggel s mire körülnéz, a sors megfűreszti, és az ember fázik.

IX.

18. Maji.

A betegnek orvosság való; de hallottad-e, hogy valakinek gyógyításul versírást præscribáltak? Velem ez történt. A minapi megázás szörnyű rheumát vont fejemre. Lekötve szobámban különfélét olvasgaték s egy helyen következő velős mondást találtam: «lelki emelkedés enyhíti a testi gyötrelmet; azért a költő, midőn képzeti szárnyain felling, minden földi bajt felejtve az ifjúság aranykorát éli.»

Ha így van, gondolám, én is elúzhetem rheumámat; neki ülök s ezen szonettet vagy hangzatkát zengém:

Kiballagék andalgva, gyöngyalak!
De ah irigy felhők zúgtak felettem
S örömczélom bús áldozatja lettem,
Megáztam jól, de nem láthattalak.

Most, vad sors! elzárnak hideg falak
Repüljön hát ez édes dal helyettem
Hozzád, kit első percze' már szerettem
Lásd innen, mily buzgón óhajtalak!

Beteg vagyok — de szívem indulatja
Vígasztalásomúl azt mondogatja:
Hogy tán azon hódító játszi szem,

Mely nem rég oly sok szép reményt ígére,
Egy két könnyet gördít sírom kövére,
Ha meghalok; de azt alig hiszem.

Lépfalvi doctort küldte hozzám; ez nagy cseppeket látván homlokomon, kérdé, mi izzaszthat ennyire? én nyílt szívvel megvallám, hogy a versírás verítéke ütött ki. Így tehát a szelíd Múza a jótévő Hygiával egyesült s útjel az orvoslásra; ennél fogva én is izzasztó szer gyanánt versírást ordinálok; mentől többet, mentől magasbat irand, annál előbb tér vissza az egészség. Mondá s mosolyogva elhagyott. Így lettem recipe szerint poeta ex officio.

Minden kénytelenség fáraszt; de költeni szükségből rettenetes baj, minden kínok kínja! Mennyit vesződtem, mennyit gondolkodtam, tudósan öszve-rakván a szavakat; de hasztalan! semmi egész nem született, mindenütt kitűntek a hiányok, s nekem csak azon tapasztalás maradt: hogy nádparipán nem lehet Pindusra nyargalni. Azonban egészségem ismét helyre állott.

Mi az embernek nehezen megy, azzal hagyjon fel; én is ezentúl, ha a dicsőség szomja bolygat, ezen emlékverset tartom előmbé:

Ki észszel bír, szép s nagyot ír,
Fejére koszorút fűz;
Az ügyetlen és készületlen
Levegőben halat űz;
S tettit bármiként hirdesse
De azt még sem gátolhatja,
Hogy a késő kor magzatja
Hiú álmát ne nevesse.

X.

19. Maji.

Barátom! soha bérlett lóra ne ülj! s ha igen: biographiáját vagy gazdáját előbb ismérd meg. Alig mult el rheumám, más viszontagság talált.

Ma gondolat közt a holdvilág utcán (ott lakik Lolli) megyek keresztül, midőn Lépfalvi mellettem elugrat; oly büszkén lebegett haragos pej lován, hogy nekem is szinte kedvem lobbant paripázni; eszembe

jutván, mily kényesen nyargaltam otthon a mezőkön s a szomszéd vásárokon. Hazamenvén csudálkozásomat jelentém: miért titkolá előttem, hogy lovakat is tart. Ő megvallá: hogy a ló nem övé, hanem bérlett ló s hogy itt kész pénzen akár mennyit kaphatni; hozzá rekesztvén azt is: mily szépen s tetszetősen tűnik ki a férfi lóháton, s mint röpülnek szép szemek utána, mikor bátran neki eresztve szökdel szét az utczákon s tomboló lova szikrát vág a köveken. Lehetetlen volt a lovaglás vágyát eloltanom; azért is Lépfalvit kértem, utasítsa el inasomat s jönné ki velem délután nyargalni; de ő ezt dolgai végett megtagadá, hanem inasomnak instructiót adott: hol és mily áron szoktak paripát bérteni.

Az ember sokszor örül, mikor tán épen semmi oka sincs; én is alig vártam a délutánt, képzelve, mily nagy impressiót tesz látásom szép Lollin, s mint ugratok majd ablakai alatt.

Inasom hoz egy nagy feketét; már messziről láttam, hogy az nem nyalka ifjú alá való (azt mondá: hogy a többi lovak már mind ki vannak bérelve). Ez erős, hasas, széleshátú ló volt, tűzzel nem birt, de fél szemén se látott, a nyereg s kantár többet ért magánál. Rá vetem magamat, lábaim kimerednek vastagsága miatt. Le akarék szállni (s bár tettem volna!), de Lépfalvi biztatva mondá: jobb rosszúl lovagolni, mint kevélyen gyalogolni, és én elindúltam. Szörnyen rázott, azért csak léptetve mentem el Kamatiék előtt, szinte örülve, hogy senki se látott e rhinoceroson.

Sokat látni jó az embernek; de mindent látni mégis bajos. Ezt tapasztalám, mert alig fordúlok más utczába, nagy ember-csoport tűnik szemembe és lovam velem együtt kíváncsi volt megtudni mi történik, neki tüzesedik, fülét hegyezi, nyeríteni és akaratom ellen vágatni kezd. Odaérvén, látom, hogy temetési pompa készül. El akarok onnan fordúlni; de lovam a trombitásokon keresztültörve a halálkocsi mellé (melybe

fekete posztókkal beterített két ló volt fogva) szorong; sarkantyúzom, de minden döfésre kirúg s annál közelebb bújik a kocsirúdhoz. Hasztalan ostorozta a fekete kocsis, Rárót kiáltván, mert Ráró megátalkodva nem mozdult a helyéből. Már a koporsót kihozták, az emberek morogtak s nekem volt igazán circumdederunt me — mit vala tenni? leszállnom s egy embert szép kérés mellett jól meg kellett fizetnem, hogy Rárót félre vezesse. Attól értém meg: hogy ezen ló a holtakat szokta másszor hordozni, mikor négyesbe fognak, azért akart most is pajtásival sétálni. A temetési rend elindult, én pedig Rárót magam után vezettetve haza ballagék azon feltétellel: hogy ezentúl soha más lovára nem ülök.

Az embernek használ az is többször, ha senki sem ismeri; legalább ha viszontagság éri, ki nem nevetetik.

A halálparipát hazaküldvén, Lépfalvihoz megyek, ki nem rövid kaczagás után ezen hírrel lepett meg: hogy ő nekem módot találja bójuthatni Kamati házába e következő conditiók alatt, tudniillik:

Lolli atyjának van egy fia, kit romlástól féltvén, köziskolába nem járat; azért is oly csintalan, hogy egy tanító sem jöhet ki vele, sőt mindenik ifjú óvja magát tőle — most is épen tanítót keresnek. Ha pro forma ezen hivatalt, melyre kis deákság, számvetés s több e féle csekélységeken kívül nem sok tudomány kívántatik, magamra vállalnám, tehát in persona kiadhatok szívemen. Már ő eziránt Lollival szólt, azonkívül levél által is fog mindennap recommendálni. Mindazáltal óvjam magam nevét említeni, minthogy Kamatiék atyjával némely per miatt összevezendültek s ennél fogva barátsága ártalmas lehetne.

Ha az ember szerelmes, minden habban partot képzel; de én nekem Lépfalvi gerendám, melyen minden zivatar közt átalúsom; ő csakugyan igaz barátom.

Ma atyámnak is kell írnom. 1) Tudtára adom, miket

láttam; a mi velem mindeddig történt, talán jobb lesz elhallgatnom. 2) Pénzt kérek. 3) Ejtek valamit: hogy koromban már az ember szerelmes is lehet, ennél fogva házasságról álmadoz. 4) Megírom: hogy mindenütt jó; de mégis jobb otthon. A második pontért orrot kapok, de ki tehet róla, hogy az aranyláncz a megbántott énekesnének s mindenféle költségek meg alapíták erszényemet. — Mint látom, a városi ifjakknál nem szokás a pénztartás — így én is már közikbe illem.

XI.

20. Máj.

Csinosan öltözve, mint azon ünnep kívánja, melyben szíven akarunk triumphálni — Lépfalvi levele zsebemben, különféle érzésekkel Kamatihoz menék. Hozzá vezetnek: még ő, a madám, és egy más asszony a kávé mellett ültek. Mintegy tíz esztendő gyermek, szilaj, daczos szemmel néz ki borzas haja közül egyik szögletből. Kamati se szívesen se kellett len monda: tessék várakozni! és a másik asszonyra néz, mintha további szólásra engedelmet lesné ki képéből. — A madám úgy tett, mintha soha se látott volna.

Felkelvén az asztaltól, a másik asszony gyémánttól megrakott kezét ajkaimhoz tolja s szemmel végig mérve kérdi: Mi tetszik? Nekem semmi! felelek; hanem a mint hallom, az úrfinak tetszik egy tanító —

Miket tanultunk? kérdé Kamati. — Mit nagyuram tanult, nem tudhatom, viszonzám; de én meglehetősen deák voltam s azonfelül atyám, ki három esztendeig vármegye pennája volt, azaz cancellista, most érdemes nótárius, maga vezetgette a szép s jónak tág mezején. Ezután tudományim lajstromát elmondám és a classicus írókét, kikkel conversáltam. A másik asszony bele szól:

Félre a sok hideg tudománynyal; ha csak aranyt nem tudunk csinálni, a többi mint hiú füst, magasra

száll s mégis semmi. Az én Rudim (tehát ezen most említett asszony az előbb írt borzas úrfinak édes anyja.) Ah! az én Rudim gyöngéd complexiójú, szelíd természetű gyermek; erőltetni nem lehet, nehogy drága élete szenvedjen általa. Minek is hijában kínozni a szép fiút? Ő tudomány nélkül is hintón jár, míg a tudós alig lehelve, mellette gyalogol. (Instálni kezdém, de szóhoz nem jöhettem.) Annyit tanuljon mennyi a háznál, legfőlebb a társaságban szükséges és ezt játszva is elérheti. Így akarom, így kell lenni! azzal kezét még egyszer ajkaimhoz tolja és ellebegett, a vastag madám utána, de nem lebegett. Ezekből látod, hogy Kamati csak házán kívül úr — ben neki parancsolnak.

Kamati. «Hát csak eltökélé magát az úr?»

Én. «Igenis! mindennap néhány órákat szívesen töltendek itten.» (Képzelheted, Lolli volt eszemben).

Kamati. «De nekem ezen tanító urakkal már sok bajom volt; minden csekélységért elmaradnak, azért szeretnék contractusra lépni.»

Ezen megijedtem s hirtelen így tanakodtam: a contractus tanításra kötelez; mivel pedig én nem tanítani, hanem szeretni vagyok itt, ergo a contractusnak (ha csak nem matrimoniális) közöttünk nincs helye. Ez értődhetik, magamban gondolám, ennél fogva a háziúrnak nem feleltem, de az feleletre várt, én pedig hamarjában nem tudtam mit szólni; tehát zavarba jöttem, melyből ugyan csak a mellékszobából kihangzó: Szívem Kamati! segített ki; mert Kamati elhagyott.

Magam lévén, abban állapodtam meg: hogy míg Lollival szívemről értekezhetem, próbáhatet kérek.

Ha az ember valakit jó indulattal ölel, az egész házat vele öleli; én is Rudi iránt, ámbár mérgesen tekintre reám, bizonyos affectiót érzék. Hozzá járulok; Rudi! mondám érzékeny hangon, gyöngéden nyulok keze után; de Rudi kirántja kezét és morogva hátat fordít (szelíd természet!). Hízelkedve csirógatom; de

Rudi ülőszékét a szoba közepére vetvén, elrobog s úgy becsapja az ajtót, hogy az ablakok zörögtek (gyöngéd complexiol). Erre Kamati kijő, kérdvén: mi történt? elbeszélem Rudi vadságát. Örülve mondá ő: ez a gyermek csupa tűz! utána megy, elfogadván előbb a próbahetet.

Jó hogy qua szerető s nem qua inspector vagyok itt, gondolám; midőn az ajtó nyílik, s Lolli könnyű lépésekkel előmbre lejt. Hozott levelet, kedves Tollagi úr? kérdé. Hoztam igenis, Grátiák egyike! felelék, hoztam; méltóztassék foglalatját szívére venni, és ha talán a barátság némely tulajdonokat anygali színnel ruházott is fel, mégsem egészen költemény az, hanem néhol kis igazság is van benne. Lolli szinte kifakadó tűzzel a levelet keblébe rejtje el (boldog levél!), azután kezemet gyöngéden szorítván mondá: míg írásban felelhetek, ez légyen válaszom: érzek s reménylek! azzal kilejt ismét. Gondold! Ő érez és reményl —

XII.

21. Maji.

Ma tehát mint valóságos tanító léptem fel, mert Kamati és hitvese Rudijokat formaliter általadák.

Tudod, atyám pennáját füle mellé dugja; én is ezen szokást vettem fel s ma feledtemből még Kamatiékhoz is így mentem. Az asszony elmésen kérdi mindjárt: minő sugára nőtt fülemnek? ez semmi, csak az orrom is ne lett volna tintás! mely fekete folt nem legszebb formát adott képemnek — azonban Lolli nem látta, a tudós czímert hamar letöröltem képemről. Ebből következik: hogy egy kis hiuság nem árt az embernek, és minden férfiuság mellett is ha kimegy az ember, nézzen a tükörbe.

De a dologhoz: Kamatiék általadák Rudit. Soká nem tudtam, mit tegyek vele, mihez kapjak, mert minden hivatalnak van bizonyos normája, de én mind ebben járatlan vagyok: végre egy Orbis pictus tűnik

szemembe. Rudinak nyujtom, megpróbálni, mint olvas. Ő egy lapot felüt s rám mutatva anyja elébe tartja. Ez őt ölébe ragadván, ezer csókot hintve reá, felkiált: Ah! te elmés angyal! Nézek, mi van a lapon? s egy majomképet látok. Ezt méltán aprehendálnom kellett volna, de rész szerint Lolli testvére; rész szerint igazság-szeretetem, hogy csakugyan más esze hozott ide, gondolám, s magam is nevettem.

Vendégek jöttek, Rudival magam maradtam. Ő papirost nyirbált s én neki segíték. Lolli lábhegyen közelít, levelet nyom markomba s újját ajkára téve ismét elillan.

Utamban igen kíváncsi valék megtudni, mit ír Lolli felőlem; de a levél Lépfalvinak szólt, nem illet volna feltörnöm. Ily kis pecsét mennyi boldogságot zár el, gondolám, és szinte számlálván a benrekesztett sóhajtasokat, Lépfalvihoz érek, ki vidáman olvassa, szívesen megköszöni s elzárja. Nem úgy van az alkul mondám: közölje velem is tartalmát, hisz engem illet leginkább; de ő rövid szóváltás után azzal nyugtatott meg; hogy Lolli ugyan sok szépet írta felőlem; de tapasztalt modestiámmal ellenkeznék a szemembe való dicséret, eljövend az óra, mely mindent napvilágra segít.

Bízást hihetném, hogy ő szereti Lollit: de ha az ember kétkedik, mindenkor higgye a jobbat.

XIII.

22. Maji.

Mindig a régiben vagyok: azaz tanító és levélhordó; ez utolsóa talentumom van, mert lábaim jók; de egy elkényeztetett anyafiúcskát oktatni s leányszívet kitanulni egy professornak is nehéz. Nem hiában nálunk a *szívu* és *bívu* ancepts — az élet poezisa mutatja hogy metrumjok igen változó.

Mikor az ember okoskodik, jele: hogy elégedetlen — én is hozok viszek levelet, anélkül, hogy foglalatját tudnám; de mit tegyek? ha az ember kezd, végezzen is. Türelmem már ingadozni kezd.

Pénzem sincs. Lépfalvi ugyan osztakozott velem, de én úgy tartom: az ember mindaddig felebarát, miglen adni vagy venni nem kénytelen.

Talán csak az is igaz: hogy a szerelem elveszi az embernek esztét; nekem úgy rémlik, elébb okosabb voltam. Mások azt állítják, hogy a szerelem észet ad; de akkor talán nem úgy szeretek, mint kellene. Ez a Lolli — de nem ítélek előre: az embert úgy is elég korán meglepi a hideg valóság. Úgy fordúlhat, melancholicus leszek. Bocsáss meg, hogy mindenfélét öszveírok; de jól esik az embernek, ha egy kebelt tud, mely távolban is híve.

Ily nagy városban jó élni, ha az embernek sok pénze és semmi szíve nincs — nekem van még egy; de az is bús. Öllelek.

XIV.

23. Maji.

Van egy kincse az életnek,
Feljebb már nem röpülhetnek
Legmerészebb vágyai!
Ez a földi jó határa,
Boldog, kit ölébe zára,
Kit ápolnak karjai!
A szerelem ez a kincs,
Ennél bizony drágább nincs.

Megint vers! gondolod; de ne gondolj semmit is, hanem örülj s láss te is a szerelem után.

Ma Kamatihoz megyek. Mihelyt belépek, mindjárt hallám az asszony szavát, úgy rémlett, mintha valakit szidott volna. Szívem Kamati, gondolám, kapja leczkéljét; azonban képzelheted, mily meglepetve valék, midőn ama szőke leányt, kit az énekesné helyett megkövettem, azon szobából kijönni látom, honnan kiűztak azon viszályos hangok. Csendes szomorúság ült halavány képén, s egy könny, egy ártatlan, szerencsétlen élet hirdetője, reszkete szemében. Homályos érzelem szálla belsejébe, melyet Lollival szemközt eddig nem érzék. Gyöngé pirulat futá végig

orczáit, mikor megpillanta s némán köszönve üdvözlésemre, ment a szobán keresztül.

Mily varázsvessző illetett, nem tudom. Tetszett ugyan már az első látásnál, de mostani vonzódásomat iránta ki nem fejthetem; egész valómat hozzá röpülni s tőle lelkesülni érzém. Lolli szebb ugyan: de minden bája elenyészett a csendes könny előtt, mely szószólója vala egy szelíd, egy nemes léleknek.

Lolli jön, a levelet általadván, kérdést tesz a szőke leány felől. — Lolli színetlen részvétellel mondá: Szegény Róza! Anyám üldözi őt, pedig oly jó, oly kegyes teremtés! Elbeszélé azután: hogy Róza szegény árva, atyja testvérének leánya, kit néhány esztendő előtt házához vett; de mivel más bátyjához akar menni, hol jobb napokat remél, Kamatiné inkább neheztel reá s minden apróságért haragját éreztetí vele.

Jó egészséget, Lolli kisasszony! mondám (ezzel azt akarám jelenteni, hogy többé nem tetszik) s felejtve, hogy órák ki se telt, félig álmodva haza indulék.

Mit írjak tovább? fejem üres, minden gondolatim Rózánál maradtak.

XV.

24. Maji.

Ma jött kezemhez leveled, a melyben óvsz csalfa barátoktól — már késő! nekem megadták — megszégyenítve, öszvezúzva vagyok.

Mi az ember élte? még tegnap ezer vídám alakban lebegett a remény körülem, most felém se jön; jele: hogy az ember tartós szerencsére számot ne tartson.

Kamatiékat mind együtt lelém, Róza is jelen volt. Alig lépek be, az asszony megtámad, miért nem teszek eleget tisztelni? a kiszabott órát miért nem állom ki? Erre felelhettem volna, de az ember túrni tanúl, ha szerelmes. Azonban a csendesség alapítása végett így okoskodtam magamban: (ah! miért okos-

kodik az ember, mikor nem ért hozzá!) Lépfalvi minden nap valami jót ír felőlem, ellensége ugyan a háznak, de Lolli barátja, azért is hihető, hogy igazat mond; talán nem ártana most az egyetem előtt publicáltatni dicséretemet, ebből látnák, mit nyertek velem és Róza is hamarább szívemhez hajlana; ennélfogva jónak tartám a levelet úgy általadni Lollinak, hogy a ki nem vak, megláthassa. Így történt. Kamatinénak jó szeme van, meglátta, a levélnek rohan és elragadja. Lolli képe vérlángba borul, a madám elfordul s befogja szemét. Kamati velem együtt mozdulatlan áll s bámúl, Róza nagy tekintetet vet reám s elsötétül. Kamatiné villámló szemekkel, vonagló képpel átfutja a levelet, de nem szól: végre elpattan szája, s csak úgy torlott ki a szemrehányás özöne, ezer titulust szórva rám, de egyik se volt hízelkedő. Már megbántam tettemet, nem szántam volna a föld alá rejtetni Róza szemei elől, hogy ne látná, ne hallaná megaláztatásomat. De még ez mind nem volt elég. Gondold el desperátiómat, midőn Kamati a szegény remegő és piruló Lolli előtt olvassa a levelet! (közlöm belőle, a mit tudok) «Nyugtasd magadat, és bízzunk szerelmünkben — atyám igen kegyes, ő igazságát is kész feláldozni szerencsénknek — érzem: boldogok leszünk. Írj, mikor csak lehet, hiszem postánk derék — nem kis mosolygó szárnyas isten ugyan; de egy nehéz pedáns, mezei truncus, kiből még embert kell faragnunk — (volt-e valaha egy halandó ily gonosz állapotban?) különben jó, becsületes ifjú — légy kegyes hozzá — öcséd nem nyer vele, de társaságod kelleme neki használhat — halálig szerelmes beléd — szabj határt, meddig viheted a tréfát — írd meg, mikor mehetsz ki, legalább addig is messziről láthassalak, míg egészen enyémnek mondhatlak. —»

Megdermedve állék; Róza komoran, egy szánó tekintetet vetve reám eltávozik — éltelmet vélém elszakadni tőlem. — Minden szem, minden szó engem ostorozott.

Minekutána Kamati s drága hitvese nyelvöket rajtam eleget edzék, eltiltották házokat, hozzá függesztvén azt: ha még egyszer itt látnak, a szoba lyukán ugratnak ki.

Az ember bemegy a házba és nem tudja, mint jó ki.

Fájdalmas érzéssel, földre sütött szemmel ballagok haza felé, midőn valaki nevetve megüti vállamat; — ez azon ifjú vala, ki a theátrumban megcsalt, hazaszeretetemet boszújára fordítván — karján vezeti a tollakkal piperézett énekesnét, kinek most is aranylánczom ékesíté nyakát. Épen jókor! felkiálték haragom teljében — és tettiért kegyetlenül lehordom. Ezért szólunk egymással! mondá. Nem! felelek: mi többet nem szólunk, hanem perelünk! Ő nem hallgatva reám, elindúlt.

Mily romlékony itt az emberiség! ma öszvezúdulnak, holnap karon fogva járnak.

Ha az ember kiadhatja mérgét, szinte könnyebbül.

Lépfalvihoz megyek. Inasa jelenti: hogy atyja elérkezvén jószágáról, most annál mulat.

Itt ülök — kívül éjféli, bennem éjféli — fekete a világ, csak Róza fehér, s őt elvesztém. Otthon ilyenkor édes álmom ringatott, most azon eszmélkedem, a sors mint játszik az emberrel — a mit más emberek gonoszsága épen hagy, mi magunk rontjuk el képtelen okoskodással. Szerelmes vagyok — de a truncus! — ezt megbocsátanám, mert csakugyan hibáztam, csak azt ne írta volna, hogy Lollit halálíg szeretem — pedig nem igaz. — Mit ítél Róza felőlem? Légy boldogabb! keseredett szívű barátod.

XVI.

25. Maji.

Reggel mindjárt számolni mentem Lépfalvihoz; ő kérdé: miért vagyok oly zuzmara képű, mint az elfagyott Ámor? Vége a tréfának! mondám s szemére

lobbantván álnokságát, elbeszélém a tegnapi balesetet. Először elhűlt, aztán meg ő kezdett pattogni, mért nem volt több eszem; de én nem engedém magamat; végre bocsánatot esdekelve dől karomba, megvallván: hogy Lollit régtől szereti s hölgyének eljegyzé, hogy Kamatiné, mivel atyja bizonyos perben velök egyezni nem akar, leányát tőle megtagadá és további öszve-jövetelöket eltiltá, mindazáltal a madám segedelme által többször látá kedvesét. Velem megismerkedvén (épen akkor volt Kamatinak szüksége tanítóra) s a kedvező körülállást használni akarván, engem tapasztalatlant választá szerelme Merkuriának. Mi a levelet illeti, mond továbbá, nem tagadom, egy kicsinyt túlléptem az illő határon; de az egyik gyöngéje, s úgy szólván, eredeti büne az embernek, hogy mások felett szeret ragyogni és mind azt, mit a szerencsétől nyert, kitüntetni azok előtt, kik őt érdeklik, vagy ő megnyerni akar — gőg nélkül ember nem születik és a ki ezt tagadja, többnyire nagyobb mértékben bókol magának. Azonban a levélben sok igaz is volt.

Mit? kiálték, hát én truncus maradok? Ez csak játszi hasonlítás vala, felel; de hidd el, barátom! neked még sokat kell forganod a világban, míg azon hajlékonyságot, mely most oly szükséges, sajátoddá teheted. Sok fordul elő az életben, miről egy classicus se gondolkodott, és az idő szelleme után élni, a mellett igaz maradni, tán legnehezebb studiuma az életnek, melyben bölcseitek leginkább megakadnak. A társaság láncza erős — győz minden indulaton, minden véleményen, s aki azt elszakasztani akarja, embernél nagyobbnak, vagy kisebbnek kell lennie. Te jó s minden szögletességeid mellett szeretetre méltó ember vagy, de meg kell még törődnöd, az emberekhez simulnod, leginkább pedig leráznod a nehéz iskolai köntöst, mely szabadabb röptedet hátráltatja.

Több efélét beszélt; én haragudni akartam, de nem tudtam, sőt nyiltszívűsége még inkább hozzá csatlott; végre mellére dőlván megvallám: hogy nem Lollit,

hanem Rózáat szeretem s őt megnyerni legfőbb kívánságom. Ekkor belép atyja, egy tisztos úr. Én meghajtom magam és szobámba megyek.

Most látom, mit nem tehet az orátori tehetség. Lépfalvi kibeszélt minden haragot belőlem; de az embernek harag nélkül is fájhat a szive.

Estve.

Barátom! a fekete ló nem hiában kapott el a kopersóhoz — ez bús ómen vala, mely most valósulni készül — ezek talán utolsó soraim hozzád. —

Búba merülve ülék, Rózáról gondolkodva, midőn egy idegen inas jön és e levelet hozza:

«Az úr engem megsértett; ha becsületét szereti, elégtételt ad — holnap reggel öt órakor a város erdejében látjuk egymást; ha nem — örök szégyen száll fejére. Feleletet várok. Pisztolyok felől én gondoskodom.

Cséli.»

Ezért jöttem ide tehát, hogy duellum által múljak ki a világból! de böcsülete legfőbb java az embernek, ettől buzdíttatván azt válaszoltam: meg fogok jelenni; de minthogy pisztolyhoz nem értek, tehát vagy ököllel vagy puskával adok satisfactiót.

Egy ének mennyire viszi az embert! de el vagyok tökéelve. Ne mondják: Tollagi Jónás félénk, nyúlászívú ember volt s becsületéért sem mert a síkra kiszállni! Atyámnak mindent megírok, bocsánatot kérek, hogy ily mély szomorúságot kell hoznom szívére és arra kérem, fogadjon téged helyettem fiának. Te pedig, egyetlen barátom! légy boldog! vigasztald szüleimet. Rózának is írok, megvallom: mily igazán szerettem, hogy ő leszen végső gondolatom. Ha már nem leszek, keresd fel Rózáat, iparkodjál őt szeretni, vedd el, tedd boldoggá és emlékezzetek rólam! — Szívem lágyúl — többet nem írhatok.

XVII.

27. Maji.

Jelentem, hogy élek.

Ha az ember boldogtalanul szeret, a halált könnyűnek tartja; de ha rá kél a dolog, az ember mégis fél. Én is eleinten mindenre kész valék; de midőn azon fatális órához közelíték, bátorságom hanyatlott. Lépfalvit akartam intermediátornak meghívni, de sehol nem találhattam; azért inasának adtam a levelet, melyben érintém a dolgot s egyszersmind kértem: hogy a bezárt levelkét juttassa Róza kezébe. Háromfertály ötre, erőt vevén szívemen, ezer küzdő érzéssel az erdő felé indulok. Cséli más két ifjakkal már az erdő szélén állva vártak reám — látásokra szinte erőt érzék. Cséli kérdi: hol maradt secundánsom? Én magam is tudok lőni, felelék, már rókát, sőt farkast is lőttem. Ő gúnyolva nevetett, mondván: meglátjuk a nagy vitézt! és azzal beljebb vonúltunk, hol egy kocsiról puskát és pisztolyokat vettek le. Megdöbbenve néztem azon öldöklő szerszámokra, de mint lehetett, elfojtám a félelmet.

Az úré a választás! mond Cséli: puskát kívánt, ím itt vagyon, megtöltve a mint illik; én pisztolyokból fogok lőni, ahhoz jobban értek, például tessék ide nézni: arra egyik társa felveti kalapját, Cséli lő, s a golyóbis keresztül sivített a kalapon. Ez egy szívűző példázat vala; de mind e mellett magam is csudáлом, hogy férfi maradtam.

Ez mind nem elég! mondám: ha az ember lő, maga töltse a puskát, nekem körömvasat adjanak, hadd nézzem meg a töltést. Erre Cséli fellobban, kérdvén: miért nem hiszek szavának? Mert azon estétől fogva, hogy megfűtyöltetett, méltó okom van kételkedni, felelék. Ő villongani kezde, én tűzbe jöttem és a nagy disputáció mellett szinte elfelejtém, hogy az embernek itt szinte meghalnia is lehet — kíméletlen kikélék ellene. Cséli hirtelen előmbre szó-

kik, felém tartja pisztolyát s ezen szavakkal: halj meg tehát! reám süti. Erre szívem úgy megszorúlt, mintha bele talált volna, szemem világa elveszett, tántorogni kezdék; de csakhamar éktelen kaczagás ébreszt fel; felnézek s látom, hogy tele vagyok pöhölylyel, s a levegőben is pöhölyfelleg szállong. Pöhölyt tett a puskapor felébe s azt sütötte rám. — Ily méltatlan bánásra szörnyen felzúdultam — megfordítom puskámat és boldog végével egyenest a nevetőkre rohanok. Ezek megijedve szaladni kezdenek, s én tüskén-bokron keresztül nyomban utánok.

Jónás! Jónás! harsog hátul egy ismeretes szózat — visszanézek s Lépfalvit látom felém sietni; alig lihegve kérdi: az istenért! mi történt? Én elfojtva méregetől, alig tudtam szólni. Ő kérlel — a puskát elveszi tőlem; melyre a három szaladók is közelebb sunnyognak — s a dolog vége az lett: hogy Cséli társaival megkövetett s én diadalmasan, de pöhölytől fehéren Lépfalvival kocsira ültem s a fiákernek kocsija bepöhölyözése miatt való morgolódásai közt haza mentem.

Szobámban elbeszélé Lépfalvi: hogy épen akkor édes atyjával egyezés végett Kamatinál vala, midőn az inas levelemet neki általadá. Róza a levél értelmét hallván, elájúlt, ő pedig hevenyében utánam siette. Mondta: s mindjárt visszatért Kamatihoz.

Barátom! Róza elalélt! Ezt az embert azért nem teszi, a kit nem szenvedhet — ismét remény fakadoz szívemben — még boldog leszek és örömmel neki ülök a pöhölyt kiszedni ruhámból.

XVIII.

29. Maji.

Ma Lépfalvi örömszikrázva jön hozzám hirdetni: hogy tegnaptól fogva vőlegény; egyszersmind Kamatiékhoz invitált, mondván: hogy szívesen várnak reám és már mindent tudnak, a mi közöttünk történt.

Hová az ember örömet megy, oda nem vár unszoltatást; én is mindjárt indulék.

A már boldog Lolli lesett a folyosón, előmbe lejtett és szívesen köszöntve a szobába vezetett. Mily másképp fogadtak most Kamatinál! — az asszony szinte terhelt kegyességgel, az úr szorítgatá kezemet, még Rudi is mosolygott, megtudván, hogy nem leszek instructora.

Ha az ember leányt kér és nem pénzt, mindenhol szívesen látják.

Rózához megyek; mint a levegő, mikor szeles idő uralkodik, úgy piroslott orczája, midőn beléptem hozzá, és Lolli keblén rejté el azt. Mit rebegtem én s mit felelt ő, már azt nem tudom. Ilyetén dolgot az ember hasztalan iparkodik leírni — ezen titkot a természet magának tartá fen, hogy az ember annál mélyebben érezze gyönyörűségeit. Elég az, ő szeret — jószívúságem, mondá, nyeré meg szívét.

Róza bátyja is (ugyan az, kinél a fogadóban volt, hol őt először láttam) itt van — nem ellenzi szerelmünket — s ennélfogva nem viszi el magával.

Ha az ember valaminek igen örül, szinte olyan, mint mikor igen búsul, nincs helyén az esze.

Hogy többet lakom Rózánál mint lakásomon, az tudni való. Atyámnak ismét írtam.

XIX.

3. Junii.

Ma atyám elérkezett — halotti leveletem kapván, tüstént kocsira ült s éjjel nappal ide sietett. Öröm s harag közt zárt kebelére — mind addig csügghet nyakán, míg rá nem vettem, hogy ő is eljön Rózához.

Megtörtént. Szokott gravitással lépett be Kamathoz, kiben is mindjárt hajdani tanulóársát ismerte meg. — Róza igen tetszik neki.

XX.

5. Junii.

Siess! siess, barátom! jer mentől előbb ide, hogy semmi híja ne legyen szerencsémnek.

Egy hónap múlva Rózát haza viszem — Lépfalvi szintűgy Lolliját. Én velek örök barátságot kötök.

Így, barátom! annyi viszontagság mellett is szerencsés lettem és a ki bal sorsomban kinevetett, most én nevetem azt ki.

A mit tapasztaltam, mindig elég ily rövid időre; de az a szép s kecsegtető valóság leginkább ébreszti lelkemet, hogy a jó ember mindig feltalálja keblét s ha néha szenved is, utóbb feltűnik csillaga.

Légy boldog! Siess nyílt karjaim közé. Ezentúl ritkábban kapsz levelet tőlem, mert ha az ember ily állapotban néha kibukkan is érzési özönéből, mindenkor szerelme lebeg előtte s keble lángol, azt édes hangokban kiönteni s így nem akarva is költő lesz. Oh mily boldogító a szerelem!

A mit a földiek jót és édest vevének,
Belőle sarjadoz, e lét forrásából,
Magok az égiek szerelmet értének
A nagy teremtőnek legelső szavából,
S az ember akármit tesz,
Előbb utóbb rabja lesz.

MÁSODIK RÉSZ.

TOLLAGI JÓNÁS MINT HÁZAS.

I.

*15a. Novembris.

Amice! feleségemnek annyira feldicsértelek, hogy általam csókoltat; én pedig haragszom reád, hogy nem jöttél magad gratulációd helyett menyegzőmre. Későn vetem ugyan szemedre; de mikor az ember

megházasodik, eleinte olyan mint az ittas; ki annyi-félét összegondol s mindig a kehely után nyúl; de úgy rémlik előttem, már józanodni kezdek.

Nem igaz, a mit sokan állítanak, hogy a házasság sírja a szerelemnek; már öt hónapja lesz, hogy Rózát haza hoztam s most is szeretem még; de van is ám rajta mit szeretni! Azonban az is igaz: hogy az ember bármi sokat tanúlt is, a szép nemet még sem ismerheti ki. Róza is megváltozott: mint leány alig szólt, a szemtől is félt; most csupa élet s annyit enyeleg, hogy még. Ő szerencsésnek vallja magát: én arra csak mosolyogni szoktam; de ha az ember mosolyog, jele, hogy tetszik valami. Atyám most sokszor van együtt a helység oszlopival, tán valamit szőnek? majd meghallod, mert ezentúl serényebb író leszek.

Úgy tetszik, menyegzőmről még nem is írtam? pedig nagy pompa volt ám! a helység vénei is alig értek hasonlót. De ha az embernek pénze van, nem mesterség pompát csapni; pedig hány csap olyan is, kinek nincsen? Vannak is, hallom, kik orrolják meg-tiszteltetésemet; de ha az ember boldog, irigyeket talál.

Esküvésem még a városban nagy sírással, de csendesen ment végbe. Lépfalvi ment először, aztán én. Kamatiék adtak vacsorát, s meglehetősen vígan valánk. Első éjjel majd virradtig leczkézett atyám, pedig mikor az ember csupa szív, vajmi nem szeret tanulni! Másnap új sírás között elindúltunk. Az egész úton nem tudtam, házas vagyok-e? egyszer akartam a sötétben Róza kezét megfogni, de atyámét nyomtam meg, ki ezen szerelmes manipulációért derekasan lehordott.

Haza érvén, házunkat már tele találtuk vendéggel; édes anyám kitett magáért s minden asztal hajladozott a sok sütemény és főzemény terhétől. Muzsika is volt, s midőn bíró uram egészségünkért ivott, kívül a csőszök salvét adtak s a mozsarakat is elperzselték. Táncz kerekedvén, a korosbak méltóságos

lassúsággal lejték a palotást; az ifjak pedig nagy tripudiációval sorba is, váltva is, a gombostő-, gyertyás-, dobogó-, sövény-, cziczka-, farkas-, medve-, barát-, vánkos- és csörgő-, vagy lapoczkatánczot; végre mindnyájan derűre-borúra járták a hajnalt. Majd három napig tartott a dínom-dánom, de nekem az idő sohase volt hosszabb. Verset is írtak a lakodal-mamra, olvasd:

Tollagi Jónásnak kedves hitvesével
 Szentelem én e dalt, Múzsám kegyelmével.
 Szerelem! Szerelem! éltünk éltetője!
 Általad varratik a szűz fejkötője.
 Nélküled a világ pusztá síralomház,
 A ki téged megvet, csak árnyékot hajház;
 S bár keblünket néha mély sebre fakasztod,
 Hamar begyógyítja majd égi malasztod.
 Te kötötted össze Rózájával Jónást,
 És nekünk szereztél ily derék áldomást;
 Tág torokkal légy hát dicsérve mindenkor,
 Éljen az új pár! ezt óhajtja kántor!

Ennek az embernek volna talentoma; de Múzsája világért sem mozdúl, ha kancsó nem áll előtte. Az egész ünnepen leginkább kimutatta magát mézes-kalácsos kománk; ő két fehérén öltözött leányka által egy szörnyű nagy lobogó szívet küldött marczipánból, mint symbolumát a hív szerelemnek. Légy boldog!

11.

22a. Novembris.

Az ember mindig feljebb törekszik; de ha az embert más tolja magasra, akkor ne kérkedjék; büszkeség nélkül jelentem hát új dignitásomat. Tegnap — épen együtt ülénk Rózával — ő kötött, én pedig azon tanakodtam: mivel mulassam? mert az okos ember is kifogy a beszédből néha — midőn atyám olyan képpel, milyet nagy dolgoknál szoktunk mutatni, hozzánk lépett. Gyermek! — így szólott — a szerelemnek van ideje, de a világ is megkivánja figyelmünket! ez-

után markába ütven ki pipáját, kezét vállamra tévé s mély hangon így szólt: Fiam Jónás! én a közügyért eleget fáradoztam, már nyugalomba teszem magamat s ifjabb vállaidra hárítom; te léssz a helység pennája! A tanács nótáriusnak választott, én csak a fő inspectiót tartom fel. Vidd ügyes méltósággal, s a Tollagi név dicsősége felmarad. — Öltözz és jer a tanács színe elébe!

Tudod, barátom! én nagyságra sohasem vágyódtam; de ha az ember véletlenül valami lesz, mégis örül. — Felöltöztvén elmentünk a helységházba. Bíró uram jeles beszéddel fogadott, atyám neki ékesen felelt; már én is készültem valami fontosat mondani installatiómra s készségemet demonstrálni, midőn a kisbíró berohan: Uraimék! — monda — huszárok jönnek téli szállásra, már a kovártélycsinálók meg is érkeztek. Ezen hír félbeszakasztá az iktatási ünnepet; a bírák szétfutkostak a polgárokat tudósítani, engemet pedig atyám hivatalos szobájába vezetett, hol a felsőség rendelkezéseit olvastuk.

E hivatalt alig nyertem volna el, ha többen a tanácsbeliek közül atyámnak nem tartoznának: de az obligációnak olyan influxusa van az emberre, hogy azt is megteszi, a mit nem akar. Róza mindennek nem örül, tán fél: hogy majd kevesebbet lát; a jó lélek!

Többet írnék, de a trombita engem is talpra kiált, s míg az ember új valami hivatalban, mindig buzgón viszi.

III.

30a. Novembris.

Hej barátom! minden testnek van árnyéka, minden tisztségnek haszna és terhe; én is olyas valamit érzek, a mi épen nem tetszik.

Helységünk most sokkal elevenebb, de magamról ítélvén, sok szív is új mozgásba jött. Szép hölgyem aligha szemet nem szúrt, mert katona uraimék sere-

gesen sétálnak ablakom alatt; szerencsém! hogy derekasan kezd fagyni, különben tán még most is ott tanyáznának. Ez semmi ugyan, de nézés a szerelem követe s a csillogó ruha, deli termet (bár a szabónak is nagy része van benne), nyájasság s kellemes udvariaság hányszor szorítá már ki a hú szívét! Kötve higgy az asszonynak.

Az ember kiül a polczra, hogy mások süvegöljék s azalatt nem tudja: mi történik otthon.

IV.

5a. Decembtis.

Ma haragos voltam s nem mertem mutatni. Ez annyit tesz: mint köpönyeg alatt fület mutatni.

Eszmélkedve ülök szobámban, midőn egy fiatal vitéz nagy robajjal rám nyitja az ajtót s mindjárt hetvenkedni kezd: hogy szállása rossz, füstös s több efféle. Én szokott modestiámmal kértem: hogy az iránt végezzen a bírakkal — hogy nekem ahhoz semmi közöm; de ő folyvást pattogott, az asztalt verte, kardjával csörtetett s még füleimet is levágással fenyegeté. Én házi jusomra provocálván, positúrába tettem magamat de ő mindig közelebb hadarászott felém. Az okos enged, gondolám, s már hátrálni kezdék, midőn Róza ijedten beszaladt s a lárma okát kérdé; erre a mord képű harczos oly nyájas, oly szelíd lőn, mint a szerelmes galamb — oly édesen hunyorgott Róza szemébe, annyi szépségeket mondott, hogy én tüskén állva mindjárt sejtettem hadi stratagemáját, mely által színlett csatát kezdvén, Rózát becsalta.

A kalászt verik, hogy magot nyerjenek; ez is belém kötött, hogy Rózát dicsérhesse; de én szavába vágtam és szállását hoztam elő. Bocsánatot, nótárius uram! ily kedves szomszédság minden kellemetlen dolgot kellemessé téssen (tehát szomszéd); most nem cserélném el a legszebb palotáért! — így csevegett és csak a déli harang hívta el. Ebből láthatod: hogy a

gyomor majd egy rangon áll a szívvel. Midőn kikisértem, ő csupa barátságból kezemet félig összeczúzván, ismét bocsánatot kért és az udvaron keresztül hatszor is visszanezett. Ez valamit akar, gondolám, s szobor gyanánt a pitvarban álltam meg. Mi bajod kedvesem? kérde czirogatva Róza. Semmi, fiam! felelék s nem akarva nagyot sóhajtottam.

Lásd, barátom! házasságban a legokosabb ember is néha olyan pictus masculus — sokat érez s átall szólni — tele gonddal mosolyog, valót keres s hazudik.

V.

8a. Decembris.

Tegnap az itt kormányzó kapitány úrnak névnapja volt; atyám azt proponálta: hogy a helység küldene deputátiót hozzá, őt illendően megköszönteni. Atyám, ki ilyenén dolgokban mindig kolompos volt, most a papolást reám bízta. Tudod, nem vagyok kérkedő; de néhány tanácsbelit odavezetvén, hevenyében olyan orátiót penderítettem, hogy a kapitány örömében alig tudta elfojtani nevetését, azonban engem, mint a sors üldözöttjét itt is fátum ért, mert egyik közel mögöttem álló igen vastag deputátus nagyot tüsszentvén, hasával kilökött helyemből, úgy hogy előre bukotmban a megüdvözlendő főtisztnek lábára hágtam s így tele confusióval beszédem fonalát elvesztém. Erre a kapitány köszönetét jelenté, s az én epilogusom elmaradt. Később az asszonyság is megjelenvén, többi között nekem ezt is mondá: Hallom, nótárius úrnak szép, jól nevelt hitvese van, igen óhajtanám társaságát, tessék megismertetni vele. Én megigértem. Itt nincs veszély, a kapitány derék ember ugyan; de a kard és idő nyomától képe olyan mint a kárpit; azonfelül egyik asszony szemmel tartja a másikat.

Mióta házas vagyok, tegnap Róza először ellenkezett velem. Én azt akarám: hogy a vecsernyére édes anyámnak régi nagy bundáját öltse fel, ő pedig csak

könnyű ruhában a máskorinál szorgosabban öltözött, bizonyosan karcsú termetét nem akarta elpalástolni; izetlenségem még inkább nevededett, midőn a tiszt urakat útfélben megállni láttam; úgy néztek — úgy néztek, de egyik se rám. Ebből látom: hogy a szépség mellett a tudomány csak holt kincs, s hogy az ember néha fűnek-fának szemet kívánna, néha meg közvakságot óhajt.

A szomszéd vitéz leginkább incselkedik, nappal néz, estve sípolgat; annyit tudok felőle, hogy kadét, külföldben nem igen derekabb ember nálamnál; de az újság fél szépség. Ma éjjel is többed magával muzsikált; én felkeltem s kinyitván az ablakot a vasrostélyon kidugtam a fejemet — a mint nézegetek, egyik nekem ugrik s előbb, hogysem bevonhattam volna fejemet, gyöngéden megczirógatta: bizonyosan más képet vélt, gondolám s jó ízűt nevettem csalódásán; de ma reggel vettem csak észre, hogy bekormozott.

VI.

15a. Decembris.

Nálunk szörnyű nagy hó esett, kívül minden fehér; csak az én kedvem fekete. Legyen az ember bármi pontos, ha esze otthon jár, midőn másutt dolgozik, megtéved; én is a jegyzőkönyvben nagy zűrzavart okoztam, s ha atyám, mint régi practicus észre nem veszi, kár mellett szégyent is vallok; van is mit hallanom érte; de hagyján! csak qua férj boldog lehetnék, nem bánnám, ha qua nótárius némelykor orrot kapnék is.

Azt mondják: a jó asszonynak nem kell strázsa, önmagát megőrzi; de ha az erkölcs elalszik, vajmi jó akkor, ha a gazda szeme váltja fel! Míg az ember kötelessége után jár, háza nyitva marad az incselkedésnek. A kadétot is Rózánál kaptam, olyan közel ült hozzá, s beléptemkor valamit dugdozott előttem. Én elhúltam; de Róza vidáman felém ugorván mond:

ez az úr Lépfalvi, Lolli férjének öccse; bátyjának öccse; bátyjának megírván téli szállását, annak üdvözlését s örömét jelenté, hogy ily közel esett kedves barátjához. Lolli is tisztell. Ez mind jó, de a barátságoknak is van határa; azért hideg maradtam Lépfalvi iránt, ki úgy látom, hajszállal se jobb bátyjánál, s ha lehetne, jégre vezetne.

Lépfalvi nemsokára elment s az ajtónál ezt súgta fülembre: Nótárius uram féltékeny, sajnálom; de kinek szép hölgye van, túrni tanuljon. Ez még habeálgatni akar, gondolám, s haragomban mindjárt is szemére lobbantám Rózának, hogy nekem hátam mögött ily vendég igen displiceál, s nem hittem volna, hogy ily csapodár legyen. Róza reám veté szemét, elfordult s könnyezett: magamon is kitört a fájdalom és vele sírtam; édes anyám hozzánk jövén s minket oly búsan látván, szinte zokogni kezdett velünk, míg a valamit kérdezni jött szolgáló látván e pityergő scénát, jajveszékelve atyámért szaladt, ki szokott auctoritással megkorholt és szétperelt bennünket. Ah! szegény jó szüleim nem tudják, mi epeszt — magam se tudom; de az okos ember előre néz.

Így él barátod Jónás! Ölelkezés lesz ugyan a síralomnak vége; de a házasság olyan mint a viadal, az ember csöröl-pöröl, aztán megbékül; de a seb mégis fáj.

VII.

20a. Decembris.

Tegnap reggel szomszéd collegám hozzám toppant s magával leányt kérni meghítt; nem örömet mentem, de még boldog időmbe megigérttem neki, azért engednem kellett. De hogy Rózának ne legyen ideje kinézegetni, számolást (s ehhez igen ért) bíztam reá. Ő mindjárt elérté, mit akarok. Mindent megteszek — mond — csak ne kételkedjél húségemről. Én nem kételkedném, csak a katonák ne kételkednének! felelék.

Hogyhogy? kérdé Róza.

Ha nem kételkednének hűségéről, nem járnának utánad, viszonzám búsan.

Az idő kifog minden balítéleten! mond Róza. Tudtam volna rá sokat mondani; de ha az ember szerelmessel készül valahová, nincs nyugta; azért collegámmal szánra telepedvén, elröpültünk nagy csörgetyűsen.

A leánykérő mindig kedves vendég, mi is szívesen fogadtatánk. Dictum factum! a leány igent sóhajtott, szülési utána, s a nősző örömében alig lelte helyét, én pedig gondolám: várj csak, collega! majd megérzed, mi a feleség! Az enyém jó, mégis mennyi gondot ad! Az cbéd sokáig tartott, különben is collegámnak annyi mondókája volt, hogy már késő este lett, mire hazaértem. Hálásra eleget hívogattam s marasztottam útítársamat, de erővel ő még az éjjel hazaszándékozott; így tehát nem is engedtem hozzánk hajtani, hanem a helység végén leszállván, bundába burkolva házunkhoz ballagtam, meglepni vélvén Rózát. A mint a kerítéshez jutok, mindjárt egy emberi alak ötlik szemembe, mely az ablak alatt áll. Ez a kadét! gondolám s közelebb sunnyogok hozzá és csodálkoztam, hogy semmikép se mozog. Kevés vártatva megszólítám: Uram! nem illik idegen ablak alatt kandikálni! Semmi felelet. Meleg vére lehet az úrnak, hogy ily hidegben is itt ácsorog! mondtam ismét s félre akarám tolni — de meghökkenve léptem vissza, midőn a kadétnek vélt alak első tapintásra lábaimhoz omlott — nézek, nézek s látom: hogy hótetem volt s reá egy köpenyeg akasztva. A mivel az embernek képzete vesződik, azt látja szeme. Eleinte boszankodván a kadétot nem szántam volna móresre tanítani, mert ez a csíny egyedül tőle származhatott; de látván, hogy a dolog tanú nélkül ment végbe, csendesen belopództam az ajtón s az öregeket már fekve, Rózát pedig a mesélő fonóknál lelém.

A nehéz útiruhát le akarván vetni, a mi szobánkba

menék s már visszakészültem a fonótársaságba, midőn kívül az utcán dörögést hallok — az ablakhoz megyek, melynek egyik táblája nyitva volt, s mindjárt megismertem a kadétot egy pajtásával.

Nincs itthon — mond Lépfalvi — a csörgő szánt meg kellett volna hallanunk.

A hóember el volt döntve —

A szél miatt —

Nemde gyönyörű asszony az a Tollaginé? nem tudom, mint botlott bele az a pedánt, bárdolatlan nótárius?

Classicus dróton járó.

Kínjából lett tudós.

Tudósból lett öszvér.

Olyan mint a barázda-billegető.

Mint Faun a Gratia mellett.

Lásd, barátom! ily titulusokat nyer az ember, ha szép felesége van, a romlott irígy világ rajta edzi nyelvét, hogy a szép előtt megdönthesse. Alig tudtam magamat moderálni, hogy vissza ne feleljek; de ha az ember hallgatózik, önszégyenét hallja sokszor; aztán az ilyest jobb ignorálni. — Később ugyan jó embernek is neveztek, de ez csak úgy illett a többihez, mint egy hajsza a kopasz főre. — Elhallgatván szóval, síppal kezdetek ostromolni — oly keserves, oly andalogtató nótát fúvtak, hogy szinte magam is megindultam; de attól tartván: nehogy a kártékony hangok még Rózát is általcsalják a fonó kalákából, hozzá szándékoztam, csak az ablaktáblát kívántam bezárni — de gondold el! a mint a kárpítot félre hajtván kinyujtom kezemet, Lépfalvi mint a villám odaszökik, megragadja azt: Róza! — sóhajt — ah! miért oly kegyetlen? Én visszaakarám húzni kezemet, de ő keményen szorongatva ajkaihoz nyomta: Most vagy soha! rebegett, azután olyan meleg csókokat czupantgatott reája, hogy szinte csiklandott, s bármint tartózkodtam, kaczagnom kellett. Erre ő visszapattant, én pedig aludni küldvén őket, bezártam a táblát.

Barátom! ez nekem mégis szeget ütött fejembe; ki lesz kezes, hogy utóbb az igazi kéz mégis ki nem hajlik-e? Az asszony gyarló, ezt már a régi írók hirdették.

VIII.

24a. Decembris.

Könnyezd sorsomat, barátom! én csakugyan hamis fogást tettem, csakugyan meg vagyok csalva! Nincs hűség e földön, kezemben a rettentő bizonyság. Ily búsán még egy karácsony se talált — bocsáss meg, ha ezen sorokat syllabizálnod kell, mert fájdalomtól reszket kezem.

Mint nótárius én adminisztrálok a szükséges széna- és abrak-portiókat s azokat quietáltatom. Így történt ma, s az előbbeni portiókat Lépfalvi vette által. Ő mintha semmi se történt volna közöttünk, enyelegni kezdett; de minden dologhoz bizonyos serio-sítás illik, azért csakúgy fél füllel hallgattam reája s a munkát elvégezvén, a quietantiát kértem tőle. Ő erre zsebkönyvét előveszi s kívánságomat teljesítvén, magamra hagyott; én majd elkábultam, midőn az officiosus írás közé egy kis arany karimás czédulát szorúlva lelék; olvasd és irtózzál rettentő tartalmától:

«Róza! egyetlen kedvesem! Igaznak találom, hogy a minapi bal történet óta az ablaknál való összejövetel csak gyanút és lármát okoz és feszes férjedet, kit az ég haragjában csatolt hozzád, még inkább vigyázatra serkenti; azért szíves hálával fogadom el javallatodat s bizonynyal a kert-alatti hársfánál megjelenek; csak te is jó móddal szökhessél ki, tán a karácsony alkalmat ád. Én reménylem, hogy a hideg levegőt elfelejted meleg karjaimban. Ha nem vélt akadály tartóztatna, tűzz valami jelt, p. o. egy pántlikát a sövényre, mindjárt a rés mellett, nehogy hasztalan várjon téged szerető L.»

Ha az embert véletlen csapás éri, mindenhez kap-

kodna s még se tud mozogni — én is sokáig meredten állék, a halálos czédulát tartva kezemben. A kihez így mernek írni, ki a kert alá hívja imádóját, az nem kegyetlen már, gondolám s első hevemben mindjárt Rózához akartam rohanni s az írást mint vétke documentumát elébe tartani; de tagadva szaporodik a világ, ő is majd tagadni fogja és mentgetni magát; így eszmélkedtem s végre csakugyan legjobbnak ítéltém őket in facie loci meglepni, azután szakadjon a szív. Szinte várom és rettegem az estét.

Az ember virág mellé telepedik, mohón szívja az édes illatot s alig fordúl egyet, érzi a tüskét. Ne házasodjál! én már benne vagyok, és szívem repedni készül.

IX.

25a. Decembris.

Mért van az. barátom? Más ember nem is tudja, mi a tanultság és csendesen él; én annyi classicust tudok könyv nélkül, minden tárgyra kész vagyok egy sententiát mondani s mégis mindenütt megütközöm! Ugyan megjártam ismét, neked sub rosa megpanaszolom, de ne add tovább.

Tegnap már jelentém, hogy kétségben valék, sem enni, sem inni nem tudtam; Róza és szüleim eleget kérdeztek, de én minden nyilvánító vallást elkerültem. A titkos arczú este beállt, én azt mondtam, hogy a kántorhoz megyek s ott töltöm az estét; köztünk szólván: azzal csak Rózának kivántam alkalmat adni biztosabb kimenetelre. Voltam ugyan a kántornál, hol több felekezetben kártyáztak, ki dióra, ki márvást, ki vojttát, ki filkót, ki oplitánt, s ezt megútván, ki durnit, ki kopkát, ki putát, ki harmincegyet, ki czapárit. Ez engem mind nem vidíthatott fel. Egy huszár strázsamester ostáblával is kínál, de minthogy az koczkával esik, s én házasságom által úgy is minden nyugalمامat elkoczkázván mindenféle

koczkajátéktól cordicitus iszonyodom, nem fogadtam el meghívását, hanem nyolcz és kilencz óra között a kert alá bujdosztam s a sövény mellé lapulván, szememet a kijelelt fára meresztém, melynek ágain varjúsereg üldögélt. Várok — várok, zúz- és jég-lepte bajuszom peczkesen állt, fogam vaczogott s didergő térdeim össze meg összeütődtek. Az óra tizet ütött, senki nem mozdult, egyéb a varjak röptek fel néha károghva. Ma tán nem is lesz szerelmes congressus, gondolám s lappangva kémleltem a jelt, melynek az írás szerint a sövényen kell való lógni; a rést feltaláltam s a mint ott tipegek tapogok a jelt is megláthatni, egyszerre a hársfa s a sövény között a föld megrendül alattam s én sötét mélységbe süllyedek, nyakam, fejem megtelvén hóval. Szörnyű ijedtemben kiáltozni kezdék, de senki nem jött segítségemre — hasztalan iparkodtam kívánszorogni, a hó dült hegyembe is, alá is; de én fel nem kapaszkodhattam; a gondolat: hogy a farkasok martalékja leendek, még inkább szepegtetett s lármázni ingerlett; s íme! alig támad bennem ama borzasztó képzelődés, zörgést hallok s előbb mintsem megfoghattam volna, mi lehet? egy szőrös test zuhan mellém. Félig aléltan az üreg oldalához vonúlva legyintgettem köpönyegemmel feléje s csak akkor eszméltem fel, midőn borzas társam ugatni kezdett, s én benne egyik komondorunkra ismertem. Szinte jól esett, hogy a hív állat hozzám szövetkezett, derék, fogas frigyemet tekintvén benne. Mikor az ember szükségben van, az oktalan állat is vigasztalást nyújt: én is iszonyú riadalmak közt czirógattam a komondort, csak hogy ne hagyjon el.

Majd félórai ijedség és fázás után lépést hallék a havon ropogni. Jónás! Jónás! kiálta Róza és atyám.

Vide infra! sóhajték fel a mélyből.

Mi a manó! hol bujkál nótárius uram? — dörmögött kocsisunk — mindjárt létrát hozok.

Nem sokára így csakugyan kivergődván az üreg-

ből, Róza karján a szobába ögyelegtem. Atyám azt véli, hogy mint jó gazda csupa vigyázatból kerültem meg a házat, megdicsért, egyszersmind sajnált is, hogy a farkasverem, melyet addig ásatott, míg én a városban járkáltam, ön fiát fogta be legelőszőr. Hogy te azt nem láttad, Jónás! Hiszen nád volt torkolatjára téve, s az egész őszön szemed előtt állt! mondá vigasztalólag; de mikor az ember asszony nyál vesződik, akkor pihen a gazdaság. Róza tele gondal forgolódott körültem, én pedig erővel ki akartam nézni belőle valami csalárdságot, de lehetetlen volt. Az asszonyi szem vexáló tükör gyanánt mindig mást mutat, mint sem akarjuk.

Bajom nincs, egyéb hogy rekedt vagyok.

X.

27a. Decembris.

Ma szobámban ülék s azon tanakodtam: mit tegyek a kadéttal? Ha satisfactiót kérek, kinevetnek; ha nem szólok, nyugtom se lesz. — Még a resultátumot fel sem lelem, midőn ő Rózával hozzám lépett. Mi kadét úrnak köszönettel tartozunk még — mond Róza — mivel hírül adta, hogy tegnapelőtt bajod történt.

Ily csekélység szót sem érdemel — viszonzá Lépfalvi, nem keveset habozva. Künn járván, nótárius uramat kiáltozni hallám, s ha szolgálat nem tartóztat, magam siettem volna segedelmére. Én válasz helyett csak homlokomat dörzsöltem, mert a tréfa és harag között középutat nem leltem, csak midőn Róza magunkra hagyott, vettem elő ama czédulát: ez tán — mondván — nem tartozott a quietantiához?

A szív dolga — viszonzá Lépfalvi — örülök, hogy ily jó kézbe esett. Nótárius uram, tudom, el nem árul. Máskor, fogadom, jobban vigyázok rá.

Én senkinek secretáriusa nem leszek; e dologhoz ugyan szólásom van, inquirálni is fogom! felelék tűzzel.

Mi jó barátok lennénk, ha nótárius uramnak szép felesége nem volna; igen sajnálnám, ha miattam nyugtalanságot szenvedne, de én arról nem tehetek; a szépnek hódolni kötelességünk! ez a természet örökös törvénye, melynek minden szív alája van vetve! mondá Lépfalvi.

De a szépnek nem szükség és nem szabad minden hódolást elfogadni, kivált ha már egyhez csatolta magát — szólék fájdalmasan, s ő megindulván, kezét nyújtá, hogy többé nem alkalmatlankodik. Azzal odább ment és engem bizonytalanságban hagyott.

Én olyan vagyok mint a beteg, kihez két orvos jár s mindenik más szert ajánl, s ez által egyik se nyerhet bizodalmat. Ha Rózát szemlélem, azt hiszem hogy ártatlan; de ha ártatlan, hogy mernének neki ily levelet írni? ha szólok s nincs igazam, sajnosan megbántom; ha nem szólok, majd utóbb a szólás késő lesz! Tán legjobb lesz mégis a környülményekhez alkalmaztatnom magamat. Ha jobb gondolat ötlik eszedbe, írd meg!

Nemde, barátom! az asszonynyal nyugodtan élni, legnagyobb remeke az életnek? és minden ritkaságok ritkasága oly asszony, ki ha egygyel lakik is, soknak tetszeni ne vágynék!

Új esztendőre minden jót, áldást, békességet kívánok s tapasztalásimból ezen jegyzésimet küldöm:

Szeresd az asszonyt, de tartsd őt korláton,
Másképp myrtusért fejedre tövist fon.
Dicsérd, ha olykor szelíden engednek,
De másnak ne higyj, csak önnön szemednek.
Tudd meg, az ember ragadozó állat,
Kész megterhelni az idegen vállat.
Saját birtokát csak könnyen megveti,
De annál inkább a másét szereti.
Semmit se próbálj, míg véred meg nem hűl,
Így menekszel majd a farkasveremtől.

XI.

10a. Januarii.

Tegnap Rózával a kapitány úrnál valék s nála több tiszteket is lelénk. Ha az ember valami kis appendix a közigazgatásnak, mindjárt nagyobb respectusa van; engem is, de kivált hitvesemet, nagy udvariasággal fogadtak: ezt (nempe a hitvest) a kapitányné mindjárt más szobába vezette, és okosan; mert a hízelkedő suttogás annyira árt az asszonynak, hogy utóbb tükrét is hazugnak tartja. Lépfalvi kadét is ott volt, de hol az ember legkisebb úr, ott nem igen mer hánykolódni.

Azt mondják: az okos hallgat; de ha az ember soha se szól, hogyan tudhassák mások okos létét; ennélfogva én is beszédbe elegyedvén, többi között tudós reflexiókkal megmutattam, hogy Rómát legiói emelték fel s viszont rontották le; ha azok mindig hazafiak lettek volna, dicső birodalmok most is állana még.

Hagyjuk a múltat s éljük a jelent — mond a kapitány — következő vasárnap kis házi mulatságot adok, nótárius urat is szívesen látom hitvesével; és hogy társaságunk annál vígabb s tetszetősebb legyen, tehát maskarában jelenünk meg. A tiszt urak kaptak ezen s örömjajogva hirdetéik helybenhagyásokat.

Azaz álorczát veszünk — mondám én, mivel már Rómában valék — mint hajdan a histriók? Ha meg kell lenni, én se vagyok ellene; de ha csak képet nem mázoló be, nem tudom, hogy lehessenek maskarává?

Lesz arra gondom — viszonzá a kapitány — a ruhák megszerzését én magamra vállalom. Később a Rózával visszatért asszonyság is érinté e dolgot és igen kegyesen hívott meg bennünket. Hazamentünkben Róza egészen felvidúlva beszélé el: hogy ő, mint oláh asszony jelenend meg a kapitánynéval. Én e dolgot otthon mélyebb fontolóra vettem s így okos-

kodtam: az emberi kép centruma minden szépnek, onnan sugárzanak ki minden kellemek, az a mágnes, mely után fordul a szem, onnan kap élelmet a képzelet; de a vászonkép, bárminő szép is, csak lelketlen jószág, s Róza azzal lesz eltakarva, ennél fogva nem tetszhetik úgy, s ha nem tetszik, nincs mitől tartanom: ergo bízvást elmehetek. Vale!

XII.

16a. Januarii.

Semmi újság! egyéb hogy Róza gyakortábbad eljár a kapitánynéhoz ruhája végett — ott dolgoznak erősen; de hogy reá ismerjek mindjárt, kesztyűjét mutatta meg.

Tegnap hivatalos szobámba assignátiót hoztak! gondold el csak! az a Cséli nevű ifjú ember ment ezen keresztül, ki a duellumban megpelyhezett és lovakat kért; én rendeltem neki, de régi bosszuságom miatt meghagytam a kisbírónak, hogy a legrosszabb gabancsokat állítsa ki neki. Az ember azért nem bosszúálló, ha rajta elkövetett régi csínyt új csínynyal ró le.

XIII.

18a. Januarii.

A mulatság végbe ment; az ember akármit tesz, ha ki van a sorstól választva, a viszontagság nem marad el.

Szinte feszült kebellet (mert sem én, sem Róza nem valánk még maskarák), mentünk este a kapitányi szállásra, hol mindegyikünket másfelé vezettek. A kapitányt, képét kivéven, már egészen felöltözve lelém: szűk kivarrott selyemruhája volt, lábán pillangós cipő, vállán derékig érő köpönyeg függött, fején bársonysapka lobogós tollakkal. Ő magát spányolnak nevezé — én pedig mondám: ha az ember nálunk télen ily lepke köntösben járna, magával kel-

lene vinni a kályhát, mert ugyan megjárna az ily vendég köpönyeggel. — Nekem egy májszínű selyem leppentyűbe kellett bujnom és hasonló csukiyát húznom fejemre, mely megfordított turószacskó gyanánt nyúlt fel búbosan magasra; képemre egy éktelen orrú lárvát kötöttek, melynek selyem szakálla majd mellemig lógott le. Ezt a kapitány dominónak nevezé; én pedig a tükörnél szüntelen nevettettem magamat, mert olyan bolond dominus formám volt.

A muzsikások már ugyancsak dolgoztak, midőn a kapitány ékesen felgyertyázott ebédlőjébe vezetett, hol leginkább látszott, hogy nem üres erszénye. Ott már különféle maskarák jöttek mentek; itt egy pár dajna visított egy fiatal vitéz körül, ott egy pápaszemes öreg úr tobákkal kínált mindent s udvariasan kacsingatott a fiatal szépre, ki kosárban virágokat hordott. Voltak régi s új magyarok, csikósok, törökök, zsidók és több nem ismert alakok is. Egy minden színű foltokból férczelt és összegányolt ruhájú, félig fekete képű legény leginkább szeleskedett és egy cifra recsegő bottal mindig maga körül hadarázott; beléptemkor reám is mindjárt egyet csettentett és ezen szavakkal: servus Tollagi! ismét odább lejtett. Én reá bámulván nem foghattam meg, hogyan ismert reám, holott a házi úron kívül senki se látott.

Minthogy mindenik beszélt, én sem akartam utolsó lenni, azért is egy törökhöz menvén, ki mindig felém integetett, kértem, hogy engedné meg, ha competens titulusát nem adom meg, mivel nem tudom; őszinte kérdésekre: mint tetszik a distractió? ő visszás hangon ezt harsogá fülembe: jobban mint neked a farkasveremben! Mintha leforráztak volna, oly sebtén hagytam oda a törököt, nem keveset bosszankodván, hogy ezen fátumot mások is tudják. Én úgy hiszem, a kadét trombitáskodott.

Lásd, te merően álló maskara! — mondá az ismét hozzám jött török — ez kicsinyben a nagy világ képe, hol szinte mindenik bizonyos álorczát hordoz,

hogy azt, a mi van, elrejtse; vagy azt, mi nincs, ki-pótolja. Mindenik játszik, s a rovást a tapasztalat-lannak kell többnyire kifizetni. Csak nézd: a kér-kedő mint cseveg magáról, a betyár külsejét fitog-tatja és a tükörbe pislogat, mint a fősvény ládájába, a gúnyoló más hibáin elmélkedik, a könnyelmű mulat-tat, az uzsorás fukar közel a pazarlóhoz nagy kamatit számlálja, a durva lármáz s mindenben megütközik, a szenvedő csendesesen ül, a szerelmes rejteket keres, az eszmélő mosolyog és hallgat, a pulya mindent majmol, a féltékeny néz, habzik és izzad. Szólj! te melyik sorba tartozol?

Én különben az eszmélők sorába tartozom, fele-lék; a mostanról nem is mervén szólni, mert csak-ugyan habozva néztem, nem jó-e már Róza; és ha nem épen szükség, az ember maskarában se hazud-jék. Még a török sokat beszélt volna, de az ajtó megnyílt és nyolcz oláh asszony lép elő, azért is én őt a faképnél hagyván, többekkel együtt az imént érkeztekhez szorongok — egyik közülök mindjárt kezemet megrázzván elsikoltá magát: üdvez légy, Jó-nás! Én meghajtottam magamat, mert kisebb ter-metéről láttam, hogy nem Róza. A keztyűt mindjárt megismértem: de más kettőnek is szinte olyan volt és természetök is hasonló Rózához; azért nem tud-tam mit tenni, hanem rendében eljártam őket, kérd-vén: te vagy Róza? ketteje elnevette magát, az egyik fejével intett s kezemet gyöngén szorítá meg, aztán odább sétált.

Alig távoztam el onnan, az a tarka legény tüstént ott termett s melléje tolván magát, annyit suttogott fülébe, úgy szorongatta karjait, szóval oly ismerősen bánt vele, hogy engem a méreg egészen elfutott, annyival inkább, mivel külsejére nézve azon tarka alakban méltán a kadétot gyaníthatám. Többször akartam közeledni hozzájuk, de azzal a recsegő bot-tal mindig felém hadarázott, s nem bátorkodtam erő-szakoskodni, nehogy láрма támadjon. Itt tapasztalám:

hogy legjobb otthon haragudni; ott az ember bátran kimondja, mit akar, másutt le van kötve nyelve. Egy ideig némán néztem, de utóbb a sok fecsegést csakugyan restellém és az oláh asszonyhoz furva magamat így szólék: én nem tiltom az illendő mulatságot, de az álорczában is kötelességünk az erkölcsöt tisztelni! sapienti sat. Erre az oláh asszony hahotázni kezdett s vállamat megveregetvén mondá: te csak a régi vagy még most is! Azzal elvonúlt, én pedig tele haraggal néztem utána, magamat vádolván: miért hoztam ily helyre, hol az ember azt is tréfának veszi, ha másnak szíve fáj. A török költe fel merengésemből, egy papiroskát nyomván kezembe, melyen ez a vers volt:

Messze irigy tőlünk! hívséget várni nem átalysz
 A széptől? ki után annyi epedve tekint?
 A napnál egyedül vágyol melegedni? ne gondold!
 Másnak is életet ád lángszeme, hidd nekem azt!

Rossz principium ez! — mondám, nem szeretném ha másra is ragadna! s a más alatt Rózát értettem.

Én félek! — viszonzá a török — e principium az asszony vérében fekszik, s ha nyilván nem teszi, annál inkább tör ki titkon; ne bánd azért, ha szép hölgyed szemed előtt mással enyeleg; de ha elvonulva ábrándoz, akkor aczélozd homlokodat.

Bár otthon volnék — mormolám — mit használna a tanulás, ha egyszer a kár megesett! a háziúr hozzáánk jött szakasztá félbe a beszédet, ki engem tánczra szólított fel; én vonakodtam eleintén, de meggondolván, hogy táncz közben leginkább magamnál tart-hatom Rózát, csakugyan engedtem és az oláh asszonyt felkértem; ő karját nyújtá s több párral kerültékbe állánk. — Most közel hozzá mindinkább úgy rémlett előttem, hogy még se Róza az én tánczos-ném; Róza karcsubb, azt véltem; de a keztyű az övé volt — ismét kérdeztem: te vagy kedves? és ő fejével igent billentett.

A muzsika megzendült. Tudod, barátom! én a magyart nem rosszúl járom; de az idegenhez nem értek, ez pedig olyan külföldi táncz volt. Össze-vissza-forognak benne, nem tudtam mint szokták; azért is egyik erre, másik arra tolt, majd előre, majd hátra unszolt, ránczigált, én szinte örültem lárvámnak, mert saját képemmel agyon szégyenlettem volna magamat — ebből tapasztalám: a mit az ember nem tud, abban ne producálja magát.

Még a táncz el se végződött, midőn tánczosném kiállott a rendből, s a mint észrevettem azért, mivel elfáradt engem húzni vonni — ez hagyján! de akkor láttam, hogy ő nem Róza! mennél tovább néztem, annál inkább valósúlt csalódásom; azért is az ott álló háziurat kértem meg, lenne oly kegyes s mondaná meg: melyik feleségem? Ő nem ismeri meg! felelé. Hát mondja meg, melyik az asszonyság? kértem ismét. A maskarát nem illik elárulni! lőn a felelet. Képzelheted, hogy nekem mind ez nem tetszett, és nyugtalanságom még inkább nőtt, midőn a muzsika elnémulván, a társaság páronként szétoszlott.

Akár illik, akár nem! én tudni akarom, hol feleségem? ezt dörmögven magamban, újra keresni mentem Rózát és mindenik oláh asszonyt megtámadtam; néhányat közülök lárvátlan lelék, de oly ismeretlenek voltak mint előbb. Mint a párját vesztett oroszlán rohantam egyik szobából a másikba; belső szorongás, confusió, a vászonkép és a féltés csak úgy öntötték rólam a nagy cseppeket — de oly visszás érzést soha se tapasztalék, mint midőn az utolsó szobába lépven, a Rózához leginkább hasonló alakot a párnaszéken ülve, fejét a török mellére hajtva s egyik kezét a már saját képű tarka kadét kezébe nyugasztalva lelém; Róza! sóhajtá a kadét egészen elolvadva; én pedig iszonyodva kiálték: hát mégis te vagy? hah! te hívtelen!

Hah te féltékeny! tüstént kövess meg! mondá az oláh asszony és lekapva hamis képét, Lolli mosoly-

gott szemem közé. Hát engem nem ismersz, Jónás? kérde a török s félretolván álorczáját, idősb Lépfalvi dül karjaim közé.

Én a véletlen viszonzlátáson szívemből megörültem; de ha az ember valamin aggódik, öröme se tart sokáig, azért rövid ölelkezés után ismét távozni akartam.

Hova Jónás? mi bajod ismét? kérde Lépfalvi.

Rózát megyek keresni, jer segíts! felelék.

Az eddig nyugszik — mond Lolli — még fel se öltözvén rosszul érezte magát, haza kívánczozott s minket kért: hogy ne rontanók el kedvét és ne mondanók meg. Keztyűjét én húztam fel, próbára, megismer-e, Tollagi úr?

Így hát én is haza sietek! mondám, s bármint marasztottak, mentem s őket házunkhoz invitálván búcsút vettem. A szobát zárva lelvén, hol mentémet hagytam, csak a maskarában lopódtam ki a házból, szinte fájt szívem, hogy a jó hitvest oly méltatlan gyanúval bántam meg.

Künn hó esett, sötét volt, s a kakasok körülbelül éjféltek kukorékoltak, midőn egyedül ballagtam, a lárvát képemen hagyván, nehogy meghűtsem magamat. A mint megyek, egy öreg asszony jó felém lámpással. Nem kísérne el engem? — szólítám meg — adok valamit! s az asszony felém tartván lámpását, rám néz, elszörnyed, keresztet vet s ezen szavakkal: minden jó lélek dicséri az istent! fut a mint csak tudott. Ez valami gonosznak vélt, gondolám kaczagva; de nem sokára az ijedés rám került, mert a mint a fogadó előtt ballagok, valaki szörnyű hangon, nyársát szegezvén mellemre, így rivalt hozzám: állj meg, gonosz! Én mindjárt megismertem ugyan a baktert; de ha az ember előljáró, restelli, ha a pór nép ilyenkor s ily bohón leli, azért nem szóltam, de látván, hogy a fogadóból több ember tódul elő, s hogy a bakter is a dolgot vastagon veszi, csak megvallám ki vagyok, azaz: nótárius!

Az derék ember — mond a haragos bakter — és nem csatangol éjjel az utcán ijesztgetni az embert. Börtönyükbe veled — s holnap a kalodába.

De nem ismeri kend szavamot? kérdém szepegve. Mozdulj — kiálta a köszívű bakter — mert odább böklek. Szerencsémre a kisbíró is a fogadóban iddoggált s a lármára kitántorgott; én a lárvát levettem és ő csakugyan megismervén, felszabadított, nem tudván eléggé csodálkozni, mi lett a nótáriusból; én pedig megfogadtam, hogy soha többé maskara nem leszek. Nem is tudom minek? mikor az embert inkább ismerik saját képével.

Haza érvén, Rózát édesden szunnyadva lelém. Nem akarván őt háborgatni, lassan a kályha mellé telepedtem, hogy ott az életről eszmélkedjem; de magam is elaludtam s csak a reggeli fűtéskor ébredtem fel a bűzre — tudniillik midőn ruhám rókát kapott. Nyájas részvétellel hallá Róza bajaimat s édes lelkes tekintetet vetve reám mondá: én igazán szeretlek, de sajnálom, hogy gyanud által másoknak nevetségül szolgálsz. — Én megilletődve dültem karjaiba, s a mi élet volt bennem, egy édes sóhajtásban oszlott el.

XIV.

20a. Januarii.

Tegnap mindjárt a kapitányhoz mentem s köszönetemmel együtt a ruhát visszavittem. — Lépfalvi házunkhoz jött. Lolliból derék asszony lett, de Rózát nem adnám érte. Ők mondták, hogy ez alkalommal meg akarának lepni bennünket s egyszersmind az ifjú Lépfalvit is meglátogatni.

Idősb Lépfalvi sokat beszélt velem, többi között kérdé: igaz-e, hogy én féltékeny vagyok? öcsce sugá be neki. Én nem vagyok féltékeny, felelek, de az ember nem azért házasodik, hogy felesége mást is szeressen.

Lásd Jónás! — viszonzá Lépfalvi — féltékenység-

gel csak rontjuk az asszonyt, ön gyöngeségünkkel csak mások érdemeire teszszük ötet figyelmessé, s így sokszor a hasonlítás kárunkra válik.

Könnyű az okoskodás, de nehéz a házasság! — viszonzám én — már a feleség tartás sok bajt ad, de a tartóztatás még többet és a tartozás legtöbbit.

Az ész mindenen segíthet — mondá Lépfalvi — ha feleséged jó, úgy is boldog ember vagy; ha rossz, légy philosophus. Sok derék embernek otthon nem úgy megyen dolga, mint kívánná; de azért nem áll ki a piarczra s nem panaszolja baját, hanem tűrve zárja be szemét s azt gondolja: emberek vagyunk. Több ilyesekkel meggyőződött, hogy a házasság jobb a komor agglegénységnél — és én annál inkább elhittem, minekutána a kadet megvallá, hogy Róza ártatlan s azt a levelet, mely engem a verembe ejtett, boszúságból koholta, mivel kezemet megcsókolá. Lépfalviék néhány nap itt mulatnak, aztán a városba mennek.

XV.

25a. Januarii.

Ma Pál fordulása napján az én kedvem is megfordult. Örülj, örvendezz barátom! házassodjál meg mentül előbb, ha ily boldog akarsz lenni mint én.

Gondold el! én atya leszek; ez oly érzés, melyet az ember hasztalan igyekszik definiálni. Ma édes anyám sírva mondá meg. — Az egész ház örömben úszik. Jó, ha lehet. Az ember messziről is szereti barátját, de azt is megkívánja, hogy néha mutassa meg magát személyesen. Isten veled.

HARMADIK RÉSZ.

TOLLAGI JÓNÁS MINT ATYA.

I.

Édes Barátom! Ezen sorok tán együtt érnek veled haza. Én örülök, hogy nálam voltál olyan meszsziről, de azért haragszom, hogy nem akkor jöttél, mikor szerettem volna; de az ilyen harag mellett az ember csak a fátumra haragszik. Az az átkozott kalendárium! én keresztelőre invitáltalak és az most sincs még.

A tavasz itt van, hozott virágokat és háborút. A huszárok elbucúztak tőlünk. Én a kapitányt igen sajnálom, Róza feleségét sajnálja; modice a kadétot is sajnálom, mert utóbb csakugyan modestiát gyakorlott s bár eleinten kínból lett tudósnak nevezett, sok bajt és hurutot okozott, mégis quasi barátok lettünk, mert az ember nem azért él a világon, hogy mindig boszankodjék, hanem az elmúltra fátyolt terít és megbocsájt. A féltékeny hírt neki köszönöm, pedig az ember ha feleségét őrzi, jól teszi; hanem azok a nőtelen urak mindjárt kidobolják az embert és a speculáló észt gyöngeségre magyarázzák. Most helységünk sokkal csendesebb, kivévn, hogy néhány menyecske búsul, de tán több férfi meg örül. Ha jól meggondolom, magam is a több szám közé tartozom. Oh én neked a házasságról sokat tudnék írni, de az ember még sem akar mindent a papirosra bízni, mert sokszor mind reliquia, sokszor azt is profanálja, mihez másnak semmi köze. De az bizonyos: míg az ember nőtelen, sok ágát bogát nem ismeri az életnek; de ha már házas az ember, nem akarva is tapasztalja, hogy a szerelemnek két oldala van: az egyik olyan mint a cifra kert, tele virágokkal, szökő kutakkal, rózsalugasokkal s több effélével; a másik olyan mint a veteményes kert, hová az ember, ha jó föld, ki-ki-

ballag gyümölcsért, kis csemegéért — de ezt sem kell kerítés nélkül hagyni, mert a rókák kárt tesznek.

Egész házam köszöntet; én meg öllelek.

II.

Ma én a más szíve dolgával foglalatostkodtam, mert ha az ember előljáró, tartoznék a nép erkölcsére ügyelni. Halld csak.

Reggel kísétáltam kaszásaimhoz; a mint az úton ballagok, az árok mellett ült egy leány, előtte kosár. A leány csinos képű vala s magában danolt lesütött szemmel; én feléje lappangtam, a nóta tartalmát érteni. Meg is tartottam fejemben és leírom.

Komám asszony leányának
A pártája elveszett,
S ezen bíró uraméknak
Szíve nagyon megesett.

Mondd meg babám, ki okozta
Néked azt a szörnyű bajt?
Ha megkapom, kalodába
Záratom a gaz tolvajt.

Szőke Bandi az a tolvaj,
Ki a nagy kárt okozta.
Pártám hagyján, de nagyobb baj:
Szívemet is ellopta.

Ha kend okos, bíró uram,
Jobb kalodát tudok én,
Szőke Bandi legyen uram,
Majd fogságba tartom én.

Ej ej hugom — mondék igen kegyesen — minő jó kedved van! Hol tanultad ezt a dalt? Egy deák csinálta, nótárius uram, viszonzá a leány félig vonakodva és zavarodva.

Én is voltam deák, pedig jó — gondoltam magamban — de ilyet nem firkáltam s a mint így gondol-

kodom, látom, hogy a leány öklével könnyet töröl ki szeméből. Kérdém okát, hogyan tud ily dal mellett siráncozni, hisz nem olyan fájós és jajos, és mint előljáró a helységben kötelességemnek tartám őt megvigasztalni. Ennélfogva két ujammal megcsiptem az állát. A leányzó nagyot sóhajtott és öklével megint egy könnyet zúzott el. Én hmgettem, mert az ember hamar kíváncsi lesz, ha leányt sírni lát és újra kérdém baját. A lány nagy pirosan elbeszélte, hogy Szőke Marczi nem költött, hanem valósággal existál, hogy sok mindenféle ígéret mellett neki házasságot is ígért, de ott hagyta és más gazda ember leányához adta magát s most az ő szíve bús.

Hát a dal egészen rád illik — mondám — s nem haragudnál, ha a bíró kaloda helyett karjaidba zárná?

Nem biz én — monda őszintén a leány — de ha minden leánynak karjába zárnák, a mennyit már megcsalt Marczi, nekem nem sok maradna. Ezzel fejére vette a kosarat és odább ment.

Én nem szóltam, de mikor az ember hallgat, akkor annál inkább dolgozik az ész. Én is rész szerint helységünk Adonisát megismerni kívánván, rész szerint az erkölcs miatt is, mihelyt a mezőről megérkeztem, a helység házához menék. Ott hallám, hogy a Szőke Marczi nagy mester; déltájban utána küldém a kisbírót. Míg a morális reflexiókon tanakodtam, melyekkel őt ostromoljam, belépett Szőke Marczi: derék betyár legény. Én nagy seriositással néztem rá, de Marczi oly hegykén, oly negédesen nézett vissza, hogy méltóságomat szinte megbántottnak érzém és nem tudtam, mint kezdjem a leczkét.

Mit parancsol, nótárius uram? kérdi Marczi.

Te feslett erkölcsű vagy, Marczi, a leányokat elcsábítod, aztán ott hagyod, ez a becsülettel ellenkezik, azonfelül vétek.

Kit csábítottam el? kérdi vissza Marczi.

Több leányt, de egyet plane. — Most zavarba jöttem, mert elfelejtém a leány nevét kérdezni. Mar-

czinak észre kellett venni, hogy a vádolás név nélkül olyan, mint a harang szív nélkül. Szembe mosolygott s azt mondá, ne hinnék a leány-mesének, azok (nemde a leányok) mindig fejkötőről álmodnak, de a férfinak az, úgy segítjen, nehéz szó — aztán ha én tréfálok, nótárius uram, ne higgyék mindjárt a bászlik; én szabadon rugom a port és egy csókért nem vagyok mindjárt az igában.

Én sok jó principiumot hordtam elő, de minthogy bizonyos személyre nem tudtam applicálni, az egész leczke hiányos és hímezés hámozás volt és utóbbi vizsgálatra halasztám. Ha az ember félszegül indul, úgy is végez.

Alig ment ki Marczi, midőn egy vén asszony bejött és a bírót nem lelven, hozzám fordul. «Nemzetes uram is elvégezheti ezt a dolgot, nekem panaszom van.» Notabene, ezt ő szörnyű sok szóval adta elő.

(Itt megszakad a kézirat.)

TIHAMÉR.

I. SZAKASZ.

A hajdankor hős vonásin fellengve mulat a buzgó maradék; s a lefolyt idők homályiból világos árnyék gyanánt tűnnek fel a bátrak, kik nemzetök méltóságát érezvén, csillagbetűkkel írák nevöket a századok könyvébe. Kit nem lelkesít első Lajosunk kora? midőn polgári hűség, erő, egyesség, szabadság, szövetkezve törvényes királyi hatalommal, addig nem ért fényre emelék Magyarországot.

Alig múlt két év Lajos koronáztatása után, midőn András öcscse nápolyi király szomorú halála minden szívet méltó boszúra gerjeszte. Hasztalan sürgeté Lajos, ifjú még, de belső erejében férfi, a gyilkosok büntetését; Joanna, András hitetlen hitvесе, a szép bűnös, csak gúnyolá a vádat, mely őt részesnek kiáltá erőszakos vesztén nagyreményű férjének. Rákos síkjain tehát lóra szólítja nemeseit a felingerült király, néhány száz lovaggal előre küldvén Kont Miklóst pártja erősítésére; s ugyanazon esztendő végén maga is útnak indúlt, kisdéd, de bátor seregével. Őt követé Apor István erdélyi vajda, lelkes, harczban forgott vitéz; s több nemes férfiak, mezőn mint tanácsban jelesek. Így a király példája sok ifjat hevített e távol versenypályára s tomboló paripákon feszüle keblök az ott nyerendő dicsőségért. Ezek közt leginkább tündöklött Tihamér. Korán árva, Apor udvarában nevelkedett s ezzel már előbb megjárván az olasz földet, gyuladozó lelke ott a Scipiók és Fábiusok honában

lengé körül először a hősek sírjait, kikre nem kevély uraság s hiú ősi czímer, hanem valódi személyes érdem ültete borostyánt. Komolyan tüzelgett szeme átfutván a tábort s lobogó zászlókat, a napot várván, mely hirdesse majd első hadi tettét. Megrezzent buzogánya, midőn a honi partokra pillanta utólszor, s az előbb készítő nyers tárogató rivallott.

Az olasz fejedelmek mély tisztelettel fogadák Lajos királyt, s azonnal több hatalmas frigyesült vele; csak Imola- s Faenzánál akará Romagna grófja gátolni útját a pápa parancsára, de látván Lajost, igazságát fegyverrel védendő eltököltében, hamar kaput nyitott. Így haladott gyorsan a magyar sereg s csak Rimini környékén, gróf Malatesta birtokában, állapodék meg rövid nyugalomra.

Lajos tiszteletére már ezelőtt ideérkezett a német Werner is néhány lovaggal. Ez gyűlevész csoportjával hol egy, hol más háborgó olasz fejedelmet szolgált, magát herczegnek hivatá s főkép rablásból, sarczolásból élt. Kont Miklós Olaszországba érkeztekor Lajos zsoldjába fogadta őt. Werner déli korán álla ekkor, s külseje első tekintetre elárulá a kemény bajvívót s vérengző mesterségét. Elbizottság, kegyetlenség, dacz égett konyuló szőröktől takart szemében. Naptól barna képe, torzon bajusza öszvenőve fekete bodor szakállával s izmos alkotása rémítővé tevék. Minden indulat látszott dühösködni azon kebelben, komor elszánást hagyván csak életvezérül.

«Egy még győztelen kar emeli vasát éretted, nagy király! s jaj annak, kire suhintni parancsolod!» így köszönté ő Lajost, ki csak egyszerűen viszonzá délczeg szavait, megvetvén a bolygó szerencsevadászt, ámbár a környülállások súlyától nyomatva befogadni kénytelenítettett vad seregével.

Gróf Malatesta Pandolfo fényes ünnepekkel tisztelé nagy vendégét. A belső várudvaron gyászalkat emeltetett, körösleg fekete, tetejére veres zászló tűzve, példázatul: hogy végső csepp vérig üldözendik András

gyilkosait. Itt gróf Malatesta a halotti mise után feleivel hűséget esküvék Lajosnak, hitzálogul általadván fiát, kit Lajos akkori szokás szerint vitéznek ütött s drága kardot nyújtván neki mond: «Magyarnak hívlak ezentúl; ím ezen kard! méltatlan ne vond ki soha s becestelen ne zárd hüvelyébe. Igazságért harczolj, védjed az ártatlant; így hálálod meg adója kegyelmét.» Ezután Lajos a nagy piacra kísértetvén, hadi gyakorlásra jelt adatott. Tolongva tódult ide a nép az ifjú király szemléletére, kinek tiszteletparancsoló tekintete s hős alakja mindent hódolatra vonza. A sorompó nyugoti részén ékes mennyezet alatt ült Lajos, körülé a háznak szépei, Apor s több alvezérek; jobbra magyar, balfelül olasz lovagok állanak.

A viadal először gyalog kezdődött. Könnyű öltözetű ifjak párosan keltek szálkardra, most ügyes fordulatokkal egymás vágásait kerülve, most szaladó-, majd győzőképen vívtanak; végre fegyvertelen ölbe kapván, hajlékony mozdulatikkal mutogatták testi erejüket. Eddig egy magyar sem vőn részt e harczy játékban; lóra szokván, senki sem hajla elfogadni a nyertes küzdők versenyajánlatit. Közéjük tekint a király, s Tihamér kilép a rendből s párduczát s ezüst hímzetű mellvasát leöltvén, sugár termete minden szemet magára vont; barna haja, mentve a nehéz sisaktól, gyűrűzve omladozott szerte vállain, nyíltan hagyván nemes vonásait. Így lép ő a pályasíkra szerényen, de bátran. A győztesek közül mindegyik kiszáll vele; de mintha szunnyadó ereje egyszerre törne ki feszült tagjaiból, mindegyik homokba terítették általa. Trombita harsog, a nép örömjaja hirdeti diadalmát, a szépektől forró tekintetek röpülnek feléje; de ő csak királya derengő szemein csügg.

A gyalog küzdőket lovasok válták fel. Már itt több magyar állt ki a viadal térre, s most egyenként, majd egész csapatokban viaskodván, karcsú paripákon tétova szökelve mutaták meg szittya származásokat.

Kiürült a küzdőhely, végzettnek vélé mindenki

már a harczyi játékot, midőn Werner izmos ménjén, egészen vasba pánczélozva elévágat s engedelmet nyervén a csatapróbára, fenhéjázó gúnynyal Tihamért imígy szólítja: «Te győztes valál gyalog, küzdj velem lovon, vagy pirúlj; e mén legyen sajátod, ha földre buktatsz.» Szótlán csatoltatja fel Tihamér mellvértjét; s szikrázó szemébe nyomva sisakját, erdélyi lovára pattan, s míg Werner gögösen szétnyargal csodálatni magát, általszöktet a sorompófán s pajzsára ütve várja támadóját. Werner egy csapással el akarván szédíteni ellentársát, keményen neki törtet; de csak üres levegőt hasít, mert Tihamér fürgé lován könnyeden félre ugrott, meg-meg szembe száll s szinte játszva csalogatá a hiú erőlködőt. Tajtézkzik már a mén, széles hablóg szűgyén, gőzölg s nehezen fúj; Werner titkos mérgében nyúl szívűnek kiáltja őt, ki csak szaladni tud, ekkor neki rohan amaz, sűrű vágástól csattognak pajzsaik, míg Tihamér magáét repedten elveti s forgószélként karikáz körűle. Werner vérig sarkantyúzott nehézkes lován oly hirtelen nem kanyaroghatván, minden ereje s ügyessége mellett egy véletlen lökéstől nagy robajjal a homokba zuhant. Míg a nézők az önhitt lebuktán zajlódva örültek, Tihamér ismét általszöktet a sorompó korlátán s régi helyén áll meg; szégyen s harag lángolt Werner arczain s felkelvén a győzőhöz vezetteteti lovát, mondván: «itt a nyert mén, vak szerencséd díja; ez nem utolsó küzdésünk.» — «Készen lelsz mindenkor!» viszonzá Tihamér, semmi érdemet sem látván a játékdialban s a nyert lovat Werner szolgájának ajándékozza. Titkon boszút esküdve alázójára, legott elbúcsúzott Werner s Capua felé táborozó seregéhez tért vissza. Lajos pedig a gróffal s néhány biztosival hosszan tanácskozik nápolyi ügyéről.

II. SZAKASZ.

Egyik jó erkölcsé volt azon kornak a fentartott asszonyi méltóság; nem vak imádás, azért mulékony

inger: hanem igaz tisztelet bélyegzé azt. Szépnem osztogatá az érdemdíjt, példázataul a durvább erőn győző szépségnek; így nem ritkán tevő egy pár szem sugárázta a hevült ifjút jeles bajnokká.

Ez ünnep másnap estve ment végbe. A számtalan gyertyáktól fénylő palotában, diága szőnyegekkel ékesült falak közt állt a trónus, környezve hadi jelekkel. Felette hármassal szétömlő arany sugárokban látszott a kettős kereszt, ott ült a király, ruhája nemzeti színekből választva; körülötte vegyest a vezérek és urak. Jobbra oldalast egy kisebb, Malatesta ház címzeivel ékesült szőnyeges karszékekben ült a grófné gazdag öltözetben, mellette asszonyok és szűzek félkörben.

A herold előlép s gazdája nevében a királyt háromszor üdvözli s felolvassván a küzdők neveit, azoknak is köszönetét jelenti. Tihamért hirdeti első jutalmaztatandónak. Erre nyílik az ajtó, s fehér öltözetű gyermekek sorában hozzák bársony vánkosokon az osztandó díjakat. — A grófné int s Tihamér elébe járúl s minekutána főhajtván a szék lépcsőjére letérdelt, a grófné egy aranylánczot nyakára függesztvén így ejti szavait: «Szelíd érzés hódolva simúl a bátor erőhöz, s míg a hős fellelve a jövőnek él, gyöngéden nyújtja neki a jelen rózsáit. Vedd ezt emlékjelül! s miként e harczi játékban győztes valál, úgy lengjen körül az asszonyi kegy édes malasztja!» Szelíd méltósággal fogadá el Tihamér a díjt, lelkes szavakkal hirdetvén a szépség hatalmát. Szorongva néztek a szűzek a szép ifjúra, ki önérzete lángjaival így dicsőíté nemök érdemét. Őt követék a többi jutalmaztak is, választott igékkel mindegyik a szépnem iránt viseltető hódolatját kijelenteni buzogván.

Ott az ének honában, hol az akkor élő Petrarca minden szívet elbájolt, minden hatalmas versenge udvarában lantosokat marasztani, kik nem szolgálai bér, de baráti tisztelettől lekötve zengének szép és magas érzelmeket. Hallgatók lángjától hevült az énekes, és

szabad röptével nemesült az élet. Művészetnek kelle itt is befejezni az ünnepet; azért, mihelyest a díjosztás elvégződött, csendes harmóniától zendült meg a palota, s egy kar szívhatólag zengé a király dicséretét, mely utóbb harsány diadalénekekkel némult el. Azután egyes lantosok és szűzek váltva vetélkedtek önszerzett dalokban; a tárgy bajnoki tett vagy hű szerelem vala; de egyszerre minden lecsendesült: «a szép Róza!» suttogák a várbeliek, szinte feszülten a következőre; s ím egy ősz lantos, nyolczvan évtől görnyítve lép halkán elé; hósakálla mellét verdesi, de ősz pillái alatt nemes tűz lángol, nyugodtan nézve a meglepett urakra; bal karján csügg hárfája, jobbára öltve egy sugár szűz, szép mint a hajnal. A tél s bimbózó tavasz együtt látszott andalogni e párban. Titkos félelem s a szemérem égi pírja önté el aczait, szemében csodálat s örömláng reszkete. Szőke haja fürtökben lengé körül belső gerjedelemtől hullámzó kebelét. Egész külseje mutatá e bájalaknak távol éghajlati születését. Könyragyogva néz a királyra s magyargaira, kik néma várakozással meredtek reája.

«Soká élj, király! — mond a lantos — «e szív gyöngé lobbanása derítse lelkedet; a mit adok, vedd úgy, mint a téli napsugárt, mely röviden melegít s elborúl.» Visszaifjadni látszik erre az ősz, tüzesen nyúl húrjai közé s a képzettől vezetve most andalgva, most harsány accordokban özönli hangjat; lassúdan lankad ez a haldokló szív gyanánt, még egyszer ébred és tágul és — megáll. Ésti homályban így zengé dalait Ossian, hőslelkei vékony felhőkön odalebegve hallgaták szavait, s kopár ormokon tompán viszonzák azokat a harcznak fiai.

Mélyen hata bár az öreg játéka az egész gyülekezetre, mégis mindenki csak a szép szűzre figyelmezett; habozva nyúl ez hárfájához s melléhez szorítván ez első biztosát, gyöngéd hangokban ömledezteti érzetét s mintegy édes álomból serkenve kél szózatja reszkető ajkain. Búsan éneklé az elválás gyötrelmeit s veszte-

ségét a szerető szívnek, mely számkivetve édes hazájából idegen földön könnyezetlen hervadoz. Ön sorsát látszott panaszlani, oly valóan lebbent el fájdalmai titka. De csakhamar szinte fentebb erőtlől lelkesítve vígabbra fordul éneke s mintha üdvözléné a jövővényeket, bájosan zengé el a hazafiúság felséges érzetét s a viszontlátás égi boldogságát. Öröm kapá el a hallgatók szívét, zajongva hirdetéek magasztalásikat: csak őt nem érdeklé a köztapsolás, magába vonúlva hajló fővel karolta által hárfáját.

A grófné elhagyván székét, Lajosnak nyujtá a jutalomkoszorút, melynek virágai közt keleti gyöngyök ragyogtanak, s ezt Róza nyeré el. Lángolva tér Róza a királyi trónustól helyére és kiragadtatva szinte magából, fogván hárfáját, remegve átfutja húrjait s fel-lengző néztekkel, magyar nyelven ezen dalt éneklé:

«Itt a langyos ég virányin
Édes illat tévedez,
S a múlt nagy kor omladékin
Hős kívánat ébredez,

A természet bájos képe
Andalító kéjivel,
Felmosolyg a déli naphoz
Mindig ifju zöldjivel.

Ah de bármi szép az élet,
A hazátlan árva szív
Kelyhiből a nyílt örömnék
Bút csak és keservet szív.

A napkölti ég alatt, hol
Fellegig nyúl a havas,
Hol sötét erdők hegyette
Száll s mereng a büszke sas ;

Ott, hol harczi a nemes mind,
Ég a szent szabadságért,
S létét kötve birtokához
Megvet minden szolgabért:

Ott hazám, hol egykor Árpád
Érczkarral csatára kelt,
S élve halva nemzetének
Messze fénylő trónt emelt.

Ott hazám, hol a Tiszának
Lejtnék könnyű habjai :
Arra szállnak, arra kelnek
Lelkem néma vágyai !»

Ki szülőföldjétől távol, váratlan hazai nyelvét hallá, képzelheti azon örömrzést, mely csapongva tört ki a jelen volt magyarokból. Felindúlva mindenki, közelebb akará látni a rokon ajkút; de ez hirtelen visszavonúl az őszzszel, az ajtóból lövel csak vissza

még egy tekintetet s ez minden egével Tihamérra szállott.

Az eltűnt lőn most a beszédek főtárgya. Lajos maga kérdést tőn iránta, de a gróf csak keveset értesíthet felőle, tudniillik: az öreg lantos néhány év előtt jött birtokába s nem messze lakik a vártól egy magános házban. Az ősz magát olasznak vallja ugyan; de a szűz eredetét mély titokban tartja. «Ki kérdi a zengő fülemiléről, melyik bokorban marada fészke? művészek az egész világ hazája», ez mindedig a tőle nyert válasz.

«Hazája enyém is — mond büszkén a király — sajnosan látom országom ily gyöngyét idegen földön ragyogni; holnap magától akarom sorsát érteni.» Ezzel hódolatját jelentvén a várásszonynak, szobáiba vonúlt, s minekutána tölt billikomok vígan körülforgának, szétoszlott az egész társaság, s a kerengő zajt mély nyugalom váltá fel.

III. SZAKASZ.

Ej vala, halotti csend a várban. Sűrű köd lepé a földet. Tihamér korán elszökvén a vigadóktól, magán tűnődék s áradozó érzetén. Róza lebegett körüle, annak édes hangjait lihegte vissza szorúlt kebele. Az itt történtet álomnak vélte, csak Róza tekintete fénylett uj élet gyanánt a gyönyörű valóra. A szürkülő hajnal ébren lelé s mindjárt is kardot övezve, ment le az udvarba s az első fellelt grófi szolgát kéré; vezetné őt az öreg lantoshoz. Ő kívánta Rózáat Lajoshoz vezetni s ezzel forró vágyait teljesíteni. A fáradt szolga vonakodott, míg néhány körmöczi nem erősíté tagjait. Elindultak.

Míg Tihamér szép reményeket röpíte a jövőndőbe, kísérelje őt mulatni akarván, elbeszélte: hányszor hívta már grófja Rózáat udvarába s nem jött; mily büszke imádójaihoz s korántsem oly vídám mint az olasz

leányok. — A küzdésnél is jelen volt — mond továbbad a szolga.

«Jelen?» kérdé hirtelen Tihamér s nem akarva örült szerencsés viadalának.

«Igen is, jelen — felelt a szolga — de úgy befátyolozva, hogy magam is csak magas termetéről ismerhetém meg. Mind e mellett a szépet mindjárt kifürkészik a férfiak: őt is több lovag kerülgeté.» Fellobbant Tihamér; de kelletlen ingere lecsillapult hamar, midőn valami ezer lépést haladván, az olajerdőnyíláson Róza lakása fehérlett elébe. Kisded ház vala ez, körülnöve szőlőtökkel; jobb oldalán kert, ennek közepén olajágból fűzött remeteség látszott, az egészet illatos olajerdő környezé. A mint Tihamér a bokor kerítéshez jut, egy nagy fris sebtől vérző házi szelindek neki ugrik, de rövid szaglalás után nyöszörögve ismét a kertbe vonúl. Az ajtók tárva, senki sem mozdult. Szívdobogva megy a házba Tihamér; az első szoba padlaton vér s egy rozsdás kard, a mellék szobában a még bontatlan nyoszolyán eltépett fátyol, a földön törött hárfa fekszik. «Uram, itt raboltak!» kiált a szolga a dermedő ifjúhoz, ki vadon forgó szemekkel kardmarkolatját szorongatá.

«Nézzünk a kertbe!» mond ismét a szolga, s Tihamér félig kábultan követi. Ott a fahajléknál vonaglik a hív kutya s már már szakadozó párával az ajtót kaparja; gyors taszintástól felzörren az, s világos lón a rettentő éji cselekedet: vértől előntve, mellébe tör mártva fekszik ott az ősz lantos, marka öszvegörccsülve, szelíd vonásai kín- és haragtól széthúzva alig ismerhetők. «Irgalom Istene!» kiált az ilyeshez szokatlan Tihamér, s míg a szolga haza siet a szomorú hírrel, ő kardrántva bőszünten futkos az erdőben a rablókat nyomozni, éltét elszánva Róza váltságára; de sikertelen, s végre az életerő sem bírván ösztönit forró indulatjának, lankadtan öszveroskadt.

E gyilkoló rablás szörnyen behatott az udvarra; magyar és olasz nyomozó csapatok különös irányokon

száguldoztak el. A király s Malatesta nagy díjt vetének a rablók fejére; mind hasztalan: tikkadozva tértek vissza a lovagok, Róza elmaradt, s méltó gyanú senkire sem eshetvén, minden töprengés csak pusztá sajnálkodásba oszlott el.

A fáradt Tihamért egy kémcsapat fellelvén, a várba kíserte. Hajnali csillagként, mely szebb létbe világít, tűnt fel Róza Tihamérnak, mélyen érzé sebes borúltát, bár hiú panasszal nem hirdeté. Különös állapot inkább rokonít, mint a közpályán való ismerkedés; így serken többször az indulat, veszélyek s tartós áldozatok még inkább nevelik azt. Ha Róza külső ékei valami ürességet hagyának is a közléten túl vágyó ifjú keblében, fölösleg betölté bal esete a hiányt s az óhajtott dicsőség Rózába vegyült, s úgy nézett utána, mint a vándor a leszálló napra, tudván: útja még vad sivatagon viszi keresztül, de a czélnál szent béke jutalmazza.

Az öreg lantos hideg teteme más nap földbe takarítottatott, s temetési pompa végzé a fellengző ünnepet, miként halál a legfénylőbb életet. Most Rózához.

IV. SZAKASZ.

Károly király, Lajos atyja udvarában élt Zács Felicián, büszke, nemes, kemény erkölcsű férfiú; előbb a híres zendítő Trencsényi Máté párthíve, később Károly meghitt tanácsosa. Ennek ritka szépségű leánya, Klára, udvarnokszűz gyanánt szolgált Erzsébet királyné mellett. Kázmér, a királyné öcsce, utóbb lengyel király, Visegrádon mulatván szerelemre gyuladt Klára iránt, s minthogy vétkes indulatja meg lön vetve. erőszakkal töré le a virágot, mely sorsára nézve alatta, érdemére nézve sokkal felette tündöklött. — Tudva lévén, hogy a királyné öcscsét határtalan szereté, s hogy Klára mindig társaságában élt, a felingerült atya a királynét tartá az alacson tett eszközének s vizsgálatlanúl, boszút

jától örülésig ragadtatva dühösen rohan a palotába, hol a király önnönivel ebédnél ült; a királyné jobb kezének négy újját elvágja, a hitvesét védő király karját megvérzi, azután Lajos és András nevendék hercegekre sujtá halálos vasát: de minekelőtte vak szándéka teljesülhetne, az oda siető udvarnokoktól megöletik. Zács egyetlen fia hív szolgájával el akarván szökní, megfogatik s lófarkon hurczoltatva irtatik ki az életből.

Az eddig történetet Feliczián irtózatoss tettevel s a királyi házhoz kötelező jobbágyi hűség megszegtével mentegethetni; de az akkori bírák szégyenét, kik hízelkedéstől vezéreltetve az utóbbi ítéletet hozák, semmi idő nem moshatja le. A szerencsétlen, ártatlan, oly rútul megbántott Klára megfogatik, orrán, ajkain, kezein megcsonkítva, félholtan lóra köttetik s az utczákon szerte vonczoltatva kínok közt ezen kiáltásra kényszerítetik: «így járjon a király támadója!» Zebának, Zács idősb leányának, bár nem is sejté atyja vétékét, Léván feje vétetik, s Kopai, ennek férje, legott éhen múlik ki a tömlöczben. De hogy a fejedelmi bűnös ellen egy tanú, egy vád se maradjon fenn, Zácsnak minden ivadéka harmad iziglen hóhérpallosra, többi rokon vérsége pedig örökös szolgaság- s birtokvesztésre ítéltetik.

Demeter, Zács elhunyt hugának férje, még jókor hallván a veszélyt, elkerülé az érte küldött poroszlókat s hat évű leányával, vérző szívvel hagyá el azon hazát, melynek elsői mellékes hasznokért áldozának fel egy ártatlan nemzetséget, álnév alatt olasz földre költözött, hol egykor tudományait gyakorolta. Itt tengődött, szüntelen rettegván Károly kémjeitől; s noha életét pénzzé tett drágaságai szükségtől felmenték, fogyasztó bú rágódott mégis belsején, szenvedő lelke egyedül hazájáért epedezvén.

Így nőtt fel Róza sínlódó atyja mellett, mint a magános virág a mohosúlt síron. Fő gondja atyjának, híven osztozott annak bújában s tudván, élte hajnalán

mily veszély környezé, mily kétszínű többször az igazság, komorrá lőn előtte minden földi ragyogvány; de annál inkább épült belső világa, népesülve tündér alakival képzetének. Még inkább erősült lelke ez irányban, midőn atyja Páduában egy híres lantossal szoros barátságot kötött.

Földi zavar közepett tisztán folydogál a művész élete, s habár az indulat lánghullámi dagadnak is, hattyúként lebeg a zajló habokon; mert a vadság dőlyfein játszva győz fensége a szépnek. Carlo, még ősz korában is csodált, tisztelt lantos, békén járt a háborgó nagyok közt s megismervén a rejtező, de előtte megnyílt honvesztett hazafit, frigyessült vele s Rózát oktatva művész ösvényre vezérlé; a szűz lány érzete s hajlékony lelke könnyíté buzgalmát. Kis idő múlva ezer ajak ömledeze Róza dicséretében, s az elbájozt nagyok udvarjok díszére őt magas ígérekkel csalogatták; de semmi szédítő kilátás nem tántoríthatá el, egyedül atyja s tanítója körében lelé boldogságát. Mind e mellett hazai nyelvét sem felejté el; csak ebben lehellé ki titkos vágyait legbiztosabban a néma magánynak.

Az alatt Magyarországbán Károly sírja felett a rég ellenkező felek kezét fogtak s Szent István székébe ültetvén Lajost, a nemzet ismét szabad egész testté vált. Örömkönnnyel hallá ezt Demeter, visszakészült honába; de a rég lankadót halál lépé meg.

Rózát árva léte még inkább Carlóhoz csatlá s ennek gyámoltában lele vigasztalást; ki is erejét fogyni érezvén, Riminibe költözött, ismervén birtokosának korát túl haladó lelkét. Hasztalan unszolta Rózát vígabb sors-választásra; büszke lévén ez meghálálhatni jótéiteit, nyugodtan követé őt magányos lakásába. A grófi ház kegyes gonddal ápolá őket, kedvet lelven lelkes társaságokban, a kised házi gazdaságot Róza intézgeté s az öreg Paolo, kinek főtisztje vala naponkint a szükséges táplálékot átszolgáltatni a várból.

Díszei teljes nyíltában áll a Róza, midőn Lajos hadával megindúlt. Mily szorongva hallá jöttét! Paolo alig győzte hírekkel. Lajos érkeztek forró kívánságát eléggé nem tudván oltani, elment a harczi játékhoz, csak Paolótól kísértetve; ott látta Tihamért és — ebben valósúlt azon édes kép, melyet szűz keble titkosan alkotott, s magát feledve, ébredő szive hevültében nem is sejté más szemek kémlelő nyilait. A díjosztás miként hata rája, nyilván mutatá elragadtatása, önkényt lefátyolozván mind addig gondosan eltakart születése titkát. Ábrándozva tért azon estve még haza, szív lángjaiba avatva a kegyes őst, ki csendes aggódással, de tiszta részvétellel hallgatá kedveltjét. Első szerelme nyíltán a sors megbékülni s új tartalmat látszott adni életének; s míg Carlo azon eszmélkedett, mi módon intézze ügyét a magát elárúlt szűznek, ő az ideálok körébe szállva, érzete csapongásait ez énekkel kísérte:

Hajnali kellemű fény
 Hinti mosolyogva sugárát,
 Melyre az ifju remény
 Rakja le fellegi várát;
 S édes irányra feszülten
 Nézi magas remekét,
 Érzete istenesülten
 Fölleli biztos egét.

Így öröm-áldozaton
 Myrtuszi lenge hűségben
 Kél az erő szabadon
 Tettre hevült kebelében.
 Képzete lángöznéből
 Egy alak ömlik elé,
 S elrepedt élte szűkéből
 Álma világa felé.

De miként a hang, úgy reppen el az ifjonti álom is. Sajnosan érzé ezt Róza: mert egyszerre lódobogás s a házi szelindek éktelen ugatása felrezzenté andalgásiból, s minekelőtte megfoghatná e szokatlan zajt, négy álképű férfi, sötét köpönyegbe burkolva, Carlohoz lép, a többi künn maradt az udvaron. Carlo mindjárt rablókat gyanítván, feltárja szekrényét s tölt erszényt feljök tartva mond: «művészi éltém kis szerzeményét áltadom, csak távozzatok!»

«Minek ott arany, hol friss kebel piheg — szól egy magas férfi, kitől a többi függni látszék — veled

semmi dolgom, ősz ember, csak társadat bízd velősebb karokra. Hol Róza?»

«Uram, elégedjél! — mond ijedten Carlo — vidd mindenem, csak túl ne hágj az emberiség határin!»

«Nem jöttem én erkölcsi leczkét hallgatni — kiált háborodtan a férfi —: nélküled is fellelem én, a kit keresek»; s félre taszítván Carlot, a másik szoba felé megyen, hol Róza, hárfáját pajzsként magához szorítván, remegve egy szögletbe lapúlt.

«Ne tovább! — mond Carlo — —; ősz hajamra esküszöm, csak testemen törhetsz keresztül a szűzhöz!» s lekapván régi kardját a falról, utját elállja; Paolo pedig felrettenvén álmából egészen elrémülve ölelgeti a támadó lábait; int ez s két czinkosa Paolot hirtelen kiragadja.

«Félre az útból, rekedt síp, különben nem pengetsz többé lantot», kiált mérgesen a férfi. Carlo eltökélve kardját csapásra emeli; de a vívni szokatlan, erős bágástól véresen a földre hanyatlik.

«Ah öregségem!» sóhajt Carlo s vánczorgó testével a küszöbre roskad. Róza ezt hallván, borzadva veti el hárfáját, rezegve pattantak szerte a húrok; elszánva Carlo sorsában osztakozni, kirohan az ajtón s tört ragadván ki a rablónak övéből, lángzó szemekkel s védelemre feszült karral az ősz megett áll.

«Kíméld erődet, szelíd galamb — mond a férfi —; még az éjjel messze kell röpülnöd; minek e játék, vas mellemen megtompúl aczéled.»

«De nem saját keblemen — kiált Róza s a tört szívének irányozza. — Így halok mint szabad leány, de békódat nem tűröm!» Meglepetve lép hátra a férfi s elmerül a felséges szűz néztében, önsúlyedtet érezvén annak lelki nagyságában.

«Nyugodtan, édes leányom! — rebeg a vérző lantos — engedj a sorsnak, bármi tövispályára vet, míg híve léssz magadnak, döllyfei nem ártnak. Nyúítsd kezed utoljára; válnunk kell: én örök nyugalomra — te» — itt szava megakad, s halálszín borítja el képét.

Ezen búcsúszavak megrendíték Rózát; feszült erei lankadnak, homály vonúl szemére s törét elejtve oda omlik az öreg mellé.

«Ő is csak asszony, szülni tud, de nem magasban érzeni», mond a férfi, komoran szemeit a halovány vonásokban legeltetvén.

«Ilyen az asszony — mond kaczagva a másik —: előbb ez öldöklő angyalként áll a s mint a sárkány őrizve kincseit; most érzéktelen fekszik itt s ha fel-eszmél, ismét nevet. A csirkét megsíratja, de jó kedvvel megeszi.» Erre Róza fátyolát eltépi s ágyára veti mondván: nyugodjál szűzzel! ha birtokosod vissza térend, más szemmel tekint reád.

«Most fell siessünk!» mond a rablók elseje s izmos karjaival felölelvén Rózát, lóra kap s ápoló gonddal az ájúltat maga elébe veszi; a többi hamarjában öszvehordott mindent, a mit zsákmányra méltónak lelt; lóra kerekednek. Paolot is velök menni kényszerítvén. A felüdült Carlo mécszet fogván, roskadozó léptekkel a kertbe támolg, hogy ott a remeteséget meggyújtván, a várbelieket felláziítsa; de egy elkésett rabló megsejtvén szándékát, a végső erővel küzdött átgyilkolja s testét a hajlékba veti, ekkor az urát védő hív kutya is mardosván a latort, mély sebet kapott.

Elszáguldtak; borzasztóan hangzott el robogások az erdőn; s ott, hol nem rég a megindult szív dala zengett, most az egyedül élő kutya dermedezve vonított, s az éjjeli szél nyögve suhogott az üres szobákon keresztül.

V. SZAKASZ.

Négy napi nyugvás után Lajos királyi ajándékokat osztván a grófi háznak, megindult hadával Volturno kies partjain telepedett meg. Itt Tarenti Lajos, Joanna második férje, szép külsejű, de gyáva férfiú, s Acciajoli vezér Capuánál táborozva fegyverrel akarták gátolni átmentét a vizen.

A legyőzendő veszélyek Tihamért tette ébreszték; Róza képe szív mélyébe vonúlt; s míg egy osztály Urticellónál az ellenséget megkerüli, Lajos a capuai hídat ostromolja, ő más osztálylyal átúsztat a vizen, bevág s megzavarja az ellen-lovasságot. Néhány óráig-lani harcz után gyérülten fut az ellenség; vezérjei magok lettek hírmondói veszteségöknek.

Tihamér a szaladókat úztében félre az úttól, egyes házaknál Werner csoportját rablásban leli. Épen akkor hurczoltak ki egy férfit s gyilkot szögezve mellének, pénzért unszolták. Közéjük robban Tihamér s markában villogatva vasát, békét parancsol; meghökkenve ereszték el azok foglyokat.

«Ott benn szabadíts!» esdeklik a férfiú s reszketve a házra mutat, honnan asszonyi sikoltás hangzott ki. Tihamér leugrik lováról, villámként ötlék szívébe Róza története s néhány magyart leszállíttatván, a segédért jajgatónak váltságára siet; a megmentett férfiú is hozzá szövetkezik.

Benn a házban nagy volt a zavar; a rablók mindent törtek, szaggattak, egymás kezéből ragadozván a prédát. Halált dörögve a hadi törvényszegőre, keresztül nyomúl ezeken Tihamér, míg a végső szobába jut; hol egy fiatal asszony, bortól hevült hercegi tiszt ölében vergődik.

«Rendet a király nevében!» kiált Tihamér alig bírhatván fellázadt vérével.

«Werner a mi urunk! — felel büszkén az asszonyt karoló s csókot czuppantván az elbágyadt hölgy halovány képére, kaczagva mond: itt nem osztozunk, magyar!» Kardlappal válaszolt erre Tihamér, s oly hathatósan, hogy az elzsibbadt kar nem tarthatá prédáját, s a kimentett asszony férje keblére simúl. «Ne hadd magad, Stefano!» kiált több rabló s kardot ránt; de Tihamér a tisztet s néhány pártfogóit jól megjelelve, hátra vonúl, sértetlen vezetvén ki a házlakóit. Azonban az éktelen lármára Werner ott terem.

«Zabolázd népedet, vezér! — mond Tihamér igazsága érzetében — elől az ellenség, ne vívjanak a csendes polgárral.»

«Pelyhezd ki magadat, ifjú: aztán oktass férfit; nagyra vittek álmaid, hogy velem kötelességről mersz szólni», mond Werner feszesen.

«Ha elmulasztád azt, ügyelj az ifjabbra, midőn királya parancsolatit hirdeti», viszonzá Tihamér.

«Tán a szerencsés kardjáték téve oly elbizottá, hogy ott is bírálsz, hová kiseded hatásköröd nem terjed? Vigyázz! itt az eszköz megkurtítani szárnyaidat, ha idétlen röpkülésre izgatnak», mond Werner s villámzó szemeit Tihamérra szegezve kardjára csattant.

Tihamér fellobban, gyorsan lovára kap s Wernerhez szökvén «kard, ki kard! — kiált fendörgő haraggal — vagy pergő nyelvedre ütöm vasamat!» Werner oly bátor mint kevély, boszúlehelve kardot ránt; mindegyik felekezete harczra készül s a felbőszült gyűlölség vérszomját aligha károsan nem oltja, ha István vajda jókor oda nem érkezvén, szelíd méltósággal szerte nem választja a háborgókat. Tihamér okát adja szertelen lángoltának s szerényen engedve a tisztelt vezérnek, eltávozik, ótalmába ajánlván mentetteit, kiknek buzgó hálája követte.

«Az ifjú tüzes, szeret vagdalkozni», mond Werner színlett nyugalommal Istvánhoz.

«Midőn a közös ügy sérelmét látja. Néped zsoldja kijár pontosan, gátold sarcaikat. Kíméltetni óhajtja királyom a fegyvertelent», viszonzá nyomósan a vajda.

«Úra seregemnek, én számolok tetteikért; de minden porázon nem szoktam táncolni!» mormolá Werner s elfojtott méreggel kürtöt fuvat, s a mint lehetett összezsúdosé zsákmány után kószáló csoportját.

Nem lévén czélunk Lajos királynak tetteit s Durazzo Károly herczegen vett véres boszúját leírni, csak azt adjuk elő, mi szorosan függ össze történetünkkel: azért is Nápolyba követjük, hova egyszerű pompával tartá bementét. Tihamér vivé előtte a gyászszászlót, a

megöletett András képével; bús emlékjel minden jobb kebelnek. A fővárosnak minden újságon kapó lakosi örömszajjal fogadák az érkezőket s látván a szoros rendet, mely a magyarokat leginkább különzé, szűnve szűnt a rettegés, mely nem rég minden szívet nyugtalaníta. Lajos átvevén a nápolyi kormányt, öcscsének kinyomozta gyilkosait keményen megbünteté s mindenkép iparkodott a közbátorságot helyre állítani s a szédelgő elpuhult népet hathatós törvény alá szorítani. Tihamér napról-napra kedvesebb lőn előtte. Apor-nál szerzett ismereti s munkás, de önérzetétől függő lelke, fentebb célokra jegyzék őt az érdembecsülő királynál. Minden bájai az olasz szépeknek, minden hevítő s szabad élményre buzdító mulatságok, újak bár az egyszerű magyarnak, nem törülheték el benne Róza emlékezetét; azon lelkek közül volt ő, kik ha egy tárgyat felfognak, többé el nem eresztik azt. Eleget serénykedett az elrablottak nyomára juthatni, de nem vala képes a gonoszság fondor szövénnyibe hathatni, melyeket itt közelebb szemlélünk.

VI. SZAKASZ.

Werner, miként feljebb említők, előbb jött Riminibe Lajosnál, hol a gróf őt, mint a magyar király zsoldosát, ismerve bár véren épült hírét, minden becsülettel fogadá. Ott látá Rózát s céljává jegyzé vad ösztönének s bár kívánatát tiszta hódolattal leplezgetve közelíte is hozzája, egyebet hideg tiszteletnél nem nyerhete s megbántott gőgje még inkább gyulasztá őtet. Nemtelen célját az öreg Paolo segíté elő; ez tudniillik nem keveset tartván magáról, ha Rózát a grófhhoz kísérheté, mindenütt rajzolgatá e szűz tulajdonít. Wernernek egyik biztosa csakhamar kivett belőle mindent, mi használhatna urának, sőt a házához is elvezetteté magát.

A büszke Werner örömet köszönte volna magá-

nak a Rózá n vett diadalt, azért vizsga szeme föllevén őt a harczjáték nézői közt s elértvén, miként hata reája Tihamér, ezt önhíttén viadalra hívá ki, megaláztával akarván fényleni. A küzdés bal kimenetele vak gyűlölségre forralá őt a kétszeri győzedelmű ifjú ellen s Róza kellemeit féltékenyül irígyelvén, őt elorzani eltökélé; de hogy minden gyanút elhárítson magától, meghitt kémjét hagyván a várban, búcsút vón s néhány mérföldnyiről másnap visszatérvén, az erdőben rejtezett s a díjosztás éjjelén kémjétől, ki Rózát nyomban követé, mindenről tudósíttatván, nemes vért ontva teljesíté pokol-súgta szándékát.

A sebes nyargalástól életre tért Róza elszörnyedt Werner karjai közt; de ijedelmét csakhamar bátor elszánás váltá fel, hideg megvetéssel mondván a kérlelő Wernernek: «Merítsd ki erődet, éjjeli gyilkos, urává tehet ugyan durva hatalmad éltetnek; de nem soha e szívnek!» Néma komolysággal hallgatá rablója szerelmi esküvéseit s kedvező ajánlatit, eltökélve végső perczig védeni erkölcsét. Paolót kérte egyedül társaságúl, s Werner, ki a szükségtelen tanút inkább megölette volna, még sem tagadá meg ez első kérelmét, az időtől reménylvén önkényes hajlását. A balgatag nem tudta, hogy a szerelemben csak a pillantat jutalmaz, az idő soha sem.

Külön táborozván a magyar seregtől, könnyű volt rejtegetni Wernernek foglyát, hív öröket tartván körülé; útközben nem is sokat háborgatá jelenlétével, nehogy valami szembetűnő tettről elárultassék.

Nápolyban, egy tengerparton álló házban élt Brigitta, azon elvetettek egyike, kik rút nyereségért minden bűnt oltalmazva, kaput tárnak a feslett életnek. Werner a háború előtt Nápolyban mulatván, megismerte az asszonyt s mind a hely állapotja, mind ön bátorsága végett oda szánta Rózát, képzelvén az elveszettet ott senki rem sejtethi. Nápoly elfoglaltatását követő éjjel mellékes úton ide kísérte foglyát. Az előre tudósíttatott Brigitta várta már s

a felső emeletre egy ékes szobába, melynek ablakai a tengerre szolgáltak, vezeté őket. Róza örült elvégre asszonyi társaságba juthatására; de irtózva fordult el, midőn Brigitta ördögi mosolygással a selyem kárpitozatú ágyra mutatván, mond: «itt nyugszol, szép fülmile!» — s átszűrő tekintettel mérvén Rózát, Wernerhez fordul — «sok szerencsét, herczeg, jól választál. Mily szöke, nyúlánk, fiatal! Hm!» Róza megrendült a kígyófullánkként vonagló szemektől, komoran Wernerre néz, mintha mondaná: ez méltó hozzád.

Werner nem akarva becsúltni kénytetvén Rózát, hirtelen az asszony szavába vág: «semmi illetlenséget — mond keményen — szorgalmadra bízom ugyan e szűzet, de tisztelve akarom látni őt.» Ezzel, mintha ön vádja riasztaná onnan, eltávozik, maga után intvén Brigittát, kinek sivatag élettől korán eldült képén az elrögzött gonoszság új fertelmet hagyja sejteni. Nyugtalan tűnődött Róza kétes jövődjén, de csak némán lebbentek el sóhajtási az alatta tomboló hajósok vad lármái között.

A veszély nagysága igaz mértéke a belső erőnek. Róza, ámbár szünetlen kitéve szerelmi ostromnak s mindig önvédelemre feszülve; még sem csüggede s nem hiú könnyekkel, hanem elhatározott érzéssel távolíthatá magától Wernert, ki többször megjelent s vad indulatban most fenyítő dühre mordult, majd lábához omolva esengett; de állhatatosságát nem rendítheté meg sem Werner, sem az incselkedő Brigitta, ki a bűnt s minden földi élelményt bájszínekkal rajzolgatván, minden módon buja kéjekre buzgott hevítgetni az ártatlant.

Így élt Róza ön erejétől támogatva; de elzárt madárként éneke nem nyíltak ajkai. Paolo enyhíté egyedül fogságát: élelem-szolgáltatáskor szabad volt ennek Rózát meglátogatni; a múlt lón ekkor beszédök tárgya s jótét a viszonyos kiömlés. E balesetért magát vádoló öreg váltig törte fejét, miként tudatná

Róza sorsát a magyarokkal; de sikertelen: sűrű rostély a tenger felől, s az elzárt folyosón járkáló örök gátlának minden közösülést.

VII. SZAKASZ.

Az első szerelem bármi czéltalan, mindenütt életet s reményt talál; így andalgott Róza egykor elmerülten nézve a tengerre, melynek csendes tükrén a búcsúzó napsugárok tűzfolyamként nyúltak el. Képzetele Tihamért festé elébe mint szabadítót; őt látá érte harczolni s győzni. A gondolat: véle s neki élni! édes kívánattá olvadt ellágyúlt keblében. Egyszerre a szomszéd ablakból ezen — érzetével épen ellenkező — dal zengedez:

A tavasz bájkelemében
A szép rózsza mint virúl!
Harmat reszket nyílt ölében
S attól édesb lánggra gyúl:
S bármi szíven ringadoz,
Kéjlehelve illatoz.

Róza felserken. Eleintén úgy véle, még egy áldozat tartatik foglyúl mellette, de tévedéséből hamar feleszmélt; mert nem bú hangja volt az, a mi tovább hallatott:

Boldog a jelent kedvellő!
En malasztit érzem;
S rám melegre a hús szellő
Honnan jó, nem kérdezem;
Kétszer él a csapodár,
Míg a hív tövisen jár.

Nem irigylem szerencsédet! mond Róza s el akar fordulni, midőn egy más igen kellemes ifjonti szózat figyelmét ismét arra vonzá:

Büszkén száll a magyar vitéz,
Sötét zászló kezében!
Minden szem csak reája néz
S andalg szemléletében.
Mért lártalak!
Szép hősalak!
Nincs nyugtom, nincs, az óta már!

A többi szavakat érthetlenné tévé a kacaj, mely ezen dalt követé; csak Minetta név hangzott ki néha az enyelgő zaj közül. E daltöredék különösen hata Rózára; önnön érzetét hallá fakadozni s csendes bizodalommal hajlott az ismeretlenhez. Már azon tünődék, megszólítsa-e szomszédját; midőn Brigitta kémlelve hozzá lappang. «Melletted vígadnak — mond erőltetett részvétellel — neked is szebb lét derülne, ha intéseimre ügyelnél. Lásd! ők az én tanítványaim.»

«Sajnálom őket!» felel Róza s megvetve löki vissza elébe nyújtott kezét a csábítónak.

«Nem illik harag ily szelíd képhez — mond hunyorgatva Brigitta, mint a ki más kárán örül — im jó hírt hozok: a herczeg tüstént itt lesz. Te hallgatsz? úgy véled, annyi szép ruha az égből hull számodra? azonfelől egy bajnok. — Lásd! én is fiatal valék, a hét szépség közül bírtam legalább hattal s mégis oly férjem jutott, ki pénzét kivévén, nem ért egy szerelmes álmat. De látom, te sem vagy újoncz, a makacsság vonzóbb, dicsérem mesteredet. De mégis, Róza, ennek is van határa: adj mindent; csak úgy intézd dolgodat, hogy az egésznek minden tagocskája hasznot és gyönyörűséget szerezzen.»

«Nem értelek — mond Róza komolyan — ha annyiszor ajánlád barátságod — add jelét s távozzál!»

«Nem jövök üres kézzel — folytatja Brigitta, gyűrűt vesz elő, s azt forgatja. — E gyűrűt a herczeg küldi; nézd, mint ragyog! Más ember csak pusztá szívvel áldoz s annyit kíván érte: hogy agyon ásít-nók magunkat csupa szerelemtől; a herczeg küldi e gyémántot, saját képét.»

Róza egy könnyet töröl le s szótlan az égre tekint.

«Ahl szelidülsz, kegyalak? Miért pihegsz oly nehezen, mintha már is ölelne? Nos? mit izensz a herczegnek?» kérdé az asszony gúnyredős arczczal.

«Nekem szánta herczeged e gyűrűt?» kérdé viszont Róza.

«Neked, neked! szép angyal!» felel Brigitta.

«Legyen sajátod — mond Róza büszkén — csak távozzál s mondd a herczegnek: én inkább törét mint szerelmét választom.»

«Köszönöm — mond Brigitta — te oly nagylelkű vagy, mint szép, kívánom, soká maradj itt.» Ezzel a gyűrűt fonnyadt ujjára vonja s örömmel nézegeti. Ekkor belép Werner, Brigitta hozzáfordul: «a gyémánt nem használ, folyamodjál karjaidhoz.» Ezt súgván, mosolyogva megy ki.

«Ily méltatlanra bitangolod szerelmem adományait — mond komoran Werner — magadra vess, ha türelmem szakadtával sorsod nehezül.»

«Ha ily méltatlanra bízál, ne csodáld ajándékidat is azon kézben látni; különben tapasztalhatád, mily keveset indítnak fenyítő szavaid; nincs ugyan erőm lerázni lánczodat, de lelkem szabad röptét le nem bilíncselheted», viszonzá Róza.

«Egy kedvező tekintet szabaddá tesz — mond Werner szelídebb hangon — símulj e szívhez, s minden örömért kétszeresen adózik.»

«Gyilkos! — mond Róza felhevülten — tőlem vársz szerelmet? tőlem? ki undok tettettedet látta és érzi —»

«Feledd a múltat, csak előre nézz» — esdeklik Werner.

«Van is okod fátyolt vetni a múltra — mond fontosan Róza —; én örömmel nézek vissza s emlékezetem egy szikráját nem adnám egész jövőnődért.»

Werner szemöldöki öszvehúzódnak, s mérges kacajjal dörgé: «ismerem bálványodat! tán az a karcsú ifjú —»

«Ki porba sújtott», esik hirtelen szavába Róza, büszkén tekintve Wernerre.

«Hah! — kiált ez, indulatja teljes kirohantával, féltés- s boszútól égve. — Legyen tehát, imádd az idétlent; de kimélést tőlem többé ne várj: még ma

eltépem pártádat s czégérül teszem ki e bűnháznak. — Kifakadó dühhel. — Érezd tehát körmét a vadnak, ha szelíd bánás nem lágyíthata el!» s vad mozgással közelít hozzája: Róza félre szökik s borzasztó elszánással a rostélyt ragadja meg.

«Erőd elalél a hideg tetem felett — mond lángzó szemmel — ha csak egy újjal hozzám érsz, e rostélyon szakad szét fejem; nézd véremet folyni, de tanúld tisztelni az asszonyi erkölcsöt!» A nap végsugárát veti reá, megtörve omlik el a szobában s Róza mintegy színváltozott lélek álla reszkető fényben. Werner hátra lép, ajkai remegnek, kezei alá meredeznek, mint azé, ki mohón valami után kap, de szörnyű rémlettől visszaijesztetik.

«Róza, te rettentő vagy: mennyire vonzasz, annyira taszítasz vissza — mond nagy hallgatás után a magával küzdő Werner — szólj, miért gyűlölsz?»

«Szánlak — felel a szűz — szánlak, hogy annyira rabja lehetsz indulatidnak; van erőd s mélységben veszteglesz, s a gyöngeség játszik akaratoddal.»

«Igaz — viszonzá sötéten Werner — a szabad vitéz, most asszonyimádó! de legyen úgy — kifakadó érzéssel. — Halld Róza! te vagy az első, kinél ezen kíváratom éledt! légy hölgyem, s oly fénytetőre emellek, honnan büszkén nézhetsz alá bármely királynéra; van érzetem dicsőségre; van hatalmam érte vívni; légy hölgyem, s arany sugárait fűzöm homlokodra.»

«Ha vérpályád nem rettentne is — mond Róza — lehetetlen veled egyesülnöm; bár oly sértőleg vágta! is életembe, megcsalni nem tudlak — halkan pirúlva — én szeretek. Elégedjél e szíves vallással; de ha szándékok tiszta: én magyar leány vagyok, s készüljön bár pallos árva fejemre, nemzetemhez vágyom.»

«Én áldozzak ily fagyaló hidegért? — kiált Werner mérges hahotával. — Te itt maradsz, s szenvedésed enyhítse bosszúmat. Túlesvén a lágy koron,

mely veszteségét csendes könnyek közt felejtí; tőlem ne várj nagylelkűséget. Tudd meg, te oly házban vagy, melyet pirúlva kerül a jobb érzés, hol a szerelem alku szerint megy, s az adó, vevő, egyiránt csalódik. Én a pulya községnek martalékul vetlek; váltságot ne remélj, mert itt hitvest csak bolond kereshet.» Öszve borzad Róza, habzó keble kifakadni látszik, fehér homlokán gyöngéd erei kékre dagadoznak; de csakhamar felerősül s nemes méltósággal mond Wernerhez: «Romlottság közt épen maradni oly érdem, a mily alacsonyság ide hozatásom; ez nem változtat, csak téged inkább megvetni ösztönöz. Oh miért nem vagyok férfi, hogy pór melledbe mártva kardomat, megboszlúlhattam a megbántott szemérmet. Bátran lépek sorsom elé s ha minden elhagy is, egy tű, egy üvegdarab elég a halálra.»

Szégyen, bosszú szagátá Werner belsejét; most gyilkos, most szerelmi kívánság zavarát elméjét, hasztalan keresése szót háborgó érzetinek; tűzkerék gyanánt forgó szemével ott áll mozdulatlan, míg az ajtón kívül harsány szózat nem ébreszté fel kábultából; hirtelen felnyitja Róza ajtaját, s egyik őre Paolót hurczolja elébe: «többször mondtam, minek hízlaljuk hijába ezt a vén dudvát; ím, késsel támadott meg, s ha jókor nyakon nem kapom, talpra kiáltja az egész házat s elárúl» dörmögé a meghitt őre.

«Örök átkom reátok!» kiált Paolo s száraz öklét Werner felé szegzi. Róza reszketett. Werner lecsillapodva mond: «zárd el őt, adj neki bort, hadd oltsa tűzzel tüztét.» Paolo elvezettetik. Werner Rózához fordúl: «te most vér felől gondolkodál? légy nyugodt: az oroszlának is vannak szelíd pillantatai!» — Ezzel szorongva kiment s távozása szintoly jól esett neki mint Rózának; elgyöngültén hanyatlott ez székére; a szomszéd ablakban pedig így zeng ismét az ének:

A földre kék homály terül,
 A bús álomba szenderül:
 S hová nyílt szem nem juthat,
 Oda elzártan elhat.

VIII. SZAKASZ.

«A nyelv kész halni, de nem a szív», mond Brigitta Wernerhez, ki nála komoran fel s alá jár: érezvén hogy ott szeret, hol megvettetik; csodál, hol örömet gyűlölne. «Te szomjús vagy, s a forrás csevegését bámulod — mond ismét Brigitta. — Sokat változál, herczeg, mióta rabod rabja lettél; előbb a könny még vonzott, s nagy hőse valál házamnak: most elijeszt az erkölcs, mely gőgnél nem egyéb. Látom álomporra lesz szükségünk.»

«Vipera — mordúl ellene Werner — szíjat vágatok hátadból, ha valami szerrel élsz parancsolatom ellen.»

«De csakugyan szerelmes vagy — mond gúnyolva Brigitta — s úgy rémlik, más boldog áll édened előtt. Miért lángolsz? eltaláltam? Az semmi, vannak neked derék embereid, kik döféshez jobban értenek, mint imádsághoz; egy taszintás — s vége: a leány sír és sírtában az élő után nyúl.»

«Nem! — mormolá Werner magában — orozva nem gyilkolom meg az ifjút: ő nyíltan aláza meg, boszúm is nyilvánságos legyen; így kívánja hírem; — Brigittához fordul: — te pokol szülöttje! más módot keress, aranyat adok, de mást gondolj.»

«Bízd reám — felel Brigitta — majd bővebben értekezzünk. Most mennem kell, mert oly vendégeket várok, kik nappal sokat papolnak tiszta életről» s elmegy.

Kétkedve tért haza Werner; mi előbb csak véréjáték vala, naponként erős szerelemmé vála benne s váltig kiforgatta magából, vízbe süllyedőként minden hab után kapkodott. A csábító Brigittától most kajánkodva tartott, majd segédet reménylett s így

nyughatatlankodva bünteté önmagát szerelem-, féltés-
s boszútól egyiránt dúlt kebele.

IX. SZAKASZ.

Azon palotának, hol István vajda megszállott, föld-
szinti szobáiban lakott Tihamér is. A téli hold ma-
gasan állott már a csillagos égen, midőn ő megvizs-
gálván az éji öröket, haza tért lovászával, s míg ez
honi dalait füttyörészve fegyvereit tisztogatá, ő a lan-
gyos levegőben hűtözött. A toronyőr éjfél kiálta s
Tihamér is fekünni készült, midőn egy lassú ének
ablakjánál egyszerre minden csepp vérét gyors szö-
késre forralá; tartalma ez vala:

Sírva nyögdel a fogoly szűz,

Bú emészti napjait:

S az kiért ég, bar közel van,

Még sem oldja lánczait.

Bajnok, ébredj! híved vár!

Nincs szerelmed, szíved már?

Bajnok, fel! ragadd aczéled -

Szép ártatlant védeni:

Díja édes; jer, ne késsél

A bízót kimenteni.

Róza, Róza, Róza kér.

Ébredj, ébredj, Tihamér!

«Róza?» kiált Tihamér s hirtelen kardot ragad s
pánczélinget öltve, kirohan az ajtón, majd eldöntvén
a vajdai strázsát, ki bámulva néz utána, egyenest az
énekes felé siet, ki árnyékba vonúlt. «Csendesen —
mond egy sötét leplezetű alak — most ne kérdezz
semmit, az idő rövid, csak kövess bátran!» Ezzel
gyöngéd szorulattal fogja kezét s az álmélkodót el-
vonja magával. Szűk utczákon keresztül a tengeröböl
felé, majd félóráig mentek így; Tihamér türetlen-
kedve többször megszólítá vezetőjét, de az ajkára
tett ujjával hallgatásra inti. Végre egy barna ház előtt
megáll az asszonyalak s kendőt vesz elő: «most en-
gedd bekötnöm szemedet — mond — mindjárt czé-
lodnál léssz.»

«Vakon nem megyek — mond Tihamér — ha
tisztá szándékok, vezess nyílt szemmel; én védlek.»

«Esküvésem kötelez — mond az alak — sem a házat,

sem rablóját a magyar szűznek fel nem fedezhetem. Köszönd, hogy szabadulását eszközölöm. A mit tudni kívánsz, később Rózától meghallod, nekem szólni tilos.»

«Akárki légy, rejtélyes alak — mond Tihamér — Róza nevével hatalmamba esél s vezetned kell.»

«Mint mondám», felel amaz.

«Így hát kényszerítlek!» mond türetlen Tihamér s vezetőjét erővel tartóztatja; de ez ügyesen kifordul hóna alól s a nyílt mellékkapun besurran. Tihamér utána iramt, de sötétség fogta körül.

«Még rajtad áll, magyar! — hangzott feléje a sötétből — Most vagy soha!»

«Jer! vezess!» kiált Tihamér szorongva.

«Békötött szemmel? — lön a válasz. — Igérd ezt nemesi szavadra!»

«Legyen úgy — kiált amaz — csak jer!» A sötét alak ismét hozzá suhog és szóltan beköti Tihamér szemeit. Néhány száz lépést haladván, Tihamér ajtózörrenést hall s forró vágyástól égve, szorosan tartja vezetőjét. «Mind a ketten elveszünk — súgá ez — ha csak egy szó lebben ki ajkidon; akármit látsz és hallsz, fel ne zendülj, különben Rózát örökre elveszted: mert, légy bármi erős, engedned kell a nagyobb hatalomnak.» Ezzel feloldja szemkötőjét. Keskeny csigagrádicsnál álltak. A képét szorgosan rejtő kalauz levesz a falról egy lámpást s világít. Örömborzadozva s kardját megmarkolva megy Tihamér fel a lépcsőkön. Szűk folyosóra jutnak s a mint egy ablak előtt elmennek «Tihamér! Tihamér! szabadíts!» hangzik egy szózat a sötétből. Szívdobogva áll meg ez, de kísérője tovább vonja: «mindjárt meglátod — súgván — a szerencsétlen még felkölti az öröket.» Ezzel egy ajtót tár fel, s a gyöngén világított szobából, hol egy pánczélos férfi, képét sisakjába nyomva mélyen alunni látszott, egy fehér öltözetű sugár alak, sűrű fátyolban Tihamér karjába röpül. — «Te vagy, Róza? te vagy!» rebegé Tihamér s örömtől, fájda-

lomtól elfogódva, nem hallja nevét szint azon sötét ablakból ismét bágyadtan kihangzani.

«El most, el!» sürgeté Tihamért előbbi vezetője; a karjába ragaszkodott fátyolos alak is esdeklő jelekkel sietségre inti. Ellappangnak, s a boldog Tihamér a testesült szerencsét vélte karjain csüggeni; több kérdést rebege, de csak hosszú sóhajtás lőn a válasz. Leérvén a grádicson, Tihamérnak ismét be kellett volna köttetni szemeit. «Nem — kiált Tihamér — én addig nem távozom, míg szeme közé nem nézek a rablónak!» s ezzel a magas alaknak hirtelen felhajtja fátyolát s meghökkenve kardjához kap, midőn egészen más képet látott a lámpás fényénél; e perczen elalszik a lámpás, s egy jelre hat ember rohan Tihamérnak, s míg három kardját facsarja markából, a többiek köpönyeget vetvén fejére elfojtják szavait és megkötözve azon házba hurczolják, hol először elillant vezetője; itt a fulasztó leplettől megmentik s kaczagva hagyják a sötétben. Szégyen s haragtól égve hijában erőlködött Tihamér eltépni a kezét lábát nyugzó kötelet, midőn az őt ide csaló szózat nevét újra hangoztatja.

«Hah kígyó!» kiált Tihamér.

«De nem mérges, sőt szelídebb mintsem illik irántad — felel a szózat — ím elhoztam kardodat, jeléül, hogy nem vagyok ellenséged és lábaidhoz teszem.»

«Ha még egy szikra érzéssel bírsz, csalárd ismeretlen, szólj! hol Róza?» kérdé Tihamér.

«Feledd el és légy boldog — lőn a válasz — ím feloldom kezeidet.» A még fekvő Tihamér alig érzi szabadon azokat, mindjárt meg akará ragadni az alakot; de csak sötét leplét kaphatá meg, maga eltűnt. Tihamér meglelt kardjával levágván lábairól a köteleket, maga előtt tapogatózva beljebb megy az épületbe, mely egy földrengéstől lerongált klastrom vala; kőhalmok s oszlopdarabok közt tétováz, de feje körül egyebet sivító denevéreknél se nem lát, se nem hall. Hosszú tévelygés után, egy más utczára szolgáló

kapuhoz jut, melyen a járást ismerő személy s férfiak rég elosontak. Zavartan nézi a barna falakat, nem lévén képes összefüggő gondolatokra; szerelme titkát elzárván nem foghatá meg, miért választatott épen ő czélul e kétése játékra s csak magára boszankodott: hogy vak hevében, minden elővigyázás nélkül indúlt a fondorlók cselébe s nem ragadá meg a beavatott énekest azonnal. Hosszú tusakodás után a képzelet, hogy Róza, kinek ittléte felől e történet által bizonyossá lön, tán említé őt, édesen hata szívére, s eltökélve mindent elkövetni, szállása felé ballag, midőn egy oldalutczából tompa moraj s kardcsattogás arra vonzá lépteit. Egy férfi, falhoz támaszkodva, már csüggedő erővel vív két más ellen. «Kettő egy ellen!» felriad Tihamér s oda siet. A két gyilkos váratlan érkezten megrémülve, elszaladt.

«A czudarok! — mond szorúlt lélekzettel a megtámadott férfi. — Jó csillagom hozott ide, magyar, különben a gaz lelkek még elrutítnak, pedig magunk emberei.» — Tihamér mindjárt megismeré Werner hadi jelét s távozni akar; de a férfi karjánál tartóztatván kérdé: kinek köszönöm életemet?

«Csak hogy élsz, minek a név?» felel Tihamér.

«Szent Antal, segíts! kiált a férfi, Tihamért közelebb szemlélvén — az ördög játszik-e vélem? Ismerlek s ha jó móddal hozzád férhettem volna, többé nem lehelnél. Stefanót még senki sem bántotta meg boszúlatlan.»

«Bűntelennek érzem ugyan magamat — felel Tihamér — de ha valami titkos ösztön ellenem izgat, emberedre találtál.»

«Nézd arczámon e sebhelyet, holdfényénél is megláthatod, s emlékezzél a capuai ütközetre, hol szép prédámtól megfosztál s boszúm okát tudod.»

Tihamér mindjárt visszaemlékezett az egyes házaknál történt rablásokra, mond «az emberség törvényét íram képedre; mérséklet nélkül a legszebb diadal is csak hiú véráldozat.»

«Ha el nem nehezít kicsinyt a bor, legottan megadtad volna kardlapod árát — mond Stefano. — Azonban élet életért, ezentúl ment vagy törömtől, s ha lehet, megszolgálom tetteidet.»

«Jó éjszakát!» mond Tihamér, kedve nem lévén hosszas beszédre s elhagyá a mindig dörögő Stefanót. Már már megkondúlt a reggeli harang, midőn borongva haza ért.

X. SZAKASZ.

Eltikkadva az éji viszontagság után s Rózáat érdeklő tünődéseiben, ült Tihamér szobájában, midőn egy csinos leány narancs- és fügével beköszönt nála. Szép ízlésű ruhája, bár kaczer inkább mint szerény, mind e mellett kellemes magaviselete különzé őt a többi frissítő szerárosoktól.

Nem volt ugyan ő azon tündér alakok közül, melyek egyszeri látásra hódolatra készítenek; de kised termete bájait ügyesen tünteté elő s fürge mozgásával magát tetszetni tudta. Hollóhaja tekercsbe szorítva, nyíltan hagyá honyakát: csak homlokán lengének sötét fürtök, két tüzes szemet árnyékozva, melyekből lélek, negéd és életöröm szikrázott; kised piros ajkai könnyelmű jóságot mosolyogtak. Forró nézetei mohón legeltek Tihamér alakján; de elkomorodtak, midőn ez alig tekintve reá, távozásra inti.

«Mért vagy oly kedvetlen, szép magyar? — mond a leány, enyelgve fogván meg Tihamér kezét — az élet nyílt öle vár, s magadban epedsz; virágkertben állsz s kietlen pusztádat sínled.» Tihamér reá meredt; úgy rémlett előtte, mintha ez alakot már többször látta volna. «Hálátlan férfiú — folytat a leány — annyit járok körüléd s te mindig magadba zárkózva nem találsz méltónak figyelmedre. Ne légy oly hideg mint otthoni levegőd; — te örömeire vagy alkotva s nem komor eszméltre, mely árnyékot ölel a szép

valóság helyett.» Elhallgat és csintalanul kacsintgat Tihamérre, ki néhány darab pénzt nyújt neki, mondván: «vedd ezt tanításodért!»

«A szív csak szívtől vár jutalmat; csak ebben nincs különbség az emberek között — mond a leány s szemei kémlelve villognak — mikor először láttalak, mindjárt érzém, hogy kincsédnél inkább szeretnélek.»

«Korán tanultál hízelkedni — felel Tihamér — mi neved?»

«Róza! — viszonzá a leány — de, mi lepett meg annyira? szinte felelevenűlsz.»

«Szép név — mond Tihamér — egyike azon neveknek, melyeket leginkább szeretek.»

«Mégis csak üres hang, ha viselője nem érdemesíti azt» felel a leány kedvetlenül. — «Igaz!» viszonzá Tihamér, s a gyanútalan tán megvallotta volna, mily sajnós emlékezet csatolja e névhez, ha egy vitéz sietve nem jön hozzá s őt a vajdához nem hívja. «Légy boldog, Róza! — mond Tihamér — s bocsásd meg hidegségemet.»

«Mily részvételt nem okoz többször a pusztá név is!» mond habozva a leány s szemei vad lánggra gyúlnak. Tihamér észre sem vevén a leány szorongásait, néhány aranyat ad neki: «ha szegény vagy használd — mond — ha nincs szükséged, tartsd meg emlékezetül.»

«Jégtetem! — mond a leány kitörő haraggal — te érzést tudsz csak gerjeszteni, de oltani nem tudod; lelketlen szobor, nem kell adományod» s elveti az aranyt. «Kár nevedért! mond Tihamér komolyan — hová tűnt belőled az asszonyi méltóság, hogy feledve magad, ily úton akarsz szívet lánczolni? Légy boldog!» — Megrendülve s bosszútól lángolva távozott a leány; Tihamér pedig a vajdához sietett.

«Készülj útra — így fogadá István vajda Tihamért — Dezső, a gravinai várnagy elbetegesült, felséges urunk téged neveze helyére; reménylem, megfelelsz a királyi bizodalomnak. Részemről, bár sínlem

távozásodat, mégis örülök a király választásának.» Új pálya nyílt ezzel Tihamérnak s csak Rózán aggódló lelke hagyta hijányt örömében; őszinteséggel gondola eleget tenni szerelmének s híven mindent megvallott, mi eddig vele történt, a vajdát kérvén: venné szívére Róza ügyét.

«Ifjú szívnek édes a szerelmi titok, azért nem vádolom tartózkodásodat; gyorsan repül érzetünk, lépve jár bizodalunk — mond kegyesen a vajda — hazám leánya engem is érdekel s rajtam nem múlik kinyomoztatása». Köszönetet rebegvén Tihamér, elfogódva tartja nemes nevelője kezét, mint a beteg a biztató orvosét.

«De öcsém! — mond ismét a vajda — az éjjel szíved mégis kijátszá eszedet; az ember sokszor megy vakon hálába, de legalább nyílt szemmel tér vissza; azonban vigasztalódjál, ki volt még szerelmes és okos?» Szép reménynyel jótevője gondjában tudván Rózát, készült Tihamér az útra s még az nap megértvén a király parancsolatit, a következő hajnal őt, kísérve ötven magyar lovagtól, már a gravinai úton lelé.

István vajda a város előljárói által mindenkép nyomoztatá Rózát, kivált a Tihamértől megjegyzett városrészen minden házat kikerestetett; de a csalárd Brigitta mesterkedései, kinek a keresők közül többen lekötöztetettjei voltak, sikeretlenné tévé szándékát.

XI. SZAKASZ.

Nincs kínosabb érzés, mint a szív kedveltjét erkölcstelennek ismerni; mily fájdalmas tekintet vala Rózának, midőn Tihamért ily helyen és oly méltatlan karokon látta. Borzadva retten fel álmából s édes reményeit sanyarú lemondás váltá fel. Fájdalmiba zárkozva annál nehezebben tűré Werner színlett diadalmát, ki most biztosabban újíttá kérelmeit, de nem segített ügyén, s mikor átkozva türelmét kemény-

kedni akart, kifakadó érzetén ellágyúlt vadsága. A csalfa, minden emberi szentséget gúnyoló Brigitta kaczagott magában; különben is az egész dolog csak annyira érdeklé, mennyire Werner rablott kincsei gazdagíták; ennek fejében támadt a gondolat, gyanússá tenni Tihamért s így szerelmét előlni; teljesítését Minetta nevű leányra bízta; ez csinos külseje miatt szüleitől elkényeztetvén korán eltéveszté az irányt, mely nemét redős arczczal is tisztelet tárgyává teszi. Fényt áhító gögje világi zavarba döntvén, elvégre oly mélységbe sujtá, honnan lankadó ereje nem volt képes menekedni. Megcsalatra hiú vágyásitól utóbb Brigittához került, de mind e mellett volt érzete jóra s forró vére hűltével többször könnyezve nézett vissza az ártatlanság békenapjaira, midőn magát a legjobbra is érdemesnek tarthatá.

Míg Róza fogyasztó búban sínlődött, húsvét hete közelíte. Nagy pompával ülék Nápolyban a feltámadás ünnepét; ezer szövétnek- s gyertyavilágtól fénylett a város, s a pezsgő nép énekzaja harsogott a levegőben; de éjfél tájban éktelen rémülést okozott egy rettenetes orkán: földalatti zúgás közt a feldagadt tenger, mintha ki akart volna forni ágyából, recseg-teté a kevergő hajókat; a föld megrendült, itt-ott házak dültek össze sűrű, meleg port szórva a tágosabb helyeken szorongó népre; a mély sötétségben csak a Vezuv ropogó üszkei villogtak szemsértő fényvel az éj kormán keresztül.

A nehéz álmakból felrettent Róza első ijedtében az ajtóhoz támolyog, de zárva lelé; hasztalan zörget, kiált, az örök s a többi ház lakosai mind kiszaladtak; de tiszta, semmi bűntől sem terhelt lelke csakhamar erőt nyere s megnyugodván az isteni végzésen, térdére omolva, várta a szabadító halált. Egyszerre felcsattan az ajtó s Werner lélekszakadva rohan be: «Jer, jer a szabadbal minden pillantat szörnyű halállal fenyeget!»

«Megyek — felel Róza — de hogysen ide visszaterjek, inkább hagyj itt vesznem.»

«Te enyém vagy, ellenére minden földi rettenetnek», kiált Werner s erővel ki akarja ragadni; ekkor egy sebes rendületre az ablak márványsarka elvál a faltól s a rostélylyal együtt leroskad. «Esküdjél az égi haragra — mond Róza — hogy szabadon bocsátasz!»

«Nem, tőled nem állok el! — zúg Werner kitörő indulattal — s ha nincs egyéb mentség, egyesítsen a halál» s a hijában vergődő szűzet magához szorítván, az ingadozó falak ropogása közt lihegte szerelmét. Róza nagy nehezen szakasztja ki magát rablója karjából s az ablaküreghez iramt «a sors maga nyit utat!» mond elszántan s a mélységbe mutat. Werner helyére gyökerezve, tördelt hangokkal kérlelé a szűzet. Az orkán azonban lecsendesült, az örök s a ház lakosi visszatertek, az ellankadt Róza más szobába vezetteték; első gondja Paolo vala, de az öreg békén aludt.

A földrengés nagy károkat tett, de csak előkövetje volt a még nagyobb inségnek, mely e boldogtalan országot pusztítá; mert a tikkasztó melegben rothasztó, lomha ködök boríták a földet, a tespedt levegő elnehezült a veszteglő szélcsendben, mintha a természet megszűnt volna munkálkodni egészen, s nem-sokára a mirígyhalál rettentő alakokban jelengeté magát. Naponként több több ember hullott el s a temetők telisége miatt meszes gödrökbe hányattak, hogy a mirígyültek által a ragadékony métely ne terjedhesen. A harangok bús kongásaikkal nem győzték kísérni a holtakat, s papi szolgálat is csak átaljában nyújtatott a népnek, még a templom sem ada menedéket az ostorozó csapás ellen. Minden arczon halálfélelem boronga. Gyámoltalan szülék elhagyatva jajgató gyermekeiktől sorvasztó magányban fetrengtek, s nem rég virágzó ifjak emberi segéd nélkül hervadtak el. Ott fekszik egy anya, előbb házának malasztja, hiában esedezve egy csepp vízért fogyasztó szomszja olthatása

végezt; nincs ki hallaná, csak mosolygó kisdede csúsz hozzája s a kétséggel küzdőnek fonnyadt ajkairól szívja a halált. Borzongó hajjal látja el a hitves szeretett férjét, férj hitvesét végső vonaglásaiban s nem mer közelíteni, megtörött szemeinek bezárhatására. Itt egy pár hív szerető, szoros ölelésben, mérges lehelletet lihegve egymásba alszik el. Nincs nemzetség, mely kedves tagját ne siratná s az emberek bús árnyékként lézengnek elzárt házaikban. Irgalmatlanúl vág az enyészet a büszke élet közé, és sötét nyomdokán éjjeli madarak visítnak.

Lajos király hívei unszoltára s elgyöngült serege helyreállítása végett István vajdát nevezvén kormányzónak, elhagyá Nápolyt s Magyarországra tért vissza, egyszersmind Wernert rabló népével zsoldjából elbocsátván, kitiltá az országból. Boszútól égve a magyarok ellen fenni vasát, indítá el Werner felekezetét. Elköltözése napján egy ősz ember jelenté magát Istvánnál, térdén esedezve, venné oltalmába, s ha még lehet, szabadítana meg egy fogoly szűzet. Paolo volt ez, kit Werner, sükségtelennek tartván ezentúl tettét titkolgatni, önkényt elbocsátott. A vajda tüstént oda siette Róza fogházához; de a minden gonoszság alacsony eszközét a mirigy lesujtá már. Ott fekszik Brigitta, kénkö színű teste vad görcsöktől vonaglik; kezei, sárga csontszálak, szünetlen a levegőben hadaráztak, mintha valami szörnyű rémletet akarnának elűzni. Irtóztva fordúlt István el a bűnöstől, kinek szétvonczolt képe, sivító hangjai nyilván mutatták a sivatag élet végső szorongásait. Egy a partnál ácsorgó hajóstól érté meg: hogy Werner nem szárazon mint serege, hanem bérlett bárkán, egy fátyolos asszonyt tartván karjain, Calabria felé evezett. A néhez gondoktól elfoglalt vajda semmit nem tehetett Rózáért, visszás környűállásoktól nyomatva kénytelen volt a szűzet sorsának martalékkul hagyni; mert alig távozott el Lajos, a békételen nagyok visszahívák Joannát, a változást kedvelő s rendet gyűlölő

köznép pártot ütött, s István elgyöngült seregével a zendülést nem gátolhatván, magyarjaival Nápolyt odahagyta.

XII. SZAKASZ.

Werner azonban nem messze a nápolyi öböltől partra szállt s gyors paripákon seregéhez tért. Joannához szegődven tábort ütött, maga pedig gróf Sanseverino szép kastélyában vevé lakását. E kastélyban Wernerén kívül csak az udvari mester, egy hideg fősvény ember lakott; ennek Lucia leánya, a komoly magas alakot, mely néha az erkélyen megjelent, herczegnének tartván, kíváncsi vala megtudni: miért nincs asszonyi szolgálata s kéré atyját, ajánlaná őt a herczegnéhez. A fősvény atya hasznót gyanítván, szólt Wernerrel, s ez annál inkább hajlandó volt Luciát befogadni: minthogy a titkos bűtől epesztett szűz arczain az élet friss színe lassanként elhala. Mély alázatossággal jött Lucia Rózához; de miként elhült, midőn magukra maradván Róza így szólítá meg: «én nem vagyok herczegné; csak egy szerencsétlen rableány, szegényebb náladnál!» A lágy érzetű Lucia egy titkos szerelemtől még inkább a különöshöz vonzatva, hamar részvétre buzdúlt a fogoly iránt, kinek csendes tűrését és nyugalmát, a tiszta lélek gyümölcsét, nem győzte eléggé csodálni; mindent elkövete sorsa enyhítéséért: hárfát hozott, víg dalokkal mulatván boldog volt, ha egy két mosolygást nyerhete. Rózának is jótét lőn új társa, s az emberekhez való bizodalom, melyet Tihamérral elveszettnek érze, ismét feléledt elzárt kebelében.

Egyik nap Werner rövid időre Acciajoli vezérhez, (ki Joanna részére e tájban sereget gyűjtött) nyargalván, meghitt tisztére bízta foglyát; ez ura ízlését közelebb akarván látni, minthogy a szűz többnyire sűrű fátyolba rejtezett, Rózához megyen, kérdvén, nem parancsol-e valamit? Komoran lép hátra a szűz, meg-

pillantván a czinkost. «Tán csak nem vagyok oly ijesztő — mond Stefano félig megbántva — hiszem nem újság előtted a katona; vagy csak a síma kép méltó kegyes tekintetre?»

«Elég, hogy túrnöm kell jelenléted — felel Róza — ne terheld azt még pusztá csevegéssel!»

«Nagyon fejünkre nőttél — mond Stefano. — Azonban csak ne haragudjál! vigyázok ugyan reád, mint a féltékeny öreg fiatal hölgyére, de nem ártok, ezer villám! mióta Tihamér megbélyegzett, nincs szerencsém a szépeknél.»

«Tihamér!» remeg Róza félig kérdő, félig sóhajtó hangon.

«Ó, ő! száradjon el keze — mond Stefano — azonban ismét megbékültem vele azon este, midőn galamb helyett varjút fogott; valóban, ha az ember így reád néz, nem hinné, hogy imádóidat ekként nyomorgassad.»

«Nem értelek», mond nyugtalanúl Róza.

«Még is lángolsz? — viszonzá Stefano — ne tetesd magadat, mintha nem tudnám, hogy odacsaltatad őt, tán csak multság végett, pedig érted él hal; azon személy, kit helyetted elvezetett, mondá: mint reszkete örömében s mily szorongva rebegé: te vagy Róza, te vagy? Most is hánom, hogy e tréfát elmulasztám.» Ekként beszélé el Stefano mindazt, a mit az öröktől hallott, s Róza ámbár a történet mélyebb czélzását nem foghatá meg, Tihamért mégis ártatlannak vallá, kétsége eloszlott s csak magát vádolá, miként táplálhatott ily fonák gyanút; gyermeki hittől üdvezlé ismét a drága képet, mely tisztább fényben mosolygott életére. Te vagy Róza! ezt rebegé többször, midőn Stefano elhagyá: a szerelem édes hangját vélte ezen szavakban s örömmézzéssel fogván a hárfát, szorúlt keblén ez énekkel tágíta:

«Bár a sors tőled messzezára,
Míg e szív ver, csak érted ég.

Édes szerelmed bájsugára
 Általhat éltem alkonyára,
 S bár a sors tőled messzezára,
 Szent kéjre int emléke még;
 S ha ébredsz lantom hangzatára,
 Egy könny legyen hűségem ára,
 Hogy bár a sors oly messzezára,
 E szív mégis csak érted ég!»

«Minő hangok! — mond álmélkodva a belépő Lucia — vagy csak erőszakos kiömlésnek tartsam, mely a bút akkor gúnyolja, midőn az leginkább sebesít?»

«A durvaság, mely örömet levonna mindent magához, engem most túl emelt a közember balga vágyain, s a mérget keblemből kiszívta fulánkja — felel Róza — Oh Lucia, soha sem szerettél?»

«Ah! most is az bajom» mond Lucia s elfohász-kodja magát.

«Így hát tudod, mily boldog érzés a kedvest egy-szersmind tisztelhetni is», mond Róza.

«Érzem — felel Lucia — csak más ember is úgy érezné! mit tagadnám, az uraság kertésze, egy szép ügyes ifjú kéri kezemet; én örömet odaadnám, de atyám nem engedi, mert mátkámnak mily teli a szíve, oly üres erszénye. Atyám azt mondja: jobb klastrom, mint pénzetlen férj; én ezt nem hiszem ugyan, de még sem lehetek úgy vele, mint szívem óhajtja.» Így közlé Lucia szíve állapotját s szíves vallása Rózát is őszinteségre gerjeszté. A gondolat: hogy őt Tihamér szereti, új czélokra edzé erejét s az édes tárgyon szárnyaló elméje fel-felderítgeté.

A tettetést nem ismerő szűzön Werner mindjárt észrevette a gyors változást; de ő ezt a kénytelenségre hárítá, mely úgy vélé, kifog minden érzeten, s hogy ezentúl Róza hazafiában se bizhassék, maga tudósítá állapotjuk iránt.

XIII. SZAKASZ.

Tarenti Lajos, már nápolyi király, Werner hűségét megnyerni óhajtván, meghívá ezt népével, hogy az öszvegyűlt sereg előtt övedzené fel őt vitézi karddal. E megkülönböztetés Werner gőgjének nagy élemény vala, s ezer ígéret s fenyegetés mellett megszaportván őrjeit, Stefanóra bízá Rózát s reggel korán megindult seregével.

Még Werner nem is tűnt el a látkörből, még messziről látszott fényleni tollas sisakja, midőn Róza már szabadulása lehetőségén tündökölt. «Most az idő — mond Lucia karjában — egy bátor lépés s ment lehetnék; ki nem mer, nem is nyer — ah segíts! tanácsolj!» Lucia megdöbbszent s eleintén lehetetlennek vélé. «Ha mindjárt innen menekednél is — mond — hová illannál? úgy hallom, mindenfelől rablócsapatoktól forr az ország.»

«Nehezebb sors ennél már nem érhet — viszonzá Róza — szívesen kötném életemet a leggyöngébb reményre; nincs egyéb választásom: vagy hosszú inség, vagy legfőbb szerencse. Oh csak a szabadban egy lóra kaphatnék, mi kicsinynek látszanék a legnagyobb veszély; ha atyád —

«Nem, nem — szól közbe Lucia — ő soha javallani nem fogja.» Róza elővesz egy arany karkötőt, melyben elrabolgatott s Luciának nyújtja «ez saját értékem — mond — boldogult anyám hagyománya; nemes szíved, tudom, nem kér jutalmat, de tán atyádat részemre vonhatja.» Lucia lesütött szemmel hirtelen kimegy.

«Reménytelen hágy itt!» sóhajt Róza s mély búnak ered; de égő vágyai ismét felserkenték, nyugtalan jár kel, majd az ablaknál állva a távolba néz, míg az alatta dörögő strázsáktól vissza nem rezzen, majd gondolatokba merül, míg ebből is a mellékszobában tanyázó Stefano nehéz léptei nem költik fel, s habozva

így tétováz, míg eljött a dél. Lucia néma komolysággal étket hoz, de Róza se nem evett, se kérdést tenni nem mert, félvén tagadó választól. Délután sétálni kíváncsozott, de Stefano bocsánatot kérve jelenté, hogy parancsolatja van, míg ura visszatérend, szobájában tartóztatni. Könnyes szemmel magában tépelődve borúl Róza kezére, nem is ügyelve a szép alkonyi égre, mely arany szőnyeget teríte a kies mezőre; midőn Lucia egy kosár gyümölcsessel hozzá lappang. «Róza! — mond a leány — ha nem csal meg a remény, még az éjjel szabad lélszsz» s a felszökött Róza előtt kiöntvén a gyümölcsöt, a kosár fenekéről egy könnyű férfiruhát húz elő; örömrészketve áll Róza s nem képes szólni. «Már nincs egyéb mód — folytatja a leány — férfivá kell lenned; ím kertészem ünnepi ruháját küldi, ne irtózz felölteni, mert nemes szívet takart.» Róza elpirúl s tekintete hirtelen elröpül a ruha felett. «Ez úton úgy vélem legtanácsosabb», mond ismét Lucia.» «Elkövetek mindent — mond a meggyőzetett Róza — mindent a szabadságért!»

«Rejtsd el a ruhát, azután feküdjél le s ha majd az éjjel akár mikor a mellékszobában énekelni hallasz, hamar öltözz fel s várd be jöttömet; légy addig nyugodtan» így Lucia s a gyümölcsöt ismét a kosárba szedvén, az ajtót Rózára csattantja.

«Mi boszont úgy, kis leány! — kérdé Stefano Luciát — miért nézsz oly sötéten, 'mint az elhagyott menyasszony?»

«Mikor annak ott benn — Róza ajtajára mutat — semmit sem tehetek kedvére; akaratos, mivel szép, megátalkodott, mivel imádtatik. Most haragjában lefeküdt.»

«Nem bánom — felel Stefano — ha fel sem kél, míg a herczeg megjő; úgy is vajmi gonosz munka más rovására leányt őrizni. Hagyjuk őt! jer, ülj mellem s mulass, úgy is a sok ásítástól alig maradt párám, s a sok nyújtózástól majd minden csontom kiement helyéből.»

«Köszönöm szépen — mond Lucia csintalanúl — hát csak az unalom —»

«Legyen hát szerelem», szól közbe Stefano s maga mellé akarja vonni.

«Majd későbbben!» sugá Lucia s elillan. Róza minden perczet számlált, mint a hívét váró tüzes szerelmes. A harang tompán köszönté az estét, a csillagok lassanként feltűntek, lágy szendergésre intvén a zajos világot. Lucia, ki többször éjfélig is Rózánál mulatott, most ennek betegségét adván örvül, könnyen menekedett atyjától s egy korsó erős borral Stefanohoz ment; ez nem tudta, a leánynak örüljön-e inkább, vagy a bornak, míg úgy okoskodott, hogy a kettő együtt legjobb lenne: azért vígan neki ült s minden ital után Lucia is szebbnek tetszett előtte s már háláját csókra hegyesített ajakkal készült jelengetni, midőn Lucia tőle elszökvén mond: «látom, távoznom kell, ha le nem csendesülsz, pedig egy víg dallal mulattattalak volna.»

«Maradj! — esdeklik a lángoló őrtiszt — hol az ének, ott közel a szerelem, s így az agyag lelket szül. Énekelj, habár szavad nincs, annál szebb vagy magad!» Lucia lassú hangon így énekel:

«Ha kis hajód a sors szírthez veti,
Bizz s tőrj! bú a halál testvéri párja,
S ha szíved egyszer jégölébe zárja,
Ellankadnak legszentebb érzeti!»

«Ez nálad a víg dal? — kérdé Stefano — hiszen úgy zeng mint a nagybőjti vecsernye. De hallgass! odabenn valami mozog!»

«Tán Róza nem tud aludni miattunk s mérgében felkelt», viszonzá nyugtalanúl Lucia.

«Hadd hallja, mint kelljen élni e földön, tán észre jön — vagy a mi van is, elveszti. — Legyünk vígan!» kiált Stefano, egyet iszik s így harsog:

«Üssünk össze, habzik a bor,
Szép leány, most rajtad a sor,
Telve csillog a pohár!»

Kéjre, dalra lelkesedve,
Buzdítson az élet kedve,
A hívnek tűzcsókja vár.»

«Te az egész házat fellármázod — mond Lucia szorongva — ha atyám itt lel, boldogtalan leszek!» s ezzel kiszökik a szobából. Stefano dörögve kiűríti a korszót s egy zavart monologot tart minden üresség ellen s tántorgó léptekkel egy ideig ingadoz, azután székre hanyatlik s nehéz fejét kezére hajtva elalszik. Lucia kinn leskelődvén, az ajtón többször betekint s Stefanot látván álmában, a már talpig felöltözött Rózához ment s a remegőt szívdobogva az udvaron keresztül, hol néhány örök még a vélt kertésznek enyelegve szerencsés jó éjszakát kívántak, a kertbe vezette. Kimondhatatlan érzés fogá el Rózát, midőn a kert végén, egy kis ajtónál, a valóságos kertész elébe jön s egy nyerges lovat eloldván egy fától, így szól: «az ég vezéreljen! ez üdvözlésem s bucsúzásom! Ulj fel, ez árok hosszában egyenesen az országútra jutsz, mely a Bari földre vezet; ott még magyarok vannak, két napig oda érhetsz. Én pontosan mindenről tudakozódtam s azt találom: hogy így leghamarabb menekszel.» Róza hálát akart rebegni, de sűrű könnyei elfojták szavait s némán dőlt Lucia mellére. «Siess — mond a kertész — minden pillantat most drága!» s Rózát a lóra segíti; még egyszer terjeszti ez kezét a nemes pár felé s eltűnt az éji homályban. «Francesco! — mond ömledézve Lucia — ez a boldogtalan minden értékedet magával elvitte!»

«A legszebb megmaradt — felel az ifjú — a te szíved; a többi fáradtság s iparkodás könnyen kipótolja.» Lucia az ifjúra hajol, s szerelmének ezen tétből még az éjjel édesebb titok szövődött.

XIV. SZAKASZ.

Minduntalan visszanézve, nem sarkalják-e üldözői, nyargal Róza a sötétben; hevült vére s a természetes

asszonyi félelem iszonyú rémletekkel ijesztgetik; minden bokrot egy rablónak, minden szélsuhintást hideg karnak vélt, mely őt megragadja s jégcseppektől ázott arcza, bár keble zajlódva forott. Így lelé őt a hajnal; az üres káprázatok megszűntek ugyan, de új aggodás terhelé: mert a kifáradt ló már alig léphete; itt ott utasok is mutogatták magukat, s külön külön kérdésekkel ostromlák. Végre kénytelen volt leszállni, s a mindig nevekedő melegben gyalog vezetni lovát; így haladt egy darabig; de gyöngéd teste, ilyeshez nem szokván, ellankadt, hozzá járulván az éhség, minthogy felingerelt érzéki közt a múlt nap semmi táplálékot se vett magához; fogyaték erővel tehát kifordúl az útból s közel egy faluhoz, egy pázsinton megáll s magát egy platán húsébe vetve pihent, míg lova mohón ropogva faldosá a friss fűvet.

«Hogy mersz itt legeltetni?» dörög megette egy izmos férfi s káromolva ragadja meg a reszketőt.

«Engedj csak rövid nyugalmat — esdeklik Róza — tüstént távozom.»

«Nem távozol — harsog a férfi — hanem velem jössz s ha nem tudsz fizetni, lovad nálam marad.»

«Ne légy kegyetlen a szegény idegenhez; életem s ez a ló mindenem.»

«Idegen! — kiált mérgesen a férfi — annál inkább velem jössz, különben megérzed kezem súlyát!» e végső szükségben eszébe jut Rózának karkötője, melyet egy asszonyi ruhával kendőbe takarva magával vitt s azzal kínálja. «Ez asszonyi portéka — mond a férfi, majd Rózára, majd az aranyra pillantván — te ezt loptad? valld meg tüstént!» a megszorúlt Róza egy szót sem felelhete. «Találok helyet számodra!» mond ismét a férfi s megkapván a ló kantárát s Rózát a szélső házhoz vezet, hol az elfáradt egy kőpadra dűl, képét kezével eltakarván.

«Mi baj, atyám?» kérdi egy fiatal leány a férfit.

«Nem elég — mond a férfi — hogy minden hatalmas kénye szerint sarczol, még ily kőborló is pusz-

títja az embert; ez a tolvaj, országfutó kertemben gázolt.» Róza egy esengő tekintetet lövell a leányra s ez mindjárt tüzesen pártját fogta, vélvén: hogy ily szép ifjú országfutó nem lehet; úgy az ide siető házi asszony is oltalma alá vette, s a férfinak bármint dörögött, elvégre engedni kellett. Míg Rózát a kíváncsi asszony ezer kérdéssel kínoztta, sebes vágatva jön egy lovas s a ház előtt megáll, Róza majd öszveroskada, midőn ezen lovasban Stefanot ismerte meg.

«Hej gazda! — kiált ez — pénzért, szép szóért enni innya s lovamnak szénát; de szaporán, az idő sürget», ezzel leugrik s a mint lovát beljebb vezeti az udvarba, meglátja az előtte rejtező Rózát. «Hát ez a legény mért bukdozik, mint kánya előtt a csirke? — mond — hadd lássalak!» s fején fordítani akar, s a mint Róza kirántja magát, könnyű kalapja és hálósüvege, mely haját öszvetartá, a földre esik, s hosszú szöke haja szétomlott tetemén.

«Ezer villám! — kiált Stefano — ha Róza nem vagy, én lettem bolonddál!» Az elárúlt Róza e kétes állapotban is hamar visszanyeré lelki erejét s csendes méltósággal a bámuló háznépet félre intvén, kérdi Stefanot: «értem jöttél?»

«Szöktem, Róza, szöktem — felel Stefano — de minthogy vaktában rád lelék, együtt térünk vissza.»

«Stefano! — mond a szűz — magadtól hallám: Tihamérnak köszönöd éltedet, ezen tettéhez adom örök hálámat, ne gátold utamat; oh ne légy eszköz a gyilkos markában, hogy kényén pörgesse létedet, míg becstelen oda vet, csúfjára az emberiségnek.» Stefano, ki ha reá kelt a dolog, bátor vitéz a harcban, de ezen kívül többnyire mégis csak az uralkodó pillantattól függött, Róza kérésétől most is könnyen meggyőzetett. «Maradjon hát Werner — úgymond — ha addig nem tudott meghódítani, nem érdemes vesződnünk; merre szándékozol?»

«Bari földre», felel Róza.

«Én kísérlek — mond Stefano — a jó kar min-

denütt lel munkát, most kivált, mikor a világ új bor-ként forr s több szüksége van katonára, mint egyház-fira s békés gazdára. De ne késsünk; tedd félre az asszonyt, mert Werner ma este megtér s ha utol ér, én legalább tudom hogy járok.»

«Ő tanított lovagolni — mond Róza — erőm pedig újul oltalmad alatt.»

«Csak jól takard el képedet, mert a merre megyünk, valamennyi asszony fellázad» mond Stefano s hamar-jában a lovak után lát és míg néhány drágán fizetett étekkel lakoztak, Stefano egy történetet koholt, mely-ben Rózát egy nápolyi nagy úr leányának vallá, kit most véletlen meglelvén, egy titkos helyre kísér. A háziasszony, szintúgy leánya, megtudván Róza nemét, mindjárt öszvesuttogtak s nem oly részvétellel néztek reája; ellenben az előbb dagályos férfi szelídebb lön s a csekély kárért vett zálogot is visszaadta. Körüllengve édes reménységtől folytatá Róza ismét útját.

Az indulat szárnyain sieté Werner a kastélyba s Róza helyett ezen írást lelé: «Szabadság az élet fő java, ne csodáld tehát, hogy elszakasztám a bilincset, melyre indulatod fűzött; megbékülve válok tőled el; végső kérésem ez: ne állj hoszút ártatlanon miattam. A mit nálam nem lelhetél, adja meg egy nemes szív s lelki erődet fordítsa nemesebb czélokra. — Légy boldog!» Dermedve álla Werner, mint a kincsásó, a minden értékbe került s izzadva felemelt üresládánál, mérges kaczajjal veti el az írást s dühre gyúlva elő-szólítja őrijeit, kik egy szóval Stefanot vádolták. Hasztalan száguldozott szerte a környékben, az elszököttek nyomára semmikép sem juthatott és nem sokára sóvár tűzzel hallá a harczjelt, mely a véres munkára ébreszté.

XV. SZAKASZ.

Az elgyengült magyarok egymás után több várost vesztettek el. Tihamér mindenkép törekedett Gravinát

fentartani; de a többnyire németekből álló őrizet zsold elmaradása miatt pártot ütött. Férfiass intézeteivel lecsillapítá ugyan Tihamér rövid időre a háborgókat, míg Acciajoli a várt bekerítvén, azt felkérte; melyre a lázadók összevgyűltek s vagy a vár feladását, vagy zsoldjokat kérték. Tihamér ezt nem teljesíthetvén, amazt nem akarván tenni, bátran közéjük lép s míg bennök a becsületérvést s vitézi dicsőséget újra felébresztteni buzgott, kívül elrivid az ércz, s az ellenvezér ostromot parancsol. A megrémült zsoldosok elvetvén fegyveröket, vonakodnak a viadaltól. Tihamér ezt látván, bús haraggal magyarjai elé áll: «Csekély számunk, — így szól — a várt nem menthetjük; de ezen rablelkek tanuljanak pirúlva hűséget; ki hazáját szereti, kövessen engem!» Ezzel kitör a kapun és szerencsésen keresztül vág az ellentáboron. Manfredóniába akart vonulni, hol a vitéz Csúzi János áll; de útjában gróf de Baux-, a magyarok legdühösebb ellenségével találkozott. Nem volt menedéke, ismét harcolni kellett; elszánva életét drágán eladni, rohan az ellenség közé, utána bátor, de kis számú serege; de az elfáradtakon a sokaság győzött. Tihamér maga védelmezésében, minekutána lova is agyon szúratott, megfogták s vérző szívvel kelle néznie társai felkonczoltatását; békén részesült volna e sorban velök, de a gróf maga elébe vezetvén, kevélyen kérdi: «Te valál ezen csoport vezetője?»

«Én — felel Tihamér — mit kívánsz tőlem?» De Baux kardjára támaszkodva, sötét szemmel méregetvén őt kérdi ismét: «mily áron válthatod meg éltedet?»

«Sokat nem adhatok, kevéssel te nem elégszel, azért semmit sem ígérhetek», viszonzá Tihamér.

«Mit adhatsz, kérdem? a győző előtt állsz!» mond de Baux felingeredve Tihamér egyenes bátor válaszával.

«Hol ötven esett egyre, ott a győzedelem nem méltó kérdésre», felel Tihamér.

«Könnyen felelsz, én pedig szinte oly könnyen függesz tetlek, például a vadaknak, kik ide zúdúlva erdeikből, pusztítják szép földünket», mond a gróf kitörő haraggal.

«Ti buja élet közt sorvadó lelkek, ti hívtok minket vadaknak — mond Tihamér büszkén — ha vadság az: hogy nem tudunk orozva gyilkolni, nem hízlekedni mérges kebellet, nem porban heverni a megvetett előtt, nem minden percznek színébe öltözni; ha ez vadság: akkor nem irigyeljük művelődésedet, mely hiú gőzével az élet velőjét szárítja el s a természetet elaszalt vázzá törpíti!»

«Lánczot neki! — harsog de Baux — hadd harapja csorbára agyarát; boszúdra kicsiny, nem mocskolom be kardomat véreddel, de a kizsarolt föld népe lássa vesztedet!»

«Poroszló!» mond megvetve Tihamér, békén nyújtván kezét a békolóknak. Gróf de Baux Bitonto városnak vevé útját, hogy ott több vezérekhez csatolja magát. Tihamérnak a rekkenő melegben mindig gyalogolnia kellett, s a földnépe felháborodván a magyarok ellen, kik a zsoldosok kielégíthetése miatt nagy sarczczal terhelék, a merre ment, vad szidalmakkal illeté. Fogsága első napján egy paraszt-házba záratott, száraz földön fekve, elmerülve az élet változásain lépé meg az éj; bágyadtan pislogott a mécs egyik szögletben, halavány fényt vetve a barna falakra; kívül szózat hallatik, s egy fegyveres nemestartású férfival belép egy asszonyalak s a fogolyhoz közelítvén, mond: «Tihamér! a jövő nap léted utolsója; csak egy uton kerülheted a bizonyos halált el, ha lemondasz hazád-ról s magadat németnek vallod, vagy olasznak.»

«Ki vagy, te szomorú hírmondó, ki a jótét szavaival sérteni jöttél?» kérdi komoran Tihamér.

«Nézz meg jól; tán megismered bennem azt, kitől inkább boszút, mint segédet várhatál» mond a leány s tüzes szemeit Tihamérra szegzi.

«Róza!» kiált Tihamér, mindjárt megismervén ama

nápolyi frísítőszer-árus leányt, ámbár most egészen más formában jelent meg nála.

«Én vagyok — mond a leány — s megvetésedet így hálálom meg.»

«Köszönöm jóvoltodat, bár sajnálom, hogy oly tette tarthatál képesnek, mely örök homályt vetne nevemre», felel Tihamér.

«Engedj a szükségnek, legalább fortély gyanánt — mond a leány — több magyar menté meg így már életét.»

«Nemzetem átka reájok — mond Tihamér nemes tűzzel — kik bectelen életért tagadák meg hazájokat. Ki eredetét szégyenli, állatnál rosszabb, szemtelen gaz, mely minden földön elgyökerezni kész. A kötélkerülte tolvaj mentse így életét, nem szabad vitéz, kinek nagyobb hatalom ereit megnyithatja ugyan, de elfajúltságra nem szédítheti; mint magyar nemes szálltam síkra s mire büszke voltam és vagyok, azt a sírnál sem irtózom megvallani.»

«Így hát minden jó akaratom mellett is elnémulok — mond a leány s ellágyulva mély gerjedelemmel Tihamér kezét fogja — mennyivel vagy boldogabb mint én, te lánczokkal is dicső, én szabad vagyok, de belsőmbe ronsolt s most éltem szebb kezdetén örök küzdés sorsom; egyet kell szeretnem és — magamat síratnom.» Ezt rebegvén hirtelen elvonúl; a férfi, ki mindedig szelíd komolysággal hallgatá Tihamért, jobbját nyujtván neki, mond: «én tisztellek, magyar, elégedjél e szóval, míg tettel megmutatom.» Erre a leánynyal együtt eltávozik.

Ámbár Tihamér Rózát képzelteében édesen vonzatt az élethez; a gondolat mégis, nemzettagadóként élni, elkéséríté minden ábrándozatit a földi szerencsének. A vak sorstól függ napjaink száma, ön erőnktől a nemes, a tiszta halál; ez emberlétünk felséges tulajdona, mely akkor is él, ha sírhantunkat már rég az idő elszórta. Így vigasztalá magát Tihamér s a kakas éjféli kiáltására nyugodtan hajta le fejét tán az utolsó

álomra; de kevés vártatva künn nagy láрма közt, «kém! kém!» hallatik, s egyszerre a felzörrent ajtón két férfi alakot taszítanak be az örök: «Itt várjátok a hajnalt — mond az egyik — s holnap az első fára veletek!» Ezzel az ajtó reájok záratik. «Tihamér!» rebeg az ifjabb, reszketve megy feléje, meg-megáll, végre érzéktelen karja közé dül. Tihamér felfogja a hanyatlót s ruháján tágitani akarván a legszebb asszonykebel hullámozni elébe; lángolva hajtja fel szemére vont süvegét s Rózát sóhajtvá, kimondhatatlan érzéssel szorítja magához.

«Az ördög kísértett, midőn szerelmesek közé avatkoztam — mond Stefano, a földre vetvén magát — szép mulatság, ezeket fohászkodni hallani, aztán holnap Ábrahám atyánkhoz ballagni.»

A viszonzlás első öröme édes könnyeket csala ki a feleszmélt Róza szeméből, de a szerelem lágy hangja közé csörgő láncz kínosan érezteté vele a kedves állapotját; a viszunkiömlést minduntalan félbeszakasztá a jelen s a jövődönék félelme, s minden kérdésnek bizonytalan válasza új rettegést, új kétséget szült. Csak tördelten adhatá Róza elő szövevényes életét, a hosszú beszédnek nem lelven szavakat. Tihamérnak minden ere megrándult, midőn rablója nevét megérté. A kérdésre, miként kerültek ide? mond Stefano: «a szerelem utján, azért vakon.» S elbeszélé, mily szerencsésen érték el a Bari földet, de a sebes úttól elgyöngült Rózának egészsége kockáztatása miatt néhány napig nyugodnia kellett; hogy az alatt Acciajoli seregével oda érkezvén, ők egy pásztorhajlékban rejték el magokat, s midőn Róza egy német zsoldostól hallá: hogy Gravinát Tihamér védelmezi, minő megátalkodva vágyódott arra, de csak az ostrom alatt juthattak azon tájra s hogy messziről látván az elszárguló magyarokat, ők is utánok siettek, de csak holttestemekre találtak s végre egy a holtakat zsebelő paraszttól hallván a magyar vezér fogságát, Róza feledve hogy a háborúban igen olcsó az élet, makacsúl meg akarta tudni,

mi történik vele. «Fordúltunk volna a tenger felé — így végzi szavát — most jobban állna fejünk, de lappangva mindaddig nyomoztunk, míg kém gyanánt becsiptek.»

«S te mindenütt követted!» mond érzékenyen Tihamér.

«Ha egyszer benne van az ember, mit tegyen? — felel Stefano — Halld, Tihamér! derék fiak voltatok! a csatahelyen járván, szinte fellobbantam; többnyire minden magyar körül néhány olasz feküdt; lelkemre! már így tudja az ember, miért hal.»

Kín s üdvösség fogá el Tihamért, elgondolván, mily szívet nyere s mily szívtől kell neki megválni, egész teljében érzé ezt Róza is, csak a változó szín arczain mutatá keble harczeit; így hányattak külső, belső ostromtól a szerencsétlen boldogok a szebb élet s az enyészet határán.

Alig szürkült az éj, egy őrtiszt megjelent, hogy a volt kémeket vallasni kísérje a vezér elébe; megrendülve simúl Róza Tihamér mellére, ki őt szoros ölelésben tartja, mintha el akarná rejteni a világ elől. «Micsoda játék ez?» kérdi a meglepett őrtiszt.

«Varázs-játék — szól közben Stefano — mert ha akarom, ez az ifjú oly szép leánynya változik, hogy csak hűlt helye lesz szívednek; inkább igézni mint kémlelni jött.»

«Mit tagadjam — mond Tihamér — igazság az igaznak legbiztosabb paizsa; ez egy nemes szűz, mely az ellenségtől is méltán tiszteletet várhat, irántam való tette a legtisztább indulatból fakadt; legyen azért a szív birája, gyöngéd neme szószólója s az emberség pártfogója!»

«A fővezérhez vezetem — felel az őrtiszt — ha ártatlan, nem leszen bántása; kövessetek.» Róza mind ezt csak félig hallá, ellankadva az elválás gyötrelmitől, némán hagyá magát Stefanótól elvezettetni, kinek Tihamér kezét tüzesen megszorítván, mond: «ha áldozat lennék, vezesd hazámfiához!» Nem sokára ő is ki-

vezettetett s feloldatván lánczaitól, ló adatott néki. Útfélben gróf de Baux egy boszús tekintetet lövellve reája, nyargalt el mellette, s ekkor hallá, hogy múlt este Acciajoli fővezér hozzájuk érkezvén, ennek köszönheté szelídebb bánását.

XVI. SZAKASZ.

Gróf de Baux osztályserege a mezőn tábort ütött, Tihamér pedig erős őrizet alatt Bitonto városba vezettetett, hol a nép megtudván, hogy a gravinai várt nagyot hozzák, tompa zúgással mindenfelől elébe tódult s bámúlva nézte deli termetét s bátor magaviseletét; s a mint többnyire történni szokott, hogy az áldozat láttára a legdühösebb nép is megengesztelődik (mert a háborúban majdnem minden magyar fogoly elvesztetett), itt is a nagyobb szám részére hajla; kiválegy fiatal asszony «ő az, ő az!» kiáltván, minden erővel hozzá szorонkodott, de az öröktől keményen visszahajtatván, kíváncsi csoportot gyűjtött maga körül s hálás szívvel hirdeté e fogoly emberségét, ki az alatt egy magas épületbe kísértetvén, egy takarékos szobába szállíttatott.

A veszteség villámtűz, mely vagy egyszerre lesujt, vagy az erőt gyors elszánásra készíti; de a bizonytalanság oly lassan rágódó féreg, melynek minden perczen új fulánkja nő, s ez epszte leginkább Tihamért; hiában kérdé a tömlőcztartót Róza iránt, ez csak vállvonítva felelt, s azért szinte könnyebben lehellett, midőn a vezér másnap magához hivatá.

Tágas palotában ült a fővezér, körüle de Baux s több alvezérek; komolyan, de minden félelem nélkül lépett közéjük Tihamér.

«Te emberül vívtál — mond a fővezér — ezt megvallanom az igazság ösztönöz; de a zivatar az erős tölgyet is a gyöngével ledönti: fogoly levél.»

«Katonasors!» felel Tihamér.

«A kizsarolt nép áldozatot kér s véres boszút kiált pusztító ellen!»

«Nem a nép, hanem a törvénytelen uralkodó.»

«Nem bízták reád a királyok ügyét» — szólt közbe Acciajoli —

«Királyom jussait védeni szent kötelességem.»

«Ha már zsoldért szolgálsz, mindegy, akár kiért harczolsz — mond Acciajoli — mi többet ígérünk, ámbár a szerencse kedvez. Vedd a szabadságot és állj soraink közé.»

«Követlek, uram! mi magyarok nem szolgálunk zsoldért; a rab bérli el kardját, mi hazánk s a király javáért s a becsületért vívunk; kiméld azért szavaidat és ítélj halálra, ha tetszik és ha bakóid pallosai nemzettaadásra bírhatnak, akkor vess meg, mint a legnyomorútlabb lelket», mond Tihamér nyugodtan. Nagy hallgatás lőn, minden szem csak ő rajta csüggött.

«Mit késel vezér? — megszólal de Baux — hadd függjön, mint többi társai, minekelőtt uj veszélyt forralna.»

«Mi nem vagyunk szegődött hóhérok — mond Acciajoli, kemény tekintetet vetve a grófra — élj, Tihamér; de fogadd vitézi szavadra: hogy e városból addig nem távozol, míg a háborúnak vége nem szakad, s nem fogsz ellenünk kardot, míg ki nem váltatol.»

«Ezt ígérem», felel Tihamér.

«Bízom lelkedben, ura léssz szavadnak!» mond ismét a fővezér.

«Bízhatol! — viszonzá Tihamér — Halld, fővezér! ámbár mint idegen, mint ellenség állok köztetek, egyben úgy hiszem mégis hasonlók érzéseink: egyiránt tiszteljük az asszony-érdemet; ez oly égi sugár, mely minden földre elhat; bátran kérem azért vissza ama kém gyanánt elfogott szűzet.»

«Már ő szabad», felel a fővezér.

«Ezzel alacsony rablóját, Wernert, szálkardra hívom

ki — mond Tihamér — idézd ide, fővezér, az éjjeli gyilkost!»

«Nincs idő most személyes megbántásokért küzdeni — felel Acciajoli — a közügyé most minden tehetségünk.»

«Tudasd vele tehát, hogy őt színed előtt haramjának nevezém, ki méltatlan a vitézövre, s hogy ezt kész vagyok minden perczben megbizonyítani, esküszöm istenemre, kardomra.»

«Szabadságod első napja legyen boszúdnak elseje. Légy boldog!» felel Acciajoli.

«Ha így bánol az ellenséggel, minő kegyelem marad a hívnek?» mond de Baux elfojtott haraggal, midőn Tihamér eltávozott.

«A vak gyűlölség többet árt mint használ, vérszomja többnyire saját vérét iszsza — felel Acciajoli — fegyvert a fegyveres ellen, mérséket a meggyőzöthöz; ez a hős jelszava.» Ezután az elkezdendő hadi munkáról értekezett.

A mint Tihamér az udvarra ért, ugyan azon fiatal asszony, ki behozatásakor oly tüzesen pártját fogta, férjével együtt karjába esvén e szavakkal: «jótévőnk, megmentőnk!» szállással kínálja. Azok voltak, kiket Tihamér a cápuai ütközet után Werner embereitől kimentett, s honnan ők, a férjnek atyja itt előkelő polgár lévén, ide költözködtek. Tihamér, kinek Róza égett fejében, vonakodott, fogságával mentegetvén magát; de végre annál is inkább engedett, minthogy a fővezér biztosa, ama férfi, ki a nápolyi leánynyal nála volt, azon polgári házat jelelte neki lakásúl. Szinte diadalmasan kísértetett a házhoz, hol őt egy tisztos fogadta; de mily boldog érzés fogá el: midőn belépén, Róza, már asszonyi ruhában, lángzó arcczal elébe jő; minden eltűnt körülé, csak a kedves égő pillantatiban lelé életét, világát. «Még fogoly vagyok, nem mondhatlak enyémnek — rebegé Tihamér — ha egyszer a kard oldalamon csörög — rablód vére patakzik, akkor fűzöm a mátkagyűrűt kezedre.»

«Még egy lélek óhajt osztakozni szivedben — mond Róza — ő volt fő eszköze szabadulásomnak; sorsomba avatván a fővezért, az ő könnyei vitatták ártatlanságomat; neki köszönjük e boldog órát.» Ekkor belép Sabina (úgy hívták a fiatal asszonyt) s karján csügg a nápolyi leány; de már ama negédes tűz, mely egykor szemében égett, szelíd komolysággá vála s halavány képe titkos bűt hirdete. «Itt hozom — mond Sabina — boldogtalan, eltévedt, de megtért öcsémet!»

«Róza! te itt?» kérdi lágyan a meglepett Tihamér.

«Minetta nevem — mond a leány — Róza névvel egykor csak ingerleni véltelek.»

«Előérzés volt, midőn ama rút házban úgy szívedhez vonzattam, midőn a hívságos dalok közt te a magyar vitézt zengéd», mond Róza.

«S én gyűlöltelek — felel Minetta — mivel szerettedél; szenvedni hagytalak, pedig csak egy szóba került volna váltságod». — Tihamérhez fordul: — «Tudd meg Tihamér, én valék az, ki tettetett hangon alakodnál énekelt s oly csalárd játékot űzött veled; mély súlyedtemben, a midőn a gyászszászlóval először láttalak, mindjárt bűnhálót szőttem erkölcsödnek, méltó megvetés lőn bérem, s az indulat boszszúra gyuladt; így hagyám el Nápolyt, de Baux karján véltem meghűtni véretem; midőn elfogattatál, a táborban valék s érzetem ismét fellángolt; hasztalan esdeklék a kegyetlen gróf előtt, ő vesztedet eltökélé; ekkor felébredt bennem az asszonyi büszkeség, mélyen érezvén, mily kevés hatalma van a bűnnek, bár habozva nyújtsa öröm-kelyhét, s azért alig érkezett el a nemesb lelkű Acciajoli, hozzá szöktem, oltalmáért és neked kegyelemért esedezvén; ő biztosával hozzád küldött; minthogy több magyarok hazatagadással válták meg élteket, neked is ezen ajánlást tettem; a nemes, makacsságodról értesített vezér, ez által inkább részedre hajla s sikertelenné tévé a daczos gróf mérges szándékát. Miólta szüleim házát oda hagytam, nem érzék tisztább örömet, mint

mikor Rózáat szebb sorsban és nénémet, ki annyit pirúlt, bánkódott érettem, itt lelék. Bocsássatok meg, ha lehet, minekelőtt egy klastrom magánya elrejt a világtól.»

«Ki megbocsátani nem tud, sem az égbe, sem a földre nem való — mond Tihamér — testvéri szívvel fogadd el kezemet.» Ekkor berobban Stefano. «Tihamér — kiált — én búcsúzni jövök — körül nézvén magát: — ezer villám! mennyi ismerős egyszerrel — Sabinához: — Haha! te vagy? miért fordulsz el? tán csak nem haragszol most is? jer, béküljünk össze; hiszen tudod, hogy a háborúban nem ér rá az ember órákig egy csókért fohászkodni, hanem a mit hamarjában kap, ahhoz nyúl, aztán nézz arczámra, lám engem is megcsókoltak érted.»

«Stefano — mond Tihamér — mi annyi köszönettel tartozunk!»

«Sohase köszöngess — felel Stefano — én leginkább örülök: legalább egy jó tettel dicsekedhetem. Most tudd meg: én Acciajoli zsoldjában állok s innen egyenest a táborba megyek magyar fejeket aprítani; azaz, ha lehet. Isten veletek!»

XVII. SZAKASZ.

Cornetto városában sötétkedett Werner, mióta Rózáat elveszté, kegyesség és irgalmasság ellenségének hivattatá magát s hol csak lehetett, e nevezetnek meg is felelt. A katonai pompa, előbb élélme, most ízetlenné lett elfásult szívének; komor magányba vonva magát, szilaj vadként csak akkor rohant elé, ha vérben gázolhatott, zordon kedvvel nézvén a tártongó sebeket, melyeknek sötét veres üregéből hörgött ki az élet. De annál vígabban élt serege, zabolatlan örömek közt pazarolván az öszverablott prédát, s az erős falakban bízva, nem ritkán mulasztta el minden hadi vigyázatot. Ily zajos mulatságban

tombolt épen az őrizet, midőn István vajda egy felleges éjjel Wernerre üt s áttörvén a kapukon, seregét megtámadja; elrémülve ragad fegyvert az őrizet, de az álom- és bortól részegek, a zavarba elegyedett lakosokkal együtt levagdaltatnak, vagy elfogatztatnak. Werner az éktelen lármára egy ingben kiugrik ágyából, hirtelenében egy lándzsát markol meg s népéhez akar iramlani, de már háza körülvétetett s mindenfelől magyar szablyák villognak elébe: dühösen védelmezi magát, míg lándzsája egy vágástól ketté nem pattan s így fegyvertelen lévén, a ház fedelére szökik. Hajnal hasadtával látszott csak egész szörnyűségében a vérengző munka, minden utca telve zsákmánynyal s holttestekkel, s Werner a ház felett. Dacz, szégyen s harag köté le nyelvét, midőn ily nyomorúlt állapotban Istvánhoz vezetteték, dermedő hidegségével egy életűnt embernek hallgatá annak szavait s kifeszítvén széles, szőrös mellét, várta a halálos döfést; csak midőn a vajda Rózát említé, lobbant fel egyszerre elfojtott tüze s mérges kaczajjal csapott ki elzárt ajkain: «Ha még hatalmamban lett volna — mormol — e nap többé nem sütné szemeinkbe!» István vajda a kemény harczostól még hasznót remélvén, népeivel zsoldjába fogadta.

Előbbre lobognak ismét a magyar zászlók s több városok önként megadják magokat. A gyáva tarenti Lajos a harczban megöszült vajdát egy ütközetre, mint valamely kettős viadalra kihívja; az öreg vezér ezt elfogadja. Nap és hely meghatároztatik; de a csatát megelőző éjjel tarenti Lajos haladékot kér, s a vajda észrevévén a vesztére célzó fortélyt, néhány száz dzsidást rejt el az út mellé s midőn a nápolyiak véletlen meg akarnák támadni, magok esnek a készített lesbe; véres harcz után az ellentábor megfutamlík, s több alvezérek, kik közül gróf Sanseverino s de Baux a legnevezetesebbek, elfogattatnak. E fényes győzelem után egész Bari föld meghódolt, s a gróf Sanseverinóért kiváltott Tihamér öröm-

telve röpül Rózával kedves övéihez; hol az öreg Paolo, ki mind eddig Istvánnál maradt, ázott szemmel üdvezli Rózát. Gróf de Baux borzadozva várta a halált, hallván Tihamér váltságát, de ez a bosszú helyett pártfogója lőn s azon feltétel alatt, hogy a háború végeig ne harcolna a magyarok ellen, még szabadulását is eszközölé.

Mint mikor az oroszlán s tigris véletlen öszvetalálkozik, meghökkenve egymás szemébe villant s torzongva, füstölgő torokkal a vívásra bőszerű: úgy álltak szemközt Werner és Tihamér, midőn egymást megpillantották. Mindenik kardjához kap, a helyet nézve, hol leggyöngébb az élet. «Régen várt kardom!» mond Tihamér s egy ketté tört nyilat vet lábához. «Életre halálra!» felel Werner s öklét a föld felé szegzi, mintha lesujtna valakit s némán, de zajló kebellet a vajdához mennek engedelmet kérni, s hogy időt rendelne. Kemény tekintettel fogadá ez őket s békére inté; de látván az elrögzött gyűlölséget, különben is az akkori idő lelkét követvén, mely karddal vívott ki minden vitézi pert, a harci bíróságot elvállalta.

«Jer te is a harczhoz — mond Tihamér a rettegő Rózához — erőmet nevelni fogja jelenléted, s ha vesznem kell, hadd essék reád végső tekintetem!» Szóltan nyújtá kezét feléje Róza s azon magában tett szent fogadással, hogy a kedves vesztével ő is örök gyászba temetkezik, letörle könnyeit.

Tisztán tűnt fel a nap, a földi pára szétvonúlt, csak vékony füstként lebegett még a sárga lapályokon. István vajda, reggel korán lovagjait a síkon négyszögletbe állítja, maga pedig Rózával s több alvezérekkel közepett helyet foglal. A tárogató harsog, s a két bajvívó leugorván a lóról, sisak s páncél nélkül a négyszögletbe lép s fenszóval küzdő vágyódását jelenti a vajda előtt. Werner homlokán a megvetett szerelem s bosszú sötétlik; szeme villamai Rózáról hirtelen Tihamérra szállnak, ki elszántan,

a boldog szerelem szelíd tüzével csügg kedvesén. A második jelre mindenik kardot húz; Werner két-élű, széles egyenes vasát; Tihamér görbe, sugár szabályját, s hüvelyöket a földre vetik. Komor csendességben állnak a vitézek, csak Róza kebléből tör ki néha mély sóhajtás. A küzdők szertemennek, Tihamér haját visszasimíttatja s a távolról nézteit Rózára függeszti, míg Werner vasát próbálgatja. Harsog a harmadik jel, s a háborgók öszveütköznek. Fűtyülve hánynak szikrákat a vasak, a mint öszvecsattognak. Az erős Werner rettentő vágásokat sujtogat Tihamérra; ügyesen védelmezi ez magát, s villogó kardjának csak villáma látszik a gyors forgatásban; sokáig felfogja Werner csapásait, de a súlyos csapásoktól erei zsibbadoznak; már két sebből fecskendezik vére s gyöngébben harczol. Tompa zúgás hangzik mindenfelől, a derék ifjat mindenki már elveszettnek tartja. Róza homályos szemmel szédelegni kezd. A köz részvéttől még inkább felingerült Werner, habozva emeli kardját a végső, halálos csapásra, midőn bősziült nekiestében bal lába megszikamlík s hanyatt esik. Tihamér büszkébb, hogy sem e vak szerencsét használná, hátra lép s leeresztvén kardját, mond nehéz lélekzettel: «Kezemben volt életed, de ily módon nem akarok győztes lenni.» Werner felugrik, merőn maga elébe néz, elveresül, keble feldagad, erei vonaglanak s ajakát vérig harapja; türetlen várakozás ég a jelenvalók képén. «Átkozott szerencse — kiált Werner — többé nem leszek bolondod!» egyszerre kardját ketté töri s a földhez sujtván, Tihamérhoz fordul: «Halld, Tihamér! én meggyőzöttnek vallom magamat, reményilem megelégszel.» Azután Rózához fordul, szólni akar, de csak tördelt hangokat rebeghet. Lovára kap és elszáguld. A sok vértől megfosztott Tihamér elgyöngyülvén, öszveroskadt; de csakhamar felüdült s Róza ápoló karjain szebb életre tenyészett. Werner még azon éjjel eltűnt, merre, hová, azt senki sem tudta meg.

Könnyű lett volna Istvánnak a fővárost ismét elfoglalni, de a németek elmaradt zsoldjokért pártot ütnek és a pénzben szűkölködő vajda ki nem elégíthetvén őket s még nagyobb veszélytől tartván, hív magyarjaival Manfredóniánál hajóra szállt s elhagyá ezen országot, hol ledöntött várfalak, kirablott templomok, leégetett faluk s temetetlen holttestek közt lézengő koldusok, előbb birtokos polgárok, halavány képpel hirdeté a pusztító háborút.

XVIII. SZAKASZ.

Mint a hajós, ki annyi zivatar után kedves hazája partjait kékelteni látja; úgy álla Róza a drága határnál, midőn Tihamér mondá: «Ez a magyar föld!» Hosszan szívta be a honi levegőt, s egy édes könnyből kifejlett lelkes tekintet Tihamerről a környékre szállott, mely bájosan nyílt meg előtte.

Látható örömmel fogadá Rózát a nagy lelkű király s megértvén történetét s nemzetségét, megilletőve emeli fel a lábához borúttat; «a vér-ítélettől felment királyi szavam — mond — az üldözés napja megszűnt. Élj szabadon, nemes szűz, atyád birtokában; a törvény ótalma s egy nemes férj szeretete boldogítsa létedet!»

«Uram királyom! — mond elragadtatva Tihamér — ezen kegyességedért véremmel adózom s csak a legutolsó cseppel szűnjék meg hálám.» Lajos elérvén kiömlését a teli kebelnek, felel: «Vitéz karodat még most elfoglalom; ha egyszer Nápoly meghódol, akkor élj bizvást szíved ösztönének, és a repkény mellett virúljon a myrtus.»

Az új hadviselésre gyors készülétek tétettek; a királyát szerető magyar nemesség, országgyűlésen kívül is, számosan megjelenik. Róza fentebben érzett, hogy sem Tihamért csak egy szóval is tartóztatta volna, ámbár valami nevezhetetlen szorongást érze;

mint Tihamér jegyese Apor vajdánénál maradt s édes dalokat röpítvén a távol mátká után, a hárfa lön ismét egyetlen biztosra.

Lajos király Manfredóniában partra száll s elérkezett seregét megindítja. Útközben a nyughatatlan, csak rablást forraló német zsoldosoknak a gazdag Baroli városa éleszti kapzsiságokat, s minthogy a király zsákmányozásokat gátolni akarta, az engedelmességet felmondják. A felhevült király fenyítésöket Apor Andrásra s Tihamérra bízta; két ezer lovaggal elszélesztik ezek s a városból kiűzik őket; de a zsoldosok egy más kapun ismét visszarohannak; erre szörnyű vérontás támad, mely a zsoldosok s a közőjük elegyedett olasz rablók eltörlésével végződött; de hajl a győzelem ára Tihamér. — Midőn a pártütők visszafordultak, ő volt az első, ki közőjük robbant, s míg a másfelől üldöző magyarok segédjére érkeztek, hátul egy rabló nyakcsigolyába dőfé lándzsáját. Vérében lelék s néhány óra múlva, Rózát rebegvén, kedves nevelője karjában adá ki lelkét. Komoran állák körül bajvívó társai és sok szem, mely soha nem sírt, könnyezett felette. Fegyverestül, paizsa vankosúl, tétetett a sírba, s a szomorú király maga veté reá az első marok földet, mely kedveltjét örökre elrejté.

«Teljesedett tehát az átok és én, egyetlen élő csak nemzetségemből, szerencsétlenebb vagyok, mint a kit a palles elaltatott!» mond Róza, hallván Tihamér halálát. Anyjáról maradt birtokát szegényeknek osztá el s ama kertésznek, ki egykor szabadulását eszközlé, tetemes jutalmat küldött, mely által az Lucia férje lön. Paolót a vajdáné ápolására bízván, búcsút mondott a világnak és szent Klára klostromában, fájdalomra mind azoknak, a kik csak ismerték, a fátyolt vette fel. Belseje képét egy szép elmének ezen sorai-val festjük:

— — Keblét szomorún bezárja,
Nem szeret semmit, de nem is gyűlölhet;
Szíve óhajt még, de üres vadonban
Hal ki nyögése!

Sok évek lefolytak, s Róza mint fejedelem-asszony, az isten mellett Tihamér szívében, egyedül csak sanyarú kötelességeinek élt. Egy zarándok jelentetét egykor magát nála: Róza magához bocsátja és Werner omol lábaihoz. Mély sebhelyek fedék arczeit, izmos teteme elgörnyítve a sok viszontagságtól, előbbi erejének csak vázait mutatá; csak a komoly tűz égett még előszült pillái alatt. Vad indulatjait az idő elölte, de Rózát szelidült lánggal keblében hordozá. Tíz esztendeig járt s harczolt a szentföldön, de a vágyódás Rózát még egyszer láthatni, Magyarországra készteté. «Oh ifjúságom emlékezete! — sóhajt Róza — mily komoran tűnsz fel! Werner, így látjuk meg egymást?» s a rég elapadt könnyforrás újonnan kifakadt.

Werner remete lett s élelmét a klastromból nyeré. Többször látá Rózát, s midőn a templomban az ajtatos kar megzendült, fellengző lelkét közelebb vélte az élő szentéhez, mely csendes békére tanítá. Nem sokára a harang, mely Rózát kora sírjába kísérte, Werner felett is szomorúan megkondult.

Elhamvad a szív
Forró vágyásival,
És a sötét falak,
Hideg tanúi
Csendes fájdalomnak,
Reá szakadnak.
De a mit érzett,
Rokon kebelbe tér;
Örök, miként az ég,
A melytől származott.

TARTALOM.

	Lap
<i>Bevezetés. II. A költő munkái. Irta Heinrich Gusztáv</i>	5—26

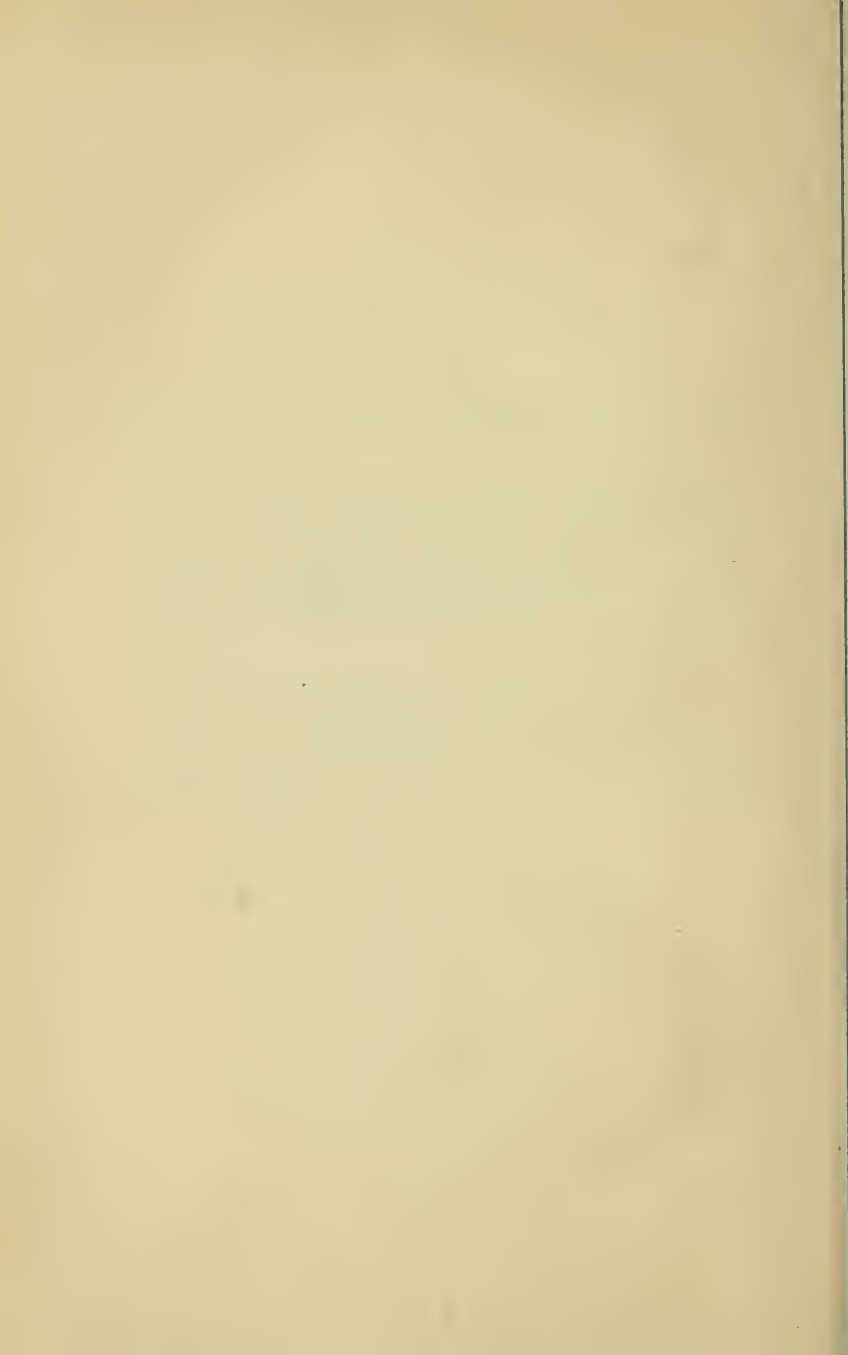
Vígjátékok :

A kérők. Eredeti vígjáték 3 felvonásban, 1819 — — —	27—70
A pártütők. Eredeti vígjáték 3 felvonásban, 1819 — — —	71—118
Mátyás deák. Vígjáték egy felvonásban, 1825 — — —	119—129
Hűség próbája. Vígjáték egy felvonásban, 1827 — — —	131—157
Csalódások. Vígjáték négy felvonásban, 1828 — — —	159—218

Elbeszélések :

Tollagi Jónás viszontagságai: I. Tollagi Jónás Pesten	
(1822). — II. Tollagi Jónás mint házas (1826). —	
III. Tollagi Jónás mint atya — — — — —	219—271
Tihamér (1824) — — — — —	272—333

PH
3132
M3
köt.13

Magyar remekírók

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

